NATIONAL UNION OF ERITREAN YOUTH & STUDENTS

መንእሰይ

መጽሔት ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተመሃሮን ኤርትራ

2026
89
መስከረም

- ወርቃዊ እዮቤልዩ ቤት ትምህርቲ ሰውራ
- ኣብ ትምህርቲ ‘ጥሮታ’ የልቦን!
- ምህሮ ፡ ኣብ ዘመን ሰብ ሰርሖ ብልሒ
- 9 ውርጹጽ ኣፈታትሓ ጸገማት
- ዳታይዝም
- ሰብ መሰል ሮቦት

ክልተ ወርሓዊት መጽሔት
ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተመሃሮን ኤርትራ

መስከረም 2026 ቁ.89

ኣዳላዊ
ክፍሊ ዜናን ባህልን
ሃማመተኤ

ዋና ኣሰናዳኢ
መስፍን ገብረሂወት

ዲዛይን ገበር
ከማል ዲኖ

ለይ ኣውት
ሱራፌል ተስፋብሩኽ
መስፍን ገብረሂወት

ኣድራሻ
መጽሔት መንእሰይ
ቁ.ሳ.ጶ 1042 ቁ.ስልኪ 291-1-202592
ፋክስ 291-1-125981

ዘርጋሒ
ቁ.ስልኪ 200454

መጽሔት መንእሰይ ብPDF
ኣብ www.shabait.com
(menesey magazine)
ክትረኽብዋ ትኽእሉ።

ትሕዝቶ

ቃል ኣሰናዳኢ 2
ትውፊት 3
ወርቃዊ እዮቤልዩ ቤት ትምህርቲ ሰውራ
ደሃይ ማሕበር 6
- ምምሕዳር ከባቢ ከም መሰረት ውዳበ
- ስልጠና፡ ውሕሉል ምሕደራ
- ስልጠና፡ ህየሳዊ ኣናብባን ጅራት ስነ-ጽሑፍን
- ዘተ፡ ሞዴልን ዲዛይንን

ጉዳያት 13
- ምህሮ ኣብ ዘበነ AI
- "ጸገም የለን"
- ሳዋ፡ ካብ ወለዶ ጽባሕ ናብ ወለዶ ሎሚ

ቅንጥብጣብ 19
- ብህሎታት ብልጽግና
- ጽውጽዋይ ወደኮይ ጽልማይ . . .

ሓሳባት 21
- ኣብ ትምህርቲ 'ጥሮታ' የልቦን!
- ኣነ'መን'የ፧
- ይቕረ ንበል ሂወትና ክዕረ
- ውርጹጽ ኣፈታትሓ ጸገማት

ኦርያ 28
- ሬድዋን ዑስማን እድሪስ
- ምሩቓት ምህንድስና

ሳይንስን ተክኖሎጅን 34
- ሰብ-መሰል ሮቦት
- ዳታይዝም

ባህልን ስነጥበብን 39
- ስነጥበበኛ ሲዶና ዮሴፍ
- ስነ-ጥበበኛ ዳውድ ኣደም (ኣቡሹሽ)

ስፖርት 48
ኣድማስ ንእስነት 51
ኣካዳሚ 55
መለሳ 58
ሸዊት 61

ቃል ኣሰናዳኢ

መበል 50 ዓመት ዝኸሪ ምምስራት ቤት ትምህርቲ ሰውራ፡ ኣብ ዝኽበረሉ ወርሒ ኢና ዘሎና። በዚ ኣጋጣሚ ታሪኻዊ ድሕረ ባይታ ቤት ትምህርቲ ሰውራን ኣብ ታሪኽ ምምዕባል ዘመናዊ ሃገራዊ ትምህርቲ ኤርትራን ዝነበሮ ግደን ተመሊስካ ምርኣይን ኣገዳሲ ይኸውን። ናይ ሎሚ ሕታም መጽሔት መንእሰይ፡ ንቤት ትምህርቲ ሰውራን ካብቲ ቤት ትምህርቲ ክንቀስሞ ዝግባእ ዓብዪ ምህሮ እንታይ ክኸውን ከም ዝኽእልን ብዘዘኻኽር ትሕዝቶ ፈሊማ ኣላ። ከምቲ ክቡር ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣፈወርቂ ብኣጋጣሚ ብሩራዊ ኢዮቤልዩ ምምስራት ቤት ትምህርቲ ሰውራ (ነሓሰ 2001) ኣብ ዘካየዶ ቃለ-መሕትት ዝገለጾ፡ ዝኸሪ ምምስራት ቤት ትምህርቲ ሰውራ፡ ትራኸበሉ፡ ሓድሕዳዊ ተመክሮ ትለዋወጠሉ፡ ብዛዕባ ኩነታት ሃገር ትዝትየሉ፡ ወዘተ. ኣጋጣሚ'ዩ። ኩሎም መምህራን፡ ተመሃሮን ኣለይትን ናይ'ቲ ቤት ትምህርቲ ዝነበሩ ከኣ፡ ኣኣብ ዘለውዎ ከባቢ ንዝርከቡ መንእሰያትን ተመሃሮን ምህሮ ብዘቕስም መገዲ ተመኩሮኦም ከካፍሉ ይግባእ።

ውልቃውን ሓባራውን ረብሓታት ትምህርቲ ርእሰ ግሉጽ እዩ። ትምህርቲ ንውልቀ-ሰብ ናይ መጻኢኡ መፍትሕ እዩ። ሰባት ውልቃዊ ሸቶታቶምን ሕልምታቶምን ክጭብጡ ትምህርቲ ወሳኒ ረቛሒ እዩ። ትምህርቲ ከመይ ተንብብን ከመይ ትጽሕፍን ጥራይ ዘርኢ ኣይኮነን። ትምህርቲ ኣተሓሳስባኻ ዘስፍሕ፡ ጸገማት ዝፍትሕሉ ክእለታት ዘቕስም፡ መሃዝነትካን ኣፍራይነትካን ዘዕቢ፡ ጣዕሚ ሂወት ከተስተማቕር ዝሕግዝ፡ ውልቃዊ ዕቤት ክትጭብጥ ዘኽእል ሜላ እዩ። ምስ ከባቢኻን ሕብረተሰብካን ብግቡእ ተሰኒኻ ንኽትከይድ፡ ክብርታትካን እምነታትካን ከተስተማቕር፡ ውልቃዊ ጥዕናኻ ከተውሕስ፡ ሞራላውን ዲስፕሊናውን ስብእናኻ ከተረጋግጽ ትምህርቲ ወሳኒ ግደ ኣለዎ። ብዘይካ'ዚ ትምህርቲ ኣብ ስራሕ ዓለም ተደላይቲ ክእለታት ብምዕጣቕ ምንጪ ቁጠባዊ ውሕስነትን ርጉእ መነባብሮን እዩ። ብመንጽር ንሕብረተሰብ ዝህቦ ረብሓ ክረአ እንከሎ ድማ፡ ትምህርቲ መሰረታዊ መሳርሒ ንዘላቒ ልምዓት እዩ። ኣብ ኣጋጣሚ'ዚ፡ ተመሃሮን መምህራንን ኣብ ክረምታዊ ዕረፍቲ ጸኒሖም፡ ሓድሽ ዓመተ ትምህርቲ 2026/2027 ኣብ ዝጅምርሉ ቅንያት፡ ብዛዕባ ኣገዳስነት ትምህርቲ ኣብዚ ዘለናዮ ዘመን፡ ብፍላይ ድማ ብደረጃ ዓለም ኣካታዒ ኮይኑ ንዘሎ ጉዳይ ሰብ ሰርሖ ብልሕን ትምህርትን ብዝምልከት፡ መጽሔት መንእሰይ ሒደት ሓሳባት ወስ ኣቢላ።

ኣብ ህይወትና ብብዙሓት ኣብያተ ትምህርቲ ኢና እንሓልፍ። ኩሉ ከም ዝፈልጦ እታ ቀዳመይቲ ቤት ትምህርቲ ስድራቤት እያ። ድሕሪኣ ስዒቡ ዝመጽእ ንባህርያትና ዝሰርዕ ፍልጠት እንቐስመሉ ቤት ትምህርቲ ኸኣ እቲ እንዓብየሉ ከባቢ እዩ። ድሕሪ ስድራቤትን እንዓብየሉ ከባብን ስዒቡ ዝመጽእ ቤት ትምህርቲ፣ እቲ ካብ ቅድመ ትምህርቲ ጀሚሩ ክሳብ ላዕለዋይ ደረጃ ትምህርቲ ዝዝርጋሕ ስሩዕ ኣካዳሚያዊ፡ ሞያውን ቴክኒካውን ኣብያተ ትምህርቲ እዩ። ትምህርቲ ኣብዚ ደረጃ'ዚ በጺሑ እውን ደው ዝብል ኣይኮነን። ኣብ ኣብያተ ትምህርቲ ዝቕሰም ፍልጠትን ሞያን፣ ናብ ግብራዊ ንጥፈት ዘሰጋግር መበገሲ'ዩ። እቲ ድሕሪኡ ዝመጽእ ዝዓበየ ቤት ትምህርቲ፡ ግብራዊ ስራሕ እዩ። መጽሔት መንእሰይ ኣብ ናይ ሎሚ ሕታማ፡ ናይ ስራሕ ዓለም'ውን እቲ ቀንዲ ቤት ትምህርቲ ምዃኑ ንምዝኽኻር ጭብጥታት ኣሰንያ ሓሳባት ኣቕሪባ ኣላ።

መጽሔት መንእሰይ፡ ኣብ ትሕዝቶታታ ምስ ግዜን ኩነታትን ዝኸይድ መመሓየሺ ለውጥታት ከተተኣታቱ ብመደብ ትሰርሓሉ ኣላ። ዝበዝሐ ትሕዝቶኣ ብሕልፈ ንመንእሰያትን ተመሃሮን ዝበቅዕ፡ ዝስሕብን ዘማእዝንን ክኸውን ብዝሓየለ ክትጽዕት'ያ። ድሮ'ኳ ኣብ ናይ ሎሚ ሕታማ፡ ኣድማስ ንእስነትን ሸዊትን ዝብሉ ሓደስቲ ዓምድታት ኣተኣታትያ ኣላ።

ዮሃና ወርቃዊ እዮቤልዩ ቤት ትምህርቲ ሰውራ!

ካብ ቤት ትምህርቲ ሰውራ ክንቀስሞ ዝግባእ ኣገዳሲ ምህሮ

መበል 50 ዓመት ዝኽሪ ምምስራት ቤት ትምህርቲ ሰውራ፡ ኣብ ክፍላ መስከረም 2026 ክኽበር እዩ። በዚ ኣጋጣሚ ታሪኻዊ ድሕረ ባይታ ቤት ትምህርቲ ሰውራን ኣብ ታሪኽ ምምዕባል፡ ዘመናዊ ሃገራዊ ትምህርቲ ኤርትራን ዝነበሮ ግደን ተመሊስካ ምርኣይ ኣገዳሲ ይኸውን።

ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ንናጽነት መሪሑ ኣብ ዓወት ዘብጽሐ መሪሕ ውድብ ህዝባዊ ግንባር ሓርነት፡ ድኻማት ሰውራ ኤርትራ ንምእራምን ሃገራዊ ቃልሲ ቅኑዕ መኣዝን ንምትሓዝን ካብ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ተፈልዩ ክምስረት እንከሎ፡ ዝሓንጸጾ ፕሮግራም፡ ኣብ ወተሃደራዊ ስርሒታት ጥራይ ዝቐንዐ ኣይነበረን። ፖለቲካዊ፡ ቁጠባዊ፡ ማሕበራውን ባህላውን መዳያት ዘጠቓልል ዕላማን ስትራተጂን ኣነጺሩ እዩ ተበጊሱ።

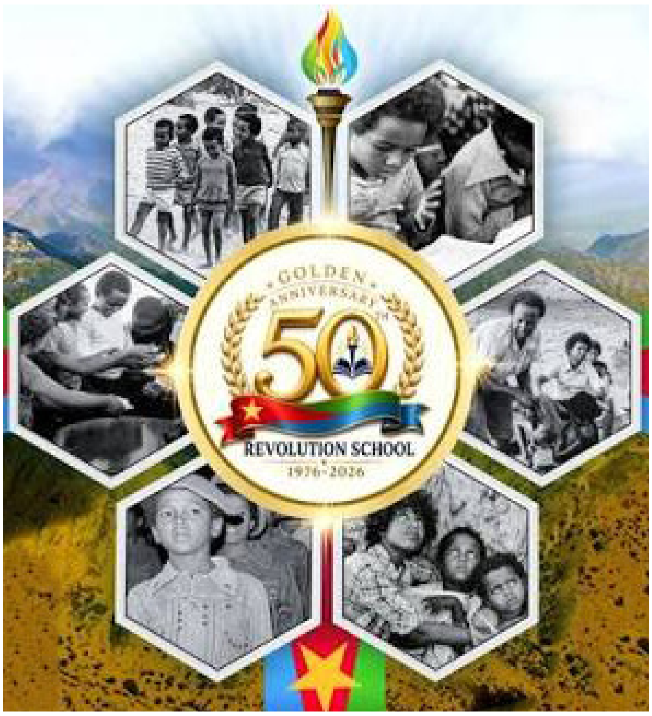

ሃገራዊ ፕሮግራም ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ፡ ኣብ ፖለቲካዊ መዳይ፡ ንሓፋሽ ህዝቢ እናወደብካ፡ እናንቃሕካን እናዕጠቕካን ባዕሉ ንባዕሉ ዘመሓደረሉ ብቕዓት እናኾስኮስካን ሰውራኡ ንኸዐውት ኣብ ዘኽእሎ ዝለዓለ ደረጃ ሱታፌን ጥምረትን ከም ዝበጽሕ ምግባር፣ ኣብ ወተሃደራዊ መዳይ፡ ብደባይን ተንቀሳቓስን ስልቲ ኲናት ጀሚርካ፡ ደረጃ ብደረጃ ናይ ተኹሲ ጉልበትን ቴክኖሎጂን ብቕዓትን ምዕባይ፣ ኣብ ቁጠባዊ መዳይ፡ ጠለባት ተጋዳላይን ህዝብን ዘማልእ ሎጂስቲካዊ ዓቕሚ ምጥራይን ርእሰኻ ንምኽኣል ዝሕግዙ ትካላት ምምስራትን፣ ኣብ ማሕበራዊ መዳይ፡ ንህዝብን ተጋደልቲን መሰረታዊ ኣገልግሎታት፡ ከም ጥዕናን ትምህርቲን ማሕበራዊ ውሕስነትን ዝህብ ትካላት ምምስራትን ምምዕባልን፣ ኣብ ባህላውን መዳይ ድማ፡ ንመላእ ህዝቢ ዝሓቁፍ ያታዊ ውርሻታት መሰረት ዝገበረ ስልጡን ሃገራዊ ባህሊ ምዕንባብ ዝብል ሰፊሕ ዕላማታት ዝሓቘፈ እዩ ነይሩ።

በዚ ኣመለኻኽታ'ዚ ህዝባዊ ሓይልታት (ድሓር ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ) ካብ ዝተመስረተ 1970 ክሳብ 1974 ኣብ ዝነበረ ዓመታት፡ ብሓደ ወገን ካብ ሃደን ተሓኤን ሰራዊት ጸላኢን ነብሱ እናተኸላኸለ፡ ኣብ ሰሜናዊ ምብራቕ ሳሕል ንኡስ ደጀን ብምምስራት፡ ብውሑዱ ኣብ ዕማማት ዜናን ምንቕቓሕን፡ ሕክምና፡ ስንቂ፡ ወተሃደራዊ ታዕሊምን ዕቃበ ብረትን ዝነጥፉ ክፍልታት ከቕውም ከኣለ። ኣብ 1975-76 ድማ ደጀኑ ንምስፋሕ ኣብ ዝተፈላለየ ዕማማት ዝነጥፉ ክፍልታት ምቛም ቀጸሎ። ከም ኣካል ናይዚ ዓቢ ሃገራዊ ዕላማ'ዚ ድማ ቤት ትምህርቲ ሰውራ ኣብ 1976 ተመስረተ።

ዓመተ 1975፡ ስርዓት ደርግ፡ ሕንሕነ ወተሃደራዊ ስዕረቱ፡ ኣብ ሰላማዊ ህዝቢ ንምፍዳይ፡ ካብ ኣስመራ ጀሚርካ ኣብ ኩሉ ከተማታትን ገጠራትን ኤርትራ፡

ብዙሕ ግፍዒታት ዝፍጽመሉ ዝነበረ እዋን ኮይኑ፡ ህዝባዊ ሓይልታት ነቲ ብሰንኪ ግፍዒታት ጸላኢ ካብ ዓድታቱ ክለቕቕ ዝተገደደ ህዝቢ ሃገሩ ገዲፉ ምእንቲ ከይስደድ መደበር ዕቑባት ዝመስረተሉ ግዜ ነበረ። ምምስራት መደበር ዕቑባት ብግደኡ ንምምስራት ቤት ትምህርቲ ሰውራ ካብ ዘቀላጠፉ ረቛሒታት ሓደ'ዩ ነይሩ። ኣብ ርእሲ'ዚ፡ ድሮ ሰፊሕ ገጠራት ኤርትራ ኣብ ትሕቲ ቁጽጽር ሰውራ ኤርትራ ኣትዩ ብምንባሩ፡ ምጅማር ኣገልግሎት ትምህርቲ ኣብቲ ሓራ ዝወጸ ቦታታት ግድን እዩ ነይሩ።

መድረኽ 1977-1978 ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ፡ "ሰብን መሬትን በብቕሩብ ሓራ ምውጻእ" ብዝብል ወተሃደራዊ ስትራተጂ፡ ከተማታት ሓራ ዘውጽኣሉ ዝነበረ እዋን እዩ። ኣርሒቑ ዝጥምት መሪሕ ውድብ ህዝባዊ ግንባር ንቤት ትምህርቲ ሰውራ መስሪቱዎ ስለዝጸንሐ ከኣ፡ እቲ ቤት ትምህርቲ ብዘውጽኦ ካሪኩለም መሰረት፡ ህዝባዊ ግንባር ኣብቲ ሓራ ዘውጽኦ ከተማታት ቀልጢፉ ኣገልግሎት ትምህርቲ ክጅምር ኣይተጸገመን።

የግዳስ ኣብ መፋርቕ 1978 ብምኽንያት ግዙፍ ምትእትታው ሕብረተ-ሶቭየት፡ ወተሃደራዊ ሚዛን ሓይሊ ካብ ሰውራ ኤርትራ ናብ ስርዓት ደርግ ተቐየረ። ሰውራ ኤርትራ ድማ ካብ ሰፊሕ ከባቢታት ኤርትራ ክዝልቕ ተገደደ። ህ.ግ. ናብቲ ደጀኑ ዝኾነ ሰሜናዊ ሳሕል ተመልሰ። ምስዚ ኩነታት'ዚ ህ.ግ. ኣብ ዝተፈላለየ ከባቢታት ኤርትራ መስሪትዎ ዝነበረ ትካላት ናብ ሳሕል ኣግዓዞ። ኣብዚ ዝተጠቕሰ እዋን ስትራተጂያዊ ምዝላቕ፡ ቆልዑ ዝርከቡዎ፡ ብዙሕ ህዝቢ ምስቲ ሰራዊት ናብ ሳሕል ስለዝኣተወ ድማ ሰውራዊ ደጀን ሳሕል ካብቲ ዝነበሮ ክሰፍሕ ግድን ኮነ። እቶም ናብ ሳሕል ዝወረዱ ቆልዑ ድማ ብቐጥታ ኣብ ቤት ትምህርቲ ድሮ ሰውራ ኣትዮም ከምዝመሃሩ ተገብረ'ሞ፡ እቲ ቤት ትምህርቲ ኣዝዩ ሰፍሐ።

ቤት ትምህርቲ ሰውራ፡ ነቶም ኣብ ሳሕል ዝተዓቖቡ ቆልዑ ጥራይ ኣገልግሎት ትምህርቲ ዝህብ ትካል ኣይነበረን። ኣብ ሓራን ሓውሲ ሓራን ገጠራት፡ ከምኡ'ውን ኣብ ሱዳን ኣብ መዓስከር ስደተኛታትን ከተማታትን ጨናፍር ዘርጊሑ ዘስተምህር ዝነበረ ትካል እዩ። ንተጋደልቲ ዝወሃብ ኣካዳምያዊ ትምህርቲ ኮነ ኣብ ህዝቢ ዝካየድ መሃይምነት ናይ ምጥፋእ ዘመተ እውን ብካሪኩለምን መምሃሪ መጻሕፍትን ቤት ትምህርቲ ሰውራ እዩ ዝካየድ ዝነበረ።

ህዝባዊ ግንባር፡ ኣብ መስርሕ ሃገራዊ ቃልሲ፡ ንትምህርቲ ከም ሓደ ኣገዳሲ መሳርሒ ንናጽነትን ሓርነትን እዩ ዝጥምቶ ነይሩ። ዕላማ ናይቲ ውድብ ሱር-በተኸ ፖለቲካዊ ማሕበረ ቁጠባውን ባህላውን ምስግጋር ምምጻእ ስለዝነበረ፡ ትምህርቲ ስነ ፍልጠታዊ ሓበሬታ ብምዝርጋሕ፣ ንባህላውን ውድዓውን ዓቕሚ ናይ ሰባትን ሕብረተሰብን ብምብርባር፣ ሓያል ኣቃላጣፊ ተራ ከምዝጻወት ብምእማን ልዑል ኣቓልቦ ሂቡ ብዕቱብ ዘሰላስሎ ዝነበረ ንጥፈት እዩ።

ህዝባዊ ግንባር፡ ገና ኣብ እዋን ሓርነታዊ ቃልሲ እንከሎ ኣብ ኣገልግሎት ትምህርቲ፡ ሰፊሕ ልምዲን ተመኩሮን ኣጥሪዩ ስለዝጸንሐ፡ ህዝቢ ኤርትራ ብነዊሕን መሪርን ቃልስን መስዋእቲን ሓሊፉ ኣብ ግንቦት 1991 ናጽነቱ ምስ ተጓናጸፈ፡ ህዝባዊ ግንባር ሽዑ ንሽዑ ማለት ድሕሪ ሰለስተ ወርሒ፡ ኣብ መስከረም ናይቲ ዓመት'ቲ፡ በቲ ዝጸንሖ መግዝእታዊ ካርኩለም ዘይኮነ፡ ብናቱ ሃገራዊ ካሪኩለም ትምህርቲ ክጅምር ኣይተጸገመን።

ኣብ እዋን ሓርነታዊ ቃልሲ ዝተሓንጸጸን ብግብሪ ዝሰርሓሉ ዝነበረን ሃገራዊ ፕሮግራም፡ ኣገልግሎት ትምህርቲ፡ ክሳብ ማእከላይ ደረጃ፡ ብዘይ ኣፈላላይ ጾታን ማሕበራዊ ቦታን ንዅሉ ዜጋ ብናጻ ክወሃብ፣ መባእታ ደረጃ ትምህርቲ ብቛንቋ ኣደ ክቐርብ፣ ኣብ ኩሉ ደረጃታት ዝወሃብ ትምህርቲ ዓለማዊ (ካብ ሃይማኖታዊ ትምህርቲ ዝተፈልየ) ክኸውን፡ ኣብ ዝብል መትከል ዝተመስረተ እዩ ነይሩ። ናይ ድሕሪ ናጽነት ኣገልግሎት ትምህርቲ ከኣ፡ ነዚ መትከል'ዚ ዝረዓመ እዩ።

ቤት ትምህርቲ ሰውራ ኣብ ዝዝከረሉ፡ ጎሊሑ ዝለዓል ታሪኽ ኣሎ። ኣብቲ ርሱን ወተሃደራዊ ግጥማት ዝካየደሉ ዝነበረ እዋን፡ ኣቓልቦ ቆልዑ ይኹን መንእሰያት ኣብቲ

ዝካየድ ዝነበረ ኲናት ክሽውን ግድን እዩ ነይሩ። በዚ ድማ “እንታይ ዝዓብስ ትምህርቲ’ዩ” ዝብል ስምዒታት ከልዓዕል ባህርያዊ እዩ። እዚ ስምዒት፡ ኣብቲ ፈላማ መድረኽ ኣዝዩ በዳሂ እዩ ነይሩ።

“ትምህርቲ ንጥቕሚ ሓፋሽ!” ዝብል ህቡብ ጭርሖ ናይቲ ግዜ’ቲ፡ ነዚ ስምዒታት’ዚ ብምስጋር ኣስፊሕካ ንምጥማትን ንቕሓት ንምብራኽን ዝመጸ እዩ ነይሩ። ትምህርቲ ብቕዓትካ ኣሐዩሉ ዓቕምኻ ብዕጽፍታት ኣራቢሑ፡ ነቲ ትቃለሰሉ ዘለኻ ዕላማ፡ ነታ ተፍቅራ ሃገር፡ ነቲ በጃ ክትሓልፈሉ ዝተዳለኻ ህዝቢ ብዝለዓለ ኣድማዕነት ከተበርክተሉ ዘኽእለካ መሳርሒ እዩ፣ ስለዚ፡ ትምህርቲ ንገዛእ ርእስኻ ኢልካ ጥራይ ዘይኮነ ብቐንዱ ንጥቕሚ ሃገርካን ህዝብኻን ኢልካ ኢኻ ትመሃሮ፡ ዝብል መረዳእታ ኣብቶም ተማሃሮ ቆልዑ ይኹን ኣብ ውሽጢ ሃገርን ወጻኢን ኣብ ዝነበረ ህዝቢን ተጋዳላይን ንምስራጽ ሓያልን ውጽኢታውን ጐስጓስ እዩ ተኻይዱ።

እቲ ሎሚ ሓደ ካብ ክብርታት ተቓለስቲ ሓርነት ወይ ሰማእታትና ኢልና ንጠቕሶ፡ “ፍትወት ትምህርቲ፡ ስራሕን መሃዝነትን” ውጽኢት ናይዚ ሓያልን ኣድማዒን ጐስጓስት’ዚ እዩ ነይሩ። ነዊሕ ኣብ ዘይኮነ ግዜ ክትስዋእ ምኳንካ እናፈለጥካ፡ ኣብ ቀጻሊ ትምህርቲን ስልጠናታትን ተጸሚድካ ብቕዓትካ ክብ ምባል፡ ብስራሕ ዘይምግባዝ፡ ሞያ ንምጥራይ ምህርኳት፡ ጸገማትን ሕጽረታትን ብብልሓትን መሃዝነትን ምስጋር፡ ብሉጽ ክብርታት ኤርትራውያን ተቓልስቲ እዩ ነይሩ። ተጋደልቲ እቶም ብቤት ትምህርቲ ሰውራኣ ዝሓለፉ ይኹኑ ዘይሓለፉ፡ ኣብ ሰራዊት ይሃሉዎ ኣብ ክፍልታት ደጀን፡ ኣብ ትምህርቲን ፍልጠትን ምምዕባል ክእለትን ዝነበሮም ድሌት መዐቀኒ ኣይነበሮን። ሳላ’ዚ ብሉጽ ባህሊ’ዚ ድማ፡ ኣብ ተዛማዲ ናይ ሰላም ሃዋህው፡ ኣብ ትምህርቲን ስራሕን እምበር ብሰንፈላል ዝሓልፍ ግዜ ኣይነበሮምን። ኣብታ ሓጻር ህይወቶም፡ ተማሂሮም ፍልጠትን ክእለትን ኣማዕቢሎም ድማ፡ ኣዝዩ ኣድማዒ ስራሕ ዓሚሞም፡ ብዙሕ ኣፍርዮም፡ ነባሪ ሓወልቲ ተኺሎም፡ መብዛሕትኦም በጃ ህዝቦም ይሓልፉ ነይሮም።

ሎሚ ንቤት ትምህርቲ ሰውራ ኣብ እንዝክረሉ ኣጋጣሚ እምበኣር፡ ካብ ተመኩሮ ቤት ትምህርቲ ሰውራ ክንቀስሞ ዝግባእ ዓቢ ምህሮ፡ እዚ ባህሊ’ዚ እዩ። “ፍትወት ትምህርቲ፡ ስራሕን መሃዝነትን።” ምኽንያቱ እዚ ባህሊ’ዚ፡ ሎሚ ኣብ መስርሕ ህንጸት ሃገር እዩ ዝያዳ ዝጥለብ። ክንዲ ዝኾነ፡ ብልዑል ስምዒትን ተምሳጥን ክውረስ ዘለዎ ብሉጽ ክብሪ እዩ። ዮሃና ንዝኽሪ ወርቃዊ እዮቤልዩ ቤት ትምህርቲ ሰውራ!

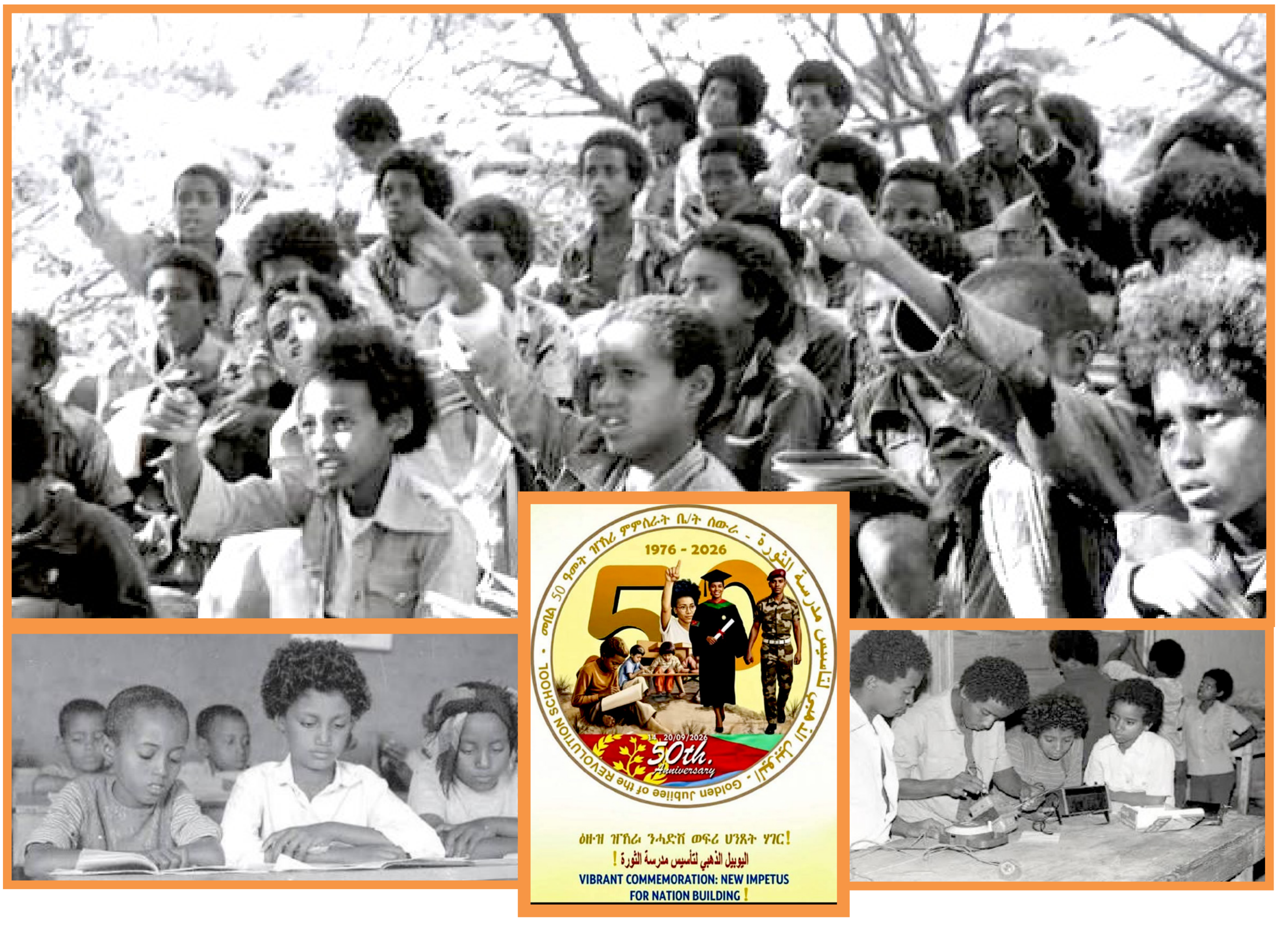

ሃማመተኤ፡ ናይ ቀዳማይ መንፈቕ ንጥፈታቱ ብምግምጋም ኣብ ናይ ዝቕጽል መደባት ስራሕ ዘትዩ

ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተመሃሮን ኤርትራ ብ፤ ሓምለ ኣብ ኣስመራ ኣብ ኣዳራሽ ዳዕሮ ኣብ ዘካየዶ ኣኼባ፡ ናይ ቀዳማይ መንፈቕ ዓመተ 2026 ንጥፈታቱ ብዕምቈት ምግምጋም ኣብ ትግባረ መደባት ናይ ዝቕጽል መንፈቕ ዘትዩ።

ኣብቲ ብሓለፍቲ ዞባታትን ክፍልታት ማእከላይ ቤት ጽሕፈትን ኣብ ትግባረ ዝተበጋገሱ መደባትን ገስጋስን ዝቐረበ መንፈቓዊ ጸብጻብ ስራሕ፡ ማሕበር ከም ወትሩ ኣብ ምምሕዳር ከባቢ፡ ዓድታትን ጨናፍር ኣብያተ ትምህርትን ዝለዓለ ኣተኲሮ ብምግባር፡ ኣብ መንእሰያትን ተመሃሮን ፖለቲካውን ውድባውን ንቕሓትን ተሳታፍነትን ዘበርኹ፡ ድሌትን ተገዳስነትን ኣብ ትምህርቲ ዘዕብዩ፡ ዜናውን ባህላውን መደባት ዘሐይሉ፡ ማሕበረ-ቁጠባዊ ንቕሓት ዘደንፍዑን ኣፍራይነት ዘዐብዩን ኣድማዕቲ ስርሓት ከም እተዓመ ተገምጊሙ።

ማሕበር፡ ምምሕዳር ከባቢ ከም መሰረት ውዳበኡ ብምውሳድ፡ ክሳብ ናብ ዓድን ቤት ትምህርትን ንኹሉ ተመሃራይ ንምውዳብን ንምምእዛንን ዘኽእል ጥሙሓውን ተተግባርን ቅርጽን ኣወዳድባን ኣብ ምሕያል፡ ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ጨንፈር ቤት ትምህርቲ፡ ብደረጃ ክፍሊ ወከልቲ ከም ዝህልዋ ብምግባር፡ ንዕኦም ዘወሃህዱ ኣካያዲት ኣካል ቤት ትምህርቲ ኣብ ምቛም ዘተባብዕ ገስጋስ ከም ዘርኣየ ኣብ ዝቐረበ ጸብጻብ ተገሊጹ።

ውዳበ፡ ክሳብ ዓድን ቤት ትምህርትን ምውራዱ፡ ናብ መሰረት ወይ ናብ ባይታ (Grassroot) ንኽበጽሕ ዕድል ዝህብ'ዩ። እዚ ክሳብ ታሕቲ ወሪድካ ናይ ምውዳብ ኣሰራርሓ ነቲ ማሕበርን ነቶም ዝውደቡ መንእሰያትን ተመሃሮን ብዙሕ ረብሓታት እዩ ዘለዎ። ማሕበር ክሳብ ዓድን ቤት ትምህርትን ወሪዱ ክሰርሕ ዘኽእሎ ውዳበ ክፈጥር እንከሎ፡ ነቲ ማሕበር ዓሚቝ ማሕበራዊ ሱር ክሰድድ ስለ ዘኽእሎ፡ ሓይሊ'ዩ ዝህቦ። ብኣሽሓት ዝቝጸሩ ኣብ ርሑቕ ገጠራትን ኣብያተ-ትምህርትን ዝርከቡ መንእሰያት ኣብቲ መዋቕር ብምእታዎም፡ ሃማመተኤ ንሃገራዊ መደባት ንምትግባር ኣብ ዝብገሰሉ እዋን፡ ብዝለዓለ ቅልጣፈን ብዝተወደበ መገድን ዘድሊ ሓይሊ ሰብ ናይ ምውዳብን ምእካብን ዓቕሙ ብዕጽፍታት ከም ዝውሰኽ ይገብሮ።

ነቶም ዝውደቡ መንእሰያትን ተመሃሮን ዘለዎ ጥቕሚ'ውን ሰፊሕ'ዩ። ክሳብ ዓድን ቤት ትምህርትን ዝወረደ ውዳበ፡ ነቶም ኣብ ገጠራት ዝርከቡ ብኣሽሓት መንእሰያት ናይ ምምራሕ፡ ምውዳብ፡ መደባት ናይ ምእላይን ውሳነታት ናይ ምውሳድን ባይታ ከኽፍተሎም ምኽኑ ኣየጠራጥርን። እዚ ንመንእሰያት ካብ ንእስነቶም ሓላፍነት ምውሳድ፡ ምዝራብ፡ ንሕብረተሰቦም ምግልጋልን ናይ ምምራሕ ክእለት ምምዕባልን ሰፊሕ ዕድል ይፈጥረሎም።

እዚ ውዳበ'ዚ ንተመሃሮን መንእሰያትን ብማዕረ ዘሳትፍ ብምዃኑ ዝግለል ኣካል ኣይህሉን። ናይ ብሓቂ ለውጥን ምዕባለን ዝርከብ፡ ሰባት ባዕላቶም ንጸገማቶም ተረዲኦም ብሳትፎኦም ንምፍትሑ ስጉምቲ ክወስዱ እንከለዉ'ዩ። እዚ ናብ ባይታ ዝወረደ ውዳበ፡ ንመንእሰያት ኣብ ዝሃለዉ ይሃልዉ ናብ መድረኽ ሰቒሉ ንጡፋት ተዋሳእቲ ዝገብር ብምዃኑ፡ ረብሓኡ ዕዙዝ ምዃኑ ኣብ ባይታ ይንጸባረቕ ምህላዉ እወታዊ መርኣያኡ'ዩ።

በዚ መሰረት፡ ኣካያዲ ኣካል መሰረት ኩሉ ዓይነታት ውዳበ ማሕበር ብምዃኑ፡ ኣባላቱ መዛናኦም ንምእላይ ዘኽእሎም ንቕሓትን ጥበባትን ዘበርኽ ስልጠና ብስሩዕ ክወሃቦም፤ ተመሃሮ ክድልብዎ ንዝድለ ደረጃ ንቕሓት ብቕርበትን ስሩዕነትን መደባት ንምስልሳል ዝድርኽ ሓጸርቲ ወርሓዊ ኣነቓቓሒ ጽሑፋት ተዳልዩ፡ ኣብ ክፍሎም ብስሩዕ ክዛተይሎም፤ ዝንባሊኦም ዘለልይሉን ፈጠራዊ ዓቕሞም ዘዕብይሉን ክለባት ብምቛም ከም ዝነጣጠፉ ኣብ ምግባር ክሰረሓሉ፤ መንእሰያት ሰራሕተኛታትን ሰብ ዉልቀ ዋኒንን ድማ ኣብ ምምሕዳር ከባቢኦም ኣብ ሓድሕዶም ንቕሓቶም ዘበርኽሉን ኣብ ከባቢኦም ንነኣሽቱ ተመሃሮ ዘማእዝንሉን ዝሕግዝሉን ተኣታትዩ ዘሎ ኣገባብ ውዳበ ዕቱብ ምክትታል ክግበረሉ ኣብ ዝብሉን ካልእን ብኣተኩሮ ክሰርሓሎም ኣብ ሓባራዊ ምርድዳእ ተበጺሑ።

ኣቦ መንበር ሃማመተኤ ብጻይ ሳልሕ ኣሕመዲን ኣብ ዘስምዖ መዛዘሚ ቃል፡ ማሕበር፡ ኣብ ምምሕዳር ከባቢ፡ ጨናፍር ኣብያተ-ትምህርትን ኮለጃትን ኣተኩሮ ብምግባር፡ መንእሰያትን ተመሃሮን ብኣካዳሚ ጥራሕ ዘይኮነ፡ ብኣፍራይነት፡ ብፍቕሪ ሃገር፡ ብንቕሓትን ብሰፊሕ ኣጠማምታን ዝተሃንጸ ዓሚቝ ፍልጠት ከም ዝህልዎም ኣብ ምግባር፡ ሰፊሕ ተሳትፎ መንእሰያትን ተመሃሮን ዝህልዎ ዕቱብ መደባት ኣበጋጊሱ ምህላዉ ብምዝኻኻር፡ ኣብ ዘካይዶ ናይ ንቕሓትን ውዳበን ሃገራዊ ዕማማቱ፡ ኩሎም መሻርኽቲ ኣካላት መንግስትን ግንባርን ብሕልፊ ድማ ኣካላት ሚኒስትሪ ትምህርቲ ናህርን ድርኺትን ኣብ ምፍጣር ምትሕግጋዞም ከዛይዱ ተላብዩ።

ስልጠና፡ ውሕሉል ምሕደራ

ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተመሃሮን ኤርትራ ብመሰረት ትካላዊ ዓቕሚ ኣባላቱ ንምምዕባል ሓንጺጽዎ ዝጸንሐ ውጥን ስራሕ፡ ውሕሉል ምሕደራ ንምርግጋጽ ዝዓለመ፡ ን70 ሓለፍቲ ንኡሳን ዞባታትን ኣሃዱታት ማእከላይ ቤት ጽሕፈትን ኣብ መሪሕነትን ምሕደራን ዘተኮረ ስልጠናን ናይ መነቓቕሒ መደባትን ሂቡ።

እቲ ካብ 27 ሓምለ - ክሳዕ 9 ነሓሰ 2026፡ ዝተዋህበ ስልጠና፡ ሓለፍቲ ንኡሳን ዞባታትን ኣሃዱታት ማእከላይ ቤት ጽሕፈትን፡ ኣብ መሪሕነት ዘሎዎም ፍልጠት፡ መረዳእታ፡ ትዕዝብትን ተመኩሮን ዘዕቢ፡ ንጥፈታት ማሕበር ብኣድማዒ ኣገባብ ንምትግባር ዘድሊ ሓባራዊ መረዳእታ ዘሐይል፡ ኣብ ማሕበር ዝርከቡ መራሕቲ፡ ንሕድሕዶም ተመኩሮ ዝተለዋወጥሉን ናይ ኢሂን ምሂን ባይታ ዝፈጠረን ምንባሩ፡ ኣወሃሃዲት ናይ'ቲ ስልጠና ብጻይቲ ሄለን መኸታ ኣረዲኣ።

እቲ ስልጠና፡ ብኽልተ ኣገባብ ከም እተዋህበ ዝገለጸት፡ ብጻይቲ ሄለን፡ ቀዳማይ፥ እቲ ስነ-ሓሳባዊ ትሕዝቶ፡ ህጡር ተመኩሮን ፍልጠትን ብዘለዎ ዶክተር ሃይለ ነጋሲ ክወሃብ እንከሎ፡ እቲ ካልኣይ ድማ፡ ምስ ቦታ ስራሕ ዝዛመድ መነቓቕሒ ስልጠና ከም እተዋህበ ኣብሪሃ። ኣገባብ ኣተሓሕዛ ንብረት፡ ፊይናንስያዊ ሰነዳት፡ ኣገባብ ምእካብ ሓበሬታ፡ ኣገባብ ትንተና ሓበሬታ፡ መረዳእታን መብርህን ስትራተጅያዊ ውጥን ማሕበር፡ ትሕዝቶ ካሪክለም ስልጠና መሪሕነትን ምሕደራን፡ ኣገዳስነትን ኣወዳድባን መኣድታት ስነ-ጥበብ፡ ተራ መራኸቢ ብዙሓን ማሕበር ኣብ ምዕባይ ንቕሓት መንእሰያት፡ ጀንደርን ኣቀራርባ መግለጽን፡ ወዘተ. ዝብሉ ኣገደስቲ ጽሑፋት ብኣባላት ማሕበር ከም ዝቐረቡ ብምዝርዛር፡ ብተወሳኺ ውዳበ ቅነ-መንእሰያት፡ ቀያሕቲ ዕምባባን ገምጋም ዝተኻየደ ስልጠናን ዝምልከቱ ሰለስተ ወረቓቕቲ'ውን ብሰልጠንቲ ከም ዝቐረበን ብሕቶን ርእይቶን ከም ዝሃብተመን ኣረዲኣ።

ዝተዋህበ ስልጠና፡ ኣብ ኣፍራይነትን ኣተሓስስባን ርኡይን ተዓቓንን ለውጢ ከምጽእ ኣሰር ዝገድፍን ፍረ ዘለዎን ክኸውን ቀጻሊ ምስዓብን ምክትታልን ክግበረሉ ከም ዝግባእን ናብ ምሉእ ብቕዓት ክሳዕ ዝብጻሕ፡ እቲ ናይ ስልጠና መደባት ቀጻሊ ክኸውንን ድማ ኣብቲ ናይ ዘተን ክትዕን ኣጋጣሚ ተሰሚርሉ።

ሰልጠንቲ፡ ኣብቲ ንማእቶታዊ ስራሕ እተሓዝአ ክፍለ-ግዜ፡ ናብቲ ካብ ቅድሚ ሽዱሽተ ዓመት ኣትሒዙ ንማሕበር ተሓዚኡ ዝለምዕ ዘሎ ልዕሊ ሚእቲ ሽሕ ኣግራብ ዝጸደቐሉ ከባቢ ቤት ገርግሽ ዝርከብ ቦታ ልምዓት ብምኻድ ኮስኰሶምን ዛልዮምን።

ኣብ መዛዘሚ ስልጠና፡ ኣሰልጣኒ ምሕደራ ዶክተር ሃይለ ነጋሲ ኣብ ዘስምዖ መዛዘሚ ቃል፡ ምሕደራ መስርሕ ስለዝኾነ ሰልጠንቲ በብእዋኑ ክእለቶም ከዕብዩ፡ ከም መራሕቲ መንእሰያትን ተመሃሮን ንትምህርትን ፍልጠትን ክፉታት ክኾኑ፡ ሓድሕዳዊ ምምልላእ ከማዕብሉ፡ ዝበለጹ ብልሓታትን ሜላታትን ከዘውትሩን ውሕሉል ምሕደራ ብምትእትታው ንዝዓጠቕዎ ፍልጠት ብዝግባእ ኣብ ተግባር ከውዕሉን ተላብዩ።

ሰልጠንቲ፡ ዝተዳለወሎም ምስክር ወረቐት ካብ ኢድ ኣሰልጣንን ሓለፍቲ ዞባታት ማሕበርን ተቐቢሎም።

ስልጠና፡ ህየሳዊ ኣናብባን ጅራት ስነ-ጽሑፍን

ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተማሃሮን ኤርትራ ምስ ህንዳዊ ፕሮፌሰር ቴጅ ብምትሕብባር፡ ህየሳዊ ኣናብባን ጅራት ስነ-ጽሑፍን ብዝብል ኣርእስቲ፡ ካብ ግንቦት ክሳዕ ሓምለ 2026 ናይ ክልተ ወርሒ ስልጠና ሂቡ።

እቲ ምኩራት ስነጥበበኛታት፡ ደረስትን ጸሓፍትን ዝተሳተፍዎ፡ ኣብ ኣዳራሽ ስማፕ ዝተዋህበ ስልጠና፡ ብምሁር ናይ’ቲ ዓውዲ ህንዳዊ ፕሮፌሰር ቴጅ ድሃር እዩ ተዋሂቡ። ፕሮፌሰር ቴጅ ናብ ኤርትራ ብዙሕ ግዜ ብምምልላስ ዝተፈላለዩ ስልጠናታትን መጽናዕታትን ዝገበረ ሊቕ’ዩ።

እቲ መዓልታዊ ንኣስታት 3 ሰዓታት፡ ንኽልተ ወርሒ ዝቐጸለ ጽዑቕ ትምህርቲ፣ ኣብ ክልተ ዓበይቲ ክፋላት ማለት ህየሳዊ ኣናብባን ዓሌታት ስነ-ጽሑፍን ዝጠቓለለ ኮይኑ፣ ኣብ ትሕቲኡ ድማ ንሓደ ጽሑፍ ብኸመይ ኣገባብ ብህየሳዊ ዓይኒ ብምርኣይ ተንብቦ፡ ታሪኻዊ ኣመዓባብላ ስነ-ጽሑፍ፡ ተራ ስነ-ጽሑፍ ኣብ ዝተፈላለዩ መድረኻት፡ ብዛዕባ ጽዋ (Tale)፡ ሓጺር ዛንታ፡ ኖቬልን ካልኦት ኣገደስቲ ኣርእስታትን ዘካተተ’ዩ ነይሩ።

ኣብቲ ናይ መመረቕታ ስነ-ስርዓት፡ ብስም ተመሃሮ ቃላ ዘስመዐት ዶክተር ሰላም ኪዳነ፣ ፕሮፌሰር ቴጅ ንዘርኣዮ ልዑል ናይ ምምሃር ወንን ናይ ምግባር ድሌትን ብስም ተመረቕቲ ድሕሪ ምምስጋን፣ ካብ ፕሮፌሰር ቴጅ ዝወረስዎ ናይ ምንባብ ባህሊ ክቕጽልዎ ምዃኖም ተመባጺዓ። “እዚ ዕለት እዚ፡ መዘዘሚ ናይ’ቲ ዝቐሰምናዮ ትምህርቲ ዘይኮነ፣ መበገሲ ናይ’ቲ ብሕጂ እንኽዶ መስርሕ ትምህርትን ዝተቐበልናዮ ናይ ምንባብ ዕዮ ገዛን እዩ ክኸውን ዘለዎ፡” ብምባል ናብ ተመረቕቲ ዝቐነዐ ለበዋኣ ኣብጺሓ።

ኣብቲ ኣጋጣሚ ተረኺቡ ንተመረቕቲ ምስክር ወረቐት ዝዓደለ ኣቦ መንበር ሃማመተኤ ብጻይ ሳልሕ ኣሕመዲን፡ ንተመረቕቲ የሃናኡ ድሕሪ ምግላጽ፣ “ዝተማሃርካዮ ትምህርቲ ትርጉም ዝህልዎ፡ ነቲ ዝቐሰምካዮ ፍልጠት ናብ መዛኑኻን ሕብረተሰብካን ምስ እተመሓላልፎ’ዩ። ስለዚ እዚ ኣብዚ ክልተ ወርሒ ቀሲምክሞ ዘለኹም ፍልጠት ከም መንጠሪ ባይታ ብምጥቃም ብቐጻሊ ክትጽዕሩን ክትዓብዩን እምሕጸን፡” ብምባል ለበዋኡ ኣመሓላሊፉ። ብጻይ ሳልሕ፡ ነቲ ስልጠና ኣብ ምዕዋት ኣበርክቶ ንዝገብሩ ኣካላትን ወደብትን’ውን ኣመስጊኑ።

ኣብቲ ናይ ምምራቕ ኣጋጣሚ ተረኺቡ ዝነበረ ተመራማሪ ታሪኽን ደራስን ኣቶ ኣለምሰገድ ተስፋይ ብወገኑ፣ ጽሓፋይ ምዃን ቀሊል ዕማም ከም ዘይኮነን ብዙሕ ምንባብን መጽናዕትን ከም ዝሓትት ብምዝኽኻር፡ ካብ ፕሮፌሰር ቴጅ እንመሃሮ ዝዓበየ ነገር ንፋዕ ጸሓፋይ ንምዃን፡ ልዑል ናይ ምንባብ ሸውሃትን ሓያል መጽናዕቲ ናይ ምግባር ልምድን ምህላው ምዃኑ ኣስሚርሉ። ዋዛ ሓዊሱ ድማ ከም ፕሮፌሰር ቴጅ ዝኣመሰሉ ዓሚቕ ፍልጠት ንዘለዎም ሰባት ብቐጻሊ ክንከተስኩሶምን ክንከስበሎምን ከምዝግባእ ኣዘኻኺሩ።

ኣብ መወዳእታ ፕሮፌሰር ቴጅ ንዝተገብረሉ ክንክንን ሓልዮትን ድሕሪ ምምስጋን፣ ካብ 1997 ኣትሒዙ ምስ ኤርትራውያን መንእሰያት ንዝነበሮ ምትእስሳር ኣብቲ ኣጋጣሚ ገሊጽዎ። “ነዚ ዓይነት ምትእስሳር ምርካበይ ዕድለኛ እየ፡” ብምባል ድማ ስምዒቱ ገሊጹ። ምስ ኤርትራ ዘለዎ ስምዒታዊ ምትእስሳር፡ ልዑል ምዃኑ’ውን ኣብቲ ኣጋጣሚ ጠቒሱ። ፕሮፌሰር ቴጅ ብዘይካ እቲ ኣብ ኣስመራ ዝሃቦ ናይ ክልተ ወርሒ ጽዑቕ ስልጠና፡ ኣብ ከረንን ኣስመራን’ውን ነናይ ሓደ መዓልቲ ኣስተምህሮ ሂቡ እዩ።

ኣብ መወዳእታ፡ ተመረቕትን እቲ ስልጠና ዕዉት ንክኸውን ኣበርክቶ ንዝገበሩ ኣካላትን ናይ ምስክር ወረቐት ድሕሪ ምዕዳል ብናይ ሓባር ስእሊ፡ እቲ ናይ መመረቕታ መደብ ተዛዚሙ።

ሞዴሊስት ስኒት ሃብተኣብ ተወልደመድህን
ኣብ ሞዴልን ዲዛይንን ምስ ዝነጥፉ መንእሰያት ዘትያ

ካብ 120 ሃገራት ዝተወከላ ወይዘራዝር ዝሳተፋኦ ኣብ ቬትናም ዝካየድ ዘሎ መበል 73 ውድድር ቍንጅና ዓለም 2026፡ ብምዕሩግ ባህላዊ ኣልባሳት ቬትናም ማዕሪጉ፡ ብ13 ነሓሰ ብወግዒ ተኸፊቱ፣ ክሳብ 5 መስከረም ድማ ውድድራቱ ይቐጽል ኣሎ። ኣቦ መንበር ውድድር ቍንጅና ዓለም ጁሊያ ሞርለይን ወይዘሪት ቍንጅና ዓለም 2021 ካሮሊና በይላውስካን ኣብ'ቲ ውድድር ካብ ዝተረኽቡ ኣጋይሽ'ዮም። ኣብ'ዚ ውድድር፡ ኣብ ኣመሪካ - ክፍለ ግዝኣት ቨርጂንያ ትነብር ኤርትራዊት ሞደሊስት ስኒት ሃብተኣብ ተወልደመድህን፡ ንኤርትራ ወኪላ ትሳተፍ ኣላ።

ኣብ 2000 ኣብ ኣስመራ ተወሊዳ ዝዓበየት ስኒት፡ ኣብ ሕቡራት መንግስታ ኣመሪካ - ክፍለ ሃገር ቨርጂንያ'ያ ትቕመጥ። ኣብ'ቲ ዝለዓለ ምርምር ዝካየደሉ ዩኒቨርሲቲ ጆርጅ መይሰን ድማ፡ ብዓውዲ 'ኒውሮሳይንስ' ብቐዳማይ ዲግሪ ተመሪቓ። ንሳ፡ ነዚ ዓውዲ ከተጽንዕ ዝመረጸትሉ፡ ብኹነታት ጥዕና ናይ'ታ ናይ ኦቲዝም ስንክልና ዘለዋ ንእሽቶ ሓፍታ ኣመና ስለ ትግደስ'ዩ። ጎድኒ ጎድኒ ትምህርታ'ውን፡ ከም ሓፍታ ዝኣመሰሉ ስንኩላን ቈልዑ፡ ብዓለም ደረጃ ቆላሕታን ሓገዝን ዝረኽብሉ ዕድል ንኽፍጠረሎም፡ ብዛዕባ ጸገማቶም ልሳን ኮይና ክትገልጸሉ ኣብ ዘኽእላ ውድድር ቁንጅና ክትሳተፍ ተበጊሳ።

ንፈለማ ግዜ፡ ንኤርትራ ወኪላ ኣብ ውድድር ቍንጅና ኣፍሪቃ ኣመሪካ 2023 ተሳቲፋ። ወይዘሪት ኣፍሪቃ (Miss Africa) ኮይና ከኣ፡ ኣብ'ቲ ዓለም ምሉእ ዝርእዮን ዝከታተሎን መድረኽ ደይባ ኣኽሊል ደፊኣ፣ ስማን ስም ሃገራን ኣጸዊዓን ባንዴራኣ ኣምበልቢላን። ድሒሩ ብዝሰዓበ ዕድላት'ውን፡ ናይ ክብሪ ኣምባሳደር መንሸሮ ጡብ ክትከውን በቒዓ።

178 ሰንቲ ሜትር ዝቑመታ ወይዘሪት ስኒት፡ ኣብ 2024'ውን፡ ኣብ ውድድር ቍንጂና ዓለም ተሳቲፋ እኳ እንተኾነት፡ ኣብ'ቲ ቀንዲ ውድድር ኣይተዓወተትን። በቲ ዘቕረበቶ ፕሮጀክት ግዳ፡ ምስ ቀዳሞት ዓሰርተ ተሰሪዓ፡ ነሓስ ማዳልያ ተሸሊማ። ሕጂ ከኣ፡ ኣብ ውድድር ቍንጅና ዓለም 2026፡ ንምስታፍ ኣብ ቬትናም ትርከብ። ውድድር ቁንጅና ዓለም 2026 - ቬትናም፡ ካብ 9 ነሓሰ ጀሚሩ ክሳዕ 5 መስከረም 2026 ዝካየድ ዘሎ ኮይኑ፡ ካብ ኣብ ጽባቐ ዝያዳ ኣብ ስራሕካ ወይ ኣብ'ቲ እተቕርቦ ፕሮጀክት ስለ ዘድህብ፡ ምስ ዕላማኣን ራኢኣን ዝኸይድ ስለዝኾነ፡ ክትዕወት ምሉእ

ምትእምማን ኣለዋ።

‘ጀዌት’ - ብቛንቛ ብሌን ንጽባቐ ጓል ሄዋን ብዝወሃብ ናይ ቅብጥሮት ስም እትጽዋዕ ስኒት፡ ካብ 3-4 ነሓሰ 2026፡ ኣብ ኣስመራ ናይ ክልተ መዓልቲ ምብጻሕ ፈጺማ ነይራ። እቲ ዕላማ፡ “ክትፈልጠኒ እንተ ደሊኻ፡ ፕሮጀክተይ ጠምት” ብዝብል ርድኢት፡ ነቶም ፍሉይ ሓገዝ ዘድልዮም ኣእምሮኣውን ምዕባለኣውን ስንኩላን ቈልዑ በጺሓ፡ ኣብ’ቲ ዝጽበያ ዘሎ ውድድር ክሕግዛ ዝኽእል ሓሳባትን መረዳእታን ንምስናቕ’ዩ። ኣብ መጻኢ ቤት ትምህርቲ ከፊታ ንሓፍታ ዝመስሉ ስንኩላን ቈልዑ ኣገልግሎት ዝረኽብሉ ዕድል ክትፈጥር መደብ ከም ዘለዋ’ውን ሓቢራ።

ብተወሳኺ፡ ስኒት፡ ኣብ’ቲ ሃማመተኤ ምስ ሚኒስትሪ ቱሪዝምን ማሕበር ዲዛይነራት ኤርትራን ብምኧን ኣብ ሆቴል እምባሶይራ ዘዳለዎ ናይ ሓደ ሰዓትን ፈረቓን ዘተ ተረኺባ’ውን፡ ንዲዛይነራትን ኣብ ውድድር ቍንጅና (Fashion show) ንዝሳተፋ ደቂ-ኣንስትዮ ሞዴላትን፡ ተሞኩሮኣ

ኣካፊላ ነይራ።

ንሳ፡ ውድድር ቍንጅና ዓለም ዘካይዳ ትካላት፡ ነናተን ዕላማን ረቂቕ ጥሙሕን ከም ዘለወን ጠቒሳ፡ እምነትካን ክብርታት ሃገርካን ሸይጥካ ዝግበር ውድድር ኮነ ዝሕፈስ ዓወት፡ ውዒሉ ሓዲሩ ሕልናዊ ቅሳነት ዘይፈጥርን፡ ታሪኽካን መንነትካን ዘብርስን ስለ ዝኾነ፡ ዘካይዳኦ ውድድራት ንዝተበገሳሉ ዕላማን ፕሮጀክተንን ቀዳምነት ዝሰርዕ ክኸውን መኺራ። ብወገና፡ ክትዕወተሉ ትኽእል ዝነበረት፡ የግዳስ ምስ ባህልን ክብርታትን ሕብረተሰባ ዘይከይድ ብምኧኑ ዝነጸገቶ ውድድራት ከም ዘሎ ብምግላጽ፡ ድሕሪ ክንደይ ምርድዳእ ግን፡ ኣብ’ቲ ንሳ ትኣምነሉን ባዕላ ወናኒት ክብረታ ትኾነሉን ጽሩይ ውድድር ቍንጅና ክትወዳደር ተፈቒዱላ፡ ኣብ 2023 ወይዘሪት ኣፍሪቃ ክትከውን ከም ዝበቕዐት ሓቢራ።

እቲ ዘተ፡ ብሕቶን ርእይቶን ሞይቁ ክካየድ ከሎ፡ ተሳተፍቲ ድማ፡ ኣካል ናይ’ቲ ባህሊ ንምዕቃብ ዝካየድ ዘሎ ቃልሲ ኮይና ኣብ ውድድር ቍንጅና ኣፍሪቃ ዝተጓናጸፈቶ ዓወት፡ ኣብ ቬትናም ክትደግሞ ሰናይ ምንየቶም ገሊጾሙላ።

ኣብ’ቲ ኣጋጣሚ፡ ኣቦ መንበር ማሕበር ዲዛይነራት ኤርትራ ኣቶ ኣብርሃም ሱልጣን፡ ኣብ 2022 ኣብ ትሕቲ ኮሚሽን ባህልን ስፖርትን ኤርትራ ዝቜመ ማሕበሮም፡ ዛጊት ልዕሊ 180 ዲዛይነራትን ልዕሊ 10 ሞዴላትን ኣባላት ሓቝፉ፡ ባህሊ እናዓቀበ፡ ሕብረ-ብሄራዊ ኤርትራዊ ሃገራዊ ኣልባሳት ትሽዓተ ብሄራት ምስ ዓለም ንምልላይ ይሰርሕ ከም ዘሎ፡ ንስኒት ዝርዝራዊ መብርሂ ሂቡዋ። ጸሓፊ ማሕበር ኣቶ ነጋሲ ተስፋጽዮን ብወገኑ፡ ኣብ’ዚ ብስም ሞዴል ሰባት ብጊላነት እናተሸጡ፡ ብሞዴላት ባህላዊ ወራር ዝኣተወሉ ዘሎ ግዜ፡ ስኒት ንቀንዲ ዕላማታት ማሕበር ዲዛይነራት ኤርትራ እናተግበረት ማእገር ሃገር ኮይና፡ ልዑል ንቕሓት ተቐኒታ ክትምክቶን ንደቂ ሃገራ ጽቡቕ ኣብነትን ክትከውን ምኽኣላ ኣመስጊኑ። ኣብ’ቲ ኣጋጣሚ፡ ኣብቲ እተካይዶ ውድድር ለቢሳቶ እትኸይድ ንኤርትራ ዝውክል፡ ኣብ ውሽጢ ክልተ ሰዓት ብቑመታን ብዓቐናን በቲ ማሕበር ዝተዳለወ ባህላዊ ክዳን፡ ብስም ሃገራዊ ማሕበር ዲዛይነራት ኤርትራ ተበርኪቱላ።

ስኒት፡ ተረካቢት ናይ’ታ ሳይዳ ዝኾነት ኤርትራዊት ኣደ ኮይና፡ ኣብ’ዚ ደረጃ ዓወት ምብጽሓን ናብ ዝበረኸ ዓወት ተቛምት ምህላዋን ዝተሰምዓ ሓጎስ ዝገለጸት ድማ ዲዛይነር

ኣለምጸሃይ ለባሲ ኮይና፡ ትምህርቲ ሞዴልን ንኽዓብን ዓቕምታትና ንኽድልድልን፡ ኣብ'ቲ እትነጥፍሉ ዓውዲ ሞዴሊንግ፡ ንኤርትራን ባህላን ንምልላይ፡ ኣበርቲዓ ክትሰርሕ ተላብያ።

"ማእከል ስሕብትኪ፡ ኤርትራን ክብርታታን ምኳኑ፡ ካብ ሓበሬታኺ ተረዲእና ኣሎና። እዚ ኸኣ፡ ንጉስጉሰሉ ዘለና ጉዳይ'ዩ። ስለዚ፡ ንውድድራትኪ፡ ነቲ ብኣተሓሳስባን ብኤርትራዊ ስነ ኣእምሮኣዊ ኣቃውማን ተጠሚሩ፡ ራእይን ናይ ሓባር መጻኢን ኣተሓሳስባን ዘለዎ ሕብረተሰብ ኤርትራ ማእገርኪ ገይርኪ ሰዓብዮ - ክትዕወትሉ ኢኺ" ዝበላ ድማ፡ ግርማይ ወልደገርግስ (መንከኒና) ካብ ሚኒስትሪ ቱሪዝም እዩ።

መም/ እዮብ ርእሶም ድማ፡ "ዘለኪ ርእሰ ተኣማንነት፡ ኣቃውማ፡ ውሽጣዊ ሓይልን ጽባቐን ኣርኢኽና ስለ ዘለኺ፡ ኣብ'ቲ ትኸድዮን ትወዳደርሉን ህሞት፡ ንባህልኽን ህዝብኽን ከም እተጸባርቒ ንኣምን ኢና። ብውልቃዊ ጻዕርኺ፡ ከፊትክዮ ዘለኺ መንገዲ ድማ፡ ነዘን ኣብ ሞዴልን ዲዛይንን ዝነጥፋ ኣሓትኪ ዓቢ ሞራል ስለ ዝኾነ፡ በርትዒ" ኢሉዋ።

"ኒውሮሳይንስ ዘጽናዕኪ ምኳንኪ፡ እቲ ዝዓበየ ዓወትኪ'ዩ። ስለዚ፡ ንዓና ብደጋዊ ጽባቐ ጥራይ ዘይኮነ፡ ብብስለት ኣእምሮ'ውን ወኪልክና ኢኺ ዘለኺ። ኣብ ሓደ ግዜ፡ ምልክዕቲ፡ ውቕብትን በላሕን ሞዴል ብጸይቲ ምርካብና ድማ ንኾርዕ። ንሕና ኸኣ፡ ደጋዊ ጽባቐ ጥራይ ዘይኮነ፡ ውሽጣዊ ጽባቐ'ውን ዓጢቕና መታን ክንጉዓዝ፡ ዓቢ ትምህርቲ ኴይክና'ሞ፡ ዓወት ኣብ ርእሲ ዓወት እምነየልኪ" ዝበለታ ድማ ዶ/ር ጁሊያ እያ።

ኣብ'ቲ ድሙቕ ታሪኻዊ ኣጋጣሚ ምርካባ ሓጎሳ ዝገለጸት ሱዳናዊት ሞዴል ወላእ መእሙን ድማ፡ ስኒት ንኤርትራ ጥራይ ዘይኮነ፡ ንሱዳን ኮነ ንምብራቕ ኣፍሪቃ እትውክል፣ ንብዙሓት እተነቓቕሕ፣ በላሕን ምልክዕትን ወይዘሪት ምኳና ጠቒሳ፡ ከም መግለጺ ሓጎሳ፡ ነቲ ኣብ ርእሳ መሊሳቶ ዝነበረት ብዕንቀኡ ዝተሰርሐ ስልማት ኣውጺኣ፡ መሊሳትላን ዓወት ተመኒያትላን። ዲዛይነር ሄኖክ ኪዳነ'ውን ምስ ዓለምለኻዊ ሞዴሊን ዝተሓሓዝ መጽሓፍ ኣበርኪቱላ።

ስኒት በቲ ዝተገብረላ ድሙቕ ኣቀባብላን ህያባትን ልዑል ምስጋናኣ ብምቕራብ፡ ናይ ሎምዘበን ውድድር ቍንጅና ዓለም 2026፡ ናይ መወዳእታኣ ምኳኑ ሓቢራ።

ምህሮ
ኣብ ዘመነ ሰብ ሰርሖ ብልሒ

(ሰሰብ / AI)

ተመሃሮን መምህራንን ኣብ ክረምታዊ ዕረፍቲ ጸኒሖም፡ ሓድሽ ዓመተ ትምህርቲ 2026/2027 ኣብ ዝጅምርሉ ቅንያት ኣለና። በዚ ኣጋጣሚ'ዚ፡ ብዛዕባ ኣገዳስነት ትምህርቲ ኣብዚ ዘለናዮ ዘመን፡ ብፍላይ ድማ ብደረጃ ዓለም ኣካታዒ ኮይኑ ንዘሎ ጉዳይ ሰብ ሰርሖ ብልሕን (ሰ.ሰ.ብ. - AI) ትምህርትን ብዝምልከት፡ መጽሔት መንእሰይ ሒደት ሓሳባት ወስ ክትብል ትደሊ።

ኣብ 1883 ተወሊዱ ኣብ 1931 ካብዛ ዓለም ዝተፈልየ ውሩይ ሊባኖሳዊ/ኣመሪካዊ ጸሓፍን ስነጥበበኛን ከሊል ጅብራን ከምዚ ይብል ነበረ፥

"ደቅና ብርግጽ ደቅና ኣይኮኑን፣ ብኣና ኣቢሎም ድኣ ይውለዱ እምበር፡ ደቂ ህይወት እዮም። ንሕና ክንግምቶ ኣብ ዘይንኽእል መጻኢ እዮም ክነብሩ። መንትግ ብመጠን ዝጎበጦቶ'ያ ቀስቲ ኣርሒቓ ትውርውር እሞ፡ ደቅና ኣርሒቖም ንኽውንጨፉ ድኣ ንጽዓር እምበር፡ ንኣና ክመስሉን ከማና ክኾኑን ኣይነገድዶም።"

ከሊል ጅብራን ቅድሚ ሓደ ዘመን'ዩ ነዚ ዝበለ። ኣብቲ "ዓበይቲ ብዙሕ ተመኩሮ ህይወት ስለ ዘለዎም ካብኦም ክትመሃር ኣለካ፣ ወለድኻ፡ መምህርካ፡ ሓለቓኻ፡ ምዕባይካ፡ መራሕ ሃይማኖትካ ዝበሉኻ ክትሰምዕ ኣለካ፣ ካብቲ ንሳቶም ዝብሉኻ መገዲ ክትውጽእ የብልካን" ኣብ ዝበሃለሉ ዝነበረ ግዜ፡ ከምኡ ምባሉ ክሳብ ክንደይ መስተውዓሊ ሰብ ምንባሩ ምግንዛብ ይከኣል። ጅብራን ሎሚ እንተ ዝህሉ'ኸ እንታይ ምበለ፧ ምኽንያቱ ቅድሚ ሓደ ዘመን ዝነበረ መስርሕ ለውጥን ሎሚ ዘሎን፡ ቅልጣፈኡ ሰማይን ምድርን እዩ። ጅብራን ዝነበሮ ግዜ፡ ድሕሪ 20 ዓመት ዓለም እንታይ ክትመስል ከም እትኽእል ምግማት ዘጸግም ኣይነበረን። ዘለናዮ ዘመን ግን ኣዝዩ ቅልጡፍ ለውጢ፡ ዕለታዊ በብዓይነቱ ሓድሽ ምህዞን ተክኖሎጅን ዝኸሰተሉ ዘሎ ናይ ህጸት እዋን እዩ። በዚ ምኽንያት ድሕሪ ሒደት ዓመታት ዓለምና እንታይ ክትመስል'ያ፡ ክንግምት ኣብ ዘይንኽእለሉ እዋን ኢና ንነብር ዘለና።

ኣብዚ ዓመት'ዚ (2026) ዝተወልዱ ሕጻናት ኣብ 2050፡ ወዲ/ጓል 24 ዓመት ክኾኑ እዮም። ኣብ 2100 ዓ.ም. ድማ ደቂ 74 ዓመት ኮይኖም፡ ምስ ምውሳኽ ዕምሪ ወዲ ሰብ፡ ገና ኣብ ስራሕን ኣፍራይነትን ክህሉዉ ይኽእሉ። ዓለም ግን ይትረፍ'ዶ ኣብ 2100 ኣብ 2050 እውን እንታይ ክትመስል ምኺና ንፈልጦ የብልናን።

እሞ'ኸ ነቶም ኣብዚ እትመጽእ ዘላ ዓለም ዝነበሩ ቆልዑን መንእሰያትን ደቅና፡ ሎሚ እንታይ ዓይነት ትምህርቲ ኢና ክነቕስሞም ዘለና፧ ሰ.ሰ.ብ. (AI) ኣብ ብዙሕ ዓውድታት፡ ንሰባት ተኪኡ፡ ብዝሰለጠን ብዝበለጸን ጽፈት ንብዙሕ ዕዮታት ኣብ ዝዓመሉ ዘሎ

እዋን፡ ዕጫ ናይቲ ዝጸንሐ ስርዓትን ኣገባብን ትምህርቲ እንታይ’ዩ ክኸውን፧ ኩሉ ነገር ‘ሰሰብ’ ዘሳልጦ እንተኾይኑ’ኸ፡ ብርግጽ ትምህርቲ ከድሊ ድዩ፧

ዝደለኻዮ ሓበሬታን ዳታን ኣብ ካልኢታት ዝምጥወካ፡ ኣብ ክንዳኻ ኮይኑ ጽሑፋት ዘዳልወልካ፡ ሕልኻላኽ ሕሳባት ዝቕምረልካ፡ ቋንቋ ዝትርጉመልካ፡ ንድፍታት ዘውጽኣልካ፡ ውጥናት ዝሕንጽጸልካ፡ ስእልታት እንተላይ ቪድዮታት ዘዳልወልካ፡ ግጥምን ዜማን ኣወሃሂዱ ደርፊ ዘውጽኣልካ እንተ ኾይኑ፡ ንምንታይ ባዕልኻ ትደክም፧ ንምንታይ ሕልኽላኽ ቁጽርታት ክትፈትሕ ትጭነቕ፧ ስለምንታይ ባዕልኻ ትጽሕፍ፧ ስለምንታይ ቋንቋ ትምሃር፧ ስለምንታይ ስእሊ፡ ሙዚቃን ካልእን ትለማመድ፧ ዝብል ሕቶታት ክለዓል ባህርያዊ እዩ።

በቲ ካልእ ሸነኽ ድማ፡ ኩሉ ዘሳልጥ ቴክኖሎጂ ብምርካብካ፡ ኣእምሮኻ ክተስርሖ ዘይምኽኣል እንታይ ሳዕቤን ክህሉዎ ይኽእል፧ ተመራመርቲ ስነ-ህይወት፡ ከም ዝገልጹዎ ልክዕ ከምቲ ካልእ ኣካላትና ብምንቅስቓስ ጥዕና ዝርከብን ዝጥንክርን፡ ኣእምሮ እውን ብምሕሳብን ምምርማርን’ዩ ዝዓብን ጥዕና ዝርከብን። ንምኺኑ’ኸ ፍልጠትን ክእለትን ዘይብሉ ሰብ ኬንካ፡ ኣብቲ ዝመጽእ ዝተራቐቐ ዓለም ብሓገዝ ‘ሰሰብ’ ጥራይ ምንባር ይከኣል’ዶ፧ እቲ ብስነ-ቅመራ ካብዝን ካብትን ሓበሬታታት ኣወሃሂዱ ዝሰርሕ ‘ሰሰብ’ ክሳብ ክንደይ እዩ ንሰብ ብብቕዓት ክትክኦ ዝኽእል፧ ገለ ሰባት ‘ሰሰብ’ ኩሉ ነገር ባዕሉ ዝሰርሕ፡ ሓበሬታታት ይምስርሕ ጥራይ ዘይኮነ ካብኡ ተበጊሱ ውሳነ ዝወስድ እንተ ኾይኑ፡ ኣብ መወዳእታ ንወዲሰብ ስግኣት ክኸውን ከም ዝኽእል ይገልጹ እዮም፡ ብልክዕ ከምቲ ዝበሃሎ ዘፍርሕን ዘስግእን ድዩ፧

ክኢላታት ናይዚ ዓውዲ’ዚ፡ ‘ሰሰብ’ ብምንም ተኣምር ንኣእምሮ ወዲሰብ ክትክኦ ከም ዘይክእል እዮም ዝገልጹ። ሓደ ካብ መሰረታዊ ፍልልያት ‘ሰሰብ’ን ኣእምሮ ሰብን፡ ‘ሰሰብ’ ወዲ ሰብ ክሳብ ሕጂ ዝኣከቦን ኣብ መርበብ ኢንተርነት ዘእተዎን ኩምራ ሓበሬታታት (ቅኑዕ ይኹን ዘይቅኑዕ) እናተማህረን እናመስርሐን’ዩ ዝሰርሕ፣ መበቆላዊ ናቱ ሓሳብ ከመንጩ ይኹን ክፈጥር ዝኽእል ኣይኮነን። ብኣንጻሩ ኣእምሮ ሰብ ሓድሽ ሓሳብ ናይ ምምንጫው ልዑል ክእለት ዘለዎ እዩ። ‘ሰሰብ’ ካብ ሰብ ብልጫኡ፡ ሚልዮናት ዳታ ክሕዝን ክዝክርን ብፍጥነት ብርሃን ክምስርሕን ዝኽእል ምኳኑ እዩ። እዚ ኮይኑ ግን፡ ብዛዕባ ትርጉም ናይቲ ዳታ ዝፈልጦ የብሉን። ግጉይ ሓበሬታታት መስሪሑ እውን ኣብ ዘይቅኑዕ መደምደምታ ክበጽሕ ይኽእል። ኣእምሮ ወዲ ሰብ፡ ምስ ‘ሰሰብ’ ክወዳደር እንከሎ ኣዝዩ ዝሓሉል እዩ። ከም ሰሰብ ፍጥነትን ልዑል ናይ ምዝካር ዓቕምን የብሉን። እንተኾነ፡ ትርጉም ናይ ዳታ ናይ ምርዳእ፡ ምስ ናቱ ሓሳብ ብምውህሃድ ማይ ዘይጥዓመ መበቆላዊ ሓሳባት ናይ ምምንጫውን ናይ ምፍጣርን ልዑል ክእለት ኣለዎ።

ካብዚ ከም እንርድኦ እምበኣር ‘ሰሰብ’ ንኣእምሮ ሰብ ኣዝዩ ሓጋዚ መሳርሒ እምበር፡ ተካኢ ክኸውን ከም ዘይክእል እዩ። ከምቲ መሃዝቱ ከፈራርሑና ዝፍትኑ፡ ባዕሉ እቲ ቴክኖሎጂ ንወዲ ሰብ ስግኣት ክኸውን ዝኽእል ኣይኮነን። ሰብ ግን ብመገዲ ‘ሰሰብ’ ብዙሕ ዕንወታት ክፍጽም ይኽእል እዩ።

ኣእምሮ ሰብ መተካእታ ዘይብሉ ምኳኑ እንተ ተገንዚብና እምበኣር፡ እቲ ኣብ ህንጸት ኣእምሮ ወሳኒ ተራ ዝጻወት ትምህርቲ እውን መተካእታ ዘይብሉ ምኳኑ ምርዳእ ኣየጸግምን። ‘ሰሰብ’ ኣብ መስርሕ ምምሃርን ምስትምሃርን ልዑል ሓገዝ ከበርክት ይኽእል እምበር፡ መተካእታ ትምህርቲ ክኸውን ኣይክእልን። የግዳስ ክኢላታት ስነ ምምህርና ምስ ምዕባለ ሰብ ሰርሓ ብልሒ፡ እቲ ዝጸንሐ ሜላ ትምህርቲ

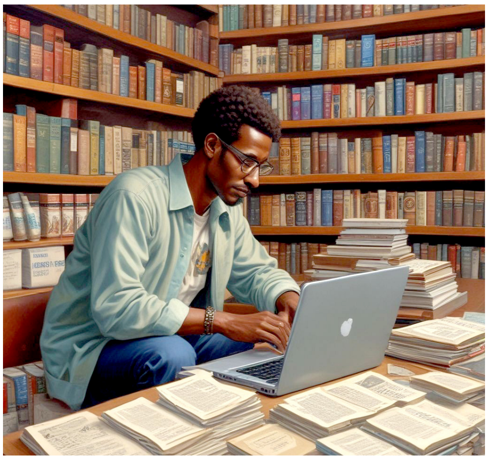

ክቅየር ከም ዘለዎ ይእምሙ ኣለዉ።

ዝጸንሐ ልሙድ ስርዓተ ትምህርቲ፡ ሓበሬታ ናብ ምኽዛንን ምሽምዳድን ሕቶታት ናብ ምምላስን፡ በዚ ሜላ'ዚ ድማ ፍልጠት ናብ ምድላብ ዝቐንዐ እዩ። እዚ ትምህርታዊ ሜላ'ዚ ኣብ ዘመነ 'ሰሰብ' ብመሰረቱ እናተቐየረ ክኸይድ ዘለዎ እዩ። ምኽንያቱ 'ሰሰብ'፡ ንብዙሕ ሕቶታት መልሲ ኣለዎ፣ ኣብ ካልኢታት ክምጥወልካ ዝኽእል ዝኸዘኖ ዘይተኣደነ ደልቢ ፍልጠት ኣሎ። እዚ፡ ኣብ መስርሕ ትምህርቲ ኣዝዩ ሓጋዚ እዩ፣ ስለዚ ትምህርታዊ ሜላ ናብቲ ሰሰብ ክገብሮ ዘይክእል መዳያት ክቕንዕ ዝበለጸ እዩ ዝብል ርእይቶ ኣለዎም። ክኢላታት ስነ ምምህርና (pedagogy)፡ ነዚ ዘሎ ዓቢ ደገፍ ቴክኖሎጂ ኣብ ግምት ብምእታው፡ ቆልዑን መንእሰያትን ናይዚ ዘመን'ዚ "ሓሙሽተ ም" ክመሃሩ እንተ ኸኢሎም ዝበለጸ እዩ ዝብል እማመ ኣለዎም።

1. **ምፍልሳፍ ወይ ምምርማር**
   (critical thinking)
2. **ምብህሃል**
   (communication)
3. **ምምልላእ**
   (collaboration/team work)
4. **ምፍጣር/ ምምሃዝ**
   (creativity)
5. **ምልዋጥ / ምስ ግዜ ምስጓም**
   (changing constantly)

ከምቲ ኣቐዲምና ዝገልጸናዮ፡ 'ሰሰብ' ክዞን ዳታታት ካብዝን ካብትን ማእሪሩን ኣወሃሂዱን ስለ ዝሰርሕ፡ ናይ ምህውታትን ምግጋይን ልዑል ተኽእሎ ዘለዎ'ዩ። ስለዚ ስርዓት ትምህርቲ ብቐንዱ፡ ሓበሬታታት ናብ ምህያስን ብመስቀላዊ መገዲ ልክዕነቱ ናይ ምርግጋጽን ክእለት ዝኹስኩስ ማለት ናብ ምምርማርን ምፍልሳፍን ዝቐንዐ ክኸውን የድሊ። ምስዚ ዘሎ ሓድሽ ቴክኖሎጂ፡ ኣብ ስክሪን ተደፊኦም ዝውዕሉ ቆልዑ፡ ናይ ምብህሃል ጸገም ከማዕብሉ ስለዝኽእሉ ድማ፡ ምብህሃል ኣብ ስርዓት ትምህርቲ ልዑል ትኹረት ክወሃቦ የድሊ በሃልቲ'ዮም። ምምልላእ ማለት ንናይ ሓባር ሸቶ ወይ ፕሮጀክት ብሓንሳብ ኬንካ ናይ ምፍጻምን ምውህሃድን ክእለት ማለት እዩ፣ ምፍጣር ድማ ቴክኖሎጂ ዝህበካ ደገፍ ብኸመይ ንፈጠራን ምህዞን ትጥቀመሉ ማለት ክኸውን እንክሎ፡ ምልዋጥ ከኣ፡ ኣብ ዘመነ ቅልጡፍ ለውጢ ኣብ እትነብረሉ፡ ብቐጻሊ ናይ ምልዋጥን ምስ ግዜን ምዕባለታትን ናይ ምስጓምን ዓቕሚ ምምዕባልን ቴክኖሎጂያዊ መሃይምነት ምጥፋእን ማለት እዩ።

ከም ዝፍለጥ ትምህርቲ ካብ ቤት እዩ ዝጅምር። ስለዚ ኣብዚ ዘመነ 'ሰሰብ' ወለዲ ይኹን ሕብረተሰብን ኣካላት መንግስትን ኣብ ቆልዑ ክገብሩዎ ዝግባእ ልዑል ጥንቃቐ ኣሎ። ቆልዑ ብንኡሶም ንቴክኖሎጂ ክላለይዎን ክመልኩዎን፡ ጽቡቕ'ኳ እንተኾነ፡ ካብ ስክሪን ወጻኢ ንዘሎ ህይወቶም ዝትንክፍ ክኸውን ኣይግባእን። ኣብዚ ዘመን'ዚ ቆልዑ ዘዕብዩ ወለዲ፡ ንደቆም ካብ ስክሪን ዘርሕቕም፡ ዝዕየን ዝፍታሕን ዝጸወትን ግድላት ክቕርብሎም፡ ዝበዝሕ ግዜኦም ኣብ ግብራዊ ልምምድ ከም ዘሕልፉዎ ክገብሩ የድሊ። ንኣብነት፡ ኩዕሶ ኣብ ክንዲ ኣብ ስክሪን ክጻወቱዎ፡ ኣብ ባይታ ብኣካል ክጻወቱዎ ዝበለጸ እዩ። ኣብ ስክሪን ዝጽወት ጸወታ ይኹን ዝርአ ፊልምታት፡ ብቐጻሊ ዘይምሕር ወልፊ ኣትሒዙ፡ ካብ ሓሳብን ስራሕን ዘብኩር፡ ግዜ ብኸንቱ ዘባኽን እዩ። እዚ ዘሎ ቴክኖሎጂ ብዘይካ'ዚ ኣቋራጭ መገዲ ስለ ዝኾነ ትህኪት ይኹስኩስ እዩ። 'ሰሰብ' ከኣ ሕቶታት ብቐጺሉ ስለ ዝምልስ ባህሪ ፍልጠትን ምምርማርን ከም ዘይህልወካ ክገብር ይኽእል። እዚ ኣብ ውልቀሰብን ሕብረተሰብን ክህልዎ ዝኽእል ሳዕቤናት ከቢድ ብምዃኑ፡ ቀያዲ ሕግታት ክወጽኣሉ ከም ዘድሊ ብደረጃ ዓለም ይዝረበሉ ኣሎ። ድሮ ገለ ሃገራት ተጠቃምነት ማሕበራዊ ሚድያ ቆልዑን መንእሰያትን ብዝምልከት ሕጋጋት ዘውጽኣ ኣለዋ።

ኣብ ርእሲ ወለዲ ክገብሩዎ ዝግባእ ጥንቃቐ፡ መማህራን እውን ንተመሃሮኦም፡ ናብ ቴክኖሎጂ ክንዩ ከፍቅዱሎም ኣይግባእን። ቀዲሞም ብኣእምሮኦም ናይ ምሕሳብ ልምዲ ከም ዘጥርዩ ገይሮም ክኹስኩስዎም፡ ን'ሰሰብ' ከም መማኽርቲ ንፍልጠትካ ዝብድህ ዓርኪ ገይሮም ክርእዩዎ፡ እቲ ምሕሳብን ምውሳንን ግን ናታቶም ምዃኑ ክፍልጡዎም ይግባእ። ከይደኸምካ ብዝርከብ መልስታት ሓቀኛ ፍልጠት ምድላብ ኣይክኣልን እዩ። ሓቀኛ ፍልጠት ሕቶታት ብምሕታትን መልስታቱ ብብዙሕ ኩርናዓት ብምንጽጻርን እዩ ዝድለብ። ስለዚ ተመሃሮ ንሰሰብ ከም ተሓጋጋዚ ድኣ እምበር፡ ከም ቅኑዕ መወከሲ ክወስዱዎ ከም ዘይብሎም ክኢላታት ይመኽሩ ኣለዉ። ስርዓት ትምህርቲ ኣብዚ እንኣትዎ ዘለና ዘመነ ሰሰብ እንታይ ይኹን ድማ ናይ ዝምልከቶም ኣካላት ኣቓልቦ ዝሓትት እዩ። ከመይሲ፡ ኣብዚ እንኣትዎ ዘለና ዘመን፡ ዝተማህረ ጎይታ ሰሰብ ክኸውን ከሎ፡ ሰሰብ ድማ ጎይታ (ኣሸቓሊ/ማናጀር) ናይቶም ዘይተማህሩ እዩ ክኸውን።

‘ጾገም የለን’

ትስፉውነት፡ ስነ-ኣእምሮኣዊ ጽንዓት ዘማዕበሉ ሰባት ዘንጸባርቑዎ ክብ ዝበለ ባህሪ’ዩ። ትስፉውነት፡ ናይ የዋሃት ሕልሚ፡ ካብ ክዉንነት ምህዳም ወይ ንክዉንነት ምኽሓድ፡ ኣብ ናይ በይንኻ ዓለም ምንባር ማለት ኣይኮነን። ንዘጋጥም ብድሆ ብዓይኒ ተኸእሎታት ብምጥማት ፍታሕ ምንዳይ፡ ንዘጋጠም ብድሆ ዝብድህ ጽንዓትን ተስፋን ምቕራብ ማለት’ዩ።

ህዝቢ ኤርትራ ብሽግር ዘይደሃል ህዝቢ ዝኾነሉ ምኽንያት ሓደ፡ ትስፉው ስለ ዝኾነ’ዩ። እቲ ብእኩብ ዘርእዮ ሓባራዊ ጽንዓትን እምነትን ብማዕበል ብድሆታት ንኸይወሓጥ የበርኾ። ኣብ ሕማቕን ጽጉምን እዋን ብሓባር ንቕድሚት ናይ ምስጓም ሓይሊ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ዝተፈላለየ መድረኻት ስለ ዝተራእየ ፍቱን’ዩ። ትስፉው ህዝቢ ብዘጋጠሞ ከቢድ ፈተና ተስፋ ኣይቆርጽን። ኣብ ክንዲ ብሓባር ምምራርን ምውቃስን ብሓባር ጸገማት ንምፍታሕ ይብገስ። ብዛዕባ ጽባሕ ከኣ ኣወንታዊ ኣረኣእያ ኣሎዎ። መጻኢ ካብ ሎሚ ንላዕሊ ዝሓሸ ከም ዝኸውን ይኣምን። በዚ እምነት’ዚ ኣቢሉ ነቲ ሎሚ ዘጋጥሞ ሽግር ብትዕግስትን ጽንዓትን ይሓልፎ። ትስፉው ህዝቢ ተጸባዪ ኣይኮነን።

ትስፉው ምኳን ማለት፡ ንጸገማት ብብልሓት ገጢምካ ምስዓር እምበር ንጸገማት ሸለል ምባል ማለት ኣይኮነን። ንዘሎ ጸገም ክሒድካ ጽቡቕ ጥራይ ምሕላም ሓደገኛ’ዩ። ሓሚምካ እንከለኻ ‘ኣይሓመምኩን’ ብምባል ካብ ቃንዛ ምንጋፍ ወይ ጥዕና ምርካብ ኣይከኣልን’ዩ። ኤርትራውያን ብተስፋ ሳላ ዝተቓለስናን ዝመከትናን ኢና ሃገርና ደው ኣቢልናያ ዘሎና። ብሕጂ’ውን እግሪ ከነትክላን ከነበልጽጋን እታ ኣብ ኣእምሮና ዘላ ስእሊ መጻኢት ኤርትራ ኣብ ባይታ ከነውርዳን ልዕሊ ተስፋ፡ እምነትን ጽንዓትን ክንዓጥቆ ዘሎና ዕጥቂ የብልናን። እዚ ክንገብር እንከለና ግን ንጸገማትና እናተዓዘብና፡ ክብደቶም እናመዘንና፡ ሳዕቤኖም እናገመትና፡ ጠንቆም ከኣ እናፈለጥና’ዩ ክኸውን ዘሎዎ። ጸገማት ምኽሓድ ሃዳምነት ደኣ’ምበር ትስፉውነት ኣይኮነን። ንጸገም ምኽሓድ፡ መፍትሒ ንኸይተናዲ’ዩ ዝዓግት።

ከም ኣብ ምምዕባል እትርከብ ሃገር፡ ኣብ ኤርትራ ብዙሕ ሕጽረታት ከም ዘሎ ኣብ ክርክር ዝኣቱ ኣይኮነን። ካብቲ ዘሎና ጸገም ዝዓቢ ዓቕምን ተስፋን ዘሎና ህዝቢ ብምኳንና ግን ክንስግሮ ምኳንና ዘጠራጥር የብልናን። ስለዚ፡ “ጸገም የለን” ክንብል እንከለና፡ ዓይንና ብምዕማት ዘይኮነስ ዓይንና ቋሕ ብምባል ክኸውን እንከሎ ጥራይ ሓይሊ ከም ዝኸውን ክንረዳዳእ ይግባእ። ጸገምካ ተረዲእካ “ጸገም የለን” ምባል ሓይልን ድፍረትን’ዩ። ጸገምካ ስኣን ምርኣይካ ስለ ዝተኸወለካ ወይ እናፈለጥካ’ውን ከም ዘየለ ክሒድካ ዝበሃል “ጸገም የለን” ግን ናይ ድንዙዛት ምልክት ስለ ዝኾነ ሃሳዪ እዩ።

ናጽነት ዘምጽኡን ዝዓቀቡን ጀጋኑና፡ ኣብ ማእከል’ቲ ዘፍርሕ ስለ ዝተብዑ፡ ኣብ ማእከል ጸላም ስለ ዝበርሁ፡ ካብ ዝወደቑዎ ስለ ዝተማህሩ፡ ንእዋናዊ ጸገም ስለ ዘለለዩ፡ ወዘተ እዮም ምስ ዓወት ብሓባር ተጓዒዞም። ስለዚ፡ ትስፉውነት ማለት ማዕበል የለን ምባል ዘይኮነስ፡ ማዕበል እናሃለወ ጃልባኻ ናብቲ ዝደለኻዮ ብድፍረት ክትዝውራ ምኽኣል’ዩ።

ጸገም፡ ‘ጸገም የለን’ እናበልካ ብምግጣም ከም ዝስዓር ታሪኽና በዓል ብዙሕ ኣብነታት’ዩ። ካብ ‘ጸገም የለን’ ዝርከብ ሓይልን ድርኺትን መዳርግቲ የብሉን። ኣብ ዓቕምኻ ኣሚንካ ክትብላን ንጸገም ክሒድካ ክትብላን ግን ውጽኢታ በበይኑ ጥራይ ዘይኮነስ ኣንጻር’ዩ። ስለዚ፡ ልዕሊ ጸገማትና ክንሕይል ምስ ‘ጸገም የለን’ ዘሎ ጸጋን ምስ ‘ጸገም የለን’ ዘሎ ጸገምን ብዝግባእ ክንርዳእ ኣሎና።

ኣንበብቲ’ኸ እንታይ ትብሉ፧

ሳዋ

ካብ “ወለዶ ጽባሕ” ናብ “ወለዶ ሎሚ” እተሰጋግር ማእከል

ስምኦን ወልደሚካኤል

መደብ ምፍናውን ምቕባልን ተመሃሮ ሳዋ ካብ ስድራቤታዊ ናብ ሃገራዊ ጽንብል ተሰጋጊሩ ኣካል ሃገራዊ ባህሊ ወይ ወግዒ ኤርትራ ካብ ዝኸውን ዓመታት ኣቑጺሩ ኣሎ። ህዝቢ ኤርትራ ነቶም ንሳዋ ዝኸዱን ካብ ሳዋ ዝመጹን ደቁ ዕንበባ እናነጸገን እናዓለለን ከፋኑን ክቕበል ዘርእዮ ትግሃት ርኢኻ ኣይጽግበንዩ። መንእሰያት ካብ ስድራቤቶም ተፈልዮም ናብ ሳዋ ክኸዱ እንከለዉ፡ እቲ ህዝቢ ዝገብረሎም መፋናዊ ዓቢ ሓይሊ እዩ ዝህብ። ነዚ ናይ ምፍናው ዝኸርን ሽዑ ዝፍጠር ስምዒትን ክርስዖ ዝኽእል ሰብ የለን። ወግዒ ምፍናውን ምቕባልን ተመሃሮ ሳዋ መግለጺ ናይቲ ህዝቢ ኤርትራ ንደቁ ዘለዎ ፍቕርን ክብርን፡ ኣብ ደቁን ኣብ ሳዋን ዘለዎ እምነት ከምኡ እውን መግለጺ ናይ ዘለዎ ሃገራዊ ፍቕሪ እዩ። ሓደ ህዝቢ ተኣኪቡ ሓደ ዓይነት ስምዒት ከንጸባርቕ እንከሎ ንዕምቆት ናይቲ ኣብ መንጎኡ ዘሎ ማሕበራዊ ጥምረት ዝገልጽ እዩ።

ካብ ፖለቲካዊ ዓይኒ ክርአ እንከሎ፡ ሳዋን ሃገራዊ ኣገልግሎትን ብመሰረቱ ፖለቲካዊ መደብ እዩ። እቲ ህዝቢ ንተመሃሮ ደቁ ከም ንመራሒ ሃገር ንምቕባልን ንምፍናውን ዝገብር ብዓቢ ክብርን ዓጀባን ክቕበሎምን ከፋንዎምን እንከሎ ነቲ ሃገራዊ ፖሊሲ ዘለዎ ደገፍ ዘንጸባርቕ እዩ። ብዓይኒ ስነ ሕብረተሰብ ክርአ እንከሎ ከኣ ከም ውልቀ-ሰብ ካብ ሓደ ዕድመ ናብ ካልእ (ንኣብነት ካብ ቁልዕነት ናብ ብጽሕና) ዝግበር መሰጋገሪ ስነ-ሰርዓት “Rite of Passage” ዝበሃል ኣሎ። ሳዋ ንተመሃሮ 12 ክፍሊ ካብ ምስ ወለዶም ኮይኖም ዝመሃሩ ተመሃሮ ናብ ንጡፋት ተዋሳእቲ ሃገራዊ ዕማም እተሰጋግር ማእከል እያ። እቲ ሕብረተሰብ ከኣ በቲ ዝገብሮ ናይ ምፍናውን ምቕባልን ስነ ስርዓት ኣቢሉ ነቶም መንእሰያት “ደጊም ቁልዕነት በቃ፣ ሕጂ ናብ ሰብእነትን ሃገራዊ ሓላፍነትን ተሰጋጊርኩም ኣለኹም” ዝብል መልእኽትን ማሕበራዊ ኣፍልጦ ይህቦም።

ሳዋ ንመንእሰያት ኤርትራ ጽቡቕ ናይ ዕብየት መድረኽ ጥራይ ዘይኮነስ ናይ ሃገራዊ ህንጻት መሰረት እያ። ሳዋ ኣካላዊ፡ ኣእምሮኣዊ፡ ስምዒታዊ፡ ማሕበራዊ ዕብየት መንእሰያት ዝረኣየላ ማእከል ትምህርትን ስልጠናን እያ። ሳዋ ንመንእሰይ ብመገዲ ወተሃደራዊ ስልጠናን ስፖርታዊ ንጥፈታትን ኣቢላ ኣካላዊ ጥዕንኡን ጽንዓቱን ትሃንጽ። ኣብ መዳይ ኣእምሮኣዊ

ዕብየት ከኣ ናይ 12 ክፍሊ ትምህርቲ ብምውሳድ ናይ ካልኣይ ደረጃ ትምህርቲ መዕጸዊ ይገብረሉን ንናይ መጻኢ መደባት መሰረት የንጽፍ። መንእሰይ ኣብ ሳዋ ካብ ስድራቤቱ ተፈልዩ ምስ ብዙሓት ከራኸብ እንከሎ፡ ኣብ ስምዒታዊ ብስለቱ ዝርአ ዕብየት ቀሊል ኣይኮነን። ብድሆታት፡ ጽንኩር ናይ ስራሕን ማእቶትን መደባት፡ ናፍቖት ስድራቤት ሰጊሩ ክሓልፍ እንከሎ ንስምዒቱ ክቆጻጸርን ብጽንዓት ክሰርሕን ኣብ ካልእ ቦታ ክርከብ ዘይክእል ግብራዊ ትምህርቲ እዩ ዝቐስም። ኣብ ልዕሊ'ዚ፡ ሳዋ ቤት ትምህርቲ ናይ ህይወት እያ። እቲ ኣብኡ ዝምስረት ዝምድናታት ንዕድመ ምሉእ ዝቕጽል ኮይኑ፡ ካብ ዝተፈላለዩ ኣካላት ሕብረተሰብ ኤርትራ ምስ ዝመጹ ሰባት ናይ ምልላይን ምትሕብባርን መድረኽ ስለ እትፈጥር መሰረት ማሕበራዊ ምዕባለ እያ።

ሳዋ ንሓደ መንእሰይ ካብ ስድራቤቱ ኣውጺኣ ምስቲ ዓቢ ሃገራዊ ስድራቤት እያ ትሕውሶ። መንእሰይ ኣብ ሳዋ ክኸይድ እንከሎ ንሃገሩ ከም ስድራ ቤቱ ክርእያ ይጅምር፣ ነቶም ኣብኡ ዝረኸቦም ከኣ ከም ቤተሰቡ ይፈልጦም። ምስ ሃገራዊ ስድራ ቤት ክላለ እንከሎ ምስ ሃገሩን ደቂ ሃገሩን ስምዒታዊ ምትእስሳር ይፈጥር፣ እቲ መገዲ ናይ ሓላፍነታዊ ዜጋ ምኳን ከኣ ብግቡእ ይሕዝ። ሳዋ ንመንእሰይ ናብ ሓላፍነታዊ ዜጋ እተሰጋግር ማእከል ትምህርትን ተመኩሮን ምኳና ኣብዚ ዝሓለፈ ዓመታት ኣመስኪራ እያ።

መንእሰይ ናብ ሳዋ ክኣቱ እንከሎ፡ ብዙሕ ግዜ ኣተሓሳስብኡ ኣብ ከባቢ ስድራቤቱን ውልቃዊ ህይወቱን ዝተወሰነ እዩ። ሳዋ ግን ነዚ ዓንኬል'ዚ ብምስባር ንኹሎም ኣብ ሓደ ደንበን ኣብ ትሕቲ ሓደ ሰማይን ብምቕማጥ ማዕረ ዕድመኻ ከም ትሓስብ ትገብረካ። ኣብ ሳዋ ዝረከብ ትምህርቲ መጽሓፋዊ ጥራይ ኣይኮነን። እቲ ቀንዲ ትምህርቲ ካብ ተመኩሮ እዩ ዝውህለል። ብሓጺሩ ሳዋ ነቲ 'ናይ ሎሚ ዕንበባ ናይ ጽባሕ ፍረ' እናተባህለ ዝዓበየ ተመሃራይ ካብ ደረጃ "ወለዶ ጽባሕ" ናብ "ወለዶ ሎሚ" ተሰጋግር ማእከል እያ። እቲ ኣብ ሳዋ ዝርከብ ትምህርትን ተመኩሮን፡ ንሓደ መንእሰይ ንነብሱ ክፍትሽ፡ ግቡኡ ክፈልጥ፡ ንኻልኦት እውን ክርድእ ዘኽእሎ ስነ ኣእምሮኣዊ ዕብየት ዝፈጥር እዩ። ስለዚ፡ ሳዋ ማእከል ትምህርቲ ጥራይ ዘይኮነስ ናይ ብሓቂ ሂወት ዝመሃረሉን፡ ሃገራዊ ዜጋ ዝህነጸሉን መድረኽ እያ።

ነብሲ ባዕላ ተማሂራ ትኽእል እያ። ባዕልኻ ምምሃር ማለት፡ ሂወት ትህበካ ተመኩሮ ብግቡእ ወሲድካ ክትጥቀመሉ ምኽኣል ማለት እዩ። ሳዋ ድማ ንመንእሰያት ኣብ መጽሓፍ ዘይርከብ ዓቢ ናይ ሂወት ትምህርቲ ትወስደላ መድረኽ እያ። ክሳብ ሳዋ ዝበጽሕ ዝኾነ ተመሃራይ 'ንእሽቶ ኢኻ'፡ 'ጽባሕ ምስ ዓበኻ ከምዚ ክትገብር ኢኻ' እናተባህለ እዩ ዝዓቢ። ኣብ ሳዋ ምስ በጻሕካ ግን ናይ ሎሚ ሓላፍነት እተልዕል ወለዶ ሎሚ ምኳንካ ብግብሪ ይንገረካን ክስመዓካ ይጅምርን። ስለዚ፡ ሳዋ ንመንእሰይ "ወለዶ ጽባሕ" ካብ ዝብል ተስፋን ትጽቢትን ዝውጺኣ "ወለዶ ሎሚ" ገይራ ተዳሉ መድረኽ'ያ።

ቅንጥብጣብ

ብህሎታት ብልጽግና

ኣብዚ ዝሓለፈ ሸሞንተ ዓመታት ካብ መራሒ ብልጽግናን ካልኦት ሰበስልጣን ናይ'ቲ ሰልፍን ዝተሰምዐ፡ ማይ ዘይጠዓመ ሓሶታት፡ ስልበጣታት፡ ፋንታዝያዊ ሃለውለዋትን ፈጠራዊ ትረኻታትን ማእለያ የብሉን። መራሒ ሃገርን ላዕለዎት ሰበስልጣንን ኣብ ዝረኸቡዎ መድረኻትን ሚድያታትን፡ ኣብ ቅድሚ ባይቶ ወከልቲ ህዝቢ ከይተረፈ ቀሪቦም፡ ዓበይቲ ሓሶታት ክሕስዉ ዘይምስካፎም፡ ንኢትዮጵያውያን ዘገርምን ዘሕንኽን ታሪኽ ኮይኑ ተሰኒዱ ኣሎ። ገለ ኣብነታት፡-

- ኣብ ብዙሕ ጽላታት ቁጠባ፡ ኣብ 15 ዓመት ዘይተመዝገበ ዕብየት፡ ኣብ ሓደ ዓመት ኣመዝጊብናዮ። ቁጠባዊ ምዕባለ ኢትዮጵያ 'ዕብየት' ኢልካ ጥራይ ዝግለጽ ኣይኮነን። ተኣምር (miracle) እዩ ክበሃል ዝከኣል።
- ኢትዮጵያ፡ ካብ ኣፍሪቃ ቀዳመይቲ ኣፍራዪት ስርናይ ኮይና ኣላ፣ ነታ ብካልኣይ ደረጃ እትስራዕ ግብጺ ብሰለስተ ዕጽፊ በሊጻታ። ብስርናይ ነብስና ክኢልና ሰደድ ጀሚርና ኣለና፣
- -ብምህርቲ ዓሳ ብደረጃ ዓለም ኣብ ጎድኒ ሩስያ ሓሙሻይ ተርታ ተሰሪዕና ኣለና፣ ናይ ሎሚ ዓመት ምህርትና ምስ ምህርቲ ዓሳ ናይታ ምስ ቀይሕ ባሕሪን ማእከላይ ባሕሪን እትዳወብ ግብጺ ክነጻጽር እንከሎ ሰለስተ ዕጽፊ በጺሑ።
- ምህርቲ ዕደና ወርቂ ካብ ትጽቢትና ወጻኢ ካብቲ ዝወጠንናዮ 5 ዕጽፊ ኮይኑ። ካብ ዕደና ኣብዚ ዝሓለፈ 15 ዓመታት 3 ቢልዮን ዶላር ኣታዊ ተረኺቡ። ሎሚ ግን ኣብ ሓንቲ ዓመት 5 ቢልዮን ዶላር ኣታዊ ተረኺቡ።
- ብተተኳሲ ነብስና ክኢልናስ ንሸይጥ ኣለና፣ ድሮን ብምፍራይ ነብስና ክኢልና መሸጣ ክንጅምር ኢና። ኣብ 2030 ኣውሮፕላን ኣፍሪና፡ ንዓለም ክነከፋፍል ኢና።
- ኣብ 2030 ኣብ ዓለም ክልተ ወይ ሰለስተ ርእሰ ሓያላን ሃገራት ክህልዋ እየን። ሓንቲ ካብአን ኢትዮጵያ እያ።
- ደበና ፈጢርና ማይ ኣዝኒብና - ድሕሪ ደጊም ድሓን ኩን ድርቂ!
- ድፍድፍ ነዳዲ ከነውጽእ ጀሚርና፣ ሳተላይት ወንጪፍና።
- ኣብ ሓደ መዓልቲ 5 ቢልዮን ፈልሲ ብምትካል ብደረጃ ዓለም ክብረ ወሰን ሰይርና፣ መንግስቲ ኣመሪካ ክንድኡ ክተክል እንተ ዝሓስብ ኣይምኸኣሎን፣ ንሕና ግን ገይርናዮ፣ ብዝተኸልናዮ ፈልሲ ቀላይ ሆርምያ ናብቲ ቀደም ዝነበሮ ተመሊሱ።
- ንሕና ኣብ ስልጣን ካብ እንመጽእ ኣብ ክልል ኣምሓራ 28,000 ኣብያተ ትምህርቲ ሃኒጽና።
- ንሰራሕተኛታት መንግስቲ ኣብ ቀረባ ግዜ 300% ደሞዝ ክንውስኾም ኢና።
- ኣብ ዝመጽእ ሓሙሽተ ዓመት ነፍሲ ወከፍ ኢትዮጵያ ናይ ገዛእ ርእሱ ሮቦት ክህሉዎ እዩ።
- ተመስገን ኣምላኽ፡ ካልእ እንታይ ክበሃል ይከኣል ... እንቋዕ ሓጐሰና፡ ኢትዮጵያ ወናኒት ኣፍደገ ባሕሪ ኮይና።
- ሳላ ንጡፍን ብሱልን ዲፕሎማሲ ማሕበረሰብ ዓለም ጸገምና ተረዲኡ፡ ኣፍደገ ባሕሪ ምውናን መሰልኩም እዩ ይብለና ኣሎ፣ ነዊሕ ኣብ ዘይኮነ ግዜ ኣባል ማሕበረሰብ ቀይሕ ባሕሪ ክንከውን ኢና። በዓል እሬቻ ንዓመታ ኣብ ገማግም ቀይሕ ባሕርን ህንዳዊ ውቅያኖስን ከነብዕሎ ኢና።
- ሃኒጽናዮ ዘለና ሰራዊት ኣብ ዓለም መዳርግቲ የብሉን፣ ከመይ ገይርኩም መልሚልኩሞም፣ በጃኹም ኣሰልጥኑልና ብዝብሉ ሃገራት ተሸጊርና ኣለና።
- ሰራዊት ኤርትራ ኣብቲ ውግእ ኣይተሳተፈን፣ ደድሕረና እናሰዓበ ሰባት ይቐትልን ንብረት ይዝርፍን ጥራይ እዩ ነይሩ። ግደፉ ክብል ንገዱ እንዳርጋቸው እውን ናብ ኣስመራ ልኢኸዮ ነይረ፣ ንማዕተቡ ክብል ክምስክር ይኽእል እዩ።
- መንእሰይ ከለኹ ሓንቲ ፈረንሳዊት ተመርዓወኒ ኢላ፣ ብብኽያት ተነኽኒኻ። ገና ወዲ ሸውዓተ ዓመት ከለኹ ንጉስ ከም ዝኸውን እፈልጥ ነይረ። ኣደይ ነጊራትኒ። መተዓብይተይ ደቂ በሻሻ እውን ከም ንጉሶም እዮም ዝርእዩኒ ነይሮም። ኣነ ቀዳማይ ሚኒስተር ከም

ዝኸውን መለስ ዜናዊ ከይተረፈ ጽቡቕ ገይሩ ይፈልጥ ነይሩ።

- ኣብ ውግእ ባደመ ቦምባ ወዲቑና፡ ኩሎም ምሳይ ዝነበሩ ክሞቱ ከለው ኣነ ጥራይ ተሪፈ።
- ካብ ሽልማት ኖቤል ናይ ኣደታት ኢትዮጵያ ምርቓ ይበልጸኒ፣ ኣደታት ኢትዮጵያ ለይቲን መዓልቲን እየን ዝጽልያለይ ዘለዋ። ግዜ ስለዘይብለይ ኣብ ፕሮግራም ምሽላም ኖቤል ዝርከብ ኣይመስለንን።
- ብርቱኳን ሚዴቅሳ ‘ምርጫ ፍጹም ክናዋሕ የብሉን’ ምስ በልኩዋ ስልኪ ኣብ እዝነይ ዓጽያትኒ።
- ኣብ መላእ ኣፍሪቃ ከማይ ብዙሕ ደጋፊ ዘለዎ መራሒ የለን።
- ሰብ ዘይፈልጦ ሃጫሉ ን10 ዓመት ዓርከይ እዩ ነይሩ፣ ምስ ገዱ እንዳርጋቸው እሞ ሞት ጥራይ እዩ ዝፈልየና። ለማ መገርሳ ትማሊ ብግሁድ ሎሚ ድማ ብሕቡእ ሓለቓይ እዩ፣ ንሸኽ ኣላሙዲ ካብ ናይ ስዑዲ ዓረብ ማእሰርቲ ዘፍታሕኩዎ ኣነ እየ።
- ከምዚ ናይ ኣዲስ ኣበባ ፋውንተይን (መንጫዕጫዕታ) ኣብ ዱባይ ይኹን ኣብ ላስቬጋስ እውን ዝርከብ ኣይኮነን።
- ሱፊን ሰለፊን ኣብ መስጊድ ብሓንሳብ ክሰግዱ ዝጀመሩ፡ ኣነ ኣብ ስልጣን ምስ መጻእኩ እዮም።
- ሰባት ምቕታል ስዕረት እዩ፣ ኣነ ኣብ ስልጣን እናሃለኹ ሓደ ሰብ እንተተቐቲሉ ስልጣነይ ከልቅቕ እየ፣
- ገለ ወተሃደራት ኣድማ ገይሮም ናብ ቤተ መንግስተይ ምስ መጹ፡ መንግስትና ተተንኪፉ ኢሎም፡ ካብ ርሑቕ ቦታታት ኢትዮጵያ ናብ ኣዲስኣበባ ንምምጻእ ዝተበገሱ ብዙሓት እዮም ነይሮም።
- ካብ መንጎኹም ክቐትሉኒ ዝሓስቡ ኣለው (ንኣዘዝቲ ሰራዊት)፣ ንኣይ ቀቲሎም ግን እንታይ ክረኽቡ ይኽእሉ?
- ክትቀትለኒ ትሓስብ ኣለኻ፣ ኣብ ሕልመይ ተራእዩኒ፣ (ቀዳማይ ሚኒስተር ንሓላው ነብሱ - ቦዲ ጋርድ)

... ዝርዝር ናይቲ ሃለውለዋይ ብዙሕ እዩ። ኣንባቢ ባዕሉ ክውስኸሉ ይኽእል። ... ከምዚ ዓይነት ሃተውተው ናይ ናይ ጥዕና ከምዘይኮነ ንጹር እዩ። እሞ ከኣ ብደረጃ መራሒ መንግስቲን ላዕለዎት ሰበስልጣንን። ኢትዮጵያ ምሕረት የውርደላ!

ጽውጽዋይ፡ ወደኮይ ጽልማይ - ተረሲዑዶ፧

ሓንቲ ኣደ ነቲ ውሩይ ስነፍልጠታዊ ኣይንስታይን፤ “ደቀይ ስነፍልጠታውያን ክኾኑ’የ ዝደሊ’ሞ እንታይ ምመኸርካኒ፧” ኢላ ሓተተቶ።

መልሲ ኣይንስታይን፤ “ውሉዳትኩም በላሕቲ፡ መስተውዓልቲ ክኾኑ እንተ ደሊኹም ጽውጽዋያት ኣንብቡሎም። ኣዝዮም በላሕቲ ክኾኑ እንተ ደሊኹም ድማ ተወሰኽቲ ጽውጽዋያት ኣንብቡሎም፡” ዝብል ነበረ።

ግደ ሓቂ፡ ብዛዕባ ጽውጽዋይ ኣይንስታይን ክነግረና ዘጸቢ የብልናን። ሕብረተሰብና ብኹሉ ብዙሕነቱ ብዛዕባ ጽውጽዋይን ጥቕሙን ኣጸቢቑ ዝፈልጥ። ንህጻናትን ቈልዑን ጽውጽዋይ ምንጋር ባህልና እዩ። ብዙሓት ካባና ጽውጽዋይ እናሰማዕና ኢና ዓቢና።

ጽውጽዋይ ኣብ ስርዓተ-ትምህርትና ግቡእ ቦታ ክህልዎ የድሊ። መጻሕፍቲ እኩብ ጽውጽዋያት ክህልዉና ይግባእ።

ጽውጽዋይ ኣብ ትኽ ዝበለ መገዲ ኣይኮነን ዝወስደና። ናብ ሽኰሽኳ’ዩ ዘእትወና። ክንቅጅል (ኢማጂን ክንገብር) ዝሕግዝ ሃዋህው ይፈጥረልና።

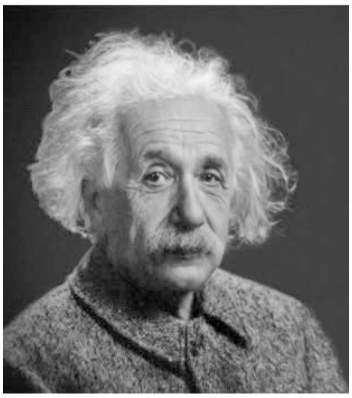

ጽውጽዋያት ግን ንቈልዑ ጥራይ ኣይኮኑን ዝምህሩ፡ ዝዕዝሙ፣ እንተላይ ነቶም ዓቢና እንብል እምበሪ - ምቕጭዋንን ምትዕናንን እንተ ገዲፍና። ግርህ ኢልና እንተ ሰሚዕናዮም፡ እንተ’ቕሊብናሎም፡ ንህይወትና የመቅሩ’ዮም፣ የለብሙ’ዮም። መን ምኺንና የዘኻኽሩ።

እቲ ዝያዳ ፍትው ጽውጽዋይ ሃገርና ኣየናይ እዩ ትብሉ፧ ርእይቶኹም ስደዱልና። ኣውራ ድማ ወግዒ ‘ጽውጽዋይ፡ ወደኮይ ጽልማይ’ ክሕደስ ሓቢርና ንንጠፍ።

“If you want your children to be intelligent, read them fairy tales. If you want them to be very intelligent, read them more fairy tales,” Einstein

ሓሳባት

ኣብ ትምህርቲ ‘ጥሮታ’ የልቦን!

ምህሮ ኣብ ዕጹው ክፍልን – ምህሮ ኣብ ክፉት ዓለምን

ኤርምያስ ሰሎሞን

ከም ትምህርቲ ገይሩ ዝረቅቕ ነገርሲ ይህሉዶ፧ ዘይጭበጥ ነገር ይመስል’ሞ፡ ግና ኸኣ ተጨባጢ ነገር የምጽእ። ኣብ ሰደቓታት ኣብያተ ትምህርቲ ጥራይ ዝርከብ ይመስለካ’ሞ፡ ኣብ ፈቑድኡ ይጸንሓካ። እቲ ኣዝዩ ዘገርም ድማ ዋላ ካብቲ እትንዕቆ ወይ ‘ትሕተይ እዩ’ እትብሎ ዝርከብ ምኻኑ እዩ። ካብ ጻጸ፡ ጻዕሪ ትምሃር – ዘይምሕላል። ካብ ንስሪ፡ ትኵር ምኳን ትምሃር – ወትሩ ኣብ ሓያል ትዕዝብቲ። ካብ ንህቢ ጥበብ ትምሃር – ድንቂ ዝኾነ ኣነባብራ ህይወትን ዲሲፕሊንን። ብዝኾነ፡ ክንደይ’ሞ ክንብሎ... ኣብ ዓለም ካብቲ ብዝሒ ሰብ ንላዕሊ፡ እቲ ሰብ ክመሃረሉ ዝኽእል ነገራት ይበዝሕ ይኸውን። ምኽንያቱ፡ ዓለም ዝያዳ እናኸትጕርጐር፡ ዝያዳ እናተሓላለኸትን መስተንክር ዝኾኑ ነገራት ዝረኣየላ እናኾነትን ትኸይድ ኣላ። ፍልጠት ዝተወድአ እናመሰለና፡ ገና ከም ዘይተጀመረ ክንርዳእ ጀሚርና።

***

ትምህርቲ ክብሃል ከሎ፡ ኣብ ቅድሚ ተመሃሮ ደው ዝበለ መምህር፡ ኣብ ሰደቓ እተደርደሩ መጽሓፍትን ጥራውዝትን፣ ኣብ ሰሌዳ እተወቀጡ ጽሑፋት ... ኣብ መወዳእታ ድማ ፈተና ወይ መርመራዶ ይርኣየና። እዚ ትርኢት ልሙድ’ዩ፣ ኣገዳሲ ድማ! እንተኾነ ሓደ ገጽ ናይ ትምህርቲ ጥራይ’ዩ ዝገልጽ።

ምህሮ፡ ቈልዓ ኴንካ ናብ ቤት ትምህርቲ ምስ ኣተኻ ኣይኮነን ዝጅመር ወይ’ውን ዲግሪ/ ዲግሪታት ምስ ሰቐልካ ኣይኮነን ዝውዳእ። ተዛሪብካ ምኽኣል ምህሮዶ ኣይኮነን፧ ስነ-ስርዓት ምምሃር፣ ሕማቕ ካብ ጽቡቕ ምፍላይ ክንደይ’ሞ ክንብሎ እቲ ኣብ ሕጻንነትና እንመሃሮ። ወግዓዊ ወይ ስሩዕ ትምህርቲ፡ በብዓውዶም ብእተማህሩ ምሁራን ስለ ዝወሃብ፡ ብኣገባብ እተፈላለየ ዓይነታት ፍልጠት ኣብ ምውሃላል፡ ኣብ ምትንታን፡ ኣብ ምብህሃል፡ ኣብ ምምርማር ዘሎዎ ግሉሕ ተራ መብርሂ ዘድልዮ ኣይኮነን። ስሩዕ ትምህርቲ፡ ሓሲብካዮ ዘይትፈልጥ ዕድል ዝኸፍት ማዕጾ’ዩ። ዝንባለኻ ወይ ዕቑር ዓቕምኻ ብምውጻእ፡ መጻኢ ሞያኻን ዝንባለኻን ዘነጽር መጕልሒ እዩ። ብዓቢኡ ድማ ብባህርይኡ ስሩዕ ስለ ዝኾነ፡ ኲለንትናኻ ዝሰርዕ ዕድል እዩ።

ማዕር-ማዕረ’ዚ ድማ ብዘይስሩዕ ወይ ብዘይወግዓዊ መገዲ እልቢ ዘይብሉ ፍልጠት ነዋህልል። ብሓጺሩ፡ ሓያል ተማሃራይ ዝብሃል፡ ካብ ጥራውዝትን ተመኩሮን ሓዲኡ ዝመርጽ ዘይኮነስ፡ ካብ ክልቲኡ ዝወስድ እዩ። ካብ ስሩዕ ትምህርቲ ክልሰ-ሓሳብ፡ ካብ ዘይወግዓዊ ምህሮ ድማ ተመኩሮ፣ ካብ ስሩዕ ትምህርቲ መትከላት፡ ካብ ዘይስሩዕ

ኣገባብ ትምህርቲ ድማ ግብሪ ንምሃር። ናይ ምህሮ ባጅላ ወይ ሰርቲፊኬት፡ ሓደ ደረጃ ከም ዝሓለፍካ ወይ ሓደ ሞያ ከም ዝቐሰምካ ዝሕብር ደኣ'ምበር፡ ኩሉ ፍልጠትካ ዝዕቅን ኣይኮነን። ምኽንያቱ ብዙሕ ዲግሪታት ዝሰቐለ፡ ግን ከኣ ምስ ሕብረተሰብ ምውህሃድ ዝስእን፡ ብቕዓት ናይ ምብህሃል ዘይብሉ፣ ወይ'ውን ግድላት ኣብ ምፍታሕ ጥበብን ዓቕምን ዝጐደሎ ኣይረኣናን ዲና፤ ... ብኣንጻሩ፡ ገለ ሰባት ድማ ቀለም ዘይጸገቡ ክንሶም፡ ዘሎዎም ናይ መሪሕነት ብቕዓት፡ ሜላታት ዋኒንን ንግድን፣ ባህላዊ ጥበብን ልቦናን ዘገርም ኰይኑ ንረኽቦ። ከምዚ ክንብል ከሎና ግና ንኣገዳስነት ስሩዕ ትምህርቲ ኣይኮንናን ኣብ ምልክት ሕቶ ነእቱ ዘሎና፣ እንታይ ደኣ ትምህርትን ወረቐት ወይ ሰርቲፊኬትን ማንታ ዘይምዃኖም ግና የረድኣና።

ማርቲን ሉተር ኪንግ፡ ሓቀኛ ትምህርቲ፡ ኣእምሮን ባህርያትን ብሓባር ዘማዕብል ምዃኑ ይምጉት። ሓላፍነት ዘየሰክም ትምህርቲ ሓደገኛ፣ ከምኡ'ውን ጭውነት ዘይብሉ ፍልጠት ከንቱ ምዃኑ የዘኻኽረና። ስለዚ ዕላማ ስሩዕ ትምህርቲ፡ ብዙሕ ዝፈልጡ ሰባት ምፍራይ ዘይኮነ፡ ዝሓሸ ኣተሓሳስባ ዘሎዎም፡ ሓላፍነት ዝስከሙ ከምኡ'ውን ንሕብረተሰቦም ኣበርክቶ ዝገብሩ ሰባት ኣብ ምፍጣር እጃም ክህሉዎ ይግባእ። እናሓንሳእ፡ ውድቀት'ውን ዝዓበየ መምህር ኰይኑ ይርከብ'ዩ። ዋጋ ከፊልካ ስለ እትምሃሮ፡ ድማ ዘይርሳዕ ትምህርቲ ዘቕስም ቤት ትምህርቲ እኳ ደኣ!

***

ከም ንእሽቶ ፍልጠት ገይሩ 'ትብዓት' ዝህብ ነገር የልቦን። ጠንቂ እንታይ ምዃኑ እንድዒ... ግና ኸኣ ፈራዕ-ፈራዕ እዩ ዘብል። ምዃን ከኣ እቲ ጥራዩ ገረወይና እንደኣሉ ዝያዳ ድምጺ ዝገብር። ግና ሓደ ባዶ ዝጸንሐ ኣእምሮ ገለ ነገር እንተ ኣትዩዎ፡ ንዓቕሙ ምስቲ ጥራዩ ኾይኑ ዝሓለፎ እዋን ዘወዳድሮ ግዲ ኾይኑስ፡ ብፍልጠት ጥቕጥቕ ዝበለ ኾይኑ እዩ ዝስምዖ። ንኣእምሮኡ ሓንሳእ ፍልጠት ሂቡ ዝዓጽዎ እንተ ኾይኑ ድማ እቲ ውሑድ ፍልጠት ንባዕሉ መሸሚሹ ነቲ ዋናኡ እውን የመሸምሾ። ግና ኸኣ ቍንጣሮ ፍልጠት ምህላው ጥራይ ዘይኮነ፡ ቅንጥብጣብ ፍልጠት ምህላው ንባዕሉ ኣዝዩ ሓደገኛ እዩ። ምኽንያቱ፡ ዋላ ዕምቈት ኣይሃልዎ፡ ብዝሒ ስለ ዘሎዎ መታለሊ'ዩ።

ውሑድ ናይ ስነ-ኣእምሮ መጻሕፍቲ ኣንቢቦም፡ ኣማኸርቲ ስነ-ልቦና ዝኾኑ ዝመስሎም ኣለዉ። "ተጋጊኻ ኣለኻ፡ ዶ/ር እከለ ኣብታ ከምዚ እትብል መጽሓፉ ነዛ ናትካ ሽግር ብልክዕ ኣቐሚጥዋ ኣሎ።" ንስም ሊቃውንትን መጻሕፍትን ከም መከላኸሊ ድፋዓት ይጥቀምሉም። መታኾሲ ዝኾነካ ፍልጠት እንተ ዘይብልካ ድማ ትሰምዖም ጥራይ ዘይኮንካ፡ ክተምልኾም እውን ትኽእል ኢኻ።

ሓቂ'ዩ ኩሉ ነገር ምፍላጥ ኣይክኣልን እዩ ጥራይ ዘይኮነስ፡ ኣየድልን እውን እዩ። ቴለቪዥን፡ ሓንቲ ንእሽቶ መልጐም ምስ ጠወቕካ፡ ብርሃን ተምጽእ፡ ድምጺ ተስምዕ፡ ሰባት ተርኢ፡ ወዘተ. እዚ ኹሉ መስርሕ ከመይ ገይሩ ከምኡ ዓይነት ውጽኢት ከም ዘምጽእ ንኹሉ ሰብ ኣየገድሶን እዩ። ምኽንያቱ፡ ብዛዕባኡ ክሓስቡን ክመራመሩን ዝግብኦም ሰባት ኣለዉ። ካብኡ ሓሊፍና ግና መዕለሊ ወይ ጸብለል መበሊ ምእንቲ ክኾነና ኢልና፡ ቁሩብ ብዛዕባ ማዕበላት ፈነወ ሕትት ወይ ንብብ ኣቢልና፡ ነቶም ዘይፈልጡ ክንምህርን ክነረድእን ንደክም እንተ ኼንና፡ ሕማም ጥራይ እዩ ክኸውን ዝኽእል።

***

ገሊኡ ሰብ ከኣ'ሎ መምህር ናይ ሓፈሻዊ ፍልጠት ክኸውን ዝግብኦ። ርእሱ ብማእለያ ዘይብሉ ኣስማት፡ ዕለታት፡ ቦታታት፡ ፍጻመታት ጥርንቕ ዝበለ። ተዋዘይቲ ንኸምዚኦም ዓይነት ሰባት፡ 'ክሊክ' ጌርካ ጥረ-ሓበሬታ ክትረኽበሎም እትኽእል ማዕከናት ይብሉዎም። ብሓጺሩ ዕላማ ዘይብሉ ፍልጠት ከሳራ እዩ። ብገለ መዳይ ክትጥቀመሉ ወይ ንኻልእ ክትጠቕመሉ ዘይትኽእል ፍልጠት ምውናን ንምንታይ የድሊ፤ ምዃን'ኳ ንዕላል ከም ስራሕ ጌሮም ዝሕዝዎ ሰባት ኣለዉ። በዚ ድማ መዕለሊ ዝኾኑኖም ፍልጠታት ካብ ምእራይ ዓዲ

ኣይውዕሉን። ንሳቶም፡ ቀንዲ ስራሖም ዕላል ስለ ዝኾነ፡ ነቲ ኣብ ትርፊ ግዚኡ ከዕልል ናብኦም ዝመጽእ ሰብ ብግቡእ የአንግድዎ። እቲ ኻልእ ሰብ ኣብ ትርፊ ግዚኡ ምስኦም የዕልል። ንሳቶም ድማ ኣዕልል ውዒሎም፡ ኣብ ትርፊ ግዜኦም ምስ ካልኦት ይሰርሑ።

ኣብነታት ናይዚ ኣርእስቲ እልቢ የብሉን። ሕመረቱ ግና ፍልጠት ኣብ ኣእምሮ ዝቐመጥን ኣዝዩ ኣገዳሲ መሳርሕን ስለ ዝኾነ ‘ምሩጽ’ ክኸውን ኣሎዎ ንምባል እዩ። ምኽንያቱ፡ ዘይፈሪ ግና ኸኣ ዘቕጸልጽል መኻን ፍልጠት ጢል-ጢል እናበለን እና’ብለጭለጨን ንዋናኡን ሰማዒኡን እዩ ዝሃሲ። ፍልጠት፡ ተዛማዲን ምስ ዕላማ ነፍሲ-ወከፍ ሰብ ዝኸይድን ስለ ዝኾነ፡ እዚ ዓይነት ፍልጠት ኣገዳሲ እዩ”፡ “እቲ ግና ጥቕሚ የብሉን” ምባል ኣይክኣልን እዩ። እንተኾነ፡ ‘ዘየድሊ’ ፍልጠት ኣብ ኣእምሮ ኣትዩ ቦታ ክጫረትን ክዝርግን ስለ ዝኽእል ጥንቃቐ የድሊ እዩ።

ሓቂ’ዩ ‘ሚእቲ ካብ ሚእቲ ጥቕሚ የብሉን’ ዝብሃል ፍልጠት ዳርጋ የለን። ምኽንያቱ፡ መዓልቲ ዘይብሉ ፍልጠት የልቦን። ሕሜታ፡ እዚ ግናይ ሕሜታ’ኳ እናሓንሳእ ብዛዕባ ሰባት ገለ ንኽትፈልጥ ይሕግዝ እዩ። ብዝኾነ፡ ዛዕባና ጥቕሚ ዘሎዎ ፍልጠት ንኽነዋህልል ምዝኽኻር እዩ። ንዓናን ንኻልኦትን ዓቢ ጥቕሚ ዝህብ ፍልጠት ምምእራር ቀዳምነትና ክኸውን ይግባእ። እቲ ንገለ ሓበሬታ መወከሲ ክኾነና ወይ እውን ምስ ሰብ መሐወሲ ክኾነና፡ ኢልና እንምእርሮ ፍልጠት ግና ብዙሕ ኣገዳሲ ስለ ዘይኮነ፡ ብዙሕ ኣድህቦን ቦታ ኣእምሮን እንተዘይረኸበ ጽቡቕ እዩ።

ምህሮ ልምዘበን!

ኣብዚ ምዕቡል ዲጂታላዊ ዓለምን እዋንን፡ ኣብ ሞንጎ ስሩዕን ዘይስሩዕ ዓይነታት ትምህርቲ ዝነበረ ዓቢ ጋግ እናጸበበ ይመጽእ ኣሎ። ምኽንያቱ፡ ፍልጠት ኣብ ሓጺር እዋን ንኽተኻዕብት ዝሕግዙ ሜላታትን መተግበሪታትን እልቢ የብሎምን። ብሓጺሩ፡ ቴክኖሎጂ፡ ንክፍሊ ቤት ትምህርቲ (ክላስ-ሩም) ኪንዮ’ቲ ያታዊ ወይ ልሙድ መናድቑ ኣስፊሕዎን ኣግፊሕዎን ይርከብ። ደላዪ ፍልጠት ደኣ ኹን እምበር፡ ምንጭታቱስ ‘ብእግሪ ኣያ ዑቕባይ’ ኰይኑ እዩ። ብፍላይ ኣብዚ ዘመነ ሰብ-ሰርሖ ብልሒ (AI)፡ ፍልጠት ንምምእራር ኣዝዩ ሰፊሕ ዕድል ተፈጢሩ ይርከብ። እንተኾነ፡ ነዚ ዕድል ብቕሊሉ ንምርካቡ’ውን ፍልጠት የድልየካ። ሎሚ ንሰብ-ሰርሖ ብልሒ ብኸመይ ከም እንጥቀመሉ እንመራመረሉ እዋን ደኣ እምበር፡ ብዛዕባ ኣገዳስነቱ ኣብ ምልክት ሕቶ እነእትወሉ ግዜ ኣይኰነን። ምኽንያቱ፡ እዚ ሎሚ ዘሎና ክእለት፡ ንጽባሕ ዘየገልግለና ክኸውን ይኽእል’ዩ።

ስለዚ፡ ህንጡያትን ንምህሮ ከፉታትን ካብ ምዃን ጥሮታ ኣይንውጻእ።

ስሩዕ ትምህርቲ መሰረት’ዩ ዝኾነና። እቲ ዘይስሩዕ ኣገባብ ምህሮ ድማ ኣብ ከባቢና ዘሎ ፍልጠት ኣኻኺቡ ይምህረና። ክልቲኦም ሓቢሮም፡ ፍልጠት፡ ክእለት፡ ባህርያት፡ ርእሰ-ምትእምማን፡ ልቦና ወዘተ የዳብሩ። ክፍሊ ቤት ትምህርቲ ኣርባዕተ ወገን ዘሎዎ መንደቕ’ዩ ዝውንን፣ ትምህርቲ ግና መንደቕ የብሉ፣ ዶብ የብሉ! ምኽንያቱ፡ መጽሓፍ ይምህረና፣ መምህር የነቓቕሓና!፣ ስድራቤት ይመርሓና፣ ብጻይና ይጸልወና፣ ባህሪ ከም እንድነቕ ይገብረና፣ ተመክሮ ድማ ፍጹም ይልውጠና!

በዚ’ዩ ድማ እቲ ኣዝዩ ምሁር ዝብሃል ሰብ፡ እቲ ዝበዝሐ ዲግሪታት ዘሎዎ ዘይኮነስ፡ እቲ ብቕጻሊ ክመሃር ፍቓደኛ ዝኾነ ሰብ፣ እቲ ሰማዒ ዝኾነ ሰብ፣ እቲ ሓታቲ ዝኾነ ሰብ፣ እቲ ወትሩ ንኽዓቢ ከፉት ዝኾነ ሰብ ዝብሃል።

ስለዚ፡ እቶም ኣብ ዕጹው ክፍሊ ንኽንመሃር ወይ’ውን ፍልጠት ክንውስኽ ዕድል ወይ ዓቕሚ ዘይረኸብና፡ ንኺድ ናብቲ ከፉት ዓለም - ማእለያ ዘይብሉ ፍልጠት እንምእርረሉ!

እቶም፡ ኣብ ዕጹው ክፍሊ ንእተማሃርናዮ ፍልጠት ሒዝና እንዛወር ድማ ንፍልጠትና ኣብቲ ገፊሕ ዓለም ንፈርሽሓዮ እሞ፡ ንኣዝዩ-ኣዝዩ ንኡስ ክፋል ናይዛ ምድሪ ጥራይ ከም ዘጠልቂ ክርድኣና እዩ። ናብቲ ሰፊሕ ምድርን ዓበይቲ ውቅያኖሳትን ምስ ኣቋመትና፡ እዛ ዓለም ንባዕላ መሳኹቲ ይኹን መዓጹ፣ መናድቕ ይኹን ናሕስታት ዘይብላ ቤት ትምህርቲ ምዃና ክርድኣና እዩ። በሉ ኣብዚ ይኣኽለኒ፡ ዘረባ ብምብዛሕ ድማ ካብ ናይ ትምህርቲ ግዜኹም ከይቁርምመልኩም!

ኣነ መን'የ፧

ፍትሓዊ ገብረሂወት

ኣነ መን እየ፧ ኣነ መን ከም ምዃንነይ፡ መንነተይ፡ እንታይነተይ፡ ካበይ መጺአ… ወ.ዘ.ተ. እንተዘይፈሊጠ፡ ናበይ ይኸይድ ኣለኹ ከመይ ኣቢለ እፈልጥ፧ ናይ ሎሚ ውሳነታተይ፡ ጽላዋ ውህሉል ተመክሮ ናይ ሕሉፈይ ከም ሙዃኑ መጠን፡ ኣነ መን ከም ምዃነይ ምስ ነብሰይ ዘትየ እንተዘይፈሊጠ፡ ከመይ ኣቢለ ቅኑዕ ውሳነታት ክውስን'የ፧ ብኽልተ እግረይ ደው ክብልን፡ መጉተ ክረትዕን እንተድኣ ኮይነ'ኮ፡ መንነተይ ፈሊጠ ብመንነተይ ምስ ዝሕበን ጥራይ'የ።

ኣብዛ ኣብ ዘበነ ማሕበራዊ መራኸቢታትን ቴክኖሎጅን ትሕንበብ ዘላ ዓለም፡ ውልቃውን ፍሉይን መንነት ክጠፍእ ንቡር ኮይኑ ኣሎ። ሽሕ'ኳ ዘለናዮ መዋእል ንህይወትና ብብዙሕ ሸነኻታ ሓጊዝዋ እንተሃለወ፡ ብኡ መንጽር ድማ፡ ማሕለኻታት'ውን ፈጢሩላ'ዩ። እቶም ውሑዳት ጸለውቲ ዝበሃሉ ብመገዲ ማሕበራዊ መራኸቢታት መንነቶም፡ ባህሎምን መረዳእታኦምን ናብ ኩሉ ከባጽሑ ወትሩ ህርዲግ ምስ በሉ'ዮም። ብኣንጻሩ፡ እቶም ብዙሓት ግን ዕብሉላት፡ ፍሉይነቶምን መንነቶምን ደምሲሶም ወይ ንዒቖም እቶም ጸለውቲ ዝበልዎ ክገድም፡ ንዕኦም ክመስል ኣብ ኣህላኺ ስራሕ ተጸሚዶም ይርከቡ። ብብዙሕ መዳዩ፡ ንኻልኦት ምምሳል ቅቡልን ንቡርን ኣብ ዝኮነሉ ግዜ ኢና ንነብር ዘለና።

ኣብ ባይታኡ ደው ዘይበለ፡ ባህሉን መንነቱን ዘየጽንዐን ዘይኮርዐን ኣብ ትሕቲ ጽልዋን ዕብለላን ካልኦት ምንባር'ዩ ዕጭኡ። ኣብዚ መስርሕ'ዚ እቲ ግዳይ ዝኸውን ሕብረተሰብ ከም እኩብ'ኳ ተሃሳዪ እንተኾነ እቶም ቀንዲ ተሃሰይቲ ቆልዑ፡ ኮተቴን መንእሰያትን እዮም ዝኾኑ። ደቅና እነዕብየሉን መንእሰያት እንኹስኩሰሉ ኣገባብ ስነ ኣእምሮኣዊ ሓርነትን ዝህብን ባህላዊ ኩርዓት ዝፈጥርን ምዃኑ ከነረጋግጽ ይግባእ።

ወዲ ሰብ፡ ካብ ህጻንነቱ ኣትሒዙ ክሳብ ቀልቢ ዝገብር፡ መንነቱ ፈሊጡ፡ ብመንነቱ ሕቡን ኮይኑ ክዓቢ፡ ኣብ ማሕበራዊ ጉድያት እናተሳተፈ ንጡፍ ኣካል ሕብረተሰብ ክኸውን ጻዕሪ ናይ ብዙሓት ኣካላት ዝሓትት እዩ። ቛንቛኡ ከም ድሑርን ዘይገላጽን፡ ባህሉ ከም ግዚኡ ዘሕለፈ ብሉይ፡ ኣተሓሳስብኡን ኣካይድኡን ትሕቲ ናይ ካልኦት ኮይኑ ዝስምዖ ሕብረተሰብ ምዕባለን ድሕነትን ከረጋግጽ ኣይክእልን'ዩ። ቅልውላው ናይ መንነት ዝኣተዎ ሕብረተሰብ ዓቢ ቁምነገር ክገብር ኣይክእልን እዩ። ኮር ተገልበጥ ተባሂሉ ብዝግለጽ መልክዑ ባህሉን መንነቱን ኣጽኒዑ ካልኦት ክመስል ዘቕበጸ ሰብ “ፋራ” እናተባህለ ክጥቀስ ንሰምዕ ኢና።

እዚ ነብስኻን ናትካን ጸሊእካ ንኻልኦት ንምምሳል ዝግበር ጻዕሪ ብዝተፈላለየ መልክዕ'ዩ ዝግለጽ። ተፈጥሮ ዘኣደሎም መልክዕ ጸሊኦም ንኻልእ ንምምሳል መልክዖም ዝደምስሱ ሰባት ካብ ምብዝሖም ዝተላዕለ ቅቡል ኮይኑ ይርከብ። ብናይ ተለቪዥን መዋዓውዒታትን ናይ ፋሽን ምርኢታትን ሕብሪ ገጽና፡ ኣከዳድናና፡ ስምና፡ ኣነባብራና፡ ኣዘራርባና፡ ኣመጋግባና ወዘተ ኣብ ምልክት ሕቶ ዘእተና ክንደይ ንኸውን? እቶም ዓብለልቲ፡ ‘እቲ ናትና ጽቡቕ፡ ቅቡል፡ ዘመናዊ’ ክብሉና እንከለዉ ንሕና ከኣ ነቲ ዝብሉና ተቐቢልና ‘እቲ ናትና ክፉእ፡ ድሑርን ግዜኡ ዘሕለፈን’ እናበልና ንንዕቆ። “ራዛ ናይ ኣቦኡ ሓዛ” ዝብል ምስላ ተዛማድነታ ከተጥፍእ ዝተረፋ የለን። ንኣቦኻ ወይ ንኣደኻ ምምሳል ንጋዶ'ዩ ዝኸውን ዘሎ።

ባህልኻን መንነትካን ምኽባር ክበሃል እንከሎ፡ ባህሊ ናይ ካልኦት ምንጻግ ማለት ኣይኮነን። ባህሊ ብመሰረቱ ማዕባልን ተለዋዋጥን እምበር ድሩቕ ኣይኮነን። ባህሊ ጠቓምቲ ባእታታት ብምርዓም ሃሰይቲ ከኣ ብምንጻግ እዩ ዝምዕብል። ስለዚ ዝተቐረበልካ ሃንደራእ ኢልካ ክትቅበሎ ዘይኮነስ ክትምርምሮን ከተርዕሞን እዩ ዘለካ።

ዘለካ ኣካይዳን ኣተሓሳስባን ዳግመ ግምት ክትህብ ዘኽእለካ ዓቕሚ ከተጥሪ፡ ቅድም ቀዳድም መንነትካ፡ እንታይነትካን ድሕረ ባይታኻን ኣዕሚቕካ ምፍላጥ ከድልየካ'ዩ። ኣይኮነ ድማ፡ ክብረትካ ብናይ ካልኦት እማረ ክልካዕ ይጅምር። ካብኡ ሓሊፉ'ውን ኣደዳ ዘይተደልየ ጭንቀት፡ ተስፋ ምቝራጽ፡ ከምኡ'ውን ሃንደራእ ኢልካ ናይ ቀቢጸ ተስፋ ውሳኔታት ትኸውን።

ሰኣን ብመንነትካ ኮሪዕካ ዘሎካ ሃብቲ ኣብ ጥቕሚ ኩላትካ ምውዓል፡ መፍቶ ጓና ኮንካ፡ ተመጽዋቲ ናይ ገዛእ ርእስኻ ሃብቲ ምዃን'ውን ኣሎ። ሰኣን ምስትውዓልካ እትዕድጋ ስክፍታ ድማ፡ ከም ጮግራፍ ኮይና፡ ንዘልኣለም እናዘበጠትካ ትነብር። በቃ፡ ኣደዳ ዝተሓላለኹን ዘይርድኡኻን ኢታእላው ኣምራት ኮንካ፡ ዘይክላሕ ሕበጥ ጼርካ ትነብር። መንነትካ ዘይምፍላጥ፡ ሳዕቤኑ ከቢድ'ዩ። ዋግኡ ክቡር'ዩ። ክሳርኡ ኣመና ዓቢ'ዩ። ኣብ ጸጽባሕ ኢሒታ ዝፈጥር ጓሂ ሒዙ'ዩ ዝመጽእ።

ዘዘርከበ ክጉጥየካ፡ ኣፉ ዘዝሃቦ ክወራዘየልካ፡ ነብሰ ምትሓት ተሰሚዑካ ወትሩ ኣብ እንጽርጽሮት ክትነብር መቸም፡ ዘብህግ ህይወት ኣይኮነን። ስለ'ዚ ድማ ኢና ወትሩ መንነትና ኣጽኒዕናን፡ ኣጽኒዕና ብምሓዝን፡ ንነብስና ኣለኹልኪ ንብላ። ንስድራቤትና ኣለናልኩም ንብሎም። ንዓድናን ዓውድናን ኣለና ንብል። ካብ ወትሩ ምዕዝምዛም፡ ካብ ወትሩ ምስቁርቋር፡ መን ከም ምዃንካ ፈሊጥካ፡ ናበይ ከም ትኸይድ ፍለጥ። ኣብ'ዛ ጫውጫውታን ዕግርግርን ዝመልኣ ዓለም፡ ርጉእ ህይወት መታን ክትመርሕ።

ይቕረ ዝበል ሂወትና ቅዕረ

ቁምነገር ተስፋይ

ኣብ ሕብረተሰብና "ካብ ዕርቂ ኣይትፍራሕ፣ ፈሪሕካ ኣይትተዓረቕ" ዝብል ረዚን ትርጉም ዝሓዘለ ምስላ ኣለና። እቶም ይቕረ-ይቕረ ተበሃሂሎም ዝዕረቑ ንቑሓት እምበር ፈራሓት ኣይኮኑን። ዕርቂ ከኣ ፈሪሕካ ዝግበር ዘይኮነስ ረብሓኡ ተረዲእካ ዝፍጸም ክቡር ነገር እዩ። ከም ሰባት ብፍላይ ከኣ ከም መንእሰያት ኣብ ዕለታዊ ርክብና ምስ መዛኑና፡ ምንኣስና ወይ ካብና ምስ ዝዓብዩ ሰባት ክንገራጮ ባህርያዊ እዩ። እቲ ዘይባህርያዊ ምስ ናይ ጽልኢ ስምዒትካ ምውዓልን ምሕዳርን'ዩ። ብሓፈሻዊ ዝኾነ ኣዘራርባ፡ መንእሰያት ሓዳጋት ምዃኖም እዩ ዝገልጽ። ንዝበደሉና ሕድገት ወይ ምሕረት ምግባር ረብሕኡ ካብቲ ምሕረት ትገብረሉ ዘለኻ ሰብ ዝያዳ ንዓኻ እዩ። ምሕረት ምግባር ነቲ ኣብ ልዕሌኻ ዝወረደ በደል ኣብ ምፍዋስ ልዑል ተራ ኣለዎ። እዚ ማለት ግን ብኣፍ 'ይቕረ ይኹንካ' ወይ 'ገዲፈልካ ኣለኹ' ምባል ጥራይ ዘይኮነስ ንረብሓታት ምሕረት ምግባር ብምርዳእ ዝፍጸም ልባዊ ምስ ዝኸውን እዩ።

ምሕረት ክትገብር ናይ ግድን ኣይኮነን ካብ በዳሊ ይቕረታ ክትጽበ። ጽልኢ ኣዕናዊ፡ ደፋኒ፡ ዘቓቕሕ፡ ሰላምን ጥዕናን ዘይህብን ከም ምዃኑ ፈሊጥካ ከም ስምዒት ኣብ ነብስኻ ክስርት ዕድል ክትህቦ የብልካን። ምሁራት ስነ ልቦና እውን ደቂ ሰብ ጌጋታትን በደላትን ናይ ሰባት ገዲፎም ምሕረት ምግባር ክመሃሩን ክፈልጡን ከም ዘለዎም እዮም ዝመኽሩ። ምሕረት ምሃብ መግለጺ ልቦና'ዩ። ስነ ኣእምራዊ ዕረፍቲ ኣብ ርእሲ ምሃቡ ነቲ ኣብ ውሽጥና ዘሎ መርዚ ጽልእን ቅርሕንትን'ውን ዘጽሪ ሜላ'ዩ። ስለዚ መንእሰያት ምሕረት ምግባር እናተመሃርናን እናተላመድናን ክንዓቢ ኣብ መወዳእታ ከኣ ኣካል ባህርያትና ክንገብሮ ብንቕሓት ክንሰርሓሉ ይግባእ።

ብፍላጥ ይኹን ብዘይፍላጥ ዝበደሉና ሰባት በደሎም ኣሚኖም 'ይቕረታ' ክብሉና እንጽበዮ ነገር እዩ። እዚ ትጽቢት'ዚ ጌጋ'ኳ እንተዘይኮነ ነቲ ምሳና ዘሎ ምሕረት ኣብ ኩነታት ናይ ካልኦት ዘውድቕ ስለ ዝኾነ ይቕረታ ከይተጸበና ምሕረት ናይ ምግባር ልምዲ ክነማዕብል ይምረጽ። በዳሊ፡ በደሉ እንተዘይተረዲእዎ ወይ ይቕረታ ክብል ትብዓት ኮነ ንቕሓት እንተዘይብሉ'ኸ ምስ ቂምታና ክንነብር? እዚ ኣብ ህልኽን ሕኒን ምባል ዘንብር ስለ ዝኾነ ንግብረ-መልሲ ናይቲ ካልእ ሰብ ከይተጸበኻ ምሕረት ብምግባር ነብስኻ ምፍዋስ (ምምሓር) እቲ ዝበለጸ ምርጫ'ዩ። ጽልኢ ወይ ቂምታ ቀልጢፍካ ካብ ነብስኻ እንተዘይኣሊኻዮ ሱር ሰዲዱ ንነብስኻ'ዩ ዝበልዕ። ስለዚ ይቕረታ ክትጽበ ግዜ ምብላዕ ማለት እቲ ጻህያይ ሱር ክሰድድ ዕድል ምሃብ ምዃኑ ፈሊጥና ካብ ባዕልና ተበግሶ ወሲድና ሕድገት ንምግባር ክንተብዕ ኣለና።

ብዛዕባ'ዚ ጉዳይ ሓንቲ ታሪኽ ካብ ዘንበብክዎ ከካፍለኩም። ጃኔት ትበሃል። ንሳ ኣብ ኣርብዓ ዓመትን በዓልቲ ሓዳርን ኣደ ክልተ ቆልዑን'ያ። እትፈትዎ ጓላ ኣብ ክትጎየሉ እትኽእለሉ ዕድመ ብኢድ ሰብ እያ ተቐቲላ። ሞት ጓላ ኣዝዩ ስለ ዝመረራ ዳርጋ ንኽልተ ዓመት ኣብ ሓዘንን ቅዛነትን ኣሕለፈቶ። ቀታሊ ጓላ ተታሒዙ ዝግበኦ ፍርዲ እዉን ተዋህቦ። እዚ ግን ከርግኣ ኣይከኣለን። ቀስ ብቐስ ኣብ ሂወት ስቓይ፡ ሓዘንን ሞትን ዘይተርፍ መስርሕ ሂወት ምዃኑ ኣመነት። ካብቲ ንሂወታ ተቖጻጺሩ ዝነበረ መሪር ሓዘን ጭንቀትን ይቕረ ብምባል ወይ ሕድገት ብምግባር ጥራይ ክትናገፍ ከም እትኽእል ካብ መቕርባ ዝመጻ ዝነበረ ምኽሪ ትዝ በላ። ሻቡ፡ ናብቲ ቀታሊ ጓላ ዝነበሮ ቤት ማእሰርቲ ብምኻድ ካብ ልቢ ከም ዝገደፈትሉ ተዛረበት። ከምዚ ብምግባር ነቲ ኣብ ውሽጣ ኮይኑ ዘናውጻ ዝነበረ ሓዘን፡ ቅዛነትን ስቓይን ኣዉጺኣቶ። ድሕሪ እታ መዓልቲ ፍሉይ ሕልናዊ ዕረፍቲን ቅሳነትን ከም ዝረኸበት ከኣ መስከረት። ንጓላን ንዓኣን ኣብ ዘየርብሕ ጉዳይ ኮለል ከም ዝበለት ተኣሚና ሓድሽ ሂወት ጀመረት።

ሰብ ማለት እናተጋገየን፡ ጌጋኡ ኣሚኑ እናተኣረመን ዝኸይድ ፍጡር ምዃኑ ኣሚንና፡ ሰባት ኣብ ዝብዱሉና ይቕረ ክንብል፡ ንሰባት እንተበዲልና ከኣ ይቕረታ ክንሓትት ክንማታእ የብልናን። ምሕረት ምሃብ ምርጫ'ዩ። ምሕረት ምግባር ነቲ ኣሉታዊ ስምዒት ኣብ ምፍጣር ክባኽን ዝተሓሰበ ሓይልና ቆጢቡ ኣብ ንዓና ዘርብሕ ሰላምና ዘብዝሕ፡ ዝምድናታትና ዘስፍሕ ክውዕል ዝገብር ብምዃኑ ኣተኩሮ ክንህቦ ይግባእ። ምሕረት ክንገብር እንከለና ንኻልእ ዝወሃብ ዘይኮነስ ብቐንዱ ንዓኻ ምዃኑ ምርዳእ የድሊ። ነፍሲ ወከፍ መዓልቲ፡ ብኣወንታዊ ኣተሓሳስባን ስምዒትን ክንቕበላን ከነፋንዋን ምእንቲ ምስ ቂምታና ክንድቅስን ክንትንስእን ከም ዘይብልና ምስ ነብስና ቃል ክንኣቱ ይግባእ። ሂወትና ከምቲ እንደልያ ክትከውን ይቕረታ ንምባል ይቕረ ወይ ሕድገት ንምግባርን ኣይንደንጒ። ይቕረ ምባል ሂወትና ኣብ ምዕራይ ዓቢ ኣበርክቶ ስለ ዘለዎ ነቃልበሉ።

ትሽዓተ ደረጃታት
ውርጹጽ ኣፈታትሓ ጸገማት

እንጂ. ሚኪኤል በርሀ

1 ነቲ ጸገም ብንጹር ንምዝርዛር፡ ግዜ ፍለ። ኣብ ሕክምና፣ "እቲ ሕማም ምፍላጥ፡ ፍርቂ ናይቲ ፍወሳ እዩ፡" ዝብል ኣበሃህላ ኣሎ። ልክዕ ከም ኣብ ሕክምና፡ ጸገም ኣብ ዘጋጥመካ እዋን፣ "ብልክዕ እንታይ እዩ እቲ ጸገም፧" ኢልካ ንነብስኻ ብቐጻሊ ክትሓታ ኣሎካ። ኣብ ሓደ ትካል፡ ንብዙሓት ከሸግር ዝኽእል ጸገም የጋጥም እዩ። ብዛዕባ እቲ ሽግር ኣብ ትውከሶም ድማ ኩሎም ዝተፈላለየ መግለጺታት ክህቡኻ ይረኣዩ'ዮም። እቲ ቀንዲ ስራሕካ፡ ኣብ ትካልካ ንዘጋጥም ሽግር ክትፈትሖ ቅድሚ ምብጋስካ፡ ኩሎም ሰራሕተኛታት ብዛዕባ እቲ ጸገም ዘለዎም መረዳእታ ሓደን ንጹርን ከም ዝኸውን ምግባር እዩ።

2 ንርእሰኻ "እዚ ናይ ብሓቂ ጸገም ድዩ፧" ኢልካ ሕተታ። ሓንሳብ ሓንሳብ ዝኾነ ነገር ክትገብረሉ ዘይትኽእል እዋን ከም ዘሎ ዘክር። ናይ ዕዳጋ ምውዳቕ ወይ'ውን ናይ ወለድ ሚእታዊት ምዕባይ፡ ጸገማት ኣይኮኑን። ፍታሕ ከተምጽኣሎም እትኽእል ጸገማት'ውን ኣይኮኑን። ትም ኢልካ ክትቅበሎም ዘለካ ናይ ህይወት ኣጋጣሚታት እዮም። ሓንሳብ ሓንሳብ እውን እቶም ጸገማት ኮይኖም ዝስምዑኻ ጉዳያት ዕድላት ኮይኖም ክጸንሑ ይኽእሉ እዮም። ወይ'ውን እቶም ጸገማት ምፍታሕ ዘየድልዮም ሽግራት ኮይኖም ክጸንሑ ይኽእሉ። ስለዚ ነቲ ዘጋጥመካ ጸገም ኣብ ምልክት ሕቶ ምእታው ኣገዳሲ እዩ። እንተ ደኣ ዋላ ሓንቲ ክትገብሮ ዘይትኽእል ኴንካ፡ ነዚ ገዲፍካ ኣብ ካልእ ዘገድሰካ ነገር ግዜኻ ምጥፋእ ዝሓሸ ኣማራጺ'ዩ።

3 ንርእሰኻ "ብዘይካ እዚ ካልእ እንታይ ጸገም ኣሎ ድዩ፧" ብምባል ሕተታ። ብሓንቲ መግለጺ ወይ መልሲ ክዉከሉ ዝኽእሉ ጸገማት ከይህልዉ ክትፍትሽ ኣሎካ። ንሓደ ጸገም ብዝበዝሐ ኣገባብ ክትገልጾ እንተ ኽኢልካ ብዝቐልጠፈ ፍታሕ ክትረኽበሉ ትኽእል ኢኻ። ምስ ሓንቲ ትካል ተሓባቢርና ኣብ ንሰርሓሉ ኣጋጣሚ፡ እሞ ድማ እቲ ናይ ዕዳጋ ደረጃኣም ትሕቲ ትጽቢትና ምስ ዝኸውን፡ ነቲ ጸገም ንምርካብ ብዝተፈላለየ ኣገባብ፡ ማለት ልዕሊ 21 ሕቶታት ክንሓቶም ንግደድ ኢና። ነፍሲወከፍ ሕቶ ድማ ናታ መልሲ ሒዛ እያ ትመጽእ። እታ መልሲ እንተ ደኣ ቅብልቲ ኮይና፡ ፍታሕ ናይ'ቲ ጸገም ሒዛትልና ክትመጽእ ትኽእል እያ። ነቲ ትካል ድማ ሓድሽ ምዕራፍ ከም ዝግንጽል ክትገብሮ ትኽእል እያ። ከም ኣብነት "እንታይ እዩ እቲ ጸገም፧" ኢልና ንሓትት። እቲ ቀዳማይ እንረኽቦ መልሲ ድማ "ናይ ዕዳጋ ደረጃና ኣዝዩ ትሒቱ ኣሎ፡" ዝብል እዩ ክኸውን። ቀጺልና ንሓትት፣ "ካልእ እንታይ ጸገም ኣሎ፧" እቲ መልሲ "ናይ መወዳድርትና ናይ ዕዳጋ ደረጃ ኣዝዩ ልዑል እዩ ዘሎ፡" ዝብል ኮይኑ ይጸንሓና። እቲ ፍልልይ ኣስተውዕለሉ። እቲ ጸገም ናይ ዕዳጋ ደረጃኻ ኣዝዩ ትሑት እንተ ኾይኑ፡ እቲ መልሲ ናይ ምውዕዋዕ ስራሕካ ከዓቢ ኣለዎ ዝብል እዩ ክኸውን ዝኽእል። እንተ ደኣ እቲ መግለጺ ናይ መወዳድርትና ናይ መሸጣ

ደረጃ ላዕሊ እዩ ዝብል ኮይኑ ግና፡ እቲ መልሲ ናይ ፍርያትካ ብቐዓት ምዕባይ፡ ዋጋ ናይ ፍርያትካ ምጉዳል ወይ ድማ ጠቕሊልካ ካልእ ናይ ንግዲ ዓውዲ ምቕያር ዝብል እዩ ክኸውን ዝኽእል። ቀጻልን ዝተተሓሓዘን ሕቶታት ምሕታት፡ ናብ'ቲ ቅኑዕ ናይ ፍታሕ መገዲ ክመርሓና ስለዝኽእል፡ ቀጻሊ ሕቶታት ናይ ምሕታት ልምዲ ከነማዕብል ኣሎና።

4 **ንርእስኻ "እዚ ጸገም ብኸመይ ኣጋጢሙ፧" ኢልካ ሕተታ።** ጠንቂ ናይቲ ጸገም ክትርዳእ ፈትን። ዘድሊ ተፍትሽ ድማ ኣካይድ። ጠንቂ እቲ ጸገም ብልክዕ እንተ ፈሊጥካዮ፡ ካልኣይ ግዜ መታን ከየጋጥም ተዳሊኻሉ ክትጸንሕ ትኽእል ኢኻ። ኣብ እተካይዶ ንግዲ ሓደ ጸገም ብተደጋጋሚ እንተ ኣጋጢሙ፡ እዚ ምልክት ናይቲ ዘለካ ሕማቕ ምሕደራ ምዃኑ ክትርዳእ ኣሎካ። ኣብቲ ሃኒጽካዮ ዘለኻ ኣገባብ ኣመራርሓ (system)፡ ሓደ ብቐጻሊ ጸገማት ዘስዕበልካ ንጥፈት ሰሪሕካ ኣለኻ ማለት እዩ። ስራሕካ ድማ ነዚ ብቐጻሊ ጸገም ዘምጽኣልካ ዘሎ ነገር ብልክዕ ምፍላጥ እዩ። ፈሊጥካ ድማ ፍታሕ ንምርካብ እዩ።

5 **ንርእስኻ "እቶም ፍታሕ ክኾኑ ዝኽእሉ ነገራት እንታይ እንታይ እዮም፧" ኢልካ ክትሓታ ኣሎካ።** ኣብቲ ኣጋጢሙካ ዘሎ ጸገም ብዙሓት መፍትሒታት ዝኾኑ ነጥብታት ኣብ ትረኽበሉ ኣጋጣሚ፡ ነቲ ቅኑዕ ዝኾነ ፍታሕ ንኽትረክብ ዝዓበየ ዕድል ኣሎካ። እቲ እትረኽቦ ብዝሒ ናይ መፍትሒታት፡ ነቲ ልክዕ ዝኾነ መፍትሒ ንኽትረኽቦ ዘለዎ ኣበርክቶ ቀጥታዊ ምትእስሳር እዩ ዘለዎ። ክትርስዖ ዘይብልካ ነገር ግና ናይ ዝኾነ ጸገም መፍትሒ፡ ሓንቲ ነጥቢ ምዃና እዩ።

6 **ንርእስኻ "ኣብዛ ግዜ እዚኣ እታ ዝበለጸት መፍትሒ እንታይ እያ፧" ኢልካ ሕተታ።** ሓደ ሓደ ግዜ ዝኾነ ዓይነት መፍትሒ፡ መፍትሒ ካብ ዘይምህላው ይበልጽ። ካብ ሓደ ኣብ ባይታ ክትግበር ዘይክእል ኣዝዩ ብሉጽ ዝኾነ መፍትሒ፡ እቲ ማእከላይ ደረጃ ዘለዎ፡ ግና ኸኣ ብቐሊሉ ክትግበር ዝኽእል መፍትሒ ዝያዳ ይምረጽ። ምኽንያቱ ኣብ ባይታ ብቐሊሉ ተተግቢሩ መጠናዊ ፍታሕ ከምጽእ ስለዝኽእል። ከም ሕጊ፡ እቲ 80% ናይ ጸገማት ብቕጥታ ፍታሕ ክረክብ ኣለዎ፡ እቲ ዝተረፈ 20% እንተጸንሐ ግን ሽግር የብሉን። ሓደ ጸገም ምስ ኣለለኻዮ፡ ውሳነ ንምውሳድ ናይ ግዜ ገደብ ከተቕምጥ ኣሎካ። ብመንጽር እቲ ዘቐመጥካዮ ገደብ ግዜ ድማ ዘድልየካ ሓበሬታ ብምእካብ ናብ ውሳነ ክትሓልፍ ይግባእ። እቲ ኣብዚ ሕጂ ግዜ እዚ ኣዝዩ ዓቢ ጸገም ኮይኑ ዘሸግረካ ዘሎ ጸገም፡ ኣብ ሓደ እዋን ኣዝዩ ንእሽተይን ብቐሊሉ ድማ ክፍታሕ ዝኽእልን እዩ ነይሩ። ኣብ ግዜኡ ተፈቲሑ እንተ ዝነብር፡ ክሳብ ክንድዚ ሕጂ ዝሓተካ ዘሎ ጻዓትን ፍልጠትን ኣይምሓተተካን። እቲ ዝበለጸ፡ ጸገም ኣብ ዘጋጥመሉ እዋን፡ ዝሓዝካዮ መጠን ሓበሬታ ብዘየገድስ፡ ቀጥታዊ ስጉምቲ ምውሳድ እዩ።

7 **ውሳነ ውሰድ።** ኣብዛ ሕጂ ዘለኻያ፡ ንጸገምካ ከቃልለልካ ዝኽእል ፍታሕ ምረጽ። ብቕጥታ ድማ ኣብ ተግባር ንምውራዱ ውሳነ ውሰድ። ካብኡ ቀጺልካ፡ ንርእስኻ፧ "እቲ ዝቐጽል ዝገብሮ ነገር እንታይ እዩ፧ ሕጂኸ እንታይ እየ ክገብር፧" ኢልካ ብቐጻሊ ተወከሳ።

8 **ሓላፍነት ኣስከም።** ነቲ ጸገም ከም ናቱ ሓላፍነት ወሲዱ፡ ፍታሕ ክናዲ ዝኽእል መን እዩ፧ ከተለልዮ ኣገዳሲ እዩ። ብጉጅለ ኮይኖም ፍታሕ ክናድዩ ሓላፍነት ሂብካዮም ኣለኻ ንበል። እንተኾነ፡ ንክልተ ሰሙን ዝኣክል ተራኺቦም ክንሶም ወላ ሓንቲ ክገብሩ ኣይከኣሉን። ስለምንታይ፧ ምኽንያቱ እቲ ሓላፍነት ንዝተወሰነ ሰብ ክትህቦ ኣይከኣልካን። ስለዚ መን እዩ ነቲ ሓላፍነት ተሰኪሙ ፍታሕ ክናዲ ዝኽእል ንዝብል ሕቶ ብግቡእ ክትምልሶ ኣሎካ።

9 **ነቲ ዝወሰንካዮ ውሳነ መምዘኒ ግበረሉ።** በዚ ወሲንካዮ ዘለኻ ውሳነ፡ ብልክዕ እንታይ ኢኻ ክትጭብጥ ደሊኻ ዘለኻ፧ ነቶም እትረኽቦም ውጽኢታትከ ብኸመይ ኢኻ ክትግምግሞም፧ እቲ ዝወሰድካዮ ውሳነ ብልክዕ ከም ዝሰርሐ ብኸመይ ትፈልጥ፧ ከምዚ እናበልካ ናይ ምግምጋም ኣገባብ ከተትኣታቱ ኣሎካ። ንእትረኽቦም ውጽኢታት ብልክዕ ናይ ምግምጋም ዓቕምኻ እንተ ዓብዩ፡ ናይቶም ዘጋጥሙኻ ጸገማት እቲ ልክዕ ፍታሕ ናይ ምርካብ ተኽእሎኻ ድማ ዝዓበየ እዩ ዝኸውን።

ካብ ኵዕሶ እግሪ ናብ ኣዳላዊ 'ኣፕልከይሽን'

ሬድዋን ዑስማን እድሪስ

ሳምራዊት ሊቨየ

ሬድዋን ዑስማን እድሪስ ይብሃል። ኣብ ከተማ ከረን ተወሊዱ፡ ዓብዩ። ኵዕሶ እግሪ ቀልቡ ዝገዘአ ዓውዲ ነይሩ። ተመሃራይ ማእከላይ ደረጃ እንከሎ ኣብ ትምህርቲ ክግደስ ከም ዘለዎ ወሲኑ። ዓስራይ ክፍሊ ምስ በጽሐ፡ ብድፍኢት ስድራቤቱ ናብ መሰልጠኒ መምሃራን ተጸንቢሩ። ማትሪክ ተፈቲኑ ናብ ኮለጂ ዝእትዎ ነጥቢ ረኺቡ። ምስ ኣባላት 31 ዙርያ ናብ ሳዋ ድሕሪ ምውራዱ ኸኣ፡ ናብ ኮለጅ ተጸንቢሩ። ብዓውዲ ኮምፒተር ድሕሪ ምምራቑ ንትምህርታዊ ንጥፈታት እትሕግዝ መተግበሪ ኣዳልዩ። ምስዚ መንእሰይ ዘካየድክዎ ዕላል ኣሎ፡ ሰናይ ንባብ።

◆ ምሒር ፈታው ጸወታ ኵዕሶ እግሪ ምንባርካ ሰሚዐ'ለኹ፡ ምስ'ዚ ትነጥፈሉ ዘለኻ ዓውዲ ከተኣሳስሮ ኣብ ትምህርቲ ከመይ ዓይነት ተመሃራይ ኢኻ ነይርካ፧

ኵዕሶ ምጽዋት ኣዝየ እፈቱ ነይረ። ሳዋ ወሪደ ናብ ኮሌጅ ዝሕልፍ ነጥቢ ከምጽእ ዝኽእል ይመስለኒ ኣይነበረን። እዚ ክብል እንከለኹ ኣብ ትምህርቲ ዕቁር ዓቕሚ ከም ዝነበረኒ ክርዳእ ግን ኣይተጸገምኩን። ነቲ ኣብ ክፍሊ መምህር ዝምህረና፡ ቀልጢፍካ ናይ ምሓዝ ዓቕሚ ነይሩኒ። ብዙሕ ዘጽንዕ ተመሃራይ ኣይነበርኩን። ምስ ኵዕሶ ተፈላሊና ስለዘይንፈልጥ፡ ናይ ትምህርቲ ዓወታተይ ምሒር ዝገርሞም ነይሮም። ኣብ ገለ ግዜ ብልጫ ክወስድ እንከለኹ ግር ዝበሎም ኣይተሳእኑን። ብድሕሪኡ ግን ኣብ ሃይስኩል፡ ሓንቲ ኣብ ትምህርቲ ትግደስ ጒጅለ ረኺበ። ምስ'ዛ ጒጅለ ምስ ተጸምበርኩ ኸኣ፡ ኣብ ትምህርተይ ብዙሕ ምምሕያሽ ርእየ ማለት'ዩ። ኣብ ቤት-ትምህርትና ናይ መዘና ትምህርቲ ክምህር ተመሪጸ። ይዝከረኒ ኣቦይ ናብ ቴክኒካል ስኩል ክጽንበር ደልዩኒ ነይሩ። ናብ TTI ክጽንበር'ውን ብዙሕ ድፍኢት ይገብረለይ ነይሩ። ንTTI ክትኣቱ ፈተና የድሊ ነይሩ። እቲ ፈተና ናይ ቊጽርን እንግሊዝን'ዩ። ናይ ፈተና መዓልቲ ኣኺሉ፡ ኣነ ግን ተሓቢአ ኵዕሶ ክጻወት ውዒለ። ኣቦይ ክፍተን ኣለዎ ይብል ስለ ዝነበረ፡ ካብቲ ዝጻወተሉ ዝነበርኩ ሜዳ መጺኡ ከም ዝፍተን ገይሩ። ኣብ መሰልጠኒ መምሃራን'ውን ኵዕሶ ምጽዋት ኣይገደፍኩዎን። ንከረን ብምኻድ ምስ ናይ ዞባ ዓንሰባ ክለብ ደንደን እጻወት ነይረ። ኣብ ትምህርቲ ዘለኒ ዓቕሚ ብምኽሪ ናይ መምህራነይ ክርዳእ ክኢለ። ብፍላይ ናይ እንግሊዝ መምህረይ ዝህበኒ ዝነበረ ምኽሪ ኣዝዩ ሓጊዙኒ'ዩ እብል።

◆ ብድሕሪኡ ከመይ ቀጺልካ፧

ኣብ ከምዚ ኵነት እንከለኹ ናይ ትሕቲ 20 ዓመት ሃገራዊት ጋንታ ምምራጽ ነይሩ። ኣነ ክሳተፍ ኣለኒ ዝብል ኒሕ ሒዙኒ። ጸወታ ኵዕሶ ናብ ዝለዓለ ደረጃ ክበጽሕ ይኽእል'የ ዝብል ርድኢት ኣሕዲረ። እቶም ናይ'ቲ ውድድር ኣካየድቲ ግን ትምህርቲ ዝያዳ ክጠቕመኒ ከም ዝኽእል መኺሮምኒ። እንደገና ናብ

ትምህርቲ ክጻቅጥ ከም ዘለኒ ተገንዚበ። ኩዕሶ ምጽዋት ግን ኣይገደፍኩዎን። ምስ'ታ ሃገራዊት ጋንታ ንኣርባዕተ ወርሒ ተጻዊተ። ዝያዳ ናብ ጸወታ የዘንብል ስለ ዝነበርኩ ግን መምህራነይ ከጽንዕ ከም ዘለኒ ደፋፊኦምኒ። ኣብ ሓጺር ግዜ ንማትሪክ ክትዳሎ ከቢድ ነይሩ። ብጉጅለ ዝግበር መጽናዕቲ ግን ምሒር ሓጊዙኒ። ማትሪክ ተፈቲነ።

◆ ጉዕዞ ኮለጅም ከመይ ነበረ፧

ኮለጅ ንዓይ ሓድሽ ኣይኮነን። ይኹን እምበር፡ ኣብ ኮለጅ ናይ 'ሚድ' ፈተና ቀሪቡ ጸኒሑና። እዚ ድማ ካልእ ከቢድ ብድሆ ነይሩ። ነቲ ዝሓለፈና ክንሽፍን ብዙሕ ጽዒርና። ኣነ ምስ ብጾተይ 'ዲስካስ' ምግባር ዝያዳ እጻቐጠሉ ነይረ። ኣብ ምምዛም ቀዳማይ ዓመት ግን ዓውዲ ምምራጽ ነይሩ። እንታይ ዓይነት ዓውዲ ክመርጽ ከም ዘለኒ ንኽውስን ተጸጊመ። ምስ ኮምፒተር ግን ዝንባለ ዝነበረኒ ኮይኑ እስመዓኒ። ናይ ኮምፒተር ኣፍልጦይ ድሩት ነይሩ። ግን ሓምድ ዝበሃል መምህር፡ በቲ ዓውዲ ማስተርስ ገይሩ ነይሩ። ንእኡ ከይደ ምስ ተወከስኩዎ፡ ዝያዳ ነዚ ዓውዲ ኽመርጽ ድርኺት ፈጢሩለይ። ልዑል ውጽኢት እናመዝገብኩ ድማ፡ ትምህርተይ ከዛዝም ክኢለ።

◆ ኣብ ትምህርቲ ዝያዳ ከዐውተካ ዝኸኣለ እንታይ'ዩ፧

ኣብ ክፍሊ ብዝግባእ ንመምህር ምክትታል'ዩ። ኣብ ክፍሊ ብግቡእ ኣብ ቅድሚት ኮፍ ብምባል ትምህርተይ ይከታተል ነይረ። መወከሲ ክኾነኒ ነቲ ኣብ ክፍሊ ዝወሃብ ዝነበረ ትምህርቲ - ብሞባይል ቀዲሐ ኣቐምጦ ነይረ።

◆ ናይ ኮለጅ ትምህርቲ ምስ ዛዘምካ ናበይ ኣቢልካ፧

ኣብ ገለብ ቁሩሕ ኣብ ዝብሃል ቦታ በጺሕኒ። ኣብቲ ቦታ ምስ ከድኩ ኩሉ ነገር ከቢዱኒ። ዋላ ናይ ኤሪተል መስመር ኣብ ውሱን ቦታ እንተ ዘይኮይኑ ብዙሕ ኣይሰርሕን እዩ። ካብ ኩሉ ዝተነጸልኩ መሲሉኒ ነይሩ። ምምህርና ግን ናይ ሕልና ስራሕ'ዩ። ነቶም ኣብኡ ዘለዉ ተመሃሮ'ውን ናይ ትምህርቲ ዕድል ክረኽቡ ኣለዎም። ንዓይ ጽዒሮም ኣብዚ ደረጃ ዘብጽሑኒ ኣካላት ከምዘለዉ ተረዲኣ። ኣነ'ውን ብናተይ ግደ ነቶም ተመሃሮ ክምህር ሕልናዊ ግዴታይ'ዩ። በዚ ኸኣ ክምህር ከምዘለኒ ተረዲአ - ነቲ ስራሕ ድማ ፈትየዮ። በቲ ካልእ ሸነኽ ምስቲ ሞያይ ዝኸይድ ዕድላት ግን ዳርጋ ዕድሉ ጸቢቡ እዩ። ብዘይ ብእኡ ምስ'ቲ ራሕቂ ናይ ቦታ፡ ብዙሕ ጸገማት ነይሩ። ኣብቲ ቤት-ትምህርቲ ዝጸንሑ መምሃራን እውን ብዙሕ ኣብ መስርሕ ምምሃርን ምስትምሃርን ሽግራት ጸኒሑዎም'ዩ። ስለዚ ነዚ ሽግራት ኣብ ምቅላል ምስ ካልኦት ምሳይ ዝተመደቡ ብጾተይ ብዙሕ ስራሕ ጸኒሑና። ብፍላይ ኣብ ዝኾነ ዝስራሕ ጸብጻብ ብማንዋል ንሰርሖ ስለ ዝነበርና ክብድ ይብል ነይሩ። ነዚ ከቃልል ከኣ ናይ ውልቂ ኮምፒተር ክጥቀም ነይሩኒ። ሽዑ ዲጂታል ሮስተር ብኤክሰል ዝሰርሕ ሜላ ፈጢረ። ብኸምዚ ኸኣ ናይ ዝተፈላለየ ሶፍትዌር ምስራሕ ሓሳብ ኣበጊሰ።

◆ ናይ ምዝዋር መኪና ሶፍትዌር ብምስራሕ ኢኻ ቀጺልካ። እዚኣ ከመይ'ያ፧

ትምህርትና ምስ ዛዘምና ክረምቲ ናይ ምዝዋር መኪና ክመሃር መደብ ነይሩኒ። ስለዚ ናይ ምዝዋር መኪና ሶፍትዌር ክሰርሕ ሓሳብ ኣንቂደ።

ምስ ዓብደልሓፊዝ ዝተባህለ ኣብ ናይ ኮምፒተር ግዱስ ኰይኑ ሰሪሑዩ። ንሱ ብዓረብን ትግርኛን ጽሒፉ 'እስክሪፕት' ኣምጺኡለይ። ኣብ ሓጺር ግዜ ድማ ናይ መምርሒ ፍቓድ 'ኣፕሊኬይሽን' ሰሪሑ። ምስ ግዜ ነታ መተግበሪ ከመሓይሻን ከማዕብላን ከኢለ'የ።

♦ ብድሕሪኡ ኸ፧

ኣብቲ ዝምህረሉ ዝነበርኩ ቤት-ትምህርቲ ንስራሕ ናይ ምምህርና ተቓልል 'ዲጂታል ግሬዲንግ' ትብሃል መተግበሪ ሰሪሑ። ነዚኣ ብኮምፒተር ከምኡ'ውን ብሞባይል ትሰርሕ ገይረ'የ ሰሪሐ'ያ። ኣብ ዝተፈላለየ ኣብያተ ትምህርቲ ተፈቲና ጽቡቕ ተቐባልነት ረኺባ። ናብ ሚኒስትሪ ትምህርቲ ዞባ ዓንሰባ ከይደ፣ መምህር ዓብዱ እስማዒል ጸኒሑኒ - ብዛዕባ ስርሐይ ሓቢረዮ። ብጽቡቕ ተቐቢልኒ። ክድውለለይ ምኺኑ ሓቢሩኒ። ድሕሪ ሰለስተ ወርሒ ብደረጃ ዞባ ዎርክሾፕ ኣብ ሳዋ ስለዘሎ ኣብኡ ከተቕርባ ኢኻ ተባሂለ። ኣቕሪበያ ኣዕጋቢ ግበረ-መልሲ ረኺበ።

♦ ብድሕሪኡ ጉዕዞኻ ናበይ ኰይኑ፧

ኣብ ከረን ካልኣይ ደረጃ ቤት-ትምህርቲ ከም ናይ ዳታ በይዝ ክኢላ ኰይነ ክሰርሕ ተመዲበ። ኣብዚ ድማ ናይ መዝገበ ቃላት መተግበሪ ክሰርሕ መደብ ኣውጺአ። እዛ ናይ ብቛንቛ ትግራይት መዝገበ ቃላት ኣቐዲሙ ሳልሕ ኣልኑር ብመጽሓፍ ኣዳልዩዋ ነይሩ። ምስ ሓደ ካልኣየይ ኰይነ ኸኣ ነቲ ስራሕ ጀሚረዮ። ቃላት ብመንገዲ ተመሃሮና ገይርና ክንእክብ ጀሚርና። ሽዑ ሙራድ ንዝበሃል ዓርከይ ነዚ ሓሳብ ኣካፊለዮ። ንሳልሕ ኣልኑር ደጊምና ከይድናዮ ኣብ ስምምዕ በጺሕና። ስለዚ 'ኣፕሊኬይሽን' መዝገበ ቃላት ናይ ቛንቛ ትግራይት ምስ'ዞም ኣዕሩኽተይ ብምዃን ኣዳልየያ።

♦ ነዛ ኣፕሊኬይሽን ኣብ ምድላው ዘካየድካዮ ጻዕሪ ከመይ ነይሩ፧

ነዛ መዝገበ ቃላት ንምድላው ኣዝዩ ከቢድ ጻዕሪ ኣካይደ። ምኽንያቱ ብዙሕ መስርሕ ዝሓተካ ኣሎ። መጀመርታ ዲዛይን ሰሪሐ፡ ቀጺለ ዳታ ምእታው ክንብር ጀሚረ። እዚ ናይ ዳታ ምእታው ስራሕ ከባቢ 4 ወርሒ ወሲዱለይ። ድሕሪ ሓሙሽተ ወርሒ ዝወሰደ መስርሕ፡ ንወርሒ ዝኣክል ናይ ፈተነ ግዜ ገይረላ። ነዚ ንገለ ክኢላታት ምስ ኣርኣኽዎም ካልእ ርእይቶ ይመጽእ። ንሱ ኸኣ ብትግራይት ጥራሕ ካብ ትኸውን ካልእ ቛንቛ ዘይትውስከላ ዝብል ሓሳብ መጺኡ። በዚ መሰረት ከኣ እንግሊዝ፡ ትግርኛን ዓረብን ክንብረላ ከም ዝኽእል ተረዲኣ። ብኡ መሰረት እታ ዲጅታል መዝገበ ቃላት ከምቲ ዝደለኻዮ ኰይናትለይ። ብዘይካ'ዚ ድምጺ ገይረላ - ማለት ኣደማምጻ ቃላት ሰሪሐላ'የ። ብድሕርዚ ምዝርጋሕ ዝብል ሓሳብ መጺኡ። ብናጻ ናብ ዕዳጋ ቀሪባ ክብሪ ኣይክህልዋን ስለ ዝበለና፣ 'QR pin' ብምድላው ብዓሰርተ ናቕፋ ትሸየጥ ኣላ።

♦ ምስ'ተን ካልኦት ዝሰራሕካየን ኣፕሊኬይሽናት ከተላልየኒ፧

ንተመሃሮ ጠቓሚት ዝበልኩዋ ናይ 'General Examination' ሰሪሐ። እዚኣ ናይ ዓሰርተ ዓመት ሕቶታት ዘጠቓለለት'ያ። ናይ ውልቂ ትካል ዳታበይዝ'ውን ይሰርሕ እየ። ካልእ ኣብ መጻኢ ክሰርሖን መዲበየን ዘለኹ፡ ንተመሃሮ ናይ ማትሪክ መፈተኒ ዝኸውን ሕቶታት ዘለዋ መተግበሪ ክሰርሕ ከምኡ'ውን ዝዓበየ መደበይ ብፍላይ ድማ ኣብ ከረን፡ እቲ ኣብ መንግስታዊ ትካላት ብማንዋል ዝስራሕ ዘሎ ከመይ ገይሩ ናብ ዲጅታል ይቕየር ዝብል ሓሳብ ኣሎኒ።

♦ እሞ ናይ መጻኢ መደብካ ፈሊጥ ክሳናበተካ፧

ምስ'ዚ ተበጺሑ ዘሎ ደረጃ ምዕባለ ናይ AI፡ ብቛንቛታት ትግራይት ትግርኛ ይኸን ካልእ መዕለሊ ክሰርሕ እየ። እቲ ዝዓበየ ሕልመይ ግን ምሳይ ዝሰርሑ ጉጅለ ክረክብ እዩ። ምኽንያቱ ኣብ ኩሉ ስርሐይ ዳርጋ ብውልቀይ'የ ክሰርሕ ጸኒሐ።

♦♦♦

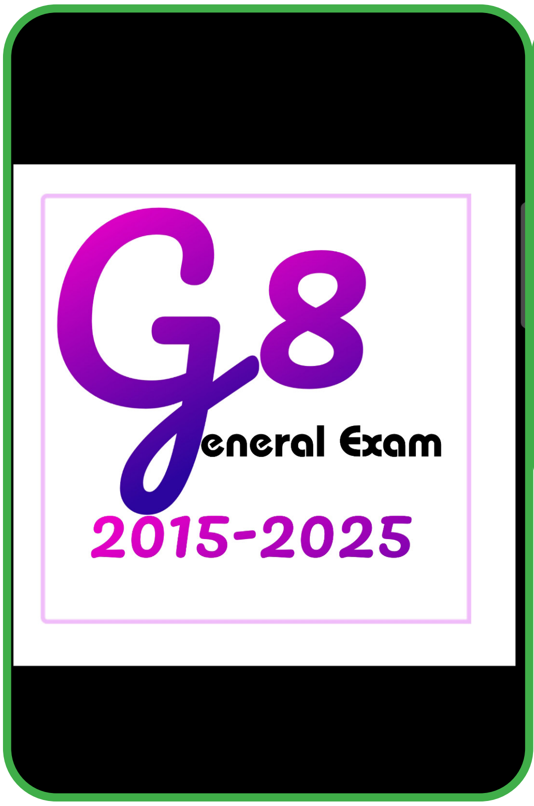

Grade 8 General Exam Quiz App

maro Apps

ብልዑል ብልጸት መጻልያ ዝተሸለሙ ምሩቓት ምህንድስና 2026

ያሲን ዓማር ፊልሞን ምስግና እድያት ተወልደመድህን

የሴፍ ሃይለማርያም

ትምህርቲ መሰረት ምዕባለ ወዲ-ሰብ'ዩ። ብዘይ ትምህርቲ ዝብጻሕ ደረጃ ዕብየት ኮነ ርግኣት መነባብሮ የለን። ኣብ ትምህርቲ ንመንእሰይ መንእሰይ'ዩ ዝጸልዎ። ቀጺልና፡ ንናኣሽቱ መንእሰያት ቅዱስ ቅንኢ ንምሕዳር፡ ናይ ኮለጅ ትምህርቶም ብኣዝዩ ልዑል ነጥቢ ዛዚሞም ሎሚ ዓመት ናይ ዝተመረቑ ሰለስተ ሃበርም መሃንድሳት ዓወት ዝድህስስ ትሕዝቶ ነቕርበልኩም - ሰናይ ንባብ፦

ድሕረባይታ

ቀኣጽሪ ናይ'ቶም ኣብ ኮለጃት ተማሂሮም ኣብ ዓዓመት እናተመረቑ ናብ ምሁራዊ ዓቕሚ ሃገር ዝጽንበሩን ኣብ ልምዓታዊ ስራሓት ዝዋፈሩን ዘለዉ ብኣሽሓት ዝቑጸሩ ዜጋታት፡ ዓመት መጽአ እናወሰኸ'ዩ ዝኸይድ ዘሎ። እዞም ምስ መጽሔት መንእሰይ ሓጺር ዕላል ገይሮም ዘለዉ ሰለስተ ሃበርም መንእሰያት ድማ፡ ኣካል ናታቶም ኮይኖም፡ ተመረቕቲ መበል 19 ስነ-ስርዓት መመረቕታ ኮለጅ ምህንድስናን ተክኖሎጂን ማይ-ነፍሒ 2026 እዮም። ኢንጂ. ያሲን ዓማር፡ ኢንጂ. ፊልሞን ምስግናን ኢንጂ. እድያት ተወልደመድህን ድማ ይበሃሉ።

ያሲር ዓማር ብዓውዲ ሲቪላዊ ምህድስና ብ3.85 ነጥቢ፣ ፊልሞን ምስግና ብዓውዲ ኤለክትሪካውን ኤለክትሮኒካውን ምህንድስና ብ3.96 ነጥቢ፣ እድያት ተወልደመድህን ከኣ ብዓውዲ ምህንድስና ስነ-ቀመም ብ3.77 ነጥቢ ትምህርቶም ዛዚሞም ከኣ፡ ናይ ብሉጻት ብሉጻት (Very Grate Distinction) ደረጃ ሒዞም፡ ከካብ ዓውደ-ትምህርቶም ተሸለምቲ ማዳልያ ክኾኑ በቒዖም።

ያሲን ዓማር፡ ኣብ ኣስመራ - ምህራም ጭራ ተወሊዱ ዝዓበየ ኮይኑ፡ ካብ 1ይ ክሳብ 11 ክፍሊ ኣብ ቤት ትምህርቲ ዲያእ ኣልእስላሚያ'ዩ ተማሂሩ። ምስ መበል 33 ሳዋ ወሪዱ ድማ ናይ 2ይ ደረጃ ትምህርቱ ዛዚሙን ግቡእ ወተሃደራውን

እንጅ. ያሲር ዓማር

ፖለቲካውን ስልጠና ቀሲሙ። ኩሉ ጉዕዞ ትምህርቱ፡ ናይ ክፍልን ናይ ቤት ትምህርትን ሽልማት እናዓተረ ትምህርቱ ዝዛዘመ ኢንጂ. ዓማር፡ ኣብ መልቀቒ ፈተና 2ይ ደረጃ (ማትሪክ) 2019-2020፡ ምሉእ ነጥቢ (4.0) ሒዙ ናብ ኮለጅ ማይ-ነፍሒ ተጸምቢሩ።

ኣብ ዓዜን ንኡስ ዞባ ሰረጀቓ፡ ካብ ብሕርሻን መጓሰን ዝነባበሩ ሓረስቶት ስድራቤት ተወሊዱ ዝዓበየ ፊልሞን ምስግናውን፡ ኣብ ጉስነትን ምሕጋዝ ስድራቤትን እናተሳተፈ'ዩ፡ ክሳዕ 6ይ ክፍሊ ኣብ ቤት ትምህርቲ ዓዜን፣ ካብ 7ይ-9ይ ኣብ ቤት ትምህርቲ እምባደርሆ፣ 10ይ ኣብ ቤት ትምህርቲ እንዳ ማርያም፣ 11 ክፍሊ ድማ ኣብ ቤት ትምህርቲ ባርካ ተማሂሩ። ኣብ ጉዕዞ ትምህርቱ ሓያል ናይ ምውድዳር መንፈስ ስለ ዘጋጠሞ፡ ክነፍዕን ምስ ብሉጻት ተመሃሮ ተሰሪዑ ኣብ ክፍሉን ቤት ትምህርቱን ብልጫ እናዓተረ ትምህርቱ ክዛዝምን ዝበቕዐ ፊልሞን፡ ምስ መበል 33 ዙርያ ሳዋ ወሪዱ'ዩ ናይ 12 ክፍሉ ትምህርቱ፣ ከምኡ'ውን ወተሃደራውን ፖለቲካውን ስልጠና ቀሲሙ። ኣብ መልቀቒ ፈተና 2ይ ደረጃ (ማትሪክ) 2019-2020፡ ምሉእ ነጥቢ (4.0) ሒዙ ናብ ኮለጅ ማይ-ነፍሒ ተጸምቢሩ።

እድያት ተወልደመድህን'ውን ኣብ ኣስመራ - ገጀረት ተወሊዳ'ያ ዓብያ። ጉዕዞ ትምህርታ፡ ካብ 1ይ-8ይ ኣብ ቤት ትምህርቲ ዓወት፣ 9ይ-11 ክፍሊ ኣብ ቤት ትምህርቲ ሰማእታት ተማሂራ ከኣ፡ ምስ መበል 33 ዙርያ ሳዋ ወሪዳ፡ ናይ 2ይ ደረጃ ትምህርታ ብዓወት ዛዚማ፡ ከምኡ'ውን ወተሃደራውን ፖለቲካውን ስልጠና ቀሲማ። ጉዕዞ ትምህርታ፡ ካብ ክፍላን ቤት ትምህርታን፡ ብልጫ እናዓተረት ዘጠናቐቐት እድያት፡ ብንእስነታ ዝሓደራ ልዑል ናይ ምውድዳር መንፈስ ኣብ ትምህርታ ክትዕወት ካብ ዝገበራ'ዩ። ኣብ መልቀቒ ፈተና 2ይ ደረጃ (ማትሪክ) 2019-2020 ድማ፡ ምሉእ ነጥቢ (4.0) ሒዛ ናብ ኮለጅ ማይ-ነፍሒ ተጸምቢራ።

ኢንጂ. ፊልሞን ምስግና

ሂወት ኣብ ሳዋ

ሳዋ፡ ንኹሉ ኤርትራዊ መንእሰይ፡ ከም ጥጥቒ ኣብ ሓደ ቁራዕ እናብሰለት፡ ንዝለዓለ ትምህርቲ፡ ንልምዓትን ምክልኻል ሃገርን እትቕልብ ዋሕስ ድሕነት ሃገርን መሰልጠኒ ክብርታት ሕብረተሰብን እያ። እዞም ተስፋ ሃገር ዝኾኑ ሰለስተ ሃበርም ኢንጂነራት ድማ፡ መንፍዓቶምን ዓወቶምን፡ ብቐንዱ ውጽኢት ሳዋ ምኳኑ'ዮም ዝሕብሩ። ሳዋ ነጥበ መቐይሮ ኩሉ መዳያዊ ሂወቶም ምኳና ብምግላጽ ከኣ፡ ትምህርቶም ዘድምዑላ፣ ምስ'ቶም ብዙሕ ዓይነትን ባህርያትን ዘለዎም ብጾቶም ሓቢሮም ማሕበራዊ ሂወት ዝተማህሩላ፣ ኣብ ዝተፈላለየ ማእቶታዊ ንጥፈታት እናተሳተፉ ናይ ተጻዋርነት መንፈስ ዘጥረዩላ፣ ርእሶም ክኢሎም ከባቢኦም ከጽርዩ ዝኸኣሉላ፣ ክሳብ ኮለጅ ዘቕጽሎም ግቡእ ምሕደራ ግዜ ዝቐሰሙላ፣ ርእሶም ክኢሎም ነብሶም ከመሓድሩ ተመኩሮ ዘማዕበሉላ ቦታ ጀጋኑ ዋርሳይን ይከኣሎን ምኳና ብሓበን ይምስክሩ። ብዓቢኡ'ውን፡ ኣብ ሳዋ፡ ብስነ-ኣእምሮኣዊ ኣተሓሳስባ ኮነ ብሃገራዊ ንቕሓትን ሓድነትን፡ ኩሎም ተመሃሮ፡ ሓደ ኮይኖም ክወጽኡ ከም ዝኽእሉ ይሕብሩ።

ሜላ ኣጸናንዓ

እዞም ናይ ብሉጻት ብሉጻት ኢንጂንየራት፡ ኣብ ሳዋ፡ ምስ ኰነታት ክሊማ ሳዋን ምስ ውልቆም ዝጥዕሞም ሰዓታትን እናተሳነዩ፡ ዝተፈላለየ ሜላ ናይ ኣጸናንዓ ይጥቀሙ ምንባሮም ይገልጹ። ንኣብነት፡ ያሲን ኣብ ግዜ ለይቲ ምጽናዕ ስለ ዘይፈቱ የዕርፍ፣ ብግዜ ቀትሪ ድማ ቤት ንባብ ኣትዩ የጽንዕ ነይሩ። ምስ ብጾቱ'ውን፡ ብጉጅለ ምጽናዕን ምርድዳእን የዘውትር ነበረ። እዚ ሜላ'ዚ ኣብ ዓወት ከም ዘብጽሖ ድማ ይሕብር። ፊልሞን ብወገኑ፡ ኣብ ቤት ንባብ ኮነ ምስ እኩባት ተመሃሮ ከጽንዕ ስለ ዘይክእል፡ ኩሉ መጽናዕቱ ኣብ ጽምዋን ግዜ ለይትን ኮይኑ'ዩ ወዲኡዎ። ንዕኡ'ውን እዚ ሜላ ኣጸናንዓ'ዚ፡ ከም ዘዐወቶ ይገልጽ። እድያት ድማ፡ ብግዜ ቀትሪ ደቂሳ፡ ካብ ሰዓት 11፡00 ድ.ቐ ክሳብ 2፡00 ለይቲ ኣብ ዘሎ ሰዓታት ግን ጽቡቕ ተጽንዕ ምንባራ ትሕብር። ብናታ ሜላ ኣጸናንዓ ሳላ ዝኸደት ከኣ፡ ኣብ ዓወት ከም ዝበጽሐት ትገልጽ።

ሰለስቲኦም ሃበርም፡ ኣብ ሳዋ ኮነ ኣብ ኮለጅ፡ ምስ ድሌቶም ብዝሳነ ሜላ ኣጸናንዓ ስለ ዝተጠቐሙ፡ ኣብ ኩሉ ጉዕዞ ትምህርቶም ዕዉታት ክኾኑ ከም ዘኽኣሎምዮም ዝሕብሩ። ጽባሕ የርክበሉ'የ ከይበልካ፡ ንዝተማህርካዮ ንምሽቱ ገንጺልካ ምድጋም፣ ልምምድ (practice) ምግባር፣ ንጸቕጢ መዘና ዕላማኻ ኣነጺርካ ምስዓር፡ ናፍቖት ስድራ ወጊድ ኢልካ፡ ብዘይ ገደብ ሰዓታት ምጽናዕ፡ ገለ ካብ ምስጢር ዓወቶም ምኳኖምውን ይገልጹ።

ተመሃሮ ኣብ ቀዳማይ ዓመት ዝወድቅሉ ምኽንያት

ብመሰረት ሓበሬታ እድያት፡

ተመሃሮ ኣብ ቀዳማይ ዓመት ዝወድቁ፡ ብሰንኪ ኣብ ምክትታል ትምህርትን መጽናዕትን ዘርእዩዎ ሸለልትነትን ጉድለት ተኣማንነትን እዩ። ቀጺሉ፡ ጽልዋ መዘና ወይ ናፍቖት ስድራ (homesickness) ሒዙካ ኣብ መንጎ ትምህርቲ እናሻዕ ናብ ገዛ ምምልላስ፡ ትምህርቲ ከሓልፈካን ንትምህርቲ ወይ ፈተና ዝምልከት ኣገዳሲ ሓበሬታ ከምልጠካ ዝገብር ምዃኑ ተብርህ። ካልእ፡ ናይ ገዛእ ርእስኻ መደብ ኣውጺእካ ኣብታ እተደምዓላ ግዜን ቦታን ኣብ ክንዲ ምጽናዕ፡ ድቃስ እናኣሰነፈካ፡ የጽንዑ ኣለዉ ኢልካ ምጽናዕ፣ ይጻወቱ ኣለዉ ኢልካ ምጽዋት፣ ንገዛ ይኸዱ ኣለዉ ኢልካ ንገዛኻ ምምልላስ፣ ውጽኢቱ ፋልሶ ምዃኑ ትሕብር። ፈተና ቅድሚ ምእታዉ ሪቪዥን ዘይምግባር፡ ብዛዕባ'ቲ ክትኮኖ ወይ ክትበጽሖ እትደሊ ንኣእምሮኻ ዘይምእማን፡ ኣብ መንጎ ትምህርቲ ናብ ደጋዊ ምጽብባቅ ምድሃብ፡ ወዘተ'ውን ካብ'ቶም ንውድቀት ተማሃሮይ ዘቃልዑ ረቛሒታት ምዃኑ ተገንዝብ።

ያሲን ርእይቶኡ ከካፍል እንከሎ ድማ፡ ብዙሓት ተመሃሮ ናብ ኮለጅ ምስ ኣተዉ፡ እታ ኣብ ሳዋ ዝጥቀሙላ ዝነበሩ 'ምሕደራ ግዜ' ስለ ዝገድፉዋ፡ ግዳይ ከም ዝኾኑ የረድእ። ንነብስኻ ካብ ኣሉታዊ ዝንባለታት ወይ ወልፍታት ዘይምግታእ ወይ ዘይምቁጽጻር፡ ንግዜኻን ጸዓትካን ምስቲ ትምህርትኻ ዘይዛመድ መጽሓፍቲ ኣብ ምንባብ ምብኻን እውን፡ ገለ ካብ'ቶም ንተማሃሪይ ናብ ዘይሓሰቦ ደረጃ ዘውድቑ ረቛሒታት ምዃኖም ይገልጽ።

ፊልሞን እውን ርእይቶኡ ተመሳሳሊ እዩ። ገዛእ ርእስኻ ዘይምምሕዳር፡ ካብ ርእሰ ተኣማንነት ዘይምህላው ዝነቅል ክቱር ፍርሒ ምንጽብራቕ፡ ተመራሒ ምዃን፡ ዕላማኻ ብግቡእ ዘይምፍላጥ፡ ከምኡ'ውን ነቲ ዝሓዝካዮ ዕላማ ዘይምጥን ኣተሓሳስባ ክህልወካ እንከሎ ናብ ውድቀት ከም ዘቃልዓካ የመልክት። "ከምቲ ሓደ ምሁር ዝበሎ፡ 2 ሚልዮን ናቕፋ እናሃለወካ፡ ኣተሓሳስባኻ ግን ናይ 2 ሽሕ ናቕፋ ጥራሕ እንተ ኮይኑ፡ እተን

ኢንጂ. እድያት ተወልደመድህን

2 ሚልዮን ውዒለን ሓዲረን ናብ 2 ሽሕ ምውራደን ኣይተርፍን እዩ፡" ድማ ይብል።

ደቂ ኣንስትዮ ኣብ ትምህርቲ ምህንድስና

እድያት፡ "ኣብ ሕ/ሰብና ሓንቲ ጌጋ ርድኢት ኣላ። ንሳ ድማ፡ ደቂ ኣንስትዮ ኣብ ቁጽርን ካልእ ቀመራ ዘድልዮ ዓውድታት ትምህርትን ስነፋት ምዃነን፡ ብኣንጻሩ ኣብ ሽምደዳ ዘድልዮ ዓይነታት ትምህርቲ ዝሓሻ ምዃነን፡ ዘመልክት እዩ፡" ትብል'ሞ፡ ገለ ወለዲ ካብዚ ኣረኣእያ ተበጊሶም ንደቆም ኣብ ኮለጅ ክመሃሩዎ ዘለዎም ዓውዲ ትምህርቲ ባዕሎም ክመርጹሎም ከም ዝፍትኑ፡ ኣብ መወዳእታ ድማ እቶም ተመሃሮ ነቲ ባዕሎም ዘይመረጹዎ ሞያ ዕጋበት ከም ዝስእንሉ ተረድእ። ወሲኻ ድማ፡ ደቂ ኣንስትዮ ኣብ ምህንድስና ማዕረ ደቂ ተባዕትዮ ከድምዓ ዝእግመን ምኽንያት ከም ዘየለ ትገልጽ።

መጽናዕታዊ ወረቓቕቲ

እድያት ትምህርታ ክትውድእ እንከላ ዘቕረበቶ ናይ መጽናዕቲ ወረቐት፡ 'Bio-hydrogen Production from Brewery Wastewater' ዝብል ኮይኑ፡ ካብ ፋብሪካ ቢራ ንዝወጽእ ፈሳሲ ጉሓፍ ከመይ ኣቢልካ ናብ ጸዓት ከም እትልውጦ ብኽልሰ ሓሳብ ኣንፈት ዝሀበ እዩ። ያሲን ዘቕረቦ መጽናዕታዊ ወረቐት ድማ ንመጕዓዝያ ዝምልከት ንድፊ ኮይኑ፡ ካብ ሕምብርቲ ናብ ማይድማ ዝኸይድ 78 ኪ.ሜ ንውሓት ዘለዎ ሓድሽ ጽርግያ ክህነጽ ዝብል እዩ። በቲ ዝምልከቶ ኣካል ጸዲቑ ኣብ ቀረባ ግዜ ክትግበር ድማ ተስፋ ኣለዎ። ፊልሞን እውን፡ ኣብ ደ/ቀ ባሕሪ ንዘሎ ካብ ከርሲ መሬት ዝወጽእ ውዑይ ሃፋ ከመይ ኣቢልካ ናብ ተተካኢ ጸዓት ከም እትልውጦ ብኽልሰ ሓሳብ ዘርኢ ወረቐት'ዩ ኣቕሪቡ።

ናይ መጻኢ መደብ

እድያት፡ ዕድል እንተ ረኺባ ምስ ቢዝነስ ዝተሓሓዝ ትምህርቲ ክትቀስም፡ ኣብቲ ዝተማሃረቶ ምህንድስና ስነ-ቀመም ዘለዋ ደረጃ'ውን ክብ ከተብሎ ድሌት ከም ዘለዋ ትገልጽ። ኣብዚ እዋን ቋንቋ ፈረንሳ ትመሃር ምህላዋ እትሕብር እድያት፡ "ኣብ ርእሲ ትግርኛ፡ እንተላይ ዓረብን እንግሊዝን ስለ ዝመልኽእ፡ ሰለስተ ሰብ ኮይነ ኣለኹ ማለት'ዩ፡" ትብል። ኣብ ርእሲ ቋንቋ ኣደኡ፡ ኣምሓርኛን እንግሊዝን ከም ዝመልኽ፡ ቋንቋ ትግሬ'ውን ከም ዝፈታትን ዝገለጸ ፊልሞን ድማ፡ ነተን ኣርባዕተ ክእለታት ትምህርቲ (ምንባብ፡ ምጽሓፍ፡ ምዝራብን ምስማዕን) ዚያዳ ከማዕብለን ከም ዝደሊ ይሕብር። ያሲን'ውን ኣብ ርእሲ ቋንቋ ትግርኛ፡ ቋንቋታት ዓረብ፡ እንግሊዝን ትግሬን መሊኹ ምህላዉ ድሕሪ ምጥቃስ፡ ዕድል እንተ ተረኺቡ፡ በቲ ዝተመረቐሉ ሲቪል ምህንድስና ክሳብ ማስተርስን ፒኤች.ዲን ክበጽሕ ሕልሚ ከም ዘለዎ ይዛረብ።

***

ሳይንስን ተክኖሎጅን

ሰይፉ

ሰብ - መሰል ሮቦት

ሰብ-መሰል ሮቦታት፡ ዘይ ከምዞም ኣብ ዘመናውያን ፋብሪካታት ንዝተፈላለየ መዓላታት ክስርሓሎም ዝጸንሐ ሮቦታት፣ መካኒካዊ ኣእዳው፡ ልክዕ ከም ናይ ሰብ ዝመስል ርእሲ፡ መሓውር (ኣእዳውን ኣእጋርን)፡ ኣጻብዕቲ ዘለዎም እዮም። በዚ ኸኣ ክስከሙ፡ ክስጉሙ፡ ኣስካላ ክድይቡ ካብዚ ሓሊፎም'ውን ኩሎም እቶም ሰብ ዝሰርሓሎም መታዓየዪታት (Tools) ክመልኩ ዓቕሚ ዘለዎም ሮቦታት እዮም። ከም ናይ ሰብ ቅርጺ ስለ ዘለዎም፡ ኣብቶም ወድሰብ ዝሰርሓሎም ፋብሪካታትን ካልኦት ናይ ስራሕ ህንጻታትን፡ ዝኾነ ትሕተ ቅርጻዊ ምቅይያራት ከይገበርካ፡ ጐድኒ ጐድኒ ሰባት ከተዋፍሮም ይከኣል እዩ።

እዚ ምህዞ እዚ ማለት ሰብ-መሰል ሮቦት፡ ክሳብ ሕጂ ኣዝዩ ሰፊሕ ፍልጠትን ተክኒካዊ ክእለትን ዝሓትት ብድሆ እዩ ኮይኑ ጸኒሑ። ክሳብ እዚ ቀረባ እዋን ከኣ ብግብሪ ክሰርሑ ዝኽእሉ ሰብ-መሰል ሮቦታት ክስርሑ ኣይተኻእሉን ጸኒሖም። እዞም ሮቦታት፡ ኣብ ዝተፈላለዩ ክፋላት ናይ ኣካላቶም ብዝርከቡ ሃዋስቲ (Sensors) ተጠቒሞም፡ ብቐጻሊ ዓቐናት ብምውሳድ እዮም ቀኒዖም ደው ኢሎም፡ ሚዛኖም ሓልዮም ክስጉሙን ክንቀሳቀሱን ዝኽእሉ። ዲጂታል ካሜራታት ከም ዓይኒ፡ ማይክሮፎን ከም እዝንን ኣፍን፡ ኣዝዩ ዓቢ ናይ ቀመር ሓይሊ ዘለዎም ኮምፒተራት ከም ሓንጎል፡ መካኒካዊ ሞተራትን ስልክታትን ከኣ ከም ጭዋዳን መላግቦታትን ኮይኖም እዮም ነዞም ሮቦታት ዘቁምዎም። ኣርተፊሻላዊ ብልሒ'ውን ምስ እዞም ኣካላትን ኣብ ኣካል ናይዞም ሮቦታት ዝርከቡ ሃወስቲን (Sensors) ተወሃሂዶም፡ እዞም ሮቦታት ነቶም ኣብ ከባቢኦም ዝርከቡ ነገራት ከለልዩ፡ ሚዛኖም ሓልዮም ከይወደቑ ክስጉሙን ክጎዩን፡ ኣብ መንገዶም ዝርከቡ ዓንቀፍቲ ነገራት ብግቡእ ኣለልዮም ክሓልፍዎምን ዝተዋህቦም ዕማም ክዓሙ ከኣ ውጥን ክነድፉን ክውስኑን ኣኽኢልዎም እዩ።

ኣብዚ እዋን እዚ ቴክኖሎጂ ዓበይቲ ወፍርታት ክግበረሉን ቅልጡፍ ምዕባለ ክርእን ይርአ ኣሎ። ነዚ ዓበይቲ ወፍርታት ዝደረኹ ረቛሒታት እንታይ ኮን ይኾኑ፧ መልሲ ናይዚ ሕቶ'ዚ ድማ ሮቦታት ንወድሰብ ሓደገኛ ኣብ ዝኾኑ ቦታታትን ኩነታትን ከምኡ'ውን ኣብቲ ብዙሕ ሓይሊ ኣእምሮ ዘይሓትት ከበድቲ ናይ ጉልበት ስርሓት፡ ብውሑስ መንገዲ ከተዋፍሮም ስለ ትኽእል ኢኻ ዝብል መልስን ምጉትን እዩ ክቐርብ ዝርአ። ገለ ኣብነታት ንምዝርዛር

1. ሮቦታት፣ ብዘይ ዕረፍቲ እሞ ድማ ንነዊሕ ሰዓታት፣ ከበድቲ ንብረት

ከንቀሳቐሱ ስለ ዝኽእሉ።

2. ኣብ ፋብሪካታት፣ ፍርያት ክሰርዑ፡ ኣብ መስርሕ ፍርያምነት ከኣ ከም ዝተፈላለዩ ማሽነሪታትን መታዓየይታትን ኮይኖም ክጠቕሙ ስለ ዝኽእሉ

3. ኣብ ሓደገኛ ቦታታትን ኩነታትን፣ ከም ኣጻድፍ፡ ሰብ ክጻወሮ ዘይክእል ሙቐት ወይ ዛሕሊ ዘለዎ ቦታታት፡ ማሽነርን ጉልበትን ኣወሃሂዶም ክሰርሑ ይኽእሉ።

4. ኣብ ግዜ ባህርያዊ ሓደጋታት፣ ከም ሓዊ፡ ህቦብላ፡ ምንቅጥቃጥ መሬትን ካልእን ተዋፊሮም ሰብ ከድሕኑን ናይ ድሕነት ስራሕ ክሰርሑን ይኽእሉ።

ምስእዚ ኹሉ ጠቓሚ ጐድንታቶም፡ ሰብ-መሰል ሮቦታት ሓደስቲ ብድሆታት'ውን የምጽኡ እዮም። ሓደ ሮቦት ጌጋ ምስ ዝፍጽም መን እዩ ዝሕተተሉ፧ ሰብ-መሰል ሮቦታት ብሕትውናን ድሕነትን ናይ ደቂ ሰባት ከም ዘውሕሱ ብኸመይ ክረጋገጽ ይኽእል፧ ዝብሉን ካልኦትን ሕቶታት፡ ንመሃንድሳቶምን መንግስታትን ስርሕ ሕግታት ንከማዕብሉ ኣብ ስራሕ ከምዝጽመዱ ገይርዎም ኣሎ።

ኤጀንቲክ ሰብ - ሰርሖ ብልሒ

ኣብዚ እዋን እዚ፡ ዳርጋ መብዛሕትኦም ሰባት፣ ምስቶም መምርሒ ተኸቲሎም ናይ ተጠቃማይ ሕቶታት ዝምልሱ፡ ጽሑፋት ዘዳልዉ፡ ሓጻርቲ ቪድዮታትን ደርፍታትን ዝሰርሑ፡ ኣርተፊሻላዊ ብልሒ ተላልዮም እዮም። ማዕረ ማዕሪኡ ድማ ሓያልን ኣስጋእን ጐድንታቱ እዞም ኣርተፊሻላዊ ብልሒ፡ መኣዲ ክትዕ ኮይኑ ጸኒሑን ይቕጽል ኣሎን እዩ። ይኹን እምበር፡ እዚ ቴክኖሎጂያዊ ምህዞ እዚ ገና መኣዲ ርሱን ክትዕ ኮይኑ ከሎ፡ ሓድሽ ኤጀንቲክ ኣርተፊሻላዊ ብልሒ ዝበሃል ሓድሽ ምህዞ ወሊዱ ይርከብ።

እዞም ክሳብ ሕጂ ሰብ ክጥቀመሎም ዝጸንሐ ኣርተፊሻላዊ ብልሒ፡ ቀደም-ተኸተላዊ መምርሒ እናተዋህቡ ሕቶታት ዝምልሱ፣ ስእሊ፡ ድምጽን ሓጻርቲ ቪድዮታትን ዝሰርሑ፣ ብኣበሃህላ ናይ'ቲ ዓውዲ ኣመንጨውቲ ትሕዝቶ (Content Generators) እዮም ነይሮም። እዚ ማለት ሕቶ ወይ መምርሒ ምስ ተዋህቦም፡ መልሶም ብመልክዕ ጽሑፍ፡ ድምጺ፡ ቪድዮን ካልእን እዮም ዝህቡኻ። ካብቲ ዝኸዘንዎ ወይ ዝተወከስዎ ሓበሬታ ተጠቒሞም፣ ምስ ሰብ ብመልክዕ ሕቶን መልስን ክበሃሃሉ እዮም ዝኽእሉ ነይሮም።

እዞም ሕጂ ተቐልቂሎም ዘለዉ፡ ብኤጀንቲክ ኣርተፊሻላዊ ብልሒ (Agentic AI) ዝፍለጡ ሓድሽ ቴክኖሎጂ ግና ሓንሳብ መምርሒ ምስ ሃብካዮም፡ ዝተዋህቦም ዕማም ንምፍጻም፣ ብዘይ ናይ ሰብ ሓገዝ፡ ከከም ዓቕሞም፡ ንኹሉ'ቲ ምስኦም ተራኺቡ ዘሎ መርበብ መራኸቢታት፡ ዝተኸዘነ ሰነዳት፡ ኣብ ኮምፒዩተር ተጻዒኖም ዘለዉ ኣፕሊኬሽናት፡ ከስርሕዎምን ክጥቀምሎምን ዓቕሚ ኣለዎም። ብተወሳኺ'ውን ናይ ምዝካር ዓቕሚ ስለ ዘለዎም፣ ካብቲ ኣጠቓቕማኻን እትህቦም ሓበሬታን ተበጊሶም፡ ዓቕሞምን ዝህቡኻ ውጽኢትን ከማሓይሹ ይኽእሉ እዮም።

ከም ኣብነት፣ ነዚ ሓድሽ ምህዞ፡ ዝኣክል መወከሲ ሰነዳት ሂብካ፡ ነዞም ሰነዳት ብምጽሙቕ ብመልክዕ ጽሑፍ ኣብ ሓደ ሓድሽ ሰነድ ኣቐምጠለይ ኢልካ ምስ እትውከሶ፡ ነዞም መወከሲ ሰነዳት ኣንቢቡ፡ ማይክሮሶፍት ዎርድ (Microsoft word)ከፊቱ፡ ነቲ ዝጸሞቐ ጽሑፍ ኣብ ሓድሽ ሰነድ ዓቂቡልካ ክጸንሕ ዓቕሚ ኣለዎ። እዚ ጠቒስናዮ ዘለና ነጥቢ ሓደ ኣብነት ክኸውን እንከሎ፡ እቶም ኣብዚ እዋን ዝውለዱ ዘለዉ መዓላታት ናይዚ ቴክኖሎጂ ማእለያ የብሎምን።

ንኣብነት ኣብ ዓውደ ትምህርቲ፡ ኤጀንቲክ ኣርተፊሻላዊ ብልሒ ከም መምሃራን ኮይኖም ከገልግሉ ዓቕሚ ኣስጥርዮም ኣለዉ። ባህርያት ናይ ተማሃሪዮም ገምጊሞም፡ ንነፍሲ ወከፍ ተመሃራይ ንስነ-ኣእምሩኣዊ ኣቃውሙኡ ኣብ ግምት ብምእታው ንሓደ ኣርእስቲ፡ ብስእሊ፡ ብዘረባ፡ ብተግባር ብቐሊል ከም ዝግንዘቦን ዝመልኮን ዝገብር ውጥን ትምህርቲ ኣዳልዩ ክምህር ዝኽእል ባይታ ይድፍኣሉ ኣሎ። እዚ ቴክኖሎጂ፡ መስርሕ ምምሃርን ምስትምሃርን ዝሓቶ ዝነበረ ጸጋታትን ወጻኢታትን ብልዑል መጠን ከጉድሎ ትጽቢት ተገይርሉ ኣሎ።

ኣብ ዓውዲ ጥዕና'ውን፣ ኤጀንቲክ ኣርተፊሻላዊ ብልሒ፡ ጐድኒ ጐድኒ ዶክቶራት ኮይኖም፡ ኣብ ውሽጢ ካልኢታት ምስቲ ዶክቶር ዝርእዮ ዘሎ ሕማም ዝዛመድ ኣሽሓት መጽናዕታዊ ወረቃቅትን ሰነዳት ተርእዮ ናይቲ ሕማምን ብምፍታሽ፡ እቲ ዶክቶር ክውከሰሉ ዝኽእል እዋናዊ ሓበሬታ ከቕርቡ ይውዕሉ ኣለዉ። ብተወሳኺ፡ ኣብ ምትርጓም ስእልታት X-ray፡ MRI፡ CAT SCAN ዓቕምን ብቕዓትን ስርዓታት ኣርተፊሻላዊ ብልሒ እንዳተራቐቐን እንዳወሰኸን ይኸይድ ኣሎ። ሕማማት ኣብ ምልላይ ዓብይ

ሰብ - ሰርሖ ኣካላት

ዓመታዊ፡ ብዝተፈላለዩ ሕማማት ተጠቒዖም፣ ልቦም፡ ሳናቡኦም፡ ኮላሊቶምን ካልኦት ህዋሳውያን ኣካላቶምን (Organs) ካብ ስራሕ ወጻኢ ብምዃኖም፡ ዝሳቐዩን በቲ ዝኸፍአ መልክዑ ከኣ ኣደዳ ሞት ዝኾኑን ሰባት ብምልዮናት እዮም ዝቑጸሩ። ንኸምዚኦም ዓይነት ሕሙማት፣ እቲ እንኮ ነባሪ ፍታሕ ዘምጽእ ኣገባብ፡ መተካእታ ዝኾኖም ዝተለገሰ ህዋሳውያን ኣካላት ምርካብ እዩ። እንተኾነ ግን ቁጽሪ ናይቶም ንኸምዚ መዓላ ተባሂሎም ዝልገሱ ህዋሳውያን ኣካላት፣ ካብ ቁጽሪ ተጸበይቲ ኣዝዩ ዝውሕድ እዩ ነይሩ። በዚ ኸኣ ብዙሓት በዚ ኹነታት እናተሳቐዩ ንነዊሕ ዓመታት ዝልገስ ህዋሳውያን ኣካላት ክጽበዩ ይግደዱ። ውሑዳት ይረኽቡ፡ እቶም ዝበዝሑ ግና ኣደዳ ሞት ይኾኑ።

ነዚ ቀዛፊ ሕጽረት ንምፍታሕ፣ ስነ-ፍልጠታውያን ተመራመርቲ፡ ህዋሳውያን ኣካላት ኣብ ላባራቶሪ ዝምስርሓሉ መንገዲ ሃሰው ክብሉ ካብ ዝጅምሩ ነዊሕ ኮይኑ ኣሎ። ክሳብ እዚ ቀረባ እዋን ከኣ ምርምር ናይ 'ስተም ዋህዮታት' ነዚ ጸገም ክፈትሕ ተስፋ ተገይሩሉ ክድፍኣሉ እዩ ጸኒሑ። ኣብዚ እዋን እዚ ከኣ እዚ ዓውደ መጽናዕቲ እዚ ምስ ዘመናዊ ተክኖሎጂያዊ ምዕባለ ተኣሳሲሩ፡ ሓድሽ "3D Bioprinting" ዝበሃል ዓውዲ ወሊዱ ኣሎ። እዚ ዓይነት ቴክኖሎጂ እዚ፡ ዋህዮታትን ካልኦት ሓገዝቲ ጥረ ነገራትን፡ ቀጻላ ብቐጻላ እንዳንጸፈ ህያው ኣካልላት(Tissue) እዩ ዝሰርሕ። ደረጃ ገስጋስ ናይዚ ዓውዲ እንተርኢናዩ፣ ተመራመርቲ ናይዚ ዓውዲ እዚ፡ ነዚ ተክኖሎጂ ተጠቒሞም ድሮ ንምርምር ዝኸውን ህያው ቆርበት፡ ቕርጠምጠማን(Cartilages) ካልኦት ንኣሽቱ ኣካላትን(Organs) ክሰርሑ በቒዖም ኣለዉ።

ተመራመርቲ፡ ወላ'ኳ ኣብ ኣካላት ወድሰብ ከም መተካእታ ተሰኺዖም ብፍጹምነት ክሰርሑ ዝኽእሉ ኣካላት(Organs) ኣብ ምምዕባል፣ ገና ሓያለይ ስራሕ ተሪፍዎ እንተሃለወ፡ ህሉው ገስጋስ ናይዚ ዓውዲ ግን ኣብዚ ቀረባ መጻኢ፡ እዚ ዕላማ ክዉን ከምዝኸውን ዘጠራጥር ኣይመስልን።

እዞም ኣብ ላባራቶሪ ዝምስርሑ ኣካላት(Organs)

- ሓደስቲ ኣፋውስ ብውሑስ መንገዲ ኣብ ምፍታንን ጉድናዊ ሳዕቤናቶም ኣብ ምጽናዕን
- ናይ 'ስተም ዋህዮታት' ካብ ገዛእ ተሓከምቲ ወሲድካ፡ መተካእታ ኣካላት (Tissue/Organs) ብምስራሕ፡ ኣብ ከምዚ ዓይነት መስርሕ ዝርኣ፡ ኑብሲ ናይ ተሓካሚ ነቲ ሓድሽ ኣካል(Tissue/Organ) ናይ ምንጻግን ምጽባእን ተርእዮ ምውጋድ

ካልኦት ዓበይቲ ኣስተዋጽኦታት ኣብ ዓውዲ ሕክምናን ህይወታዊ ምርምርን ክገብር ትጽቢት ተገይርሉ ኣሎ።

ናይ ወድሰብ ኣካላት(Organs) ኣዝዩ ዝተሓላለኸ ኣቋውማ ስለዘለዎም፣ ነዚ ኩሉ ሕልኽላኻት ብልክዕነት ኣብ ቤት-ፈተነ (ላባራቶሪ) ክትምስርሖን ክትሃንጾን፡ ንገዛእ ርሱ ዓብይ ብድሆ እዩ። እንተኾነ ግን ተመራመርቲ ናይዚ ዓውዲ፣ ምስ ግዜ ነዚ ብድሆ፡ በብቑሩብ እንዳመለስዎን እንዳመለኸዎን ናብ ባብ ኣዝዩ ብዙሕ ተኽእሎታት የምርሑ ኣለዉ። እዚ ገስጋስ ናይዚ ተክኖሎጂያዊ ምዕባለ፣ መርኣያ ናይቲ ቀዲሙ ዘይከኣል ዝመስል ዝነበረ፡ ሎሚ ግን ዓውድታት ስነ-ህይወት፡ ምህንድስና፡ ሕክምናን ኮምፕዩተር ተክኖሎጅን ሓቢሮም ክዉን ዝገብርዎ ዘለዉ ተኽእሎ እዩ።

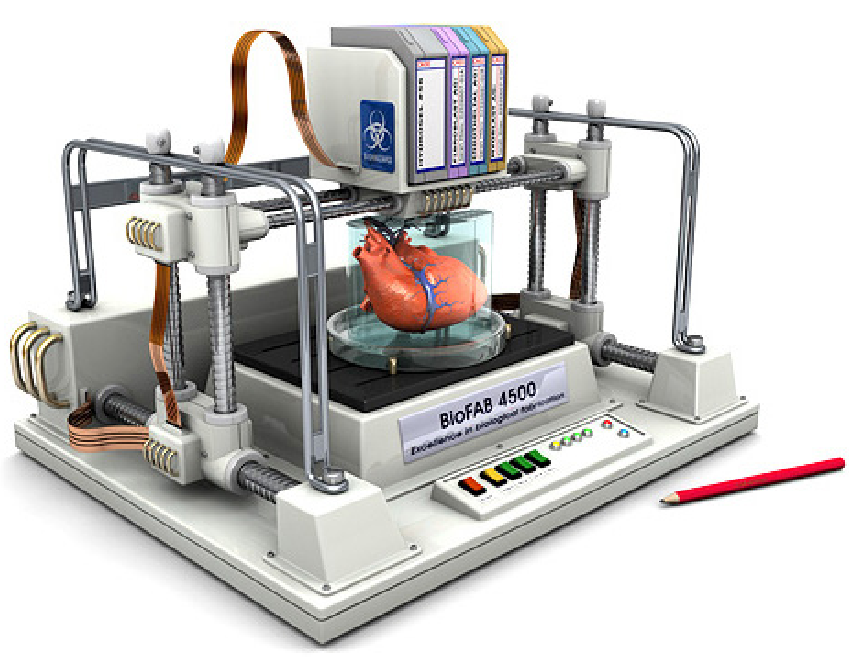

ዳታይዝም

ሄኖክ በሪሁ

ፍልልይ ኣብ መንን ደርሆን ወድሰብን እንታይ'ዩ ኢልካ ትሓስብ፧ ነዛ ሕቶ ብሕቶ ክይትምልሰለይ ማለት እንታይ ዓይነት ሕቶ እዩ'ዚ፧ ደርሆን ወድሰብን ደኣ እንታይ ኣራኺብዎም ክይትብል። ብዓይኒ ስነ-ሂወት እንተ ርኢናዮም ክልቲኦም ሂወታውያን'ዮም። ብዓይኒ ስነ-ሓሳብ ዳታይዝም (Dataism) እንተ ርኢናዮም ግና ፍልልዮም ኪንዮ እቲ ኣነን ንስኻን ንሓስቦ ዕሙቕ ዝበለ ፍልልይ እዩ ዘለዎም። ብመሰረቱ ዳታይዝም እንታይ ማለት እዩ፧ ከም ኣምር መዓስ እዩ ተቐላቒሉ፧ እንታይ እንታይ መትከላት ኣለዎ፧ ኣብዚ ሕጂ ሰዓት'ከ ኣብ ሂወት ወድሰብ እንታይ ተራ ይጻወት ኣሎ፧ መጻኢ ኣንፈቱ'ኸ ከመይ ክመስል እዩ፧ ዝብሉን ካልኦት ሕቶታትን ኣብዚ ናይ ሎሚ ኣርእስተይ ክትናኸፎ ክፍትን'የ።

ካብቶም ኣብ ዓለምና ኣዝዮም ግኑናት ዝበሃሉ ዓበይቲ ስነ-ሓሳባት ከም ማርክሲዝም፡ ናዚዝም፡ ፋሺዝም፡ ካፒታሊዝም፡ ኮሙኒዝም፡ ዳርዊንዝም ሊበራሊዝም፡ ሞደርኒዝም፡ ወዘተ ክንጠቅስ ንኽእል። ዳታይዝም እምበኣር ልክዕ ከምዞም ስነ-ሓሳባት እዚኦም፡ እቲ እንኮ መድረኽ 21 ክ.ዘመን ዝጠልቦ ስነ-ሓሳብ እናኾነ ይመጽእ ኣሎ። ከም ኣገላልጻ ስነ ሓሳብ ዳታዝይዝም፡ ኣድማስ (Univerese) ብዋሕዚ ናይ ሓበሬታ ዝቖመ እዩ። ህልዉና ወይ ክዉንነት ናይ ሓደ ነገር ድማ ብመንጽር እቲ ነገር ንመመስርሒ ሓበሬታ ዘበርክቶ ኣበርክቶ ይልካዕ፡ እዩ ዝብል። ምናልባት እዚ ኣበሃህላ፡ ጊንጢ ኣበሃህላ ኮይኑ ክስመዓና ይኽእል'ዩ። ብዓይኒ ሓቂ እንተ ርኢናዮ ግና ሎሚ እዚ ስነ ሓሳብ እዚ ዘይብሉ ሳይንሳዊ ስርዓት የለን። ዳታይዝም ብምግጫዉ ኣብ መንን ክልተ ማዕበላዊ ሳይንሳዊ (Explosive Confluence of two Scientific Tidal Waves) ስነ ሓሳብ እዩ ተፈጢሩ።

ቻርለስ ዳርዊን እታ ኣዝያ ህብብቲ መጽሓፉ መበቆል ፍጥረታት (On the Origin of Species) ትብል። ካብ ዘሕተመሉ እዋናት ን150 ዓመታት ንደሓር ተመራመርቲ ስነፍልጠት ንሂወታውያን ከም ባዮሎጅን ኮሚካልን (Biochemical) ዘጣመረ ኣልጎሪዝም (ዝተራቐቐ ኮምፒተራዊ መስርሕ) እዮም ክቐጽርዎም ጸኒሖም። ብተወሳኺ 8 ዓመታት ካብታ ኣላን ቱሪንግ፡ ቱሪንግ ማሽን ኢሉ ዘቐመላ እዋን ጀሚሩ ተመራመርቲ ብዝሓየለ መልክዑ ኣብ ኤለክትሮኒካዊ ኣልጎሪዝም እናተራቐቑ እዮም መጽዮም። ዳታይዝም እምበኣር ንኽሊቲኦም ባዮሎጂካዉን ኤለክትሮኒካውን መስርሕ ኣጣሚሩ ሓደ ዓይነት ቁጽራዊ ሕግታት (Mathematical Laws) ከምዝኽተሉ ብምግባር ዝቖመ ስነ ሓሳብ እዩ። በዚ መስርሕ እዚ ተኸቲሉ ኸኣ፡ ዳታይዝም ነቲ ኣብ መንን ደቂሰባትን ማሽናትን ዝነበረ ሓጹር ከፍርስ ይጽዕር ዘሎ። ካብቶም ቀንዲ ተረባሕቲ ናይዚ ቴክኖሎጂ ዉጽኢት ድማ ፖለቲከኛታት፡ ናይ ቢዝነስን ተራ ኣህለኽቲ ሰባትን እዮም። ብፍላይ ፖለቲከኛታትን ናይ ቢዝነስ ሰባትን እዚ ቴክኖሎጂ ዘይተኣደነ ስልጣንን ሃብትን ከዋህሉሉ ጌርዎም ኣሎ። ናይ'ዚ ጭቡጥ መርትዖ ከም ኣብነት እንተ ሪኢና፡ ኒቪዲያ (Nvidia) ዝተባህለ ሓድሽ ኩባንያ ናይ

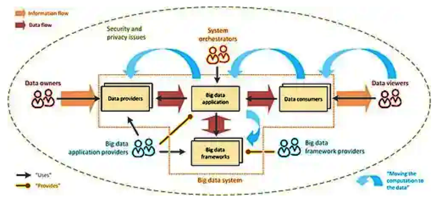

ሰብ ዝሰርሖ ብልሒ፡ ብ40,000 ዶላር ጥራይ ተበጊሱ፡ ድሕሪ ብዙሕ ዉረድ ደይብ ዝበዝሖ መስናኽል ኣብዚ ሕጂ ሰዓት ዋግኡ ልዕሊ 4 ትሪልዮን ዶላር በጺሑስ ናይ ዓለምና ቁጽሪ ሓደ ዝሃብተመ ኩባንያ ኮይኑ ኣሎ። ብተወሳኺ ዳታይዝም ንምሁራትን ሊቃዉንትን፡ ንዘበናት ተሓቢእዎም ዝጸንሐ ጽምኢ ዋሕዚ ሓበሬታ ክቖርበሎም ምኽኑ ተመባጺዑ ኣሎ። ምኽንያቱ ኣብ ዝሓለፈ እዋናት ሳይንሳዊ ምርምርን ርኽበታትን ኣብ ዉሑዳት ሊቃዉንቲ ተሓዚኡ እዩ ጸኒሑ። ኣብዚ ሕጂ ሰዓት ግና ካብ ዓዉድታት ስነ ጽሑፍ፡ ሙዚቃ፡ ቁጠባን ባዮሎጅን ጀሚርካ ዝኾነ ሳይንሳዊ ርኽበት ይኹን ሓቅታት ክትሓብእ ብፍጹም ኣብ ዘይከኣለሉ ደረጃ'ዩ ተበጺሑ ዘሎ።

ሎሚ እታ ዝሓየለት ትበሃል ሃገር ዝበለጸ ኣጽዋር ዘለዋ ዘይኮነትስ ዝበለጸ ማእከል መኣከቢ ሓበሬታ ዘለዋ ሃገር እያ። ከም መርኣያ ናይዚ ሃገራት ሎሚ ሓበሬታ ንኽእከባ ዘይተኣደነ ጻዕርታት እየን ዝገብራ ዘለዋ። እዚ ኹሉ ዝበሃል ዘሎ ሓበሬታታት ግና ካበይ እዩ ዝእከብ፧ እቲ ዘሕዝን ይብል፡ ተማራማሪ ታሪኽ ፕሮፌሰር ዩቫል ኖህ ሃራሪ፡ እቲ ዘሕዝን ሰባት ሎሚ ብኣንጭዋ ሓለፈት ድሙ ተዓንቀፊት ዝዓይነቱ ቪድዮታት ናይ ማሕበራዊ መራኸቢ (Social Media) ክዕዘቡ፡

ኣሎ ዝበሃል ዉልቃዊ ሓበሬትኦም ነዞም መርበባት ሓበሬታ ከይተረድኦም ብነጻ ይሸጥሎም ምህላዎም እዩ ይብል።

ኣብ'ዚ መስርሕ እዚ፡ ዳታይዝም፡ ነቲ ዝጸንሐ ባህላዊ ኣካይዳ ናይ ኣመሃህራ መሳልል (Pyramid of Learning) ይግምጥሎ እዩ ዘሎ። ክሳዕ እዚ እዋን'ዚ ሓበሬታ እቲ እንኮ ናይ መጀመርያ መስርሕ ምምሃርን ምስምሃርን ኣገባብ እዩ ክረአ ጸኒሑ። ደቂ ሰባት መጀምርያ ሓበሬታ ክረኽቡ፡ ካብኡ ነቲ ዝረኸብዎ ሓበሬታ ኽኣ ከጻርይዎ፡ ኣጻርዮም ከኣ ናብ ፍልጠት ኣብ መወዳእታ ኽኣ ነቲ ፍልጠት ናብ ልቦና ከዉዕልዎ እዩ ትጽቢት ዝግበረሎም ኔሩ። ከም ኣገላልጻ ዳታይዝም ግና፡ ደቂ ሰባት ካብ'ዚ ሕጂ ሰዓት ንደሓር ነዚ ዘሎ መወዳእታ ዘይብሉ ሓበሬታት ኣጻርዮም ናብ ረብሕኦም ከዉዕልዎ ዓቕሚ የብሎምን ኢሎም እዩ ዝምጉቱ ዘለዉ። ቀጺሎም ድማ እዚ ካብ ኮነ እቲ ሓቂ፡ ምምስራሕ ናይ እልቢ ዘይብሉ ሓበሬታታት ነቲ ዓቕሚ ምምስራሕ ሓበሬታት ካብ ናይ ወድሰብ ዝሕይል ኤሌክትሮኒካዊ ኣልጎሪዝም (Electronic algorithms) እንተተገደፈ ይሓይሽ በሃልቲ እዮም።

ብኻልእ ኣበሃህላ እንተሪኢናዮ ዳታስቲስት (ተመራመርቲ ናይ'ዚ ዓዉዲ) ዓቕሚ ፍልጠትን ልቦናን ናይ ወድሰብ ስለ ዘጠራጥረና እምነትና ኣብ ዓቢ መኽዘን ሓበሬታን (Big Data) ኮምፒተራዊ ኣልጎሪዝምን እንተገበርና ይሓይሽ በሃልቲ እዮም። ዳታይዝም መሰረቱ ኣብ ክልተ ፍጹም ዘይነቓነቕ ዓዉድታት ዘንጸፈ እዩ፡ ንሳቶም ከኣ ስነ ፍልጠት ኮምፒተርን ባዮሎጅን እዮም። ካብ ክልቲኦም ድማ እቲ ዝዓዘዘ ኣገዳስነት ዘለዎ ባዮሎጂ እዩ። ዳታይዝም ኣብዚ ሎሚ በጺሕዎ ዘሎ ዝለዓለ ደረጃ ክሓኩር ዝገበረ ቀንዲ ምኽንያት፡ ነቲ ዝጸንሐ ዉሱን ዓቕን ናይ ኮምፒተራዊ ስነ ፍልጠት ምስ ባዮሎጂ ኣወሃሂዱ ክሰርሓሉ ምስ ጀመረ እዩ። እዚ ሓድሽ ቅዲ ኣሰራርሓ እዩ እምበኣር ሎሚ ንዓለምና ሓሊማቶ ናብ ዘይትፈልጥ ደረጃ ዘሰጋግራ ዘሎ።

ሕጽር ዝበለ ከም ኣገላልጻ ዳታይዝም ኩሎም ሂወታዉያን ወድሰብ ሓዊስካ ማለት እዩ ኣልጎሪዝም እዮም ዝብል ስነ ሓሳብ እዩ ዘለዎም። ቀጺሎም ምናልባት ዘይክትሰማማዕ ትኽእል ኢኻ፡ እንተኾነ ዘራፍ፡ ኮሚደረ፡ ህበይ፡ ኣድጊ፡ ደርሆን ወድሰብን ብሓፈሻ ኩሎም ፍጡራት ኣልጎሪዝም እዮም በሃልቲ እዮም። እቲ ኣዝዩ ዘገርም ሎሚ ሂወታዉያን ጥራይ ኣይኮኑን ከም መመስርሒ ሓበሬታ ዝረኣዩ ዘለዉ፤ ኩሎም ሕብረት ዘለዎም ፍጡራትን ዘይፍጡራትን ከም ዕስለ ኣናህብ፡ ጉጅለ ናይ ባክተርያ፡ ሜካታትን ከተማታትን ከይተረፈ ከም ኣልጎሪዝም እዮም ዝቑጸሩ። ከም ኣብነት ብመንጽር እዚ ስነ ሓሳብ ክረኣ እንከሎ ዕዳጋ ስቶክ (Stock Exchange)፡ ማለት ብጽሒታት ናይ ዓበይቲ ኩባንያታት ስዝሸየጠሉን ዝግዝኣሉን ቦታ ወይ ኣገባብ፡ ክሳዕ ሕጂ ወድሰብ ካብ ዝመሃዞም መመስርሒ ሓበሬታት (Data-processing system) እቲ ኣዝዩ ዝቐልጠፈን ዝጸፈፈን ኮይኑ ይርከብ ኣሎ። ሎሚ ዕዳጋ ናይ ዓለምና ኣብ ዉሽጢ ካልኢታት ክቀያየር ዝገብር ዘሎ ዕዳጋ ስቶክ እዩ። ኩሉ ኣብ ዓለምና ዘጋጥም ፍጻሜታት ተዓዚቡ ድማ ካብቲ ወደሰብ ብሓንጎሉ ኣመስሪሑ ክዉስኖ ዝኽእል ንላዕሊ ድማ ናይ ምዉሳን ብቕዓት ኣለዎ። እቲ ዘገርም ሎሚ ሰባት ካብ ነብሶም ንላዕሊ ነዚ ኣገባብ ኣሚኖምሉ ጥራይ ዘይኮኑስ፡ ብዘይ ብኡ ወላሓንቲ ክገብርሉ ኣብ ዘይክእልሉ ደረጃ ምብጽሖም እዩ።

ሎሚ ዕዳጋ ዓለምና ብዕዉታት ፈተነታት ስነ ፍልጠት፡ ፖለቲካዊ ምጥፍፋእ ኣብ ጃፓንን ብራዚልን ኲናት ማእከላይ ምብራቕ ብሓፈሻ ብፍላይ ከኣ ኣመሪካን እስራኤልን ኣንጻር ኢራን ዝገብርኦ ዘለዋ ኲናት፡ ሓድሽ ፍርያት ሰብ ዝሰርሖ ብልሒ (Artificial Intelligence)፡ ምንታት ኣብ ኣይስላድ ዝርከብ ጎቦን ወላ ዝኾነ ዘይንቡር ምንቅስቓስ ኣብ ጸሓይ ምስ ዘጋጥም ብዙሕ ምቅቅያር ክኸሰት ይኽእል እዩ። እቲ ስርዓት ድማ ነዞም ኩሎም ዝተጠቕሱን ዘይተጠቕሱን ኣብነታት፡ ስርሖም ብዝግባእ ክዓዩ እንተኾይኖም፡ ብዝተኻእለ መጠን ብፍጹም ዘየቋርጽ ዋሕዚ ናይ ሓበሬታ የድልዮ። በዚ ኣገባብ ድማ ሚልዮናት ዝኣኽሉ ሰባት ዘለዎም ሓበሬታ ተጠቂሞም፡ ዋጋ ናይ ነዳዲ፡ ብጽሒት ናይ ኩባንያ ቶዮታ፡ ኢንሹራንስ ኮታስ ኩሉ ፋይናንስያዊ ምንቃቓሳት ክፈልጡ ይኽእሉ ማለት እዩ። እቲ ኣቐዲምና ኣልዒልናዮ ዝነበርና ኣብነት ናይ ዕዳጋ ስቶክ፡ ካብ ኣርእስቲ (Headline) ናይ ኣብ ኣሜርካ ትሕተም መጽሔት ኒዉ ዮርክ ታይምስ (New York Times) ኣንቢቡ ናይ ኩሎም ብጽሒታት ንኽፈልጥ 15 ደቓይቕ ጥራይ እዩ ዝወስደሉ።

ከም መዘዘሚ ናይ ጽሑፈይ ናብታ ኣብ መእተዊ እዚ ጽሑፍ ዘላ ሕቶ ክመልሰካ። ብመሰረት ኣገላልጻ ዳታይዝም እቲ ቀንዲ ፍልልይ ኣብ መንጎ ደርሆን ወድሰብን ሓበሬታ ናይ ምምስራሕ ዓቕሞም እዩ። ዋሕዚ ሓበሬታ ብኣዝዩ ዝተጠናነገን ዝሓየለን መስርሕ ካብ ኣብ ደርሆ ንላዕሊ ኣብ ወድሰብ ይሰርሕ። ወድሰብ ኣብ መዓልታዊ ሂወቱ ቁጽሪ ዘይብሉ ሓበሬታ ይእከብ። ኣኪቡ ኣመስሪሑ ድማ ኣብ መዓላ የዉዕሎ። እቲ ቀንዲ ምኽንያት ደርሁ ብሓፈሻ ኩሎም እንስሳታት ግዙኣት ናይ ወድሰብ ዝኾኑሉ ምኽንያት እምበኣር እዚ ዝተጠቕሰ ክእለት ስለዘይብሎም እዩ። ሕጂ ግና ነገራት ካብ ክንግምቶ ንኽእል ንላዕሊ ይቕየሩ ኣለዉ። ካብ ወድሰብ ንላዕሊ ሚልዮናት ሓበሬታታት ኣኪቡ፡ ኣመስሪሑ እሞ ኽኣ ዓርሞሸሻዊ ዝኾነ ሓይሊ ዘለዎ፡ ሰብ ዝሰርሖ ብልሒ ንዓለም ኣናዊጽዋስ፡ ሎሚ መንግስታት እዚ ጉዳይ ከመይ ከምዝሕዝኦ ሓርቢትወን ኣሎ። ከምዚ ካብ ኮነ እቲ ሓቂ፡ እዚ ሓድሽ ስነሓሳብ ልክዕ ከምቲ ወድሰብ ተፈጥሮ ዝዓደሎ ክእለት ተጠቂሙ ንደርሆን ኻልኦት ኩሎም

ባህልን ስነ-ጥበብን

"ቑልዕነተይ ካብ ዋሪ'የ ዝዝክሮ"

ስነ-ጥበበኛ ሲዶና ዮሴፍ

ዘርእሰናይ ዓንደብርሃን

መንእሰይ ስነ-ጥበበኛ ሲዶና ዮሴፍ፡ ኣብ'ዚ ሕጂ እዋን ኣብ ዝተፈላለዩ ሓጸርቲ፡ ምሉኣን ተኸታተልቲ ፊልምታትን፡ ዝተፈላለዩ ገጸ-ባህርያት ተላቢሳ ብምውሳእ ብቕዓታ ኣብ ምንጽብራቕ እትርከብ ተዋሳኢት እያ። እዛ እናደመቐት ትመጽእ ዘላ ኮኾብ፡ ካብ ተዓዘብቲ ልዑል ተቐባልነት ዝረኸበት እያ። ሲዶና፡ ብዘይካ'ዚ ኣብ ብዙሕ ቁጽሪ ዘለዎም ሙዚቃዊ ቪድዮታት፡ ከም ኣላዪት ትልሂትን ከም ተላሂትን ብምኽኣን እውን ዓይያ እያ።

ኣብ'ዚ ሕታም፡ ዕድምትና ብምኽኣን ብዛዕባ ናይ ህይወትን ስነ ጥበብን ጉዕዞኣ ብምቕሉልነት ኣዕሊላትና ኣላ። ሰናይ ንባብ!

**** ብድሕረ ባይታኺ ክንጅምር?***

ሕራይ የቐንየለይ! ሲዶና ዮሴፍ እበሃል። ኣብ 2003፡ ኣብ ከተማ ኣስመራ ከባቢ ሲነማ ክሮቾሮሳ ተወሊደ። ናይ መባእታን ማእከላይን ደረጃ ትምህርተይ ቤት ትምህርቲ ኣማኑኤል (ዓወት)፡ ናይ ካልኣይ ደረጃ ትምህርተይ ከኣ ኣብ ቤት ትምህርቲ ካልኣይ ደረጃ ሰማእታት ተኸታቲለ።

እዋን ቁልዕነትኪ ከመይ ነይሩ? ከም ቈልዓኺ ከመይ ነይርኪ?

ስድራና 5 ኣሕዋት ኣለና። ኣነ ምንኣስ ቦኽሪ እየ። ግን ዳርጋ ከም ሕሳስ ልደ ኰይነ እየ ዓብየ። ኣዝየ ሕንቅቕቲ'የ ነይረ። ዝገርመኒ ነገር ነዚ ርእዮም'ዮም መስለኒ፡ ብቈልዓይ ኮነ ዋላ ሕጂ ብዙሓት ሰባት፡ ንስድራይ ሓንቲ ኰይነ እየ ዝስምዖም።

ኣብ ባህርየይ ኣይውዕይቲ፡ ኣይዝሕልቲ ማእከለይቲ'የ ነይረ። ግን ሕውስቲ'የ ነይረ። ቁርብተይ ከኣ ቅብዝር ዝበልኩ'የ ነይረ። ሓጺር ጕድና ገይረ፡ ብጥንቃቐ ኰፍ ዝብል ምንባረይ እያ ማማ ኩል ግዜ ትነግረኒ። ብዙሕ ይጻወት ኣይነበርኩን።

ኣብ ትምህርቲኺ?

ኣብ ትምህርቲ'ውን ማእከላይ ደረጃ እየ ነይረ። ብዙሕ ግዜ ኣብ ቀዳሞት 10 እየ ዝወጽእ ነይረ። እቲ ነጥበይ ጽቡቕ'ዩ ነይሩ። ግን ኣብ'ቲ ቤት ትምህርቲ ናይ ውሑድ ነጥቢ ፍልልይ እዩ ዘቀዳድመካ።

ናብ ስነ ጥበብ ኣተኣታትዋኺ

ከመይ ይመስል?

ከም’ቲ ዝነገርኩኻ ካብ ብቈልዓይ፡ ናይ ጸወታ ግዜ ኣይዝክሮን’የ። ኣድህቦይ ናብ’ቶም ኣብ ጥቓ ገዛና ዝነበሩ፡ ኣባላት ጉጅለ ባህሊ ዋሪ ናይ ሃማመተኤ’ዩ ነይሩ። ካብ ዳል 4 ዓመት ጀሚረ’የ ብእኦም ዝሰሓብ ነይረ። ኩል ግዜ ንልምምድ መዛሙሮም ክውላዕ እንከሎ፡ ብፍላይ እታ `ሃገረይ` እትብል መዝሙር ፍሉይ ተምሳጥ እዩ ዝሓድረኒ ነይሩ። ምስታ ብገዛና ክድቅሰላ ዝንገረኒ ሰዓት 4 ትጋጨ ስለ ዝነበረት ኩል ግዜ እየ ዝበኣስ። ክድቅስ ኣይክእልን፡ ዕጥይጥይ እየ ዝብል። እዚ ኩሉ ተቓልቂለ ከመይ ከም ዝብሉ ንምርኣይ እዩ። ብኸንደይ ሓይሊ ለሚነ ከይደ ይርእዮም።

ደሓር መም. ኤፍሬም ፍቓዱ፡ ኣብኡ ብተደጋጋሚ ይርእየኒ። ከመይ ሽኮሪና እንታይ ክትገብሪ ደኣ መጺእኺ ይብለኒ። ክርኢ መጺአ እብሎ። በዚ ከኣ ናብ’ቲ ጉጅለ ጸምቢሩኒ። መዛሙር፡ ግጥሚታት ብሓገዝ ስድራይ እናጽናዕኩ ክሳተፍ ጀሚረ።

ገና ሽዑ’የ ትምህርቲ ዝጀምር ነይረ። ካብ’ቲ እዋን ጀሚሩ ክሳብ ንዓቢ ከም መምህርን ወላዲን ኰይኑ፡ ዝኣለየና መም. ኤፍሬም ፍቓዱ በዚ ኣጋጣሚ ከመስግኖ ይደሊ።

ኣብ ጉጅለ ባህሊ ‘ዋሪ’ ዝነበረኪ ተመኩሮ ከመይ ይመስል?

መጀመርታ ዳል 4 ዓመት እንከለኹ ኣብ’ቲ ጉጅለ ተጸንቢረ፡ ንኽልተ ዓመት ምስ’ኦም ቀጺለ። ንዝተወሰነ ግዜ ድሕሪ ምቁራጽ፡ ኣብ 2012 ቁሩብ ጉብዝ ኢለ ደጊመ ተመሊሰ። ሽዑ ካብ ክሮቾሮሳ ናብ ጁንየር እዮም ቀይሮም ጸኒሖምኒ።

ኣብ’ቲ ጉጅለ ኣብ ኩሉ ዓውዲታት ማለት - ምውሳእ፡ መዝሙር፡ ትረኻ፡ ትልሂትን ካልእን ኢና ንነጥፍ ኔርና። ኣብ ኩሉ ትፍትን ደሓር ናብ ውሱን ዓውዲታት እናጸረኻ ትመጽእ።

ኣብ’ቲ ጉጅለ ብፍሉይ ትሰርሕዮ ዝነበርኪ እንታይ ነይሩ?

ሓፈሻዊ ኣብ ኩሉ እንድየ ዝሳተፍ ነይረ፡ ዝያዳ ከኣ ኣብ ምውሳእ እየ ዝነጥፍ ነይረ። መብዛሕትኡ እዋን ዝሕዛ ዝነበርኩ ገጸ ባህሪ ‘ሞርያ’ ትበሃል ኰይና፣ ውዕይ ዝበለት፡ ሰሓቒት፡ ተላጋጺት ግን ከኣ በላሕ ጠባይ እያ ነይራ። ብሓፈሻ ቁልዕነተይ ብጉጅለ ባህሊ ዋሪ እየ ዝዝክራ።

ካብ ዋሪ ዝቐጸለ ተመኩሮኺ ከመይ ይመስል?

ብድሕሪኡ፡ ኣብ ኮሚሽን ባህልን ስፖርትን ስልጠና ትልሂት ወሲደ። ፈለማ ከም ስልጠና እየ ክወስዶ ሓሲበ ነይረ። ተላሃዩት ክኸውን መደብ ኣይነበረንን። ነብሰይ ከም ተዋሳኢት’የ ዝርእያ ነይረ። ስልጠና ምስ ወሰድኩ ግን፡ ጥዑም ጥዑም ጥዒሙኒ። ኣብ ጉጅለ ትልሂት ሜራስ፡ ከኣ ንሰለስተ ዓመታት ነጢፈ።

ኣብ ሓጺር እዋናት ከኣ ኣብ ብዙሓት ሙዚቃዊ ቪድዮታት፡ ከም ተላሃዪት፡ ሞዴልን ኣላዪት ትልሂትን ኰይነ ሰሪሐ። ብዙሕ ስልጠናታት ነይሩ። ኣብ ትልሂታት ብሄራትናን ናይ ደገ ትልሂታትን ዘተኰረ ማለት’ዩ። ኣብ 2024 ከኣ ተዋሳኢት ኮይነ ደጊመ ተመሊሰ ማለት’ዩ።

ምውሳእ እም ከመይ ጸኒሑኪ?

ናይ ኩል ግዜ ሕልመይ ስለ ዝነበረ ኣዝዩ እዩ ደስ ኢሉኒ። መጀመርታ ኣብ ሓጻርቲ ፊልምታት፡ ንኡስ ተራ እናሓዝኩ እየ ዝዋሳእ ነይረ። ደሓር ሚካኤል (ሃርሞኒ) ተኸታታሊት ፊልም ኣበጊሱ፡ ሰባት ምስ ኣዕለልዎ ደዊሉለይ። ሓቂ ኰይኑ ኣይተሰማዓንን። ኣብ ቦታ ቈጸራ ብህንጥዩነት ዝኣክል፡ ቅድሚ ሰዓተይ እየ ጸኒሐዮ። ምስ ተራኸብና፡ እታ

ፊልም ንሳ ምኻና ከይነገረኒ ከም ተራ ዕላል ኣዕሊሉኒ። ብዙሕ ተንቲንናያ ነታ ዛንታ። ደሓር እታ ዛንታ ንሳ ምኻናን ነታ ጠባይ ክዋስኣ ከም ዝሓጸየኒ ነጊሩኒ። ምስ ኣንበብኩዋ'ውን ዝያዳ መሲጣትኒ። ክሰርሓ ተሰማሚዐ። ናይ ክልተ ወርሒ ዝኣክል ልምምድ ገይርና ከኣ ናብ ስእሊ ኣቲና። "ጸሊም መብጽዓ" ብዝብል ኣርእስቲ ከኣ ናብ ህዝቢ ቀሪባ።

እታ ዝሓዝክያ ጠባይ ከመይ ዓይነት እያ ነይራ?

እታ ጠባይ ሰዳይ እያ ትበሃል። ኣብ ሓውሲ ከተማ ዝኾነ ገጠር፡ ምስ ኣቦኣ ጥራይ እትነብር ንጽህቲ፡ ግርህቲ፡ ንኣቦኣ ምእዝዝቲ ጠባይ እያ። ሃርሞኒ ብብዙሕ ሸንኻታ ምሳኺ ትመሳሰል እያ ይብለኒ ነይሩ።

ከመይ ነይሩ'ም እቲ ተመኩሮ?

ልዕሊ መጠን ደስ ዝብል'ዩ ነይሩ። ኣብ ቲቪ ጥራይ ምስ ዝፈልጦም፡ ኣዝዮም ዘቐንኡኒ ዓበይቲ ተዋሳእቲ ሃገርና እየ ሰሪሐያ። ኩል ግዜ ናይ ብሓቂ ድዩ ኢለ ይሕጐሰን ይግረምን ነይረ። ምስ ከምዚኦም ዓይነት ሰነ ጥበበኛታት፡ እሞ ከኣ ኣብ ዓባይ ስራሕ - ጥር ኢለ ኣብኣ ምጅማረይ ንነብሰይ ከም ዕድለኛ እየ ዝቑጽራ። ባድሻ፡ ጄሪ፡ ዓወት፡ ሸዊት. . ብዙሓት ዘድንቑም ሞያውያን'ዮም ነይሮም። ከም ንእሽተይ እናተኸናኸኑ ዓቕመይ ክርኢ ሓጊዞምኒ'ዮም።

ብፍሉይ ዘጋጠመኪ ብድሆ ነይሩ ድዩ?

ዝገርመካ ኩሉ ጽቡቕ'ዩ ነይሩ። እታ ከም ፍልይቲ ዝዝክራ፡ ኣብ ዲጋ ኣትየ ዝሰራሕኩዋ ምርኢት'ያ ነይራ። እታ ዲጋ ብገረብ ዝተሸፈነትን ጸሓይ ዘይኣትዋን ብምንባራ፡ ኣዝያ ዝሕልቲ'ያ። ኣብኡ ዳርጋ ብቑሪ ነቒጸ'የ። ኣትዮም'ዮም ኣውጺኦምኒ። ክሳብ ዝረጋጋእ ንነዊሕ ግዜ እየ ኣንቀጥቂጠ።

ኣብ ተዓዘብቲ ልዑል ተቐባልነት ዝነበራ ፊልም'ያ። እቲ ግብረ መልሲ ከመይ ይመስል ነይሩ?

ናይ ብሓቂ ጽቡቕ ግብረ መልሲ'ዩ ነይሩ። ኣብ መንገዲ ብኣካል ዝረኽቡኒ ፍሉይ ኣድናቖት የቕርቡለይ ነይሮም። ካብ ደገ'ውን ብዙሓት ይድውሉለይ ነይሮም። ነዚ ፍሉይ ናእዳ ክሰምዕ እንከለኹ ከኣ፡ ጽቡቕ ተላቢሰያ'የ ማለት'ዩ ኢለ ፍናን እረክብ ነይረ። ብፍላይ ኣደታት፡ 'ንስኺ ደኣ መስከነይቲ፡ ከምዚ ክገብሩኺ' እናበላ ክድንግጸለይ እንከለዋ፡ ናይ ብሓቂ ንዓይ ዝድንግጸለይ ኰይኑ ይስማዓኒ ነይሩ።

ንሰዳይ ናብ ሲዶን ዲኺ ኣቐሪብክያ ዋላስ ሲዶን ናብ ሰዳይ?

ጠባይና ተመሳሳልነት ኣለዎ። በዚ ከኣ፡ ንኽመልካ ብዙሕ ጻዕሪ ኣይሓተተንን። ኣነ ከም ሰብ ኣምኒት እየ፡ ብፍላይ ናይ ሰብ ቃል ክኣምን መዓት'የ። በዚ ተመሳሳልነት ኣለና።

ብምስልን ኣዘራርባን ክትመስልያ ዝገበርክዮ ጻዕሪኸ ከመይ ይመስል ነይሩ?

ኣብ ላህጃ ብዙሕ ፍልልይ የብሉን። ብዝተኻእለ ናይ ከተማ ኣዘራርባታት ምእላይ እዩ ነይሩ። ኣብ ኣለባብሳ ከኣ ኣለይቲ ጽቡቕ ገይሮም ስለ ዘረድኡኒ፣ ኣብ ምእላይ ትልሂት ኣልባሳት ባዕለይ የዳሉ ስለ ዝነበርኩ፡ ናይ ቀደም ናይ ዓባየይ ክዳውንቲ ተጠቒመ፡ ኣብ ኣሰራርሓ ኣብ ጸጉራ'ውን ዘይተጋነነን ነታ ጠባይ ዝውክልን ብምግባር እየ ሰሪሐያ።

ድሕሪኡ ዝነበረ ስርሓትኪኸ?

ብድሕሪኡ ናይ ሰባት ተቐባልነትን ናተይ ተገዳስነትን እዩ መስለኒ፡ ቀልጢፈ ኣብ ብዙሕ ስራሓት ክሳተፍ ጀሚረ። ፊልማ ናይ ሜሮን ሚካኤል 'ሸፍታ ልበይ' ኣብ እትብል ሰሪሐ፡ ጽቡቕ ተቐባልነት ከኣ ረኺባ።

ብድሕሪኡ ሰለስተ ደናግል፡ ኣርሴማ ኣብ ዝብላ ጽቡቕ ተቐባልነት ዝረኸባ ተኸታተልቲ ፊልምታት ሰሪሐ።

ከመይ ዓይነት ጠባያት ሒዝኪ ኢኺ ተዋሲእኪ?

ኣብ ሽፍታ ልበይ ዝሓዝኩዋ ጠባይ ተመሃሪት ካልኣይ ደረጃ ኰይና፡ ብዛዕባ ፍቕሪ ተመሃሮን እምነትን እትድህስስ'ያ። ብዙሕ በዳሂት ኣይነበረትን። ኣብ ኣርሴማ ዝሓዝኩዋ ገጸ ባህሪ'ውን ብዙሕ ዝተሓላለኸት ኣይኰነትን። ኣዲኣ ብተነጽሎ ዘዕበየታ፡ ጸዋግ ግን ከኣ ምኽንያታዊት ጠባይ እያ። ልዕሊ ትጽቢተይ ተቐባልነት ዝረኸብኩላን፡ ብድሕሪ ሰዓይ ንስመይ ተኪኣ መጸውዒት ዝኾነትኒ ጠባይ እያ። እዘን ክልተ ስርሓት ዝያዳ ኣብ ዕድመይ - ቁሩብ እቲ ገጸይ ከኣ ናይ ንኣሽቱ ስለ ዝመስል - ኰይነን ዝቐረባ እየን።

ኣብ'ታ ሰለስተ ደናግል እትብል ግን ቁሩብ ፍልይ ዝበለት'ያ ነይራ። ሻነት ከም ጠባይ እትጽላእን መሕረቕን እያ። ማዕረ'ቲ እውይ ክትምስክን ዝተባሃልኩዎ፡ ክንደይ ክትጽልኣካ'ያ ከም ዝበሃል ዝገበረትኒ'ያ።

ኣብ'ዚ ቀረባ እዋን ኣበየኖት ፊልምታት ተሳቲፍኪ ኣለኺ?

ብዙሕ እዩ። እምነት ዶ ቈንጅና፡ ቋሕ ሰም፡ ትሪኮላታ፡ ምለስለይ፡ ጓል ማርያም፡ ሓደ፡ ላቫን፡ በትሪ ሓቂ ከምኡ ከኣ ኣብ ቀረባ እዋን ዝተዛዘመት 'ጓል ሃገረሰብ' እትብል ተኸታታሊትን ሕጂ ትኽዩድ ዘላ 'ዲን' ዘርእስታ ተኸታታሊትን ይሰርሕ ኣለኹ።

ካብዚኣን ብፍሉይ ትጠቕስየን ክልተ ጠባያት?

ሕራይ። እታ ቀዳመይቲ ናይ ሰላም ሙሉጌታ 'ዲን' ዘርእስታ ተኸታታሊት እያ። ኣብ ልዕሊኣ ልዑል ኣድናቖት ኣለኒ። ንፍዕቲ ስነ ጥበበኛ እያ። ኣብ 'ዲን' ፊለማ ዝተዋሃበትኒ ጠባይ ከም'ተን ደጋጊመ ዝሰራሕኩወን ጠባያት እያ ነይራ። ልእምትን መስኪንን እያ ነይራ። ተደጋጊሙኒ ኢለ ስለ ዝሓሰብኩ ነታ ሉላ ትበሃል ጠባይ መሪጸያ። ክንፍትና ኢና ተበሃሂልና። ጻዕረይ ኣርእየያ ከኣ ተሰማሚዕና። እዛ ጠባይ ፍልይቲ እያ። ኣብ ጐደና ዝዓበየት፡ ስድነትን ሕነ ናይ ምፍዳይ ድሌት ዘለዋን እያ። ግን ከኣ ነዚ ሚስኪን እናመሰለት እያ ትገብሮ። ኣብ ውሽጢ ሓንቲ ጠባይ፡ ሓሙሽተ ወይ ሽዱሽተ ጠባያት ትርእየላ እያ።

ካልኣይቲኺ?

ካልእ በቲ ዝሓዝኩዎ ጠባይ ጥራይ ዘይኰነ፡ በቲ ኣብ'ቲ ስራሕ ዝነበረ ፍሉይ ውህደትን ብዙሕ ትምህርቲ ዝሓዘት ዛንታ ብምዃናን፡ ንጓል "ሃገረሰብ" ክጠቕሳ እደሊ።

እታ ዝሓዝኩዋ ጠባይ ሕንቅቕቲ ጓል ገዛ ኰይና፡ ኣብ ኣፉ ዝመጽኣላ ትዛረብ ቀብዛር እያ። ኣብ'ዛ ፊልም ምስ'ቲ ብቈልዓይ እንከለኹ ብፍሉይ ደስ ዝብለኒ ዝነበረ ወዲ ምዘሎን ለምለም (ጄሪ)ን እየ ከም ጓሎም ኰይነ ሰሪሐ። ዝተፈለየ ዝኽሪ እየ ኣሕሊፈ።

ካብ'ዚ ትነጥፍሉ ዓውዲ ወጻኢ ዘለኪ ካልእ ፍሉይ ዝምባለ?

ሜክኣፕ ኣርቲስት እየ። ሕልፍ ሕልፍ ኢለ ከኣ፡ "ኤፌክት" እውን ይፈታትን እየ። ንፍዕቲ ከሻኒት መግቢ እውን እየ። ድምጻዊት'ውን ነይረ'የ። ኣብ ጉጅለ ባህሊ ዋሪ ብድምጻይ ዝተመልአ መዛሙር ኣሎ።

ውሕልነትኪ እነስተማቕርሉ ቤት መግቢ ናይ ምኽፋት መደብ ኣለኪ ድዩ'ም?

መደብ ኣለኒ። ሕልመይ እዩ። ግን ዋላ ሬስቶራንት ኣይኽፈት፣ ንስድራይን ቀረብተይን እንተ ኸሺነ'ውን ዓቢ ነገር እዩ።

ሲዶና ከም ሰብ ከመይ እያ?

ዝያዳ ዝፈልጠካ ሰብ እንድዩ ክገልጸልካ ዘለዎ። ግን እታ ንዓይ እትመስለኒ ሲዶና ኣማኒት ሰብ'ያ። ዋላ ፊልም ርእያ እትነብዕ ቦቕቧቕ እያ። ብዓቕማ ከኣ ሰብ ክትሕግዝ ብምፍታን ትሕጐስ እያ። ንዝኾነት ነገር ክገብራ እየ እንድሕር ኢላ ዘይትድቅስን ዘይትቐስንን፡ ኣብ መወዳእታ ከኣ ትዕወት ሰብ'ያ። ካልእ ዝኾነ ነገር ዘይርብሻ ርግእቲ'ያ።

ጸጽቡቑ ዶ ወሲደ ተቓውሞ ዘለዎ ክቐርብ ይኽእል'ዩ (ሰሓቕ)።

ትፈትውዮ ሙዚቃ?

ከከም እዋኑ እዩ። ሎሚ ጓይላ እሰምዕ፡ ንጽባሒቱ ህዱእ ሙዚቃ..

ትፈትውዮ ዓይነት ፊልም?

ልቢ ሰቓሊ (Thriller) ዓይነት ፊልም

ብፍሉይ ትፈትውየን ፊልምታት?

'ወይ ሰብ ደቀይ' ትብል ፊልም ካብ'ተን ዝምስጣኒ እያ። ካልእ እታ ዝፈትዋ ታራጂ ትዋስኣሉ ፊልምታት ከም በዓል acrimony፡ straw። ካልእ ናይ ቱርኪን ኮርያን ፊልምታት'ውን እፈቱ እየ።

ትፈትውዮም ተዋሳእቲ?

ብፍሉይ ካብ ቈልዓይ ደስ ዝብለኒ ዝነበረ፡ ጆግል ሳልሕ እዩ። ልዕሊ መጠን እየ ዝፈትዎን ዘድንቖን። ንሸዊት ሰረቖ፡ ፈሽን ሳህለን መረብ እስቲፋኖስን'ውን ዝፈትወን እየን።

ኣንባቢት ዲኺ?

እወ ኣንበብ እየ። ብፍላይ ልቢ ወለዳት ምንባብ እፈቱ'የ። ሕጂ ቁሩብ ደኺመ ኣለኹ፡ ንባብ ጽሑፍ ፊልም እናዓብለለ ይመጽእ ስለ ዘሎ።

ኣብ ህይወትኪ ብፍሉይ ዝተሓጉስክሉ ኣጋጣሚ

ብፍሉይ እዚ ዝብሎ የለን። ግን ብሓፈሻ ሕጉስቲ ሰብ'የ። ንግሆ ብሰላም ሓዲርካ ካብ ምትሳእ ንላዕሊ ዘሐጉስ ነገር የለን በሃሊት'የ። ብዝተኻእለ ሓጒሰይ ባዕለይ ክፈጥር ኣለኒ ኢለ'የ ዝጽዕር።

ብፍሉይ ዝሓዘንክሉ ኣጋጣሚ?

ልዕሊ ወለደይ ዝሰርዓ ዝነበርኩ ዓባየይ ዝሞተትሉ ግዜ። ክሳብ ጠባየይ ዝቕየር እየ ሓዚነላ።

ትጸልእዮን ነገር?

ሓሶት ኣይፈቱን'የ።

ብልጫታት ሲዶና?

ነገራት እንተ ተሊመ ኣይድቅስን'የ። ሸበድበድ ሸቓልቀል ግን ኣይብልን'የ። ጅምር ድርብይ ኣይኮንኩን። ዝጀመርኩዎ ይውድእ'የ። ፈጣሪ ኣዝየ ዝፈርሕ። ምሕሳው ስለ ዘይፈቱ ከኣ፡ ሓቂ እየ ዝዛረብ። ግን መመኽነይታ ገለ ኣብ ቦታኡ እናሃለወ ማለት'ዩ። (ሰሓቕ)

ድኽም ጎድኒ ሲዶና?

ኣብ ማሕበራዊ ህይወት ድኽም ዝበልኩ'የ። ብሰንኪ ኣብ ስርሐይ ምትኳር ብዙሕ ኣይሳተፍን'የ። በዚ ኣጋጣሚ ዘይበጻሕኩኹም ሰባት ይቕሬታ። ካልእ ቁሩብ ቅስንቲ እየ። ሳሕቲ ነቲ ክገብሮ'የ ዝብሎ ስለ ዘይህወኽሉ፡ ብሰንክኺ ከምዚ ኲይኑ ዝብሉኒ ኣለዉ።

ከትኮንዮ ትሓስቢ ዝነበርኪ ግን ዘይኮንክዮ?

ብዙሕ እንዲኻ ትሓስብ። ሓደ ካብ ትምኒታተይ ሳይካትሪስት ክኸውን'ዩ ነይሩ። ክሳብ ሕጂ ኣይኮንኩን። ብሕጂ ግን ይኸውን መን ይፈልጥ።

ናይ መጻኢ መደብኪ?

በዚ ሒዘዮ ዘለኹ ዓውዲ ስነ ጥበብ ከፍሪ። ፕሮድዩሰር ናይ ዓበይቲ ፊልምታት ክኸውን። እንተ ኼይኑለይ ኣብ ንግዲ ክነጥፍ መደብ ኣለኒ። ኣብ መስርሕ ኣሎ፡ ኣምላኽ ይሓግዘኒ።

ኣብ መወዳእታ ንምሲጋና ዕድል ክንህበኪ?

ንመጽሔት መንእሰይ፡ ነዚ ንኡስ ኣበርክቶይ ዋጋ ሂብኩም ስለ ዝዓደምኩምኒ። ካልእ ንወለደይ ኣዜብ ተወልደመድህን ከምኡ ከኣ ኣቦይ ዮሴፍ መብራህቱ። ንኣሕዋተይ። ንኹሎም መሳርሕተይ፡ ብፍሉይ ከኣ ንኣባላት ጉጅለ ባህሊ 'ዋሪ'። ኣብታ ጉጅለ ባህሊ ፍሉይ ጦብላሕታ'ዩ ዘሎኒ። ምቁር እዋን ቁልዕነት ኢና ኣሕሊፍና፡ ብዘይ ቀለዓለም!

ምስትምቓር

“ምዕቃብ ያታዊ ፌስቲቫል፡ ምዕቃብ ሕብረተ - ሰብን ሃገርን ኢዩ”

ስነ-ጥበበኛ ዳውድ ኣደም (ኣቡሹሽ)

ኣብርሃም ዘርአ (ወዲ-ሃሊቃ)

ኣደራሽ ዳዕሮ፡ “ያታዊ ፌስቲቫል፡ እቲ ካልእ ክብሪ ሕብረተ-ሰብ” ብዝብል መዛተዪ ዛዕባ፡ ኣብ ሃገርና ኣብ ብሄረ ናራን ኩናማን ንዝካየዱ ዘደንቑ ሃይማኖታውን ባህላውን ፌስቲቫላትን ጽንብላትን ብዝምልከት ንተመራማሪ ባህልን ሕብረተሰብን ኣቶ ዳውድ ኣደም (ኣቡሸሽ) ካብ ኮምሽን ባህልን ስፖርትን ኤርትራ ብምዕዳም’ያ ምዉቕ ናይ ዘተ መኣዲ ኣካይዳ። ኣቶ ዳውድ ካብ ግዜ ቁልዕነቱን ንእስነቱን ኣትሒዙ ብባህልን ክብርታትን፡ ያታን ወግዒታትን ተኾስኲሱ ዝዓበየ እዩ። ኣብ’ዚ ዓውደ ሞያ፡ ካብ ነዊሕ ዓመታት ኣትሒዙ ኣብ ምኹዓት፡ ምስግጋርን ዕቃበ ባህላዊ ውርሻታትና ክነጥፍ ዝጸንሐን ዘሎን ከምኡ’ውን ምሁር ስነ-ቛንቛን እዩ። ኣቶ ዳውድ ኣደም ፈለማ፡ ነቶም ንወለዶታት ክመሓላለፉን ክወራረሱን ዝጸሓሑ ያታዊ ፌስቲቫላት ብክኢላታት ስነ-ቛንቛ፡ ስነ-ሕብረተ-ሰብን ስነ-ጥንትን ዝወሃቦም ሓባራዊ መግለጺታትን ምስ ተንተነ፡ ክሳብ ሎሚ ብደረጃ ዓለምን ኣህጉር ኣፍሪቃን ተዓቒቦም ዝካየዱ ዘለዉ ዓበይትን ፍሉጣትን ጽንብላትን ያታዊ ፌስቲቫትን ኣበይ ከም ዝርከቡን መዓስ ወቕቲ ከም ዝካየዱን እዩ ንተዓዘብቲ ብኣብነት ኣሰንዩ ሰፊሕን ዝርዝራውን ዕሙቕ ዝበለ መብርሂ ሂቡ።

ብድሕሪ’ዚ ኣቶ ዳውድ ናብቶም ኣብ ሃገርና ዝካየዱ ዓመታዊ ያታዊ ፌስቲቫላት ናራን ኩናማን ማለት ቀንዲ ዛዕባ ኣርእስቱ እዩ ሰጊሩ። ኣብ ክልቲኡ ሕብረተ-ሰባት፡ ኣብዚ እዋን’ዚ ኣብ ከመይ ሃለዋትን ኩነታትን ከም ዝርከቡን መጻኢ ኣመታቶምን ብዝምልከት ድማ ዓሚቕ ኣስተምህሮ ሂቡ።

ንሱ፡ ኣብ ሃገርና ዞባ ጋሽ-ባርካ ሕብረ-ብሄራዊ ብዙሕነትን ሰሓብቲ ያታዊ ትልሂታትን ዘይተዳህሰሰ ብሉጽን ሃብታምን ፌስቲቫላትን ልምድታትን ዝሓቖፈ፡ ካብ ሃገር ሓሊፉ ምስ ኣህጉርን ዓለምን ከፋልጠናን ከወዳድረናን ዝኽእል ድንግል ያታታት ከም ዘለዉና ሓቢሩ።

ኣብ ክልቲአን ብሄራት ዘሎ ያታን ክብርታትን፡ ወግዕን ልምድን ኣዝዩ ብዙሕ እዩ። ብዝሒ ዘለዎ ያታዊ ትልሂታትን ውቅዒታት ከበሮን ድማ ከምኡ። እዚ ጥራይ ዘይኮነ፡ ኣብ ውሽጦም ኣዝዮም ግሩማት ወግዒታት ሓቚፎም ዝካየዱ ዓመታዊ ያታዊ ፌስቲቫላት እውን ኣለዉ። ብኣገላልጻ ተመራማሪ ያታዊ ባህሊ ኣቶ ዳውድ ኣደም፡ ኣብ ክልቲኡ ሕብረተ-ሰባት፡ እቶም ዘካይድዎም ያታዊ ፈስቲቫላት ካብ 5 ክሳዕ 21 ንውሓት መዓልትታት ከም ዝካየዱ ብምጥቃስ፡ ፍሉጥ ግዜን ወቕትን ከምኡ’ውን ቦታን ዘለዎ ዓመታዊ ዝካየድ ጽንብል ምዃኑ ሓቢሩ።

ብመሰረት’ቲ መጽናዕቲ፡ ክሳዕ ሕጂ ኣብ ብሄረ ኩናማ ዝካየዱ ከም በዓል ኩንዱራ፡ ቱካ ኣንዳ፡ ቱካ ዳማዳ፡ ሻታ፡ ኮላ ኪሻ፡ ሽያ-ፋዳ፡ ኣና ኣይላ፡ ሶኮኮዳ፡ ኣይረ-ከረዳን... ዝበሃሉ 9 ዓመታዊ ያታዊ ፌስቲቫላት ክካየዱ እንከለዉ፡ ዳዳ፡ ፋርርዲ፡ ዋ፡ ጉላይካ፡ እምቢቲ፡ ኣውራ፡ ካራ-ላይዳ፡ ኡርን፡ እዮ-ባላታን.... ካልኦትን ብጠቕላላ 18 ዓመታዊ ያታዊ ፈስቲቫላት ድማ ኣብ

ብሄረ ናራ ከም ዝዝውተሩ ገሊጹ። ብመሰረት እቲ መጽናዕቲ ከኣ፡ ኣብ ክልቲኡ ብሄር ብጠቕላላ 27 ያታዊ ፌስቲቫላት ከም ዘለዉ ሓቢሩ።

ኣብ'ዚ ሕጂ እዋን፡ ኣብ ብሄረ ኩናማ እቶም 4 ማለት ሸያ-ፋዳ፡ ኣና ኣይላ፡ ኣይረ-ከረዳን፡ ኩንዱራን ክካየዱ እንከለዉ፡ ኣብ ብሄረ ናራ ድማ ፋርዲ፡ ዋ፡ ጉላይካ... እዮም። ብድምር 7 ካብ 27 ያታዊ ፌስቲቫላት ጥራይ ኣብ ደሓን ደረጃን ሃለዋትን ከም ዘለዉን ዓቢ ስግኣት ከም ዘኾነን ንተሳተፍቲ'ቲ ዘተ ገሊጽሎም። ያታዊ ፌስቲቫላትና ከይግሃሱ፡ ከይጥሓሱ፡ ከይነዓቑ፡ ጌጋ መንገዲ ከይሕዙን ከይጠፍኡን'ውን ኣብ ክልቲኡ ብሄር ሰርማ፡ ጉርማ፡ ሹዋ፡ ካርዋ፡ ጉርማታ፡ ማስነ ዳጉ፡ ኣደዳይ ዳጉ፡ ናጌባታ... ሕብረተ-ሰባዊ ሓላፍነት ዘለዎም ሕጊ እንዳባ ከም ዘለዉ'ውን ዘርዚሩ።

ድሕሪ'ዚ ኣቶ ዳውድ ኣደም፡ እዞም ፌስቲቫላት ኣብቲ ሕብረተ-ሰብ ንምንታይ ዕላማ ከም ዝግበሩ እዩ መብርሂ ሂቡ። ኣረጊት ዓመት ብምስጋና ኣፋኒኻ ንሓድሽ ዓመት ብምስጋና ብሓድሽ መንፈስ፡ ፍቕርን ሓድነትን ንምቕባል፡ ካልኣይ ክብርን ማሕበራውነትን፡ ሓላፍነትን ሰብኣውነትን፡ ስነ-ምግባርን ተበጃውነትን ንምስካም ካብ ባልዕን ሕማማትን፡ ዓይኒ ሓሳዳትን ካልእን ንምድሓንን ንምኽዋልን፡ ሳልሳይ ድማ ግቡእካ ፈጺምካ መሰልካ ንምሕታትን ንምርካብን፡ ራብዓይ ካብ ደረጃ ቁልዕነት ናብ ደረጃ ስብእነት (ብጽሕና) ንምስግጋር... ወዘተ. ንዝብሉ ዕላማታት ንምውቃዕ ይትግበሩ ከም ዝነበሩን ከም ዘለዉን ድማ ብሰፊሕ ተንቲኑ።

ያታዊ ፌስቲቫላት ኩናማን ናራን ሓደ ዓቢ ብድሆ ከም ዘለዎ'ውን ገሊጹ። ንሱ ድማ ንወጻእተኛ ጥራይ ዘይኮነ፡ ዋላ ዋናታት'ውን ኣብ ማእከል እቲ ሕብረተ-ሰብ ኣትዮም ከም ድላዮም ክስንዱ ኰነ ክብርብሩ ዘየፍቅድ ጽኑዕ ያታዊ ሕግታት ከም ዘሎ ብምጥቃስ፡ እዚ ከኣ ከቢድ ሃስያን ኣሉታዊ ስንብራትን ምኽኑ ሓቢሩ።

ኣስዒቡ ኣቶ ዳውድ፡ ብዛዕባ መጻኢ ኣመታትን ኣንፈታትንን ባህላዊ ውርሻታትና እዩ ዘትዩ። ያታዊ ፌስቲቫላትና ኣብ ዕቃበ ባህሊ፡ ያታ፡ ሕጊ-እንዳባ፡ ኣፋዊ ያታታት፡ ሕብረተ-ሰባዊ ክብርታትን ስነ-ምግባርን መሪሕ ተራን ኣበርክቶን ከም ዘለዎም ኣረዲኡ። ምጥፋእ ናይ ከምዚኦም ዝኣመሰሉ ያታዊ ፌስቲቫላት፡ ቋንቋ፡ ባህሊ፡ ልምድታት፡ ወግዒታት፡ ማሕበራዊ ክብርታትን.... ድማ ቅልውላው መንነትን ከም ዘስዕብ'ውን ብደቂቕ ዘርዚሩ።

ንሱ ቀጺሉ፡ ያታዊ ልምድታትን ወግዒታትን ኣብ ውሽጢ'ቲ ሕብረተ-ሰብ ብሓፈሻ ኣብ ኣእምሮ ተኸተልቱ ዘይሃስስ መሳጥን ነባሪ ዝኽርን ከም ዘለዎም ከይገለጸ ኣይሓለፈን። ከም ኣብነት ውድድር ያታዊ ደርፍታት ድምጻውያን፡ ውድድር ትልሂታትን ሃረምቲ ከበሮን፡ ውድድር መንእሰያት ጉያ ናብ ጐቦ፡ ውድድር ሃድን፡ ወግዒ ምስግጋር ደረጃ ካብ ንእስነት ናብ ደረጃ ብጽሕና ወይ ስብእነት፡ ውድድር ከብቲ ምስ ዋናታት፡ ወግዒ ቃለ መሓላ፡ ወግዒ ምርኽኻብ ማሕበራዊ ክብርታትን ስነ-ምግባርን... ክሳብ ሕጂ ኣብዘን ብሄራት ዝካየዱ መሰጥቲ ያታዊ ውርሻታት ብምኧኖም ገሊጹ።

ብድሕሪ'ዚ፡ ናብ ሕቶን ርእይቶን ተሳተፍቲ እዩ ሰጊሩ። ግዱሳትን ናይ'ዚ ዓውድን ተሳተፍትን ድማ፡ ጠንቂ ባህላዊ ውርሻታትናን ፌስቲቫላትናን ንኸይዕቀቡ ዝዕንቅጹ ዘለዉ ምኽንያታት እንታይ ምኳኖም ክልለዩ፡ ባህላዊ ውርሻታትና ብኸመይ ክተሓዙን ክስነዱን፡ ክሰጋገሩን ከም ዘለዎም ሓገዝቲ ርእይቶታት ብምሃብ'ዩ እቲ መደብ ተዛዚሙ።

ጣኒቆ፡ 'ሰብ'ዩ መኽሰብ' ዛንታ ናዕ'ቲ ንህዝቢ ዘፍቀረን ብህዝቢ ዝተፈቕረን ድምጻዊ

"ተመስገን ገብረስላሰ መን እዩ?" ኢልካ ንሓደ ሰብ እንተ ሓቲትካዮ፡ ቀልጢፉ ምላሽ ከይህበካ ይኽእል እዩ። መጸውዒ ስሙ ቀይርካ "ተመስገን ጣኒቆኸ?" ምስ እትብሎ ግን፡ ካብ ብዙሓት ኤርትራውያንን ክንዮኡን ብዛዕባኡ ዘይነጽፍ ዛንታ ድፍንቕ ሕሉፍ እዋን ንእስነት፡ ጦብላሕታ ናፍቖትን ክትሰምዕ ግድን እዩ። ኣብ ፈለማ 2000ታት፡ ንብዙሓት መንእሰያት ዘስቈንቊነን መሰነይታ ፍቕሮም ዝኾኑ ዜማታት ዝዓንገለን ድምጻዊ ተመስገን፡ ኣብ ኣስመራ ዝተወልደ ኰይኑ፡ እታ 'ጣኒቆ' እትብል ሳጓኡ ማዕረ ሽሙ እያ ምስኡ ዓብያ።

ደርፍታቱ ዶባት ኤርትራ ሰጊሩ ኣብ ከሊ ኤርትራውያንን ኢትዮጵያውያንን ካብኡ ሓሊፉ ኣብቲ ዝነብሩሉ ዓለምን ዝተሰምዐ እዚ ስነጥበባዊ፡ ሎሚ ኣብ ማሕበራዊ ሚድያ መዘራረቢ ዛዕባ ኰይኑ ኣሎ። ካብቲ ዘሐጕስ ተዘክሮታት ስነጥበቡ ክሳብ'ቲ ኣብዚ እዋን ዘጋጥሞ ዘሎ ጥዕናዊ ፈተና፡ ዛንታ ተመስገን ጣኒቆ ዛንታ ናይ ሓደ ወለዶ እዩ። ካብዚ ብምቕጻል ኣብ ዌብሳይት ቢቢሲ ካብ ዝተሰቕለ ጽማቝ ትሕዝቶ መጽሔት መንእሰይ ጀባእ ትብለኩም።

ካብ እንዳ ቺክሊስታ ክሳብ ፍቕርን ሓዳርን

ተመስገን ኣብ ንእስነቱ፡ ኣብ ከባቢ መደበር፡ ድሕሩ እውን ዕዳጋ ዓርቢ ኣብ ዝርከብ 'እንዳ ሳዕሪ' ብሽከለታታት ዘዕርን ዘካርን ዝነበረ ትጉህ መንእሰይ ምንባሩ መተዓብይቱ ይምስክሩ። ኣዝዩ ፍሉይ ክእለት ዝነበሮ ዘዋር ብሽከለታ ብምንባሩ፡ ካብ ብሽከለታኡ ከይወረደ ኣብ መሬት ዝወደቐት ሳንቲም ከልዕል ከም ዝኽእል እውን፡ ንሱን መተዓብይቱን የዘንትዉ። እዛ ሞያን ክራይን ብሽከለታ እዚኣ ድማ እያ፡ ነታ ሎሚ ኣደ ሸውዓተ ደቁን ብዓልቲ ቤቱን ዝኾነት መጻምድቱ ህዝባዊት ተስፋይ ዘራኸበቶ።

ኣብ ሓደ ቃለ-መሕትቱ ባዕሉ ከም ዝገለጾ፡ ሌላኦም ዝተጀመረ፡ ንሳ ናብቲ ንሱ ዝሰርሓሉ ዝነበረ እንዳ ቺክሊስታ ብሽከለታ ክትካረ ምስ መጸት እዩ ነይሩ። እዚ መባእታዊ መበገሲኡ ድማ፡ ንህይወቱ ብሰጋስነትን ሓልዮትን ክሃንጸ ኣኽኢሉዎ እዩ። መተዓብይቱ ክምስክሩ ከለዉ፡ ተመስገን ካብ ዘለዎ ተኻፊሉ ዝበልዕ፡ ኣዝዩ ለዋህን ሲጋስን ሰብ ምንባሩ ይምስክሩሉ።

ጣኒቆ – እቲ 'ሲጋንተ' ኣኸዳድናኡን

ኣብ መወዳእታ 1990ታት ኣብ መርዓታት ክደርፍ ዝጀመረ ተመስገን፡ ኣብ መጀመርታ 2000ታት ኣብ ከም 'ዌስት ኢንድ'ን 'ዋርሳይ'ን ዝኣመሰሉ ክለባት ለይታዊ ትልሂታት ኣስመራ ብዘቕርቦ ዝነበረ ምኡዝ ደርፍታት ንብዙሓት ክምስጥ ክኢሉ እዩ። ድምጹን ጥበባዊ ኣቀራርባኡን ኣብ ህዝቢ እናሰረጸ ምስ ከደ፡ እታ 'ጣኒቆ' ትብል ስም፡ ንተመስገን ጥራይ ዘይኰነትሲ ብፍላይ ኣብ ኣስመራን ከባቢኣን ሳጓ ብዙሕ ነገራት እያ ኰይና።

ብስሙ ዝጽውዓ ኣውቶቡሳት፡ 'ጣኒቆ' ዝተሰምየ ክዳን፡ ጫማ፡ ቍናኖ፡ ማስቲካን ካልእን ኣዝዩ ብዙሕ ነይሩ እዩ። ክሳብ ክንደይ ኣብ ልቢ ህዝቢ ከም ዝሰረጸ ንምርዳእ፡ ኣንስቲ ኣስመራ ነቲ ርዝን ዝበለ ጽቡቕ ጣፍ ክዕድጋ ኸለዋ "ጣኒቆ ዝኾነ ጣፍ እዩ" ክሳብ ምባል በጺሐን ነይረን እየን። ካብ ዕዳጋ ዓርቢ ዝተበገሰት ስም ድማ፡ ቀስ ብቐስ ናብ መላእ ኤርትራን ጎረባብቲ ሃገራትን ክይተረፈ ተላበዐት።

ብተወሳኺ፡ ተመስገን "ሲጋንተ" እናተባህለ ዝጽዋዕ ውጹእ ናይ ኣኸዳድና ቅዲ ነይሩዎ። ኣብ መድረኽ ደርፊ፡ ኣብ በዓላት ወይ ቃለመሕትት ሓንሳብ ዝተኸድኖ ክዳን ደጊሙ ኣይክደንን ነይሩ - ተባሂሉ እዩ ዝዝረበሉ። ኣብ ሓደ መድረኽ ክደርፍ ከሎ እኳ፡ ድሕሪ መድረኽ ብምኻድ ካልእ ፍሉይ ኣብ ዕዳጋታት ኣስመራ ብዙሕ ዘይርከብ ክዳን ቀይሩ እዩ ዝምለስ ነይሩ። በዚ ኸኣ ማዕረ'ቲ ማራኺ ደርፉ ብኣኸዳድናኡ እውን ልሉይን ህቡብን ነበረ።

'ዋላ ኣይከሰብ' እታ በሪ ዝኸፈተት ኣልበም

ነዚ ዓሚቝ ናይ ኣደራርፋ ዓቕሙ ዘለለዩ ከም ገጣሚ

ሳሙኤል ኣልመደን ገጣምን ዘያምን ኣኽሊሉ ተስፋጽዮንን፡ ብሓባር ኰይኖም ምልእቲ ኣልበም ክሰርሑሉ ተሰማምዑ። ብ2004፡ ብምትሕብባር ዲጆይ ጃክ ዳንኤል (መዋሊ ኣልበም)፡ ‘ዋላ ኣይከሰብ’ ዝተሰምየት 10 ደርፍታት ዝሓዘት ናይ ፈለማ ኣልበሙ ናብ ህዝቢ ተዘርግሐት። ኣይከሰብ፡” “መገሻ (ፍዮሪ)፡ ” “ፈልፋሊት ፍቕሪ፡” “ግዳይ መልክዕኪ፡” “ኣጆኺ፡” “ብጋህዲ ነዕልል” ዝኣመሰላ ደ”ዋላ ርፍታት ዝሓዘት እዛ ካሴት፡ ኣብ ባራት፡ ኣብ ኣውቶቡሳት፡ ኣብ ድምጺ ሓፋሽ፡ ከምኡ’ውን ኣብ ነፍሲ ወከፍ ገዛውቲ ብብዝሒ ትስማዕ ነበረት።

ሳሙኤል ኣልመደ (3 ግጥሚ)፡ ኣኽሊሉ ተስፋጽዮን (7 ግጥምን ዜማን)፡ ጊደይ የውሃንስን (2 ዜማ) ኣርኣያ ሃይለን (1 ዜማ) ብምውጻእ ዝተዳለወት እዛ ኣልበም፡ ንተመስገን ጣኒቆ ኣብቲ ዓመት (2004)፡ ብደረጃ ኣልበም ኰነ ብንጽል ደርፊ ናይቲ እዋን ዝለዓለ ሽልማት ዝኾነ ‘ሽልማት ራይሞክ ከም ዝዓትር ገበረቶ።

ፍቕርን ዓለንስተይትን ኣብ ደርፍታቱ

ተመስገን ጣኒቆ ኣብ ደርፍታቱ፡ ንዓለንስተይቲ ኰነ ንብዓልቲ ቤቱ ብኣዝዩ ክቡርን ልዑልን መልክዕ እዩ ዘቕርባ። እዚ ኣቀራርባኡ ድማ እዩ ኣብ ልቢ ብዙሓት ስድራቤታትን መንእሰያትን ፍሉይ ቦታ ክሕዝ ዝገበሮ። ንኣብነት ኣብታ “ሕሉፍኪ” እትብል ደርፉ፡ ሓደ ወዲ ተባዕታይ ብዛዕባ ሕሉፍ ህይወት ናይ’ታ ዘፍቅራ ጓል ንዝንዛሕ ወረታትን ጠቐነታትን ነጺጉ፡ ንሓንቲ ጓል ብሕሉፍ ታሪኻ ከም ዘይመዝና ከምዚ ክብል ይገልጽ፥

እቲ ሕሉፍ ህይወትኪ ጉዳየይ ኣይኰነን

ትማሊ ምስ መን ዘይርኪ ዘእትወኒ ኣይኰነን...

እዝን ወዲ ኸምዝን ኣነ ኣይሓተክን እየ

ናይ ትማሊ ኣይኰንኩን ናይ ሎሚ እየ ኣነ።

ኣብ “ኣጆኺ” ዝተሰምየት ዜማኡ ድማ፡ ንሓንቲ ኣብ ጓህን ጸገምን ዝወደቐት ጓል ከተጸናንዕን ተስፋ ክትህብን ከላ፡

ኣጆኺ ኣይትጕሃዪ - ኣይትሕዘኒ ብኸንቱ

... ጸልማት ተቐንጢጡ ብርሃን ክመጽእ እዩ...” ብምባል ኣለኹልኪ ይብላ።

ኣብ ርእሲ’ዚ፡ ኣብታ “መገሻ / ፍዮሪ” እትብል ደርፊ ድማ፡ ርሕቀት ንፍቕሮም ከም ዘይድምስሶ ከረጋግጸላ ከሎ፤

ንሳ መገሻ ኰይኑ ነገሩ፡ ኣነ ናፍቖት ኰይኑኒ ጾሩ

ይጽበየኪ ኣለኹ ፍዮሪ - ዕምባባ ናይ ልበይ... እናበለ ይደርፍ። ከምኡ’ውን ኣብ “መሞናየ”፡ “ብጋህዲ ነዕልል”ን “ረስዓኒ ኣይትበልኒ”ን ካልኦትን፡ ዘለዎ ዓሚቝ ናይ ፍቕሪ ክብርታት የንጸባርቕ።

ሃገራዊ ቃናታት - ‘ሰራዊትና ንህቢ’

ተመስገን ብዘይካ’ቲ ናይ ፍቕሪ ኣልበማቱ፡ ኣብ እዋን ሃገራዊ በዓላት ኤርትራ ካብ ዘቕርበን ዝነበራ ኣዝየን ህቡባት ሃገራውያን ደርፍታት ብቐዳምነት እትስራዕ “ሰራዊትና ንህቢ” እያ። ብተወሳኺ ምስ ወዲ ትካቦ ዝደረፉ “እምኒ ዓረ፡” “ሃገረይ ትሕመዩ ኣለኺ” ዝኣመሰላ ንጽል ደርፍታት እውን ኣፍርዩ እዩ። ኣብ “ሰራዊትና ንህቢ” ዝብል ደርፉ፡ ንሰራዊት ኤርትራ ብፍሉይ ምሳሌኣዊ ኣገላልጻ (Metaphor) ምስ ንህቢ እዩ ዘመሳስሎ። ልክዕ ከምቲ ንህቢ ጥዑም መዓር ዘፍሪ፡ እቲ ሰራዊት እውን ንህዝቡን ሃገሩን ጥዑም፡ ሓላይን ሰላም ዝህብን እዩ፤ ብኣንጻሩ ድማ፡ ልክዕ ከምቲ ንህቢ ንቐፎኣ ዝመጸ ወራሪ ብሓባር ኰይና እትነድፎ፡ እቲ ሰራዊት እውን ንዶባቱ ዝግህስን ንሃገሩ ዝደፍርን ጸላኢ ብትሪ ዝነድፍን ምዃኑ ይገልጽ። ኣብ መድረኽ ነዛ ደርፊ ከቕርባ ኸሎ፡ በቲ ዝነበሮ ፍሉይ ኣከዳድና (ለጋንተ) ኰይኑ፡ ብብርቱዕ ስምዒትን ወኒን ነቲ በዓል ናጽነት ኤርትራ ክጽንብል ኣብ ስታድዩም ተኣኪቡ ዝነበረ ህዝቢ የልዕሎ ነበረ። እዚ ድማ ኩለንተናዊ ድምጻዊ ምዃኑ የረጋግጽ።

‘ሰብ’ዩ መኽሰብ’

ድሕሪ’ታ ቀዳመይቲ ኣልበም፡ ነዊሕ ከይጸንሐ ‘ሰብ’ዩ መኽሰብ’ እትብል ካልኣይቲ ኣልበሙ ብሻም ኤሌክትሮኒክስ ኣሕቲሙ ዘርግሐ። እዛ “ሕሉፍኪ፡” “ፍትሕ በዲልዋ፡” “ኣዳም’ዩ መምህርና፡” “መሞናየ፡” “ረስዓኒ ኣይትበልኒ” ዝኣመሰላ 9 ደርፍታት ዝሓዘት ኣልበም ንዝናኡ ዝያዳ ኣደልደለቶ። ብፍላይ እታ “ሰብ’ዩ መኽሰብ” እትብል ማሕበራዊ ፍልስፍና ዘለዋ ደርፉ፡ ናይዛ ዓለም ነገር ብገንዘብ ጥራይ ዘይኰነስ፡ ኣብ ሰብ እተተኵር ምዃና ከምዚ ክብል ይገልጾ፥

ንስኺ’ውን ዶ ተቐይርክኒ ሂብክኒ ዝባንኪ....

ከምኡ እንድዩ ጸገም ንገለ የትርሮ

ንገለ ይስዕሮ ንገለ ይረትዖ፣ ንገለ የትብዖ...

ኵሉ ዝርከብ ይሰኣን

ኵሉ ዝመጽእ ይኸይድ

ኵሉ ዝጥዕሞ ይሓስሞ

ገንዘብ ይርከብ እዩ ይጠፍእ

መልክዕ’ውን ይረግፍ እዩ ይጽምሉ - ሰብ’ዩ መኽሰብ እቲ እንኮ ነባሪ ንሱ እንተሎ ኵሉ ይስተኻኸል!

ጽገ-ሮዳይ ጽገ-ሮዳ ነዚ ግዜ ኣይትእመኒዮ

ናይ ሎሚ ፈንጠራዕ ሕማቕ እዩ

መወዳእታኡ ይኸውን ጓሂ ንብዓት

ርእይዮ ዶ’ቲ ትማሊ ኣበይ ኣሎ ሎሚ?

ግዜ እናተለዋወጠ ይነብር ከም ደመና

ዘለዓለም ዝነብር እዚ ፍቕርና እዩ ናትና።

ስለዚ ኣይትሕዘኒ ኣይትጨነቒ

እዚ ጸገም ሓላፊ እዩ ክሓልፍ እዩ

ንስኺ ጥራይ ምሳይ ኩኒ ንስኺ እንተለኺ ኵሉ ኣሎኒ።

ሰብ’ዩ መኽሰብ እቲ እንኮ ነባሪ ንሱ እንተሎ ኵሉ ይስተኻኸል..

ስፖርት

ምዕባለታት ዘመናዊ ቅጽጽም ብሽክለታ ኤርትራ

ኣሚር ዓሊ

ኣብ 1991 ኤርትራ ካብ ገዛኢ ስርዓት ኢትዮጵያ ሓራ ድሕሪ ምውጽኣ፡ ኩሉ ዓውድታት ስፖርት ብሓፈሻ ቅድድም ብሽክለታ ድማ ብፍላይ፡ ኣብ ውሽጢ ሓጺር ግዜ ውዳበኡ ኣዐርዩ ንጥፈታቱ ጀሚሩ። ኣብ ትሕቲ መግዛእቲ ክካየድ ንዝጸንሐ ውዳበታት ቅድድም ብሽክለታ፣ ናይ ምሕደራ ኣድላይ ምትዕርራይ ብምክያድ፡ ብዝልዓለ ውዳበ ዝቅጽለሉ ባይታ ተፈጢሩ።

ምጅማር ውድድራት ድሕሪ ናጽነት

ቅድሚ ናጽነት ዝካየዱ ዝነበሩ ውድድራት ኣብ ኣስመራ ጥራይ ዝተሓጽሩ ብምንባሮም፡ ድሕሪ ናጽነት'ውን ኣብ ኣስመራ'ዩ ስሩዕ ቅርጺ ሒዙ ውድድራቱ ጀሚሩ። ንመጀረምታ እዋን ዝተኻየደ ውድድር ድማ ብስም ባሕቲ መስከረም ዝተሰምየ፡ ኣብ መበል ራብዓይ ወርሒ ድሕሪ ናጽነት ዝተኻየደ ውድድር እዩ ነይሩ። እቲ ኣብ 1992 ዝተኻየደ ፈላሚ ሻምፒዮን ቅድድም ብሽክለታ ድማ ብተወዳዳርነቱን ብዝሒ ተዓዘብቱን ካብቶም ብድምቀት ዝተኻየዱ ውድድራት'ዩ ነይሩ።

ምጅማር ውድድራት ብሽክለታ ደቂ ኣንስትዮ

ኣብ ኤርትራ ውድድር ብሽክለታ ደቂ ኣንስትዮ፡ ኣብ 1950ታት ከምዝጀመረ መዛግብቲ ታሪኽ ይሕብሩ። ድሕሪ ናጽነት፣ ምስቲ ህዝባዊ ግንባር ኣብ እዋን ብረታዊ ቃልሲ ዘተኣታተዎ 'ጾታዊ መዓርነት' ዝብል መትከል፡ ቅድድም ብሽክለታ ናይ ደቂ ኣንስትዮ ቀልጢፉ ክጅምር ክኢሉ እዩ። ደቂ ኣንስትዮ ንብሽክለታ ከም ምንጪ መጓዓዝያ ብብዝሒ ክጥቀማላ ስለዝጀመራ ድማ ቅድድም ብሽክለታ ንምጅማር ምቹእ ኩነታት ፈጢሩ'ዩ።

ዝርግሐ ውድድራት ናብ ዞባታት

ቅድድም ብሽክለታ፣ ኣብ መጀመርያ ዓመታት ናጽነት ብቅልጡፍ ይዓቢ'ኳ እንተነበረ፡ መብዛሕትኦም ዓበይቲ ውድድራት ግና ኣብ ከተማ ኣስመራ ዝተሓጽሩ እዮም ነይሮም። ካብ ኣስመራ ወጻኢ ዝርከባ ከተማታት ኤርትራ፡ ነቲ ንነዊሕ ዓመታት ዝተረስዐ ውድድር፡ ካብ ባዶ ተበጊሰን ዳግም ንምህናጹ ዓቢ ስራሕ ይጽበየን ነይሩ። ምስ ግዜ ውድድራት ቅድድም ብሽክለታ ኣብ ዝተፈላለያ ከተማታት'ኳ እንተጀመረ፡ ደረጅኡ ክሳብ ዝመጣጠን ግን ነዊሕ ግዜ ሓቲቱ እዩ።

ምጅማር ኣህጉራዊ ውድድር

እቶም ኣብ ከተማ ኣስመራ ዝካየዱ ዝነበሩ ውድድራት፡ ብዙሓት መኩራት ተቀዳደምትን ጭቡጥ ምወላ ዝነበረን ጋንታታትን ሒዙ፡ ዝያዳ ሰሓብን ተጠማትን ጥራይ ዘይኮነ፡ ኣብ ቀጻሊ ልምምድን ውድድርን ስለዝነበረ፡ ናብ ኣህጉራዊ ውድድር ዝሳተፉ ብቁዓት ተቀዳደምቲ ንምቅራብ'ውን በቒዑ'ዩ ክብሃል ይክኣል እዩ። እቲ ኣብ ናይ ከተማ ዝውደብ ውድድር ካብ ከተማ ወጻኢ ናይ በረኻ ውድድራት መሊኡ፡ ካብ ዓመት ናብ ዓመት ኣብ ዝዓብየሉ ዝነበረ እዋን፡ ካልእ ንዕቤት እቲ ስፖርት ዘማዕብል ኣወዳድባታት'ውን ተፈጢሩ እዩ። ብምሕዝነታዊ ውድድር ምስ ጎረባብቲ ሃገራት ዝተጀመረ ተምኩሮ ናይ ምልውዋጥ ዕማም፡ ናብ ኣህጉራዊ ውድድራት መሪሑ እዩ።

ምጅማር ዙር ኤርትራ

እቲ ብሰንኪ ናይ 1998 ኲናት ኤርትራን ኢትዮጵያን ዝሰዓበ ዕንቅፋት፡ ንገስጋስ ስፖርት ኤርትራ ዘሰናኸል ፍጻመ'ኳ እንተነበረ፣ ቅድድም ብሽክለታ ኤርትራ ብዘገምታ ናብ ኲሉ ኲርንዓት ምስፍሕፍሑ ኣየቋረጸን። ኣብ 2001 ብምኽንያት ዓስራይ ዓመት በዓል ናጽነት ኤርትራ "ዙር ኤርትራ" ዝተሰምየ ውድድት ከም ዝተኣታቶ ስለዝተገብረ፡ ተሳታፍነት ዝተፈላለያ ዞባታትን ከተማታትን እናዓበየ መጽዩ። ከም ኣብነት፡ ኦሎምፒካዊ ተቀዳዳማይ ዞባ ደቡብ ዳኒኤል ተኽለሃይማኖት ኣብ 2008 ዘውዲ ሻምፒዮን ኤርትራ ድሕሪ ምድፍኡ፡ ዞባታት ብዓቢ ሞራልን ተስፋን ኣብ ውድድር ቅድድም ብሽግለታ ክሳተፉ ተራእየን እየን። ካብ 2009 ጀሚሩ ድማ ኣብ ዘቤታውያን ተቀዳደምቲ ጥራይ ተሓጺሩ ዝነበረ ዙር ኤርትራ፡ ኣፍሪቃውያን ሃገራት ብምዕዳም ብማሕበር ቅድድም ብሽክለታ ዓለም (ዩ.ሲ.ኣይ) ናይ 2.2 መልክዒ ተዋሂብዎ፡ ናይ ኣህጉራዊ ውድድር መልክዕ ክሕዝ ክኢሉ እዩ።

ምጅማር ናይ ማህደረ ስልጠና

ማሕበር ቅድድም ብሽክለታ ዓለም (ዩ.ሲ.ኣይ) ንዕቤትን ጽልዋን ኤርትራ ኣብ ቅድድም ብሽክለታ ኣብ ግምት ብምእታዉ፡ ኣብ ውሽጢ ሃገር ንዝደመቁ ተቀዳደምቲ ኣብ ስዊዘርላንድ ኣብ ዝርከብ ማእከል መሰልጠኒኡ፡ ናይ ማህደረ ስልጠና ዕድል ዝረኽብሉ ኣጋጣሚ ፈጠረ። ዳኒኤል ተኽለሃይማኖትን መርሃዊ ገብረሂወትን ድማ ናይ ፈለማ ብቀደም ተኸተል ተኻፈልቲ ናይዚ ዕድል ክኾኑ ዝበቅዑ እዮም ነይሮም። ከም ውጽኢት ናይዚ ድማ ኤርትራውያን ተቀዳደምቲ ካብ ሃገር ወጽዮም ምስ ኣብ ዓለማዊ ዙር ምስ ዝነጥፉ ጋንታታት ናይ ምጽዋት ማዕጾ ተራሕይሎም። ምስ ኣውስትራልያዊት ጋንታ ኦሪካ ግሪን ኤጅ ክጽንበር ዝኸኣለ ዳኒኤል ተኽላሃይማኖት ድማ ናይ ፈለማ ኤርትራዊ ፕሮፌሽናል ተቀዳዳማይ ክኸውን በቂዐ።

ጉብለል ኣፍሪቃ

ስምን ዓወታትን ኤርትራውያን ተቀዳደምቲ ካብ ግዜ ናብ ግዜ እናበረኸ ኣብ ዝኸደሉ ዝነበረ እዋን ዓብላልነት ኤርትራ ኣብ ኣህጉር ኣፍሪቃ ድማ ካብ ግዜ ናብ ግዜ እናበረኸ'ዩ መጽዩ። ካብ 2010 ክሳብ 2025 ኣብ ዝተኻየዱ ውድድራት ሻምፒዮን ኣፍሪቃ ኤርትራ፡ ነቲ ውድድር ብመንገዲ ዝተፈላለዩ ተቐዳደምታ 11 ግዜ ተዓዊታትሉ እያ። ዳኒኤል ተኽለሃይማኖት ኣብ 2010፡ ናትናኤል ብርሃነ ኣብ 2011ን 2012ን፡ ተስፎም ዑቅበማርያም ኣብ 2013ን 2016ን፡ ኣማኒኤል ገብረዝጋብሄር ኣብ 2018፡ መኽሰብ ደበሳይ ኣብ 2019፡ ሄኖክ ሙሉእብርሃን ካብ 2022 ክሳብ 2024 ብተኸታታሊ ንሰለስተ ዓመታት ክዕወተሉ እንከሎ፡ ንናይ 2025 ውድድር ሻምፒዮን ኣፍሪቃ ድማ ኦሎምፒካዊ መርሃዊ ቁዱስ ተዓዊትሉ። ብዘይካ'ዚ ኤርትራ ንመሳልል ሰንጠረጅ ዩሲኣይ ብደረጃ ኣህጉር ኣፍሪቃ'ውን ብውልቅን ብደረጃ ሃገርን ንዝነውሐ ዓመታት ክትብሕቶ በቒዓ እያ።

ምእንጋድ ሻምፒዮን ኣፍሪቃ

ሻምፒዮን ኣፍርቃ 2011፡ ኣብ ኤርትራ'ዩ ተኻይዱ። ኣብቲ ኤርትራውያን ተቀዳደምቲ ኣብ ዓዶም ዝደመቑሉ ውድድር፡ ናይቲ ግዜ ፕረዚደንት ማሕበር ቅድድም ብሽክለታ ዓለም ዝነበረ ኣየርልናዳዊ ፓት ማኬድ፡ ንናይ ግዜ ውድድር ብኣካል ተረኺቡ ድሕሪ ምዕዛቡ፡ ስምዒትን ደገፍን ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ቅድድም ብሽክለታ ድሕሪ ምግምጋሙ፡ "ንኤርትራውያን ብሽግለታ ህይወቶም እዩ፡ " ዝብል ተዛካሪ ምስክርነቱ ሂቡ ምንባሩ ይዝከር።

ሱታፌ ኦሎምፒክ

ሱታፌ ኤርትራውያን ተቀዳደምቲ ኣብ ዓለምለኻዊ ውድድራት ኦሎምፒክ፡ ካብቲ ኣብ 1956 ኣብ ሜልበርን ኣውስትራልያ ዝተኻየደ ናይ ኦሎምፒክ ውድድር ዝጅምር ሙኳኑ መዛግብቲ ታሪኽ ይሕብሩ። ካብቲ ግዜ ንድሓር ብቁጽሪ ብርክት ዝበሉ ኤርትራዉያን ተቀዳደምቲ፡ ንኢትዮጵያ ወኪሎም ኣብ ዝተፈላለዩ ውድድራት ኦሎምፒክ ተወዳዲሮም እዮም። ድሕሪ ናጽነት ድማ ዳኒኤል ፍስሃየን ተኪኤ ሃይለሚካኤልን ኣብ ባርሴሎና ኣብ ዝተኻየደ ውድድራት ኦሎምፒክ ተሳቲፎም። ወላ'ኳ ኤርትራ ኣብቲ ግዜ'ቲ ናጽነታ ረኺባ እንተነበረት፡ ኣብቲ ግዜ'ቲ ንኢትዮጵያ ወኪሎም'ዮም ኣብቲ ውድድር ተሳቲፎም። ዳኒኤል ተኽለሃይማኖት ኣብ 2012 ኣብ ለንደን ዓባይ ብርጣንያ ኣብ ዝተኻየደ ውድድር ኦሎምፒክ ብምስታፍ፡ ድሕሪ ናጽነት እቲ ናይ ፈለማ ንኤርትራ ኣብቲ ዝዓበየ ውድድር ዝወከለ ተቐዳዳማይ ክኸውን በቂዑ እዩ። ብወገን ደቂ ኣንስትዮ ኣብ 2018 ቦኽሪ ኤርትራዊት ፕርፌሽናል ተቐዳዳሚት ክትከውን ዝኸኣለት ሞሳና ደብሳይ፡ ኣብ 2020 ጃፓናዊት ከተማ ቶክዮ ኣብ ዘኣንገደቶ ውድድር ኦሎምፒክ ብምስታፍ ናይ ፈለማ ኤርትራዊት ጓል ኣስንተይቲ ተሳታፊት ኦሎምፒክ ክትከውን በቒዓ እያ።

ሱታፌ ዙር ፈረንሳ 2015

ኣብ 2015 ኣብ ታሪኽ ቅድድም ብሽክለታ ኤርትራ፡ ቅድሚ ሕጂ ብጸሊም ሕብረተሰብ ተበጺሑ ዘይፍለጥ ታሪኽ ተገንጺሉ። ዳኒኤል ተኽለሃይማኖትን መርሃዊ ቁዱስን ምስ ደቡብ ኣፍሪቃዊት ጋንታ ኤምቲኤን ኲቤካ ብሙኳን፡ ንፈለማ ግዜ ኣብቲ ዝዓበየ ውድድር ቅድድም ብሽክለታ ዓለምና ዝኾነ ዙር ፈረንሳ ብምስታፍ፡ ናይ ፈለማ ጸለምቲ ኣፍሪቃውያን እግሮም ኣብቲ ውድድር ዝሓወሱ ኮይኖም ኣብ መዛግብቲ ታሪኽ ክስነዱ በቒዖም እዮም። እዞም ተቐዳደምቲ ኣብቲ ውድድር ካብ ምስታፍ ሓሊፎም፡ ኦሎምፒካዊ ዳኒኤል ተኽለሃይማኖት ነታ ናይ ኣንበሳ ዓቕብ እትወሃብ ቀያሕ ነጠብጣብ ማልያ ንኣርባዕተ መድረኻት ተኸዲንዋ ተጓዒዙ እዩ። ኣብ ግዜኡ ድማ ነዚ ታሪኽ ዝበጽሐ ናይ ፈለማ ኣፍሪቃዊ ተቀዳዳማይ ክኸውን በቒዑ እዩ።

ሱታፌ ዙር ፈረንሳ ዝፈጠሮ ጽልዋ

ኤርትራውያን ኣፍቀርቲ ቅድድም ብሽክለታ፡ ቅድሚ ምስታፍ ዳኒኤል ተኽለሃይማኖትን መርሃዊ ቁዱስን ኣብ ዙር ፈረንሳ፡ ነቲ ዓቢ ውድድር ብመሳኹቲ ተሌቪዝን'ዮም ዝከታተልዎ ነይሮም።

ዳኒኤልን መርሃዉን ነቲ ዘይብጻሕ ዝመስል ዝነበረ ምዕራፍ ድሕሪ ምግንጻሎም ግን፡ ጹልዋ ናይቲ ውድድር ናብ መላእ ሃገር'ዩ ኣስፋሕፊሑ። ቈልዑን መንእሰያትን፡ ሓደስቲ ብሽክለታ ብምዕዳግን ዝነበራ ብምትዕርራይን ኣብ ጽርግያታት ተውዛሕዛሕ ክብሉ ጀሚሮም። ዳኒኤል ተኽለሃይማኖትን መርሃዉ ቁዱስን ድሕሪ ናይ ዙር ፈረንሳ ሱታፌኦም ብህዝብን መንግስትን ድሙቅ ኣቀባብላ ኣብ ዝተገበረሎም ዕለት፡ ኣብዚ ግዜ ብደረጃ ዓለም ዓቢ ስምን ዝናን ሃኒጹ ዝርከብ ኦሎምፒካዊ ተቐዳዳማይ ቢንያም ግርማይ፡ ሓደ ካብቶም ኣብ ማውነተይን ባይክ ተወጢሑ፡ ኣብ ምዕጃብ'ቶም ታሪኽ ዝሰርሑ ተቀዳደምትና ዝተሳተፈ'ዩ ነይሩ። ሱታፈ ዳኒኤልን መርሃዉን ኣብ ዙር ፈረንሳ ዝፈጠሮ ጽልዋ እንብኣር፡ ቁጽሪ ፕሮፌሽናላት ኤርትራውያን ተቀዳደምቲ ካብ ግዜ ናብ ግዜ እናበረኸ ክኸይድ ባይታ ፈጢሩ እዩ።

ኤርትራ ዘኣንገደቶ ዋንጫ ኣፍሪቃ 2018

ኮንፈደረሽን ቅድድም ብሽክለታ ኣፍሪቃ (CAC)፡ ዓመታዊ ዘካይዶ ዝነበረ ሻምፒዮን ኣፍሪቃ ኣኻሊ ዘይሙኧኑ ብምግምጋም፡ 'ዋንጫ ኣፍሪቃ ቅድድም ብሽክለታ' ዝተሰምየ ሓድሽ ውድድር ኣብ 2018 ክተኣታቶ ውሳኔ ኣሕለፈ። እዚ ብማሕበር ቅድድም ብሽክለታ ዓለም ኣፍልጦ ዝረኸበ ውድድር፡ ኣብ መንጎ ኮንፈደረሽን ቅድድም ብሽክለታ ኣፍሪቃን ሃገራዊ ፈደረሽን ቅድድም ብሽክለታ ኤርትራን ብዝተገብረ ፕሮቶኮላዊ ስምምዕ ዝተኻየደ ፈላሚ ውድድር፡ ንሸሞንተ ሃገራት ጠርኒፉ ኣብታ ልዑል ታሪኽ ቅድድም ብሽክለታ ዝነበራ ኤርትራ ክጅምር ቀጠልያ መብራህቲ ረኺቡ እዩ።

ቦኽሪ ናይ ግራንድ ቱር ዓወት

2022 ኣብ ታሪኽ ቅድድም ብሽክለታ ኤርትራ ካልእ ሓድሽ ምዕራፍ ዝተገንጸለላ ዓመት እያ ነይራ። ኣባል ቤልጁማዊት ክለብ ኢንተርማርሽ ቢንያም ግርማይ፡ ኣብ ወርሒ መጋቢት ናይ 2022 ኣብ ቤልጁም ኣብ ዝካተኻየደ ናይ ክላሲክ ውድድር ገንት ወቨልገም ንብሉጻት ተቐዳደምቲ ስዒሩ ቀዳማይ ተርታ ብምሓዝ ናይ ፈለማ ኣፍሪቃዊ ዕዉት ናይቲ ውድድር ክኸውን በቒዑ። ብዓወቱ ዝተመሰጠት ናይቲ ግዜ ጋንትኡ ኢንተርማርሽ ድማ ኣብቲ ኣብ ወርሒ ግንቦት ዝካየድ ዓቢ ውድድር ማለት ጂሮ ዲ ኢታሊ ክሳተፍ ኣብ ውሳኔ በጽሐት። ቢንያም ካብ መጀመርያ ኣትሒዙ ኣብቲ ውድድር ትኣምር ክሰርሕ ከምዝኽእል ምልክታት ከርኢ ድሕሪ ምጽናሕ፡ ኣብ ዓሰራይ መድረኽ ንፍሉጥ ሆላንዳዊ ተቐዳዳማይ ማቲው ቫን ደር ፖል ብቐጽበታዊ ውድድር ብምስዓር ዕዉት ዓሰራይ መድረኽ ክኸውን በቒዐ። ኣብ ታሪኽ ቅድድም ብሽክለታ ኤርትራን ኣፍሪቃን ድማ ሓድሽ ታሪኽ ተጻሒፉ። ቢንያም ግርማይ ድማ ናይ ፈለማ ጸሊም ኣፍሪቃዊ ኣብ ናይ ግራንድ ቱር ውድድር መድረኽ ክዕወት ዝበቕዐ ክኸውን ከኣለ። ኤርትራ ውን ብመንገዲ ቢንያም ግርማይ ናይ ፈለማ ኣብ ግራንድ ቱር ዝበለጸ ዓወታ ሰኒዳ።

ናይ መድረኽ ዓወት ዙር ፈረንሳ

ሰኑይ ሓደ ሓምለ 2024፡ ኣብ ታሪኽ ቅድድም ብሽክለታ ኣፍሪቃን ዓለምን ፍሉይ ታሪኽ ንኽትሰንድ ዝነቀለት መዓልቲ'ያ ነይራ። ኣብዛ ዕለት እዚኣ ዙር ፈረንሳ ካብ ፒያሴንዛ ናብ ቶሪኖ ብዝዝርጋሕ 230.8 ኪሎሜተር ዝርሕቀቱ ናይ ሳልሳይ መድረኽ ውድድር እዩ ኣካይዱ። ተቐዳዳማይ ኢንተርማርሽ ቢንያም ግርማይ ነቶም ብሉጻት ናይ ቅጽበታዊ ውድድር ተቀዳደምቲ በሊጹ፡ ኣብ ዙር ፈረንሳ ናይ ፈለማ ናይ መድረኽ ዓወት ኣመዝጊቡ። በዚ ድማ እቲ ናይ ልዕሊ 80 ዓመታት ታሪኽ ዝነበሮ ቅድድም ብሽክለታ ኤርትራ ኣብ መወዳእትኡ ፍረኡ ክሓፍስ ተራእየ። ቢንያም ግርማይ፡ ኣብ ዙር ፈረንሳ ናይ መድረኽ ፋልማይ ጸሊም ኣፍሪቃዊ ብምዃን ታሪኽ ክሰንድ ከኣለ። ቅድሚ'ዛ ዕለት ኣብቲ ውድድር ብጸሊም ኣፍሪቃዊ ዝተመዝገበ ዝበለጸ ደረጃ ኣብ 2023 ቢንያም ግርማይ ኣብ ራብዓይ መድረኽ ሒዝዎ ዝነበረ ሳልሳይ ተርታ'ዩ ነይሩ። ታሪኽ ኤርትራን ቢንያም ግርማይን ኣብዚ ኣየብቅዐን፡ ኣብ ሻሙናይን መበል ዓሰርተ ክልተን መድረኻት'ውን ክልተ ናይ መድረኽ ዓወታት ብምምዝጋብ ሃትሪክ ሰሪሑ። ኣብ መወድእታ ድማ ብዘዋህለሎ 387 ነጥቢ ናይ ፈለማ ኣፍሪቃዊ ዕዉት ቀጠልያ ማልያ ዙር ፈረንሳ ክኸውን በቒዐ። ድምር ናይ ግራንድ ቱር ዓወታቱ ድማ ናብ 4 ብምብራኽ ኣብ ኣህጉር ኣፍሪቃ ቅድሚ ሕጂ ዘይተበጽሐ ታሪኽ ክሰንድ ከኣለ። ብዘይካ'ዚ ንቀጠልያ ማልያ ዙር ፈረንሳ ን16 መዓልታት ካብ ዝባኑ ከይወረደት ክለብሳ ብምኽኣሉ'ውን ንባዕሉ ሓድሽ ኣፍሪቃዊ ክብረወሰን'ዩ።

መደምደምታ

ኤርትራ ኣብ ዓውዲ ቅድድም ብሽክለታ ብመንጽር ሕጂ በጺሓቶ ዘላ ደረጃ ክርአ እንከሎ፡ ዘተስፉ ግን ከኣ ዕቱብ ስራሕን ጻዕርን ዝሓትት ጉዳይ እዩ። ሃገራዊ ፈደረሽን ቅድድም ብሽክለታ ኤርትራ ድማ ነዚ ሓቂ እዚ ብምግንዛብ፡ ነቲ በጺሕዎ ዘሎ ዕዉት ደረጃ ክኹስኩሶን ከዕብዮን መድረኻዊ ሓላፍነቱ እዩ።

ኣድማስ ንእስነት

ሓሳብ ልበይ

ተረኽበ መረባይ

“ሓሳብ ልብኻ የስምረልካ” እናሰማዕኩን እናተመረቕኩን ዝዓበኹ ምስ ምዃነይ፡ እቲ ንሓሳበይ ዘስምር መን ምዃኑ ኣብ ምድላይ ነዊሕ ግዜ ወሲደ። ሓደ ካብቲ ቀንዲ ዘሕስበኒ ዝነበረ ግና፡ ሓሳብ ልበይ መን የስምረለይ ዘይኮነስ፡ ‘ሓሳብ ልበይከ እንታይ እዩ፣’ ዝብል ሕቶ’ዩ። “ኣብ ልብኻ ሓሳብ እንተ ዘይብልካ፡ እቲ ዝሰምር ሓሳብን እቲ ነቲ ሓሳብ ዘስምርን ክራኸቡ ኣይክእሉን፣ ንስኻ ድማ ንኽልቲኦም ክትደሊ ዕምርኻ ክሓልፍ’ዩ፡” ዝብል መጠንቀቕታ ካብ ዝሰምዕ ድሮ ዓመት ሓሊፉ ኣሎ። ኣብዚ ውሽጢ ዓመት ዝገበርኩዎ ነገር እንተ ሃልዩ ድማ ምርቓ ስድራይን ፈተውተይን ምርቓ ኰይኑ ክይተርፍ፡ ኣብ ልበይ ዝጸንሕ ሓሳብ ክህሉወኒ’ዩ። ነዛ ምርቓ ብተደጋጋሚ ዝመረቕትኒ ዓባየይ፡ ሓሳብ ልበይ ዘስምር መን ምዃኑ ገና ብህጻነይ ምስ ሓተትኩዋ፡ “ኣምላኽ ወይለ’ደኻ” ኢላ መሊሳትለይ። ንኣምላኽ ክሳዕ ለይቲ ሎሚ ሓሳብ ልበይ ከስምረለይ ተጸብየዮ፣ እንተስ ዝሰምር ሓሳብ ስኢኑ፡ እንተስ ዘስምር ንሱ ኣይኮነን ክሳዕ ለይቲ ሎሚ ሓሳብ ልበይ ኣይሰመረለይን ዘሎ።

ከም ሰብ ብዙሕ ንምዃን’የ ዝብህግ፣ ገና ብህጻነይ እንክለኹ ከም ኵሉ ሕጻን ፓይሎት፡ ዶክተር፡ እንጂነር ክኸውን’የ ዝብህግ ነይረ። ሎሚ ድማ ንዶክተር፡ እንጂነርን ፓይሎትን ብጋዜጠኛን ክኢላ ሕርሻን ብምትካእ፡ ኣብ ዓውዲ ኮምፕዩተር ተክኖሎጂ ድማ ናይ ዶክተረይት ማዕርግ ክህሉወኒ እብህግ ኣለኹ።

ኣብ ማሕበራዊ መዳየይ ድማ ብሱል ክብርታት ሕብረተሰቡ ብምዕቃብ፡ ናይ ውልቀይ ክብርታት ክህሉወኒ ኣብ ምጽዓር፣ ብዙሓት መሓዙትን ኣዕሩኽን ክህሉዉኒ እሰርሕ ኣለኹ። ሓሳብ ልበይ ካብዞም ኵሎም ኣበይ ምህላዉ ግና ክሳዕ ሕጂ ኣይነጸረለይን ዘሎ። “ነዚ ኩሉ ሓሳባት ልበይ ክብሎ እኽእል ድየ፡ ሓሳብ ልበይከ መን’ዩ ዘስምረለይ፣” ዝብል ሕቶታት መልሱ ምስ ጸገመኒ፡ ነቲ ጋዜጠኛ ንምዃን ዝጸለወኒ ናይ ቋንቋ እንግሊዝኛ መምህረይ ተወከስኩዎ። “ሓሳብ ልበይ እንታይ’ዩ ኢልካ ኣይትሸገር፣ ኣብቲ ተድምዓሉ ዘበለ ብወኒ እሞ ስራሕ፡ ሽዑ ሓደ መዓልቲ ባዕሉ ‘ሓሳብ ልብኻ ኣነ’የ’ ክብለካ’ዩ። እቲ ሓሳብ ልብኻ ዘስምር ድማ ኣምላኽ ዘይኮነ ንስኻ ባዕልኻ ኢኻ። ንስኻ’ኮ፡ ኣምላኽ ዕድላትካን መጻኢኻን ኢኻ። እዚ ኵሉ ግና ኣብ ትሕቲ ፈጣሪ ማለት’ዩ፡” ኢሉ ምስ መለሰለይ ቀኍብ ግር በለኒ። “ኣጆኻ ከምቲ ጋዘጤኛ ንምዃን ኣብ ልዕሊ ናይ መምህርካ ሓገዝ ናትካ ጻዕሪ ዘድልየካ፡ ሓሳብ ልብኻ ንምስማር ድማ መሰረታዊ ነገር ናትካ ጻዕሪ ክኸውን እንከሎ፡ ኣብቲ እትኸዶ ጒዕዞ ድማ ልክዕ ከም መምህር ኰይኑ ዝቕልስ ኣምላኽ ይህሉወካ ማለት’ዩ፡” ምስ በለኒ ዝያዳ በሪሁለይ።

ሓሳብ ልበይ ንኸስምር፡ ዝዓበየ ተራ ዝጻወት ኣነ ባዕለይ እንተ ደኣ ኰይነ፡ መጻኢየይ ካብ ወለደይ፡ መምህራነይ፡ ሕብረተሰበይ ክደልዮ የብለይን ምዃኑ ተረዲኡኒ። እዚኦም ኵሎም፡ ሓሳብ ልበይ ንምስማር ደገፍቲ እምበር ወሰንቲ ከም ዘይኰኑ ተረዲኣስ ሓሳብ ልበይ ንምስማር ኣብ ጒዕዞ ኣለኹ።

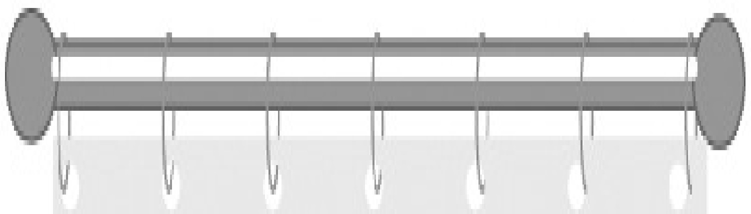

- ሰባት ንዕላማኻ ኣይስሕቁሉን እንተ ሃልዮም፡ ዕላማኻ ንእሽቶ'ዩ ማለት እዩ።

~ ዓዚም ፕረምጂ

- ኣብ ህይወት ቃንዛ ግድን እዩ። ካብ ቃንዛ ዲሲፕሊንን ቃንዛ ጣዕሳን ሓደኡ ምረጽ።

~ ጂም ሮን

- እቲ ንኽነብር እኹል ምኽንያት ዘሎዎ ሰብ፡ ብዘይ ጸገም ክነብር ይኽእል እዩ።

~ ፍረደሪክ ኒቸ

- ክልተ መናቲለ ዝሃድን ሰብ ሓንቲ ይስእን።

~ ምስላ ጃፓን

- ሰብኣይ ክልተ ናብትን ናብትን ክብል ሞተ።

~ ምስላ ትግርኛ

- ለባማት ክሳዕ ዝሓስቡ ዓያሹ ቦታ ይመልኡዎ።

~ ምስላ ሳሆ

- እቲ እንኮ ዝዓበየ ስራሕ ክትሰርሓሉ እትኽእል መገዲ፡ ንስራሕካ ብምፍቃር እዩ።

~ ስቲቭ ጆብስ

ሓሳብ ልበይ

እቲ ወግሐ ጸብሐ ገዛና ትመጾ
ብርሃን ኰይኑ ገጽካ
ውሽጠይ ይርብጾ።

ተኣንጎት ተሸብሸብ
መግቢ ንኽትቅረብ
ጒምብስ ምስ በልኩልካ
ኢድካ ንኽትሕጸብ።

"ሓሳብ ልብኺ ፈጣሪ የስምሮ"
ምርቓ ተብለኒ ንልበይ ተህርሮ።

ኣነ ከኣ ምሕታትዶ ከይሓምቕ
ንልበይ እሓቶ ሓሳቡ ኣጣይቕ።
ልበይ እዚ ቃድራ ክጠልል ዝፈቱ
ንስኻ ሓጋዩ ንስኻ ክረምቱ
ንስኻ ሓሳቡ ወጊሑ ጸልሚቱ።

ኣፍ ይብሃል ምልኣት ልቢ ይዛረብ
ትውዕሎ ተኼንካ ምስ ቃልካ ተላዘብ
ኣፍቂረካ'ለኹ ደረቱ ዘልኣለም
ንቓልካ ጥቕዓሉ ብፍቕራዊ ቀለም።

ሽዑ ትርእዮ ውዕሎ ምረቓኻ
ሓሳብ ልበይ ኣስሚሩ ክበኒ ንኣኻ።

***

ግርማይ ኣብርሃም /2004/

10 ጌጋታት መዓልታዊ ህይወት

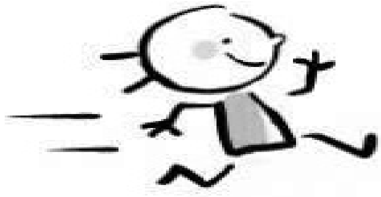

1. ዓቢ ነገር ዘይምሕሳብን ብንኣሽቱ ሓሳባት ምጭናቕን፣

2. ንህይወትካ ብዘይጠቕሙኻ ሰባት ምኽባብ፣

3. ኣብ ነብስኻ ዘይምእማን፣

4. ናትካ ሓሳባት ክትዘርእ ዘይምፍታን፡ ኣእምሮኻ ዝዘራእካሉ ዘብቊል ግራት ምኻኑ ምርሳዕ፣

5. ጻዕሪ ምፍራሕ፡ ኲሉ ነገር ብኣቋራጭ ክኸውን ምድላይ፣

6. ንገዛእ ሓሳባትካ ዘይምእማን፣

7. እወታዊ ሓሳባት ዘይምሕሳብን ንነብስኻን ንመዓልትኻን ብኣሉታዊ ሓሳባት ምድፋእን፣

8. ህይወት ብኽብርታት ከም እትምዘን ዘንጊዕካ ንነገራት ብገንዘብ ጥራሕ ምልካዕ፣

9. ኣብ ውድቀት ጽቡቕ ነገር ዘይምርኣይ፣

10. ብዘይ ዕላማ ምውፋርን ብዘይ ምስጋና ምድቃስን።

ናብ ማሕበር ንኺድ ምስ በሉኒ

ብትምህርተይ ንፍዕቲ ብምንባረይ፡ መማህርተይ ናብ ሃማመተኤ ንኺድ ክብሉኒ እንከለዉ ካብ ዕላማ ትምህርተይ ዘሰናኽሉኒ'ዩ ዝመስለኒ ነይሩ። ኣብ ነፍሲወከፍ ደረጃ ዕድመይ ኣብ ሃማመተኤ ተወዲቦም ዝሰርሑ መማህርቲ ነይሮምኒ። ኣብ መባእታ እንከለኹ ዝነበረ ውዳበ፡ ውዳበ ቀያሕቲ ዕምባባ ኰይኑ፡ ኣብ ሰውራ ዝፈርዩ ደርፍታትን መዛሙራትን ይደግሙ፡ መባእታዊ ትምህርቲ መንነትን ታሪኽ ህዝቢ ኤርትራን ይምሃሩ። ባህሊ ንባብ፡ ምብህሃል፡ ምጽውዋርን ሓሳባትካ ብግቡእ ምግላጽን ንኽመሃሩ፡ ዝተፈላለየ ብማሕበር እተዳለወ ጽሑፋት ብሓባር ኰይኖም የንብቡ።

ኣብ ማእከላይ ደረጃ ድማ እቶም ኣብዚ ውዳበ'ዚ ዝጸንሑ ተመሃሮ፡ ምስ ምውሳኽ ደረጃ ትምህርቶም ደረጃ ውዳበ'ውን ብምውሳኽ፡ ሕጹያት ሕመረት ንምምልማል ናብ ውዳበ ፊተውራሪ ይውደቡ። ኣብዚ ውዳበ'ዚ፡ ጽልዋ መዘና ዝያዳ ዝዓብየሉ እዋን ምስ ምዃኑ፡ ቀንዲ ዕላማ ውዳበ ፊተውራሪ ንመዛኑ ምንቕቓሕ፡ ምምእዛንን ምጽላውን'ዩ።

ኣብ ካልኣይ ደረጃ ድማ ገና ታሽዓይ ክፍሊ ኣብ ምጅማር፡ እቶም ኣብ ውዳበ ፊተውራሪ ዝጸንሑ ተመሃሮ፡ ብዝጸንሖም ንጥፈታትን ዘጥረዩዎ ንቕሓትን ኣበርክቶን ተራእዩ፡ ናብ ውዳበ ሕመረት ይሰጋገሩ። ውዳበ ሕመረት ኣብ ኣብያተ ትምህርቲ ግብራዊ ስራሕ ዝሰርሕ ውዳበ ኰይኑ፡ ነፍሲወከፍ ጉጅለ ሕመረት ናይ ገዛእ ርእሳ መራሕቲ ብምምራጽ፡ ኣብ ዝተፈላለየ ክለባት ዝተፈላለየ ንጥፈታት ተካይድ። ብዘይካዚ፡ ተመሃሮ በብዝንባለኦም ተወዲቦም ዝሰርሑለን፡ ብኣካያዲት ኣካል ዝምርሓ ክለባት ኣለዋ። እዘን ክለባት፥ ብርክት ዝበሉ መራሕቲ ኣብ ምፍራይ ልዑል ተራ እትጻወት ክለብ መሪሕ፣ ብርክት ዝበሉ ስነ-ጥበበኛታት ኣብ ምፍራይ ልሉይ ኣበርክቶ ዘሎዋ ክለብ ስነ-ጥበብ፡ ዝተፈላልየ መጽሓፍትን ጽሑፋትን ኣብ ምብርካት ዝነጥፉ መንእሰያት ኣብ ምፍራይ ዘይንዓቕ ኣበርክቶ እትገብር ክለብ መጽሓፍ፣ ንፉዓት ጋዜጠኛታትን ሰነድትን ኣብ ምፍራይን ምምልማልን እትሰርሕ ክለብ ሚኒ-ሚድያን እየን። ኣብ ኵለን እዘን ዝተጠቕሳ ሞያታት ብሉጽ ብቕዓት ዘንጸባረቑ መንእሰያት እንተ ደኣ ርኢኹም፡ ሕተቱሎም፡ ናይ ግድን በዘን ናይ ማሕበር ውዳበታትን ክለባትን ዝሓለፉ'ዮም።

ድሕሪ ውዳበ ሕመረት ዝመጽእ ውዳበ ካድራት ኰይኑ፡ ኣብዚ ውዳበ ዝሳተፍ ኣባል፡ ብዛዕባ ግቡኣትን ሓላፍነትን ዜጋታት ንምርዳእ ዘኽእሎ፣ ብዛዕባ ፖለቲካዊ፡ ማሕበራዊ፡ ቍጠባውን ህሉው ኵነታት ሃገርን ዓለምን ንምግንዛብ ዘኽእሎ ዝተፈላለየ ኣርእስትታት ይምሃር። እቶም ኣብዚ ውዳበ'ዚ ዝወስዶም ናይ ሲቪክስ ስልጠናታት፡ ስነ-ሕብረተሰብ፡ ስነ-ምግባር፡ ስነ-ሓሳብ፡ መንግስትን ሓይልን ስልጣንን፡ ልኡላውነትን ማዕርነትን፡ ሃገርን ሃገራውነትን፡ ባህሊ፡ ሕግን ቅዋምን፡ ማሕበራዊ ፍትሒ፡ ሃገራዊ ቻርተር፡ ሰብኣዊ መሰላት፡ … ዝኣመሰሉ ኣርእስትታት ብኣሳታፊ ዝኾነ ኣገባብ ይምሃር። እቲ ኣብዚ ዝበለጸ ነገር ከኣ'ባ ላዕለዎት መራሕቲ ግንባርን መንግስትን ኣብዚ ወዳበ ብምምጻእ ይምህሩን ብኣካል ትላለዮምን ዝደለኻዮ ሕቶ ትሓቶምን ኢኻ። ናይ ክልተ ሰሙን ዘይድገማ ኣዝየን ጥዑማት ተዘክርቲ እዋናት ድማ ምስ ካብ ዝተፈላለየ ንኡሳን ዞባታት ዝመጽኡ ከማኻ ካድራት ትላለየሉ መድረኽ ኣሎ። እዚ፡ ኣብ ነፍሲወከፍ ዞባ ዝካየድ ንቡር ንጥፈት ማሕበር'ዩ። ካልእ ናብ ዝተፈላለየ ታሪኻውን ልምዓታውን ቦታታት ዑደት ምግባር ከኣ ካልእ ምስ ሃገርካን ከባቢኻን ዘላሊ ብሉጽ መደብ ኣሎ።

"እዚ ኵሉ ደኣ ከመይ ፈሊጥክዮ፧" ትብሉ ትህልዉ። ኣብ መልቀቒ ፈተና ሻሙናይ ክፍሊ ልዕሊ 90% ነጥቢ ምስ ኣምጻእኩ፡ ኣባል ቀያሕቲ ዕምባባ፡ ፊተውራርን ከይኰንኩ እንከለኹ፡ ማሕበር ክስለም ኢሉ ወሲዱ ታብለት ምስ ሸለመኒ፡ ብዛዕባ ማሕበር ንጹር ስእሊ ክህሉወኒ ክኢሉ። ሽዑ ኣብ ክለብ ንባብ ተጠርኒፈ። ንጥፈታተይ ተራእዩ ናይ ፊተውራሪ ስልጠና ተዋሂቡኒ። ኣባል ሕመረትን ካድርን ብምዃን ንጥፍቲ ኣባል ማሕበር ንምዃን በቒዐ ኣለኹ እብለኩም።

በዚ'የ ኸኣ፡ "ናብ ማሕበር ንኺድ ምስ በሉኒ ተሓጐስኩ፡" ዝበልኩ።

ከም ጀማራይ ...

1 ኣብ እትሰርሖ ዘለኻ ነዊሕ ከይተጐዓዝካ ብዙሕን ቅልጡፍን ውጽኢት ትጽበ እንተ ሃሊኻ፡ ኣይትሸገር ኩሉ ጀማራይ ዝሓልፎ መስርሕ እዩ።

2 ኩሉ ነገር ትፈልጥን ኣዝዩ ብዙሕ ፍልጠት ከም ዘሎካን ኰይኑ ይስምዓካ እንተ ደኣ ሃልዩ፡ ሕማቕ ኣይሰማዕካ፣ ምስ ግዜ ዋላ ሓንቲ ከም ዘይትፈልጥን ኣእምሮኻ ንብዙሕ ዕድላት ክፉት ክትገብርን ክትክእል ኢኻ። ንሕጂ ግና እቲ ዘሎካ ዝመስለካ ናይ ሓሶት ፍልጠት ተነፍሓሉ ድሓን፣ ተመኩሮ ባዕሉ ከንፍሶ እዩ።

3 ልዕሊ መጠን ምድላውን ዝወጠንካዮ ብግቡእ ዘይምስራሕን የጋጥመካ እንተ ደኣ ሃልዩ፡ ልብኻ ኣይሰበር። ኩሉ ውጥን ብጽፉፍ ከም ዘይከይድ ክትምሃር ዝተዳለወ መስርሕ ዕቤት'ዩ። ኩሉ ናይ መጀመርታ ውጥን ፍሹል እዩ።

4 ንነገራት ብግብሪ ከይፈተንካዮም፡ ብርእይቶ ናይ ሰባት ጥራሕ ትፈልጦም ይመስለካ እንተ ደኣ ሃልዩ፡ እዚ እውን ዝኾነ ጀማራይ ዝገብሮ ጌጋ ብምዃኑ ሕማቕ ኣይሰማዕካ። እቲ ከኸውን ዘሎዎ ግና ኣብ ባይታ ፈቲንካ ዝፈለጥካዮ ምዃኑ ምስ ተመኩሮ ክስወጠካ እዩ።

5 ነዊሕ ከይከድካ ይስልክየካን ንነገራት ጅምር ግድፍ ተብሎም እንተ ሃሊኻን ኣይትጨነቕ። ካብ ደንጉኻን ነዊሕ ምስ ከድካን ምቍራጽ፡ ቀልጢፍካን ነዊሕ ከይከድካን ምቍራጽ ከሓይሽ'ዩ። እዚ ግና ነቲ ጐዕዞ እምበር ንሕልምኻን ባህግኻን ተቋርጾ እንተ ዘይሃሊኻ እዩ።

6 ኩሉ ቀሊል ነገር ኣኸቢድካ ትርእዮ እንተ ደኣ ሃሊኻ፡ ኣይትፍራሕ። ኩሉ ነገር ቅድሚ ቀሊል ምዃኑ ከቢድ እዩ።

7 ንህይወት ካብ ኩሉ ኩርናዓት ኣይትምልከታን ወይ ኣይትቃለሳን እንተ ደኣ ሃሊኻ፡ ብዓይኒ ስራሕ ወይ ትምህርቲ ጥራሕ ትጥምታ እንተ ደኣ ሃሊኻ፡ ኣጠማምታኻ ከፍርሓካ የብሉን። ምስ ግዜ ንህይወት ብብዙሕ መገዲ እትገጥመሉን እትጥምተሉን መድረኽ ክመጽእ'ዩ። ንሕጂ ግና ኣጽቢብካ ትጥምት ምህላውካ፡ ጸቢብ መጻኢ ከም ዘሎካ ገይርካ ኣይትሰከፍ።

> **"ዝሓሰበ ክገብር ንዝፍትን፡ ኩሉ ይከኣሎ እዩ።"**
>
> - ኣሌክሳንደር ዘ ግሬት

ሞባይልካ ክትቀትለካ'ያ

ሰብ ከም ዝመውት እምበር ብምንታይ ከም ዝመውት ኣይፈልጥን'ዩ፣ ንሕና'ውን ከምኡ። ብሕማም፡ ሓደጋ፡ ዕቤትን ካልእ ብዙሕ ምኽንያታትን ጠንቂ ሞትና ክኸውን ይኽእል'ዩ። እሞ ሕጂ ኣነ ካልእ ጠንቂ ሞት እንተ ነገርኩኸ እንታይ ክትብል ኢኻ፣ ሞባይካ ክትቀትለካ እያ።

"ብኸመይ፧" ግርም! "ብኸመይ" ዝብል ለባም። ሕዝ በል፥

1. ***መፈንጠራ ዶፓሚን፥*** ዝበዝሐ ካብ ግዜና ኣብ ማሕበራዊ መራኸቢታት ነውዕለሉ ኣብ ዘለና እዋን፡ ኣብ ማሕበራዊ መራኸቢታት 'Like' ክንረክብ ከለና፡ ሓደ ቪድዮ ክንርኢ ከለና ወይ መልእኽቲ ክመጽኣና እንከሎ፡ ኣእምሮና 'ዶፓሚን' ዝብሃል ናይ ሓጐስ ሆርሞን ይነዝዕ። እዚ ሆርሞንዚ ከም ሓሺሽ ወልፊ ዘትሕዝ ሆርሞን'ዩ። ማሕበራዊ መራኸቢታት ዝተሰርሓሉ ኣገባብ፡ ከም ናይ ቍማር ማሽን'ዩ፣ 'ቀጺለ እንታይ ክረክብ'የ፣' ዝብል ሃንቀውታ ፈጢሩ ኣብ ውሽጢ ሞባይልካ ከም እትቕበር ብምግባር ኣተኩሮኻ ይሰርቕ።

2. **ሞባይልን ስነ-ልቦናዊ ሞትን፥** ማሕበራዊ መራኸቢታት 'ብዝሒ መሓዙት' ዝህበካ እናመሰለ፡ ዝያዳ ብሕቱው ከም እትኸውን ዝገብር ሓይሊ ኣሎዎ። ካልኦት ዘርእዩዎ ናይ ሓሶት ጽባቐን ሃብትን፡ ምስ ናትካ ናይ ሓቂ ህይወት እናወዳደርካ፡ ንርእስኻ ትንዕቀሉ ደረጃ ትበጽሕ። ጭንቀትን ቅዛነትን ቀንዲ መለለዪ 'ስማርት' ተለፎን ኰይኑ፡ ምስ ሰብ ከም ዘይትቃረብን ንበይንኻ ከም ትብሕትን ይገብረካ።

3. **እቲ ዝጠፍእ ዘሎ ናይ ሓቂ ህይወት፥** "ሞባይልካ ትቐትለካ እያ:" ክብሃል ከሎ፡ ግዜኻ ትሰርቀ ኣላ ማለት'ዩ። ግዜ ድማ ህይወት'ዩ። ምስ ስድራኻ ኮፍ ኢልካ ሞባይልካ ትጥውቕ እንተ ኴንካ፡ ምስ ኣዕሩኽካ ኴንካ ኣብቲ ስክሪን ትጥሕል እንተ ኴንካ፡ ብኣካል ዘለኻ'ኳ እንተ መሰለካ፡ ብመንፈስ ግና ሞይትካ ኢኻ። እቲ ሞባይልካ ትሰርቆ ዘላ ግዜ፡ ተመሊሱ ዘይመጽእ ክፋል ህይወትካ እዩ።

4. **ኣካላዊ ጕድኣት፥** ጸሊም ብርሃን (Blue Light)፣ ድቃስካ ይዘርግ፣ ንዓይንኻ ድማ የድክሞ። ሕማም ከሳድ፣ ኩሉ ግዜ ተደፊእካ ስለ እትጥውቕ፡ ኣዕጽምቲ ክሳድካ ይጐዳእ። ውሑድ ምንቅስቓስ፣ ሰዓታት ኮፍ ኢልካ ስለ እትሕልፍ፡ ንልብኻን ንኣካላትካን ሓደጋ'ዩ።

ኣካዳሚ

ሱራፌል ተስፋብሩኽ

ዕረፍትና ኣብ ጥቕሚ ንምውዓል

ተመሃሮ ኣብ ግዜ ክረምቲ ዝገብሩዎ በበይኑ ንጥፈታት ኣሎ። ኣብዚ ወቕቲ'ዚ ብዙሕ ግዜ ስለ ዝርከብ፡ ተመሃሮ ክገብሩዎ ንዘድልዩዎ ንጥፈት ግዜ ኣይስእንሉን። ከምቲ ኣብ ናይ ትምህርቲ ወቕቲ ብመደብ እንተ ከይድካ ቀ-ምነገር ዘሎዎ ዕዉት ግዜ እተሕልፍ፡ ኣብ ግዜ ክረምቲ'ውን ብመደብ ምኻድ ቀ-ምነገር ዘሎዎ ናይ ምዝናይ ግዜ ከተሕልፍ የኽእል። ዕረፍትን ምዝንጋዕን ብፍላጥ ክትገብሮ እንከለኻ ክሳራ ኣይርከቦን። እቶም እዚ ናይ ክራማት ወቕቲ እንታይ ክትገብሩ ምኺንኩም ዝወሰንኩም ተመሃሮ፡ ብመደብኩም ተዛኒኹም ኪዱ፣ እንተ እቶም ሓሳብ ዘይጸንሓኩም ግን ዕረፍትኹም ኣበይ ከተሕልፉዎ ትኽእሉ ኣመት ዝህብ ሓደ ሓደ ነጥብታት ቀሪብናልኩም ኣለና፥

1 ምዝናይ

ክረምታዊ ዕረፍቲ ስሙ ከም ዝሕብሮ ዕረፍትን ምዝንጋዕን'ዩ። ኣብ ትምህርቲ ተቐሪኑ ዝነበረ ኣእምሮ ቀ-ሩብ ክዛነ ኣሎዎ። ተመሃሮ ነቲ ብዘይ ዕረፍቲ ፍልጠት ክምእርር ዝጸንሐ ኣእምሮ፡ ብዝተፈላለየ ኣገባብ፡ ኣብ ርእሲ'ቲ ናይ ህይወቶም ግዴታታት፡ እናተዘናግዑ ከሕልፉዎ ይምዓዱ። ዝተዛነየ ኣእምሮ ነቲ ድሒሩ ዝመጽእ ዓመተ-ትምህርቲ ኣገዳሲ ስለዝኾነ።

2 ምድላይ ሓድሽ ነገር

ሓድሽ ነገር እንታይ'ዩ፧ ፍልጠት፡ ብትምህርቲ ጥራይ ኣይኮነን ዝርከብ፣ ገድሊ ህይወት ብትምህርቲ ጥራይ ኣይኮነትን እትከኣል፣ ስፍሓትን ብልሕን ኣእምሮ'ውን ሚእቲ ካብ ሚእቲ ብትምህርቲ ኣይኮነን። እቲ መዓልታዊ እንሓልፎ፡ እንርእዮ፡ እንሰምዖ፡ እንትንክፎ፡ ወዘተ በብደረጃኡ ነናቱ ግደ ይጻወት። ሓድሽ ነገር ንምርካብ ብዙሕ ነገር ክግበር ይከኣል'ዩ። ብቐረባ ምስ ልምዲ ሕብረተሰብና ዝኸይድ እምበኣር ናብ ኣዝማድን ቤተሰብን ምብጻሕ'ዩ። እቶም ኣብ ከተማ እንነብር፡ ንሳልስልቲ ትኹን ንሰሙን ዓድና በጺሕና ምስ ናብራ ገጠር ተላሊና ክንመጽእ ንኽእል ኢና። እቶም ኣብ ገጠር ንቕመጥ'ውን፡ ዕድል እንተ ረኺብና፡ ንሰሙን ወይ ሳልስቲ ናብ ከተማ መጺእና ብዙሕ ሓድሽ ነገር ክንርኢ፡ ክንፈልጥን ክንገብርን ንኽእል። ሓድሽ ነገር ምፍታን ኣብ ኣእምሮና፡ ኣብ ሓደ ሸንኽ ወርቂ መሊኡ ተዓጽዩ ዝነበረ ገዛ ንኽንከፍት ይሕግዝ።

3 ምንባብ መጽሓፍቲ

ክረምቲ ልምዲ ንባብ ንምጥራይ ኣዝዩ ሓጋዚ'ዩ። እቲ እነንብቦ መጽሓፍቲ ኣብ ድልየትናን ምርጫናን ይምርኰስ። ከምቲ ዝብሃል፡ 'ምንባብ መግቢ ኣእምሮ' ስለዝኾነ፡ ንኣእምሮና ኣመና የገድሶ እዩ። እቲ ብምዝንጋዕን ጸወታን ዝሓልፍ ግዜ፡ ብእዛናዩ መገዲ፡ ፍልጠት፡ ብልሒ፡ ስፍሓት ኣጠማምታ፡ ዕብየት ግንዛበ፡ ልቦናን ሓበሬታን ክንከስበሉ ዘኽእል፡ ኩሉ ግዜ ዘይንገብሮ ግን ቀሊል ንጥፈት'ዩ።

4 ምልላይ ተውህቦ

ዝበዝሐ ሰብ ዝተፈልየ ናቱ ዝንባለ ወይ ሓይሊ ኣሎዎ። ገለና ብእዋኑ ንፈልጦ፡ ገለና ከኣ ኣይንፈልጦን። ዝንባለኻ ምልላይ ሓደ ካብ ዝዓበየ ርኽበታት ህይወትካ ምኻኑ ምግንዛብ ኣገዳሲ እዩ። ዝምባለኻ ምልላይ፡ ኣብቲ ንቡር ጉዕዞ ህይወትካ ጥራይ ዘይኮነ፡ ኣብቲ ሕጂ ትኸዶ ዘለኻ ጉዕዞ ትምህርቲ'ውን ሓጋዚ'ዩ። ኣብ ግዜ ኵትትናኻ ወይ ናይ ካልኣይ ደረጃ ትምህርትኻን ቅድሚኡን ዝምባለኻ ምልላይ እምበኣር፡ ነቲ ጽባሕ ንግሆ ኣብ ላዕለዎት ትካላት ትምህርቲ ክትምሃሮን ክትዕወተሉን እትደሊ ዓውድን ንምንጻር'ውን ይሕግዝ።

5 ምጥራይ ክእለት

ሓድሽ ክእለት ምጥራይ፡ ኣእምሮኻ ንኽበስል ይሕግዝ፣ ብዓቢኡ ግዜኻ ብቑምነገር ተሕልፎ ኣለኻ። ኣብ ንእስነትካ ብቐልጡፍ ናይ ምሓዝን ምርዳእን ዓቕሚ ስለ ዘሎካ፡ ክይተፈለጠካ ዓቢ ሞያዊ ናይ ምኻን ዕድል ኣሎካ።

ካተካልያ ካሉታዊ ልምዲ

ሓደ ወዲ 32 ዓመት መንእሰይ ናብ ሓደ ኣማኻሪ ሕክምና ኣእምሮ ከይዱ፡ “ዓባይ ዓባይቶይ እናጠበውኩ ጉድ ረኺበ። እንታይ እንተ ገበርኩ ይሕሸኒ፧” ክብል ሓተቶ።

እቲ ኣማኻሪ ከኣ፡ “ብዙሕ ኣይትገደሰሉ” በሎ’ሞ፣ “መዓልታዊ ኣጸብዕቲ እናቖየርካ ጥበዎ፡” ክብል መኸሮ። ከምቲ ዝተባህሎ ክገብር ጀመረ። መዓልታዊ ክጠቡው ክሓስብ እንከሎ፡ ኣየነይቲ ኣጸብዕቱ ከም ዝጠቡው ሓሲቡ ክጠቡው ጀመረ። ነቲ ልምዱ ፋሕ ስለ ዘበሎ ሰሙን ምስ ገበረ ድማ ልማዱ ክሓድጎ ቀለለሉ።

እቲ ኣማኻሪ፡ “ሓደ ነገር ልማድ ምስ ኰነ ክትእለየሉ ክብድ ይብል’ዩ። ሓድሽ ኣተሓሳስባ ክነማዕብል ኣብ ዘገድደና እዋን ግን ሓደስቲ ውሳነታትን ምርጫታትን ክንፈጥር ኣሎና። ሽዑ ልማድና ንምጥፋእ ጻዕሪ ከም ዘየድልየና ክንፈልጥ ኢና፡” በሎ።

ምንጪ፡ Maktub

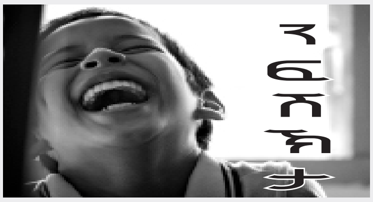

መን ከይሓምቆ ዘሎካ ተወከፍ...

ዓብዱ፡ ኣቦ ሃዲል፡ ብሕንቅል-ሕንቅሊተይ ጦቕ ኣቢሉዋ ነበረ። ሓደ መዓልቲ ከም ኣመሉ፡ “ሕንቂል-ሕንቂሊተይ ሃዲል ጓለይ፧” በላ።

ሃዲል፥ “ሰናብሰናቢተይ።”

ዓብዱ፥ “ብህወቱ ዝዓበደ ምስ ሞተ ዝቐሸሸ፡ ፍለጥለይ፧”

ሃዲል ሓሲባ ሓሲባ ከም ዘይትፈልጣ ምስ ተረድአት፡ “ተደረር፡” በለቶ።

“ወጠጦ፡” ብምባል ሰሓቓ ዓብዱ። ሃዲል ባህ ኣይበላን።

“በል ባባ ኣነ ከኣ ናይ ዓበይቲ ክሓተካ፡” በለት ሃዲል፣ “ኣብ ኢድካ ኣርባዕተ ኣራንሺ ኣለዋኻ፣ ንኣርባዕተ ሰባት ክክልተ ኣራንሺ ሂብካዮም። ኣብ ኢድካ ክንደይ ይተርፈካ፧”

ዓብዱ ኣብታ ሕቶ ሓደ ሽግራ ኣሎ ኢሉ ብምሕሳብ ነዊሕ ተመራመረ። ሓሙሽተ ግዜ ፈቲኑ ኣመለሳን። “በሊ ተደረሪ፡” ምስ በላ፡ “ኣብ ኢድካዶ ኣራንሺ ኣሎካ’ዩ!፧” ብምባል ሰሓቐቶ።

ነብስኻ ምጽንባል

ነብስኻ ምጽንባል፡ ኣገዳሲ ክፋል ነብሰ-ምክንኻንን ዕቤትን እዩ። ነብስኻ ምጽንባል ብዙሕ ነገራት’ዩ ዝጠምር፥

- **ምምስጋን፥** መዓልታዊ ዘሎካ ትዕድልትን ጸጋን እናዘከርካ ምምስጋን፣
- **ምዝካር፥** ክሳዕ ሕጂ በጺሕካዮ ዘለኻ ደረጃን ዝሰገርካዮ ዓቢ ይኹን ንእሽተይ ብድሆ ዘኪርካ ነብስኻ ምምዃስን ሞሳ ምሃብን፣
- **ምድላው፥** ንዘጓነፈካ ብድሆ ከም እትሰግሮ ኣሚንካ ምጕዓዝን እወታዊ ርድኢት ምምዕባልን፣
- **ዕረፍቲ፥** እኹል ድቃስ ብምውሳድ ድዩ ብኻልእ ነብስኻ ምዕራፍን ምሕብሓብን፣
- **ነብሰ-ኣልያ፥** ነብስኻ ብጽሬት ብምሓዝ፡ ስሩዕን ዝተመጣጠነን ብምምጋብ፡ ኣካላዊ ምንቅስቓስ ብምክያድ ስሩዕ ነብሰ-ኣልያ ምግባር፣
- **ምዝንጋዕ፥** ከይበዝሐን ኣንፈቱ ብዘይስሓተ ኣገባብን ኣእምሮኻ ከተዛንዮ ምኽኣል፣
- **ትፈትዎ ነገር ምግባር፣**
- **ኣብ ዘዕበየካን ዘማዕበለካን ንጥፈታት ምስታፍ።**

ነብስኻ ምጽንባል ምስ ሀይሀይታን ዕንዳረን ክተሓሓዝ የብሉን። እንታይ ድኣ፡ ነብስኻ ንምምዃስን ንምምትብባዕን ዝዓለመ ክኸውን ይምረጽ። ምጽንባል፡ ንኻልእ ዓወታት መሊሱ ተሰፋ ዝህብን ዘዳሉን እምበር ብኣንጻሩ ኣይኮነን። እዚ ማለት፡ ሓይሊ ዝህብ እምበር፡ ሓይልኻ ዘወስድ ክኸውን የብሉን።

ሓደ ሓደ እዋን፡ ኣብ ትምህርቲ ይኹን ስራሕ ኣድሂብና ነብስና ንርስዓሉ እዋን ኣሎ። ስለዚ፡ እኹል ዕረፍቲ ምውሳድ ኣካል እቲ ጕዕዞ ምዃኑ ተረዲእና፡ ነብስና እቲ ዝግባኣ ዕረፍትን ምክንኻንን ክንገብረላ ይግባእ።

ኣሚራ ሰናይ

ናይ ንባብ ልምዲ ንምጥራይ

1- ናይ ንባብ ሽቶ ምስራዕ

ኣብ ሓደ ዝተወሰነ ግዜ ከተንብቦ እንትኽእል መጽሓፍቲ ወስን። ንኣብነት፥ 'ኣብ ወርሒ ሓንቲ መጽሓፍ፣ ኣብ ዓመት ከኣ 12 መጽሓፍቲ ከንንብ'የ፡' ኢልካ፡ ኣብ ሰሙን፡ ወርሒ፡ ዓመት እተንብቦ ቍጽሪ መጽሓፍቲ ብምውሳን፡ ሽቶ ክትሰርዕ ይከኣል'ዩ። ከምዚ ምግባር ከኣ ገዛእ ርእስኻ ከተነቓቕሕን ምስ ነብስኻ ክትተሓሳሰብን የኽእል።

2- ተንብበሉ ምቹእ ቦታ ምፍላይ

ንኣድሆ'ኻ ዝሰርሕ ዘይብሉ፡ ምዉቕን ምቹእን ተንብበሉ ቦታ ምፍላይ ንተመሳጥካ የዕብዮ። እዚ፡ ኣብ ሓደ ኵርናዕ ገዛኻ፡ ካንሸሎኻ፡ ገዛውትኻ፡ ቤት ንባብ፡ ... ክትፈጥሮ ይከኣል። ኣብ ጽምዋ ዝበለ መናፈሲ ቦታታት'ውን ከም ኣማራጺ ክትጥቀም ይከኣል'ዩ።

3- መጽሓፍ ምምራጽ

ናይ ንባብ ልምዲ ንምጥራይ በቲ ትፈትዎ ክትጅምር ከለኻ ሓጋዚ'ዩ። ምስ ዝምባለኻን ንኣኻ ዘገድሰካን ጕዳያት ዝቐርብ መጽሓፍ መሪጽካ ኣንብብ። ከምዚ ምግባር፡ ምንባብ ኣዘናጋዕን ተፈታውን ንጥፈት ክኾነልካ'ዩ። ድሕሪ ዝተወሰነ ግዜ፡ ናይ ንባብ ልምድኻ ምስ ኣዕበኻ፡ ካብቲ ንዝንባለኻ ዝቐርብ መጽሓፍቲ ወጺእካ ካልእ ጅራት ብምንባብ ፍልጠትካ፡ ምስትምቓርካ፡ መረዳእታኻ፡ ... ከተስፍሕ ክሕግዘካ'ዩ።

4- መደብ ምስራዕ

መጽሓፍ እተንብበሉ ግዜ፡ ልክዕ ከምቲ ዓበይቲ መደባትካ ግዜ ፍለየሉ። ኵሉ ገዲፍካ ኣብ መደብካ ከተንብብ ፈትን። መጽሓፍ ንምንባብ ውሱን ናይ ንባብ ግዜ መዓልታዊ ፍለ። ኣብታ ሰዓት ምንባብ ብዘይካ ንባብ ካልእ ንጥፈት ከይሓወስካ ኣሰላስሎ።

5- ንባብ ናብ ልምዲ ምቕያር

ልምዲ ብምድግጋም'ዩ ዝጥረ። ንባብ፡ ኣካል'ቲ ዝደጋገም መዓልታዊ ንጥፈታትና፡ ንገለ እዋን ብቐጻሊ ምስ እነዘውትሮ፡ ናብ ልምዲ ይቕየር። ንባብ ምስ ገለ ካብቲ መዓልታዊ ከነካይዶ ንጥፈት ከነተሓሕዞ'ውን ይከኣል'ዩ። ንኣብነት፥ ድሕሪ ድራር ወይ ምሳሕ ብቐጻሊ እንተ ኣንቢብና፡ ኵሉ ግዜ ድሕሪ እቲ ልሙድ ንጥፈትና ከነንብብ ከም ዘሎና ነብስና ባዕሉ፡ ናብ ከብሒ መጽሓፍትና ከመርሓና'ዩ።

6- መናብብቲ ምሓዝ

በይንኻ ኴንካ ናይ ንባብ ልምዲ ክጥረ ይከኣል ምኳኑ ዘዛርብ የብሉን። ሓደ ሓደ እዋን ባህሊ ንባብ ንምምዕባል፡ ምስ ግዳሰ ዘሎዎም ሰባት ብምትሕሓዝ'ውን ልምዲ ንባብ ክምዕብል ይኽእል። ከነንብብ እናደለና፡ ንባብ ገዲፍና ካልእ ክንገብር ክንደሊ ኢና፣ ካልእ ዘወናውን ንጥፈት በቲ ሓደ ሸነኽ ኰይኑ ክጽውዓና እዩ። ምሳና ኰይኖም ዘንብቡ ሰባት ምስ እንፈጥር ግን ብዲሲፕሊን ንኽነንብብ ይሕግዘና። ኣብ ርእሲኡ፡ በቲ ዘንበብናዮ መጽሓፍቲ ስለ እነዕልል፡ ንምንባብ መሳጥን ተበሃግን ይገብሮ። ኣብ ናይ ንባብ ማሕበረ-ሰብ፡ ከም ክለብ ንባብ ዝኣመሰለ ምሕዋስ፡ ምስ ንባብ ዝያዳ ክትተኣሳሰርን ልምድኻ ክትገብሮን ዓቢ ግደ ኣሎዎ።

7- ናይ ንባብ ጕዕዞኻ ምዕቃን

ናይ ንባብ ሽቶ ሰሪዕካ (ኣብ ወርሒ ሓንቲ መጽሓፍ ከንብብ'የ) ምንባብ ኣብ ዝጀመርካሉ፡ ጸጸኒሕካ ኣበየናይ ኵነታት ኣለኻ እናገምገምካ ምኻድ ንዝያዳ ንባብ ከነቓቕሓካ ይኽእል። ንኣብነት፥ ኣብ ዓመት 12 መጽሓፍቲ ከተንብብ ሽቶ እንተ ሰሪዕካ፣ ኣብ ሳልሳይ ወርሒ ክንደይ መጽሓፍቲ ከም ዘንበብካ ገምግም። ትሕቲ እቲ መደብ ዝገበርካዮ (ትሕቲ 3 መጽሓፍ) እንተ ኣንቢብካ፡ ንባብካ ከተሳልጥ ክትድረኽ ኢኻ። ዝያዳ መደብካ እንተ ኣንቢብካ ከኣ ሻነይ! ኣብ ዓመት ልዕሊ'ቲ ዝገመትካዮ ከተንብብ ከም እትኽእል ርእሰ-ምትእምማን ክፈጥረልካ እዩ።

8- ናይ ንባብካ ዳየሪ ምሓዝ

ናይ ንባብ ዳየሪ ምሓዝ ኣዝዩ ኣገዳሲ ክፋል ንባብ'ዩ። ካብ ሽቶኻ ጀሚርካ፡ ካብቲ መጽሓፍ ዝመሰጠካ፡ ዝጸላእካዮ፡ ዘሕሰበካ፡ ዝሓደሰካ፡ ዘይትፈልጦ፡ ... ኮታ ባህ ዝበለካ ኣብ ዳየሪኻ እናስፈርካ ምኻድ፡ ምስ ምንባብን ምስትምቓርን እናኣቃረበካ ክኸይድ'ዩ። ናይ ንባብካ ዳየሪ ምሓዝ፡ በቲ መጽሓፍ ኣቢልካ ዝተመሃርካዮ ብምጽሓፍ'ውን ተዘካሪ ክትገብሮ ትኽእል። ብዓቢኡ፡ ብእኡ ኣቢልካ ሓሳብካ ናይ ምግላጽ ልምዲ ተዕቢ።

9- ብንእሽተይ ምጅማር

ናይ ምንባብ ባህሊ እንተ ዘይብልካ፡ ብሓደ ግዜ ክንዲ ግዛዕ መጽሓፍ እንተ ዘይኣንበብኩ ኣይትበል፣ ተስፋ ከቝርጸካ ይኽእል'ዩ። ግና ብንእስ ዝበለ መጽሓፍ ክትጅምር ጽቡቕ'ዩ። ምስ መጠን ዓቕልኻ ዝኸይድ ዓቕን መጽሓፍ ብምንባብ ክትጅምር ይከኣል። ከም ጋዜጣ፡ ሓጺር ዛንታታት፡ ኖቬላ፡ ... ዝኣመሰለ ብምንባብ ክትጅምር ይከኣል። መጽሓፍ እተንብበሉ ቅልጣፈ፡ ከምቲ ናትካ ኣናብባ ኪዶ። ካልኦት ኣብ ክልተ መዓልቲ መጽሓፍ ዝውድኡ ክኾኑ ይኽእሉ፣ ንስኻ ኣብ ክልተ መዓልቲ ዘይወዳእኩዎ ኣይትበል። በቲ ዝምእምኣካ ፍጥነት ኣንብብ።

መልሳ

ሱራፌል ተስፋብሩኽ

ካነቓቕሒ ዛንታ

ናይ ሓደ ዓመት ዕምሪ

ኣንቶኒ ባርገስ ወዲ 40 ዓመት ነበረ። ኣብ ሓንጎሉ ብዝተፈጥረ ዘይንቡር ኩነታት፡ ዕምሩ ክሓጽር ምኺኑ ሓካይም ገለጹሉ። ካብ ሓደ ዓመት ዘይሓልፍ ዕድመ ከም ዝተረፎ ድማ ነገሩዎ። ባርገስ ኣመና ሓዘነ። ኣብቲ እዋን ዘዋህለሎ ገንዘብ ኣይነበሮን። ኣታዊኡ ካብ ኢዱ ናብ ኣፉ ነበረ። ነታ ዘፍቅራ ሳይነ ብዓልቲቤቱ፡ እታ ድሕሪ ዓመት መበለት እትኸውን፡ ዝሓድገላ ቊራቦ'ኳ ኣይነበሮን። ኣብታ ዓመት ምስ ቃንዛኡ እንታይ ከም ዝገብረላ ጠፍኦ። እንተወሓደ ሓደ ናይ ክብሪ ስራሕ ሰሪሑ ክሓልፍ ግን ሓሰበ።

ባርገስ ፍሉጥ ደራሲ ኣይነበረን። ክጽሕፍ ይደሊ ምንባሩ እንተ ዘይኮይኑ፡ ዝደረሶ መጽሓፍ ኣይነበሮን። ውሽጡ ግን ንምጽሓፍ ዝኸውን ዓቕሚ ከም ዝነበሮ ካብ ቀደም ይነግሮ ነበረ። ካብታ ዕምሩ ሓጻር ምኺና ዝፈለጠላ ግዜ፡ ጥሪ 1960፡ ሓንቲ ጻልጣ ወረቐት ናብ ጸሓፊት ማሽን ኣእተወ። ክጽሕፍ ድማ ጀመረ። ክጽሕፍ እንከሎ፡ ንሰበይቱ ሓዲጉላ ዝኸይድ ጽሑፍ እምበር፡ ክሕተም ድዩ፧ ህይወቱ ክልውጥ ድዩ፧ ንሰበይቱ ዘናብራ ሰልዲ ክገድፍ ድዩ፧ ኣይሓሰበን። ግን ብዓቢ ወንን ጻዓትን ጸሓፈ። ሓኪሙ፡ ካብ ድሕሪ እታ ሓጋይ፡ ጽድያን ክረምትን ዘይሓልፍ ናይ ቌጽሲ ዕድመ ከም ዝነበሮ ዝነገሮ ግዜ፡ ሓሙሽተ መጽሓፍቲ ደረሰ። እዘን ሓሙሽተ መጽሓፍቲ፡ ኣብ ዓመት ዘይመልእ ግዜ ክጽሕፈን እንከሎ፡ ካልኦት ፍሉጣት ጸሓፍቲ ኣብ ምሉእ ህይወቶም ዝበጽሑዎ ቊጽሪ'ዩ። ባርገስ ግን ኣብ ዓመት ዘይመልእ ግዜ ጽሒፉ።

ባርገስ ኣብታ ዓመት ኣይመተን። እቲ ኣብ ሓንጎሉ ዝተፈጥረ ጥረ እናጎደለ ከይዱ፣ ድሓር ከኣ ጠፊኡ። እታ ኣመና ፍልጥቲ መጽሓፉ 'ኤ ክሎክ-ዎርክ ኦረንጅ' ዝርከበን 70 መጽሓፍቲ ከኣ ጽሒፉ። ባርገስ፡ ብሰንኪ መንሸሮ ሓንጎል ዝተዋህቦ ዕምሪ-ዓመት እንተ ዘይረክብ፡ ክንድኡ መጽሓፍቲ ምጸሓፈዶ ነይሩ ይኸውን፧ ንሕናኸ ዕምሪ-ዓመት ከም ዘሎና እንተ ንነገር እንታይ ኮን ምገበርና፧

"ኖኖቕኺ! ሕቔ' ምበር"

ጠዓመ ኣብ ጐደና ተለፎን ንኽድውል፡ ንሓደ ካብቶም ዝጽበዩ ዝነበሩ "ጮራ ዲኻ፧" ኢሉ ምስ ሓተቶ ዝረኸቦ መልሲ።

"ናዖ ዓባዖኩም ወሲዶኩም"

መምህር ብእምነት ብዋዛ እናምሃረ ከሎ፡ "'ታይ ኰይነ'የ እስከ ጮሕሚ ዘይብለይ፧" ኢሉ ንተመሃሮኡ ምስ ሓተተ ዝተዋህቦ መልሲ።

ብ
ሁ
ል

ኣገረምቲ ዜናታት ዓለም

'ውግእ ሓሰማ' 1859

ብ1859፡ ኣሜሪካን ኢምብራጦርያ ብሪጣንያን ብሰንኪ ሓደ ሓሰማ ንኹናት ኣብ ኣፍንጫኣን በጺሐን ከም ዝነበራ ትፈልጡዶ፧ እቲ ዛንታ ከምዚ'ዩ፥

ሰንቲ ጀን (ሳን ጁዋን) ኣብ ዝተባህለት ካብ ዋሺንግቶን ንሰሜን እትርከብ ደሴት'ያ። ኣሜሪካዊ ሓረስታይ፡ ኣብ ግራት ድንሹ፡ ሓደ ፋሕሻይ ሓሰማ ካብ ግራቱ ክበልዕ ምስ ርኣየ፡ ተኩሱ ቀተሎ። እቲ ሓሰማ፡ ኣብቲ ቦታ ናይ ዝነበረ 'ሃድሶንስ ባይ' ዝተባህለ ሓያል ብሪጣንያዊ ትካል ዝውነን ነበረ። ሓሰማኦም ዝተቐትሎም ሓያላን ብሪጣንያ፡ ነቲ ሓረስታይ ንኽኣስሩ ነቐሉ። ናይቲ ደሴት ተቐማጦ ኣሜሪካውያን ከኣ ተኣኪቦም ሰራዊት ኣሜሪካ ክሕግዞም ጸውዑ። ካፒተን ጆርጅ ፒከት ዝተባህለ ኣዛዚ ፍሉይ ስርሒታት ተመዚዘ'ሞ 66 ወተሃደራት ሒዙ ናብቲ ቦታ መጽአ። ብሪጣንያውያን ከኣ ሰለስተ ዓርሞሽሽ መራኺብ ኲናት ናይቲ እዋን ሰደዱ። ምሉእ ኣጽዋር ዝዓጠቐ፡ ንኹናት ድሉው ዝነበረ ሰራዊት ክልተ ሓያላን፡ ኣብ ገማምግ እታ ደሴት ንሰሙናት ተፋጢጡ ቀነየ። ንጭፍራ ሰራዊት ብሪጣንያ ዝመረሐ ኣዛዚ ነቲ ኩነታት ምስ ተዓዘቦ፡ ሰራዊቱ ተኹሲ ከይከፍት ብምእዛዝ፡ "ክልተ ዓበይቲ ሃገራት ብሰንኪ ሓደ ድንሽ ዝበልዐ ሓሰማ፡ ዓለማዊ ክብሃል ዝከኣል ኲናት ከካይዳ ኣይግባእን'ዩ፡" ብምባል፡ ግብዝናኦም ውሒጦም ከም ዝረዳድኡን ብሰላም ከም ዝፈትሑዎን ገበረ።

ንፋለምዶ?

ብሰዱኮ

- ኣብ ሓደ ሳንዱቕ ካብ 1-9 ይምላእ፣
- ንትኹልን ንጋድም፡ ሓደ ቍጽሪ ኣይድገምን

6	4			3				7
5		1		7		9		
							1	
		4	9		8		6	
	8				3		2	
			4					
4			1	5	7		3	
2		8	3				4	
7	5						9	6

ብሽጣራ

- ኣብ'ዘን ሰለስተ ሳንዱቕ ዘሎ ቍጽርታት፡ ብምስትብሃል፡ እቲ ብምልክት ሕቶ ተወኪሉ ዘሎ ቍጽሪ ርኸቡ፧

1	4	6
5	2	1
7	8	3

4	8	9
4	5	9
6	1	6

?	3	2
4	8	7
5	4	9

ብተግባራት ቍጽሪ

- ደስ ዝብለኩም ተግባራት ቍጽሪ ብምጥቃም ኣርትዑ፧

5 ☐ 7 ☐ 3 ☐ 9 ☐ 4= 32

'ውግእ ዊስኪ' ብሰሪ ደሴት ሃንስ

ንንውሕ ዝበለ እዋናት፡ ካናዳን ዴንማርክ (ግሪንላንድ)ን ኣብ መንጎኦን ናይ ዝርከብ 1.3 ኪ.ሜ.² (1,290 ሜትሮ ንውሓት ከምኡ'ውን 1,199 ሜትሮ ጐድኒ) ስፍሓት ዘሎዎ ከውሒ፡ ብናይ እጃታ ጉዳይ ይሰሓሓባ ነበራ። ዝበዝሐ ናይ ዋንናት ሕቶታት ናብ ወተሃደራዊ ጐንጺ ዘብጽሕ እኳ እንተ ነበረ፡ (ወይ'ውን እንተኾነ)፡ እዘን ክልተ ሃገራት ግን ኣዛናዪ ብዝመስል መገዲ'የ ፈቲሐናኦ።

ናይ ካናዳ ሰራዊት ኣብ ዝኾነ ሰዓት ኣብታ ደሴት እንተ ዓስኪሩ፡ ናይ ዴንማርክ ባንዴራ ኣውሪዱ ናይ ካናዳ ይሰቅል፣ ካብታ ደሴት ክወጽእ እንከሎ ከኣ ሓንቲ ናይ ካናዳ ዊስኪ ገዲፉ ይወጽእ። ናይ ዴንማርክ ሰራዊት ብግደኡ ኣብታ ደሴት ኣብ ዝዕስከረሉ፡ ናይ ካናዳ ባንዴራ ኣውሪዱ ናይ ዴንማርክ ባንዴራ ይሰቅል፣ ካብታ ደሴት ኣብ ዝወጽኣሉ እዋን ከኣ ናይ ዴንማርክ ዊስኪ ገዲፉ ይኸይድ። እዚ ብ'ውግእ ዊስኪ' ዝጥቀስ ናይ ደሴት ሃንስ ጥበብ ምሕደራ ግጭት፡ ን50 ዓመታት ከምኡ ኢሉ ቀጺሉ። ብ2022 ግና ክልተአን ሃገራት ነታ ደሴት ኣብ ክልተ ብማዕረ ብምምቃል ንምቅብባል ዊስኪ ኣዕረፋኦ።

ሰፈር ለኺኹቶ ዘገዳዳት ስኮትላንድ

ስኮትላድ፡ እታ ቀዳመይቲ፡ ምስ ነፍሲወከፍ ሓድሽ ህንጻ፡ ንለኻኹታ (swifts) ንዝተባህላ ኣዕዋፍ ዝኸውን ፈቓቕ ክግደፍ ብሕጊ ዘጸደቐት ሃገር ኰይና ኣላ ተበልናኩምከ፧

ስኮትላንድ ኣብቲ ቍጽሪ ለኺኹቶ እናወሓደሉ ዝኸደሉ ዘሎ እዋን ዘውጽኣቶ ሕጊ፡ "ኣገዳስን ዓቢ ፍልልይ ዝፈጥርን ስጕምቲ'ዩ፡" ብምባል ብግዱሳት ተናኢዳ።

ኣብ ነፍሲወከፍ ህንጻ፡ ለኺኹቶ ሰፈረን ዝሰርሓሉ ከፋት ቦታ ከም ዝህሉዎ ክግበር'ዩ። ነዚ ዝኸውን ከኣ ብደገ ሸነኹ ጓንጓን፡ ብድሕሪኡ ግን ንውሽጢ ገዛ ዘየሕልፍ ዕጹው ዝኾነ ሕጡብ፡ ኣብ ነፍሲወከፍ መንደቕ ሓድሽ ገዛ ኣብ ስኮትላንድ ክርአ እዩ።

ሕክያተት ሙላ ነስረዲን

ሓደ ረፋድ፡ እቲ "ዕቡድ'ዩ፡" ዝብሉዎ ሙላ ነስረዲን፡ እንቋቑሖ ኣብ ክዳኑ ጠቕሊሉ፡ ሰብ ናብ ዝእከበሉ ማእከለ ከተማ ከደ። ኑቶም ዝጸንሑዎ ሰባት ከኣ ኣከቦም።

"ሎሚ ኣዝዩ ፍሉይን ኣገዳስን ውድድር ክህሉ'ዩ። ኣብ ውሽጢ'ዚ ክዳን እንታይ ከም ዘሎ ዝፈለጠ ነታ ንብረት ንእኡ ክወስዳ'ዩ፡" በሎም።

እቶም ሰባት ነንሓድሕዶም እናተጠማመቱ፡ "መላእኽቲ ዲና ዝተሸፈነ ንፈልጥ፡" በሉ።

"ድሓን፡" በለ ሙላ፣ "ኣብ ውሽጢ'ዚ ክዳን ዘሎ ነገር ልክዕ ከም ብጫ ናይ እንቋቑሖ ኣሎዎ። ዙርያኡ ከኣ ብቐሊሉ ክስበር ዝኽእል 'ሽል' እተሸፈነ'ዩ። ብኻልእ ወገን'ውን ምልክት ወይ ውከላ ናይ ፍርያምነት ይግልጽ። ናብ እንዳ ዝነፍራ ጨራሩ ከኣ'ዩ ዘዘክረና። ስለዚ፡ እቲ ኣብ ውሽጢ'ዚ ክዳን ዘሎ እንታይ ምዃኑ መን ክነግረኒ ይኽእል፧"

መብዛሕትኦም፡ 'እዚ ጽሉል ሰብኣይ እንቋቑሖ'ዩ ሒዙ ዝህሉ፡' ኢሎም ሓሰቡ። ግና እቲ መልሲ ትኽ ዝበለን ርዱእን ስለዝኾነ፡ "ኣብ ማእከል ብዙሓትዶ ክንስሓቕ፡" ብምባል ኣስቀጡ።

"እንቋቑሖ እንተ ዘይኮነኸ፡ እዚ ፍሉጥ መምህር ናይ ሲፉ ስቕ ኢሉ ኣይኮነን ኣምጺኡዎ። እቲ ማእከላይ ብጫ ዝበሎ ጸሓይ፡ እቲ ዙርያ ከኣ ናይ ኣልኬሚ መብሰሊ'ዩ ዝኸውን። እዚ ጽሉል ሰብኣይ ንነፍሲ ወከፍ ሰብ ዓሻ ከምስሎ'ዩ ዝደሊ፡" በሉ።

ሙላ ነስረዲን ደጋጊሙ ሓተተ። ደፊሩ ክዛረብ ዝኽእል ግን ኣይረኸበን። ነቲ ክዳን ከፊቱ እንቋቑሖ ኣውጽአ።

"ነቲ መልሲ ኵላትኩም ሓሲብኩሞ ነይርኩም። ደፊሩ ክዛረብ ዝኽእል ግን ኣይነበረን፡" ብምባል ናብ ኵሎም ግልጽ ግልጽ ድሕሪ ምባል፡ "ናይቶም ዘይደፍሩ (ሪስክ ዘይወስዱ) ህይወት'ውን ከምኡ እያ። መፍትሒታት ኵሉ ሳዕ ይወሃበና እዩ። ሰባት ግን ዝተሓላለኹ መልስታትን መግለጺታትን እዮም ሃሰው ዝብሉ። ዋላ ሓደ ከየፍረዩ ከኣ ይውድኡ፡" በለ።

ብሱዶኮ

መልሲ ንፋለም

6	4	9	8	3	1	2	5	7
5	3	1	6	7	2	9	8	4
8	2	7	5	4	9	6	1	3
3	7	4	9	2	8	5	6	1
1	8	5	7	6	3	4	2	9
9	6	2	4	1	5	3	7	8
4	9	6	1	5	7	8	3	2
2	1	8	3	9	6	7	4	5
7	5	3	2	8	4	1	9	6

ብሸጣራ

- ኣብ'ተን ሰለስተ ሳንዱቕ ዘሎ ቍጽርታት፡ እንተ ኣስተብሂልኩም፡ እተን ሰናዱቕ ተላጊበናሉ ብዘለዋ ጫፍ ዝስራሕ ቁናን መስመር፡ 123456?89 እናበለ'ዩ ዝኸይድ። እታ ትምላእ ቍጽሪ 7 እያ።

ብተግባራት ቍጽሪ

5 ☐ 7 ☐ 3 ☐ 9 ☐ 4= 32

((5x7)-(3x9))x4=32

(35-27)x4=32

8x4=32

ሽዊት

ኣብርሃም ዮሃንስ
(ወዲ-ዕቋር)

ንዘናጋዕ

ብእተመሳቐለ ቓላት

ኣብዛ ሰንጠረጅ ዝተፈላለየ ፊደላት ኣሎ። ነቲ ብየማን ሸነኽ ዘሎ ሕቶታት እናመለስና፡ ንመልስና ኣብዛ ሰንጠረጅ ንርከቦ። ናብ ዝደለናዮ ኣንፈት ብምጉዓዝ መልስና ክንረክብ ንኽእል ኢና።

ኣ	ዱ	ሊ	ስ	ደ	ለ	ይ	ሳ	ር	ዋ
ስ	ዓ	ዋ	ተ	ቀ	ሕ	መ	የ	ት	ረ
መ	ሰ	ስ	ና	ም	ይ	ከ	ኣ	ሎ	ጀ
ራ	ብ	ፍ	ይ	ሓ	ደ	ቀ	ም	ሓ	ረ
እ	ም	ባ	ሶ	ይ	ራ	ሕ	ደ	በ	ኣ
ሳ	ዋ	ል	ና	ደ	ወ	ል	መ	ኩ	ዳ
ር	ከ	መ	ን	ሀ	ት	ፍ	ሕ	ረ	ል
ዋ	ል	ደ	ረ	ሽ	ነ	ተ	ፋ	ሳ	ት
ሳ	ን	ኣ	ዳ	ባ	ጽ	ቕ	ም	ጽ	ኣ
ደ	ጀ	ን	ራ	ኹ	ና	እ	ባ	ሶ	ወ

1. መደበር ተዓሊም ሃገራዊ ኣገልግሎት፧
2. ርእሰ-ከተማ ኤርትራ፧
3. ቀዳመይቲ ጥይት ሰውራ ኤርትራ ዝተኮሰ፧
4. ርእሰ-ከተማ ብረታዊ ቃልስና፧
5. ኣብ ናቕፋ ካብ ዝረከብ ታሪኻዊ ጎቦታት ሓደ፧
6. ድምጺ ሓፋሽ ኤርትራ ዝፈለመትሉ ቦታ፧
7. ዝነውሐ እምባ ናይ ኤርትራ፧
8. ሓንቲ ካብ ክልተ ወደባትና፧
9. ዛዛሚ ኲናት ዝነበረሉ ግንባር፧
10. ኣብ ኣፍዓበት ዝተደምሰሰ ናይ ኢትዮጵያ እዚ፧
11. ኣብ ግዜ መግዛእቲ ኢጣልያ ዝነበረ ቤት ማእሰርቲ፧
12. ጥንታዊት ወደብ ናይ ኤርትራ፧
13. ሰውራ ኤርትራ ዝተጀመረሉ ስፍራ፧
14. ናይ ፈለማ ጸቢብ ውዳበ ሃማመተኤ፧
15. ዓበይቲ ፋብሪካታትን ቤት ጽሕፈት ላዕለዎት ኣዘዝቲ ህ.ግ.ሓ.ኤ ኮይኑ ዘገልገለ ቦታ፧
16. ቃልሲ ንናጽነት ንዘካየዱ ተቓለስቲ እንጽውዓሉ ስም፧
17. ንተጋደልቲ ተኪኡ፡ ንህንጻትን ምክልኻልን ኤርትራ ዘገልግል ዘሎ፧
18. ቃልሲ ኤርትራ ዝተኻየደሉ ቦታ፧

ብድልያ ኣብ ዱር

ኣብዚ ጫካ እዚ ዝስዕብ ነገራት ኣሎ። ክትረኽቡዎ ትኽእሉዶ፧

ፉልፉላ (ጽንብላሊዕ ክራባታ)፡ ሽምዓ፡ መመሸጥ፡ ኣኽሊል፡ ኩባያ፡ ዓሳ፡ ዓንቃሪቦ ዓሳ፡ ፋርኬታ፡ ጓንቲ፡ ጊታር፡ ማርቴሎ፡ ጓንቲ መትሓዚ ድስቲ፡ ክራቫታ፡ ተለፎን፡ ማንቲለ፡ ካልሲ፡ መጽረግ ስኒ።

ቅራፍ ኣራንሺ ተጠቒማ ምህዞ ዘፍረየት ኰተቴ

ብ2016 ኣብ ደቡብ ኣፍሪቃ ሓያል ድርቂ ተኸስተ። እቲ ድርቂ፡ ድሕሪ'ቲ ብ1982 ዝተራእየ ዝኸፈአ ኰይኑ ተመዝጊቡ። ኣእካል ሓሪሩ፡ እንስሳታት ሞይቶም። ካብ ዓቢ ክሳብ ንእሽቶ ከኣ ነዚ ንምፍታሕ ሓሳብ ኣብ ምምጻእ ተሸመመ።

ኣብ ጆሃንስበርግ ካልኣይ ደረጃ ትምሃር ዝነበረት ጓል16 ዓመት ኬራ ኒርጊን፡ ሓደ ሓሳብ ኣበገሰት፣ 'ብፍሩታ ገይርካ ንደርቂ ምቅላስ፡' ዝብል ሓሳብ። ኣብ ውሽጢ 45 መዓልታት፡ ቅራፍ ኣራንሺ ብምውህሃድ ሰለስተ ፈተነ ኣካየደት። እዚ ናይ ኬራ ኒርጊን ሓሳብ፡ ነቲ ብዋጋ ክቡር ዝኾነ ዘይብስብስን ብዝልዓለ ዝመጹን ፖሊመር (ዓይነት ከሚካዊ ውህደት) ንምትካእ'ዩ። ኬራ ኒርጊን፡

ናይ ጽማቖ ትካላት ንዝጉሕፉኦ ቅራፍ ኣራንሺ ብምእካብ'ያ ስርሓ ኣካይዳቶ። ንምህዞኣ ክትገልጽ ከላ፡ "እዚ ፍርያት ምሉእ ብምሉእ ብህይወታውያን ዝጠስጠሰ፡ ሕሱር ዝዋጋኡን ካብቲ ኣብ ዕዳጋ ዝርከብ ብዝበለጸ ማይ ዝዕቅብን'ዩ። ኣብ ምውህሃድ ቅራፍ ኣራንሺ እቲ እንኮ ዘድልየካ ሓይሊ ኤለትሪክን ግዜን ጥራሕ'ዩ። ካልእ ፍሉይ መሳርሒ ወይ ጥረ ነገር ኣየድልን'ዩ፡" ትብል። እዛ ተመሃሪት፡ በቲ ዘቕረበቶ ፍርያት ኣብቲ ብትካል ጉግል ኣብ ካሊፎርንያ ዝተኻየደ ውድድር ተሳቲፋ፡ 50 ሽሕ ዶላር ተሸሊማ። እዚ ውድድር'ዚ፡ ካብ 13 ክሳዕ 18 ንዝዕድመኦም ኰተቴ ክፉት'ዩ።

***

እንተ ተፋቑርና ኵሉና ክንሕጉስ ንኽእል ኢና

ኣብ ደቡባዊ ምዕራብ ቻይና'ዩ፣ ኣብ ቤት ትምህርቲ ማእከላይ ደረጃ ይሎንግ። ምዕጻው ቤት ትምህርቲ ኣኺሉ። ተመሃሮ ናይ መዛዘሚ ናይ ሓባር ስእሊ ክትርፉ ተኣኻኺቦ። ንስእሊ ተዳለዉ። ቀኣሊሕ እንተ በሉ ግን ወዲ 15 ዓመት ረን ጁንጂኢ ኣይነበረን። ረን፡ ሕማም መንሸሮ ስለ ዝተጠቕዐ፡ ኣብ ሆስፒታል ይሎንግ ተዓቒቡ ነይሩ። በዚ ከኣ ኣብቲ ናይ መወዳእታ ናይ ስእሊ መደብ ክሳተፍ ኣይከኣለን። ደቂ ትምህርቱ ብዘይ ብእኡ ስእሊ ክወስዱ ኣይደለዩን። ልዕሊ 50 ዝኣኽሉ ተመሃሮን መምህራንን ድማ ናብቲ ሆስፒታል ክኸዱ ወሰኑ። ክልተ ኪሎ ሜተር ተጓዒዞም ኣብኡ በጽሑ። ረን፡ ድቪዛኡ ለቢሱ፡ ምስ ናይ ኦክጅን ለቖታ ናብቲ ቀጽሪ እቲ ሆስፒታል ወጽአ። ከምቲ ኣብ ቤት ትምህርቲ ዝገብሩዎ፡ ኵሎም ኣብ ጐድኒ ረን ተኣከቡ። ረን ንውሱን ደቓይቕ ተሓካሚ ምኳኑ ረስዖ። ተመሃራይ፡ ዓርኪ ኰነ። ኵሎም ፍሽኽ ኢሎም ናይ መወዳእታ ናይ ሓባር ስእሊ ወሰዱ። እቲ ዝሕዝን ረን ንጽባሒቱ ዓረፈ። እታ ስእሊ ግን ናይ ሓባር ዝኽሪ፡ ናይ ሓባር ሓጐስ ኰይና። በቲ ዝገበሩዎ ረንን ኵሎም ተመሃሮን ተደሲቶም። ነዚ ተግባር ዝሰምዐ ዘበለ ከኣ ሓጐሶም ተኻፊሉዎ።

***

ሸውዓተ ግዜ ፈተነ ቅትለት ዝተኻየደሉም ኤርትራዊ ኣቦ

ፖለቲካዊ ምንቅስቓስ 40ታት ክዝከር እንከሎ ስሞም ግድን ክልዓል ኣሎዎ። ኤርትራውያን ንናጽነት ኣብ ምድላይ ዝገበሩዎ ዝነበሩ ኣበርክቶ፡ ናይዞም ኣቦ ግደ ፈጺሙ ክሕከኽን ክርሳዕን ኣይክእል'ዩ። ንዘመናዊ ታሪኽ ኤርትራ ካብቶም መሰረት ዘንጸፉ ሓርበኛታት ስለዝኾኑ፡ መላእ ህዝቢ ኤርትራ ብሓባር "ኣቦ" ኢሉ'ዩ ዝጽውዖም፣ ሓርበኛ ኣቦና ወልደኣብ ወልደማርያም።

ሓርበኛ ኣቦና ወልደኣብ ወልደማርያም፡ ብ24 ሚያዝያ 1905 ኣብ ዞባ ደቡብ ዓዲ ዛርና ኣብ እትብሃል ዓዲ ተወሊዶም። ዕድመኦም ንትምህርቲ ምስ ኣኸለ፡ ብሸወደናውያን ሚስዮናት ኣብ ዝተመስረተት ቤት ትምህርቲ፡ ትምህርቶም ተኸታቲሎም። ኣብዛ ዝተማህሩላ ቤት ትምህርቲ፡ ከም መምህርን ዳይረክተርን ኰይኖም ብምስራሕ፡ ኣብ ታሪኽ ኤርትራ ልዑል ኣበርክቶ ዝገበሩ መንእሰያት ከፍርዩ በቒዖም።

ብ1941 ኲነታት ኤርትራ ምስ ተቐየር፡ ሓርበኛ ኣቦና ወልደኣብ ወልደማርያም፡ እቲ ናጽነት ናይ ምድላይ ናይ ሓርበኛነት ታሪኾም ኣሃዱ ኢሉ ክፍልም ጀሚሩ።

ብ5 ግንቦት 1941 ኣብ ኤርትራ፡ ማሕበር ፍቕሪ ሃገር ዝተሰመየ ቀዳማይ ዘመናዊ ኤርትራዊ ማሕበር ቈመ። እዚ ማሕበር፡ ንመሰልን ረብሓን ኤርትራውያን ንምጥባቕ ዝቘመ ማሕበር ብምንባሩ፡ ጸረ መግዛእታዊ ኣንፈት ነበሮ። ድቂ ኤርትራዊ ሃገራውነት ዝውክል ኣገዳሲ ሃገራዊ ምትእኽኻብ ነይሩ። እቲ ማሕበር፡ ኣብ ፖለቲካ ኣርባዓታት ቀንዲ መራሕትን ተዋሳእትን ብዝነበሩ ኤርትራውያን ዝቘመ ስለ ዝነበረ፡ ንዝቕጽል ፖለቲካዊ ምዕባለታት መበገሲ ኰይኑ። ሓደ ካብዞም መሰረትቲ በዅሪ ኤርትራዊ ፖለቲካዊ ምንቅስቓስ ከኣ ሓርበኛ ኣቦና ወልደኣብ ወልደማርያም እዮም። ሓርበኛ ኣቦና ወልደኣብ ወልደማርያም፡ ብምምህርና፡ ፖለቲካን ጋዜጠኝነትን ኣብ ታሪኽ ኤርትራ ዓቢ ግደ ዘበርከቱ ኣቦ እዮም። ገዛእቲ ሓይልታት፡ እዞም ኣቦ ዝፈጠሩዎ ጽልዋ ስለ ዝተረድኡ፡ ንምቕታሎም ብዙሕ ፈተነ ኣካይዶም። ካብ ሰነ 1949 ክሳዕ 1952 ድማ፡ ብቦንባ፡ ብጥይትን ብመርዚን ንምቕታሎም ሸውዓተ ፈተነ ኣካይዶም። ሓርበኛ ኣቦና ወልደኣብ፡ ግፍዒ ስለ ዝበዝሖም፡ ብ1953 ናብ ስደት ኣምሪሖም። ሓርበኛ ኣቦና ወልደኣብ ወልደማርያም ድሕሪ 38 ዓመት ናይ ስደት ህይወት፡ ምስ ምምጻእ እታ ዝምነዩዋ ዝነበሩ ናጽነት ኤርትራ፡ ንዓዶም ብምምጻእ መሬት ሃገሮም ሰዓሙ። ሓርበኛ ኣቦና ወልደኣብ ወልደማርያም፡ ብ15 ግንቦት 1995፡ ኣብ መበል 90 ዓመቶም ኣብታ ዝተቓለሱላ፡ ዝመደሩላ፡ ፈተነ ቅትለት ዝተጻወሩሉ ሃገሮም፡ ኣብ ኣስመራ ዓሪፎም። ኣብ መቓብር ሓርበኛታት ኣስመራ ድማ ሓመድ ኣዳም ለቢሶም።

ስለምንታይ እያ ድሙ ምስ ሰብ ክትድቅስ እትደሊ፧

ብመሰረቱ ድሙ ምስ ሰብ ክትድቅስ እትደሊ፡ ምቈት፡ ድሕነትን ምትእስሳርን ንምርካብ'ዩ። ምቈት ኣካላትና 37 ዲግሪ ሴንትግሬድ ስለ ዝበጽሕ፡ ነቲ ካባና ዝምንጩ ምቈት ንምርካብ ምሳና ክትድቅስ ትደሊ። ድሙ ምስ ዓሌት ነጠቕቲ እያ እትምደብ። ኣብ ግዜ ምሸት እቲ ንእሽቶ ግዝፉ ተነቃፍነት ስለ ዝፈጥረላ፡ ድሕነት ንምርካብ ምስ ሰብ ብምዃን ተዛንያ ክትድቅስ ትደሊ። ብተወሳኺ፡ ድሙ ምስ ዋናኣ ዓሚቑ ፍቕራዊ ምትእስሳር ክህሉዋ ትደሊ። ነዚ ሓያል ስምዒታዊ ጥምረት ንምፍጣር ከኣ ምስ ሰብ ክትድቅስ ትደሊ።

ንዓይነ-ስዉራን ከም ዝርእዩ ዝገበረ ኰተቴ

ወዲ 15 ዓመት ተመሃራይ 9ይ ክፍሊ እንከሎ'ዩ። ኣብ ቤት ትምህርቲ ካልኣይ ደረጃ ቀይሕ ባሕሪ ናይ ክትዕ ውድድር ነበሮ። ነቲ ዝቐርቦ ሓሳብ መራጐዲ ዝኾኖ ሃሰው ክብል ናብ ቤት ትምህርቲ ኣብርሃ ባህታ ከደ። ናብታ ቤት ትምህርቲ ተመላለሰ። ብብልሕን ክእለትን ዓይነ-ስውራን ተመሃሮ ድማ ወትሩ ይድነቕ። ስርሓቶም ብግቡእ ከሰላስሉ መታን፡ 'ክርእዩ እንተ ዝኽእሉ' ኢሉ ሓሰበ። በቲ ዝመልኮ ሞያ ገለ ክገብረሎም ወሰነ። ኩርቤል ሄኖክ።

ኩሩቤል፡ ምስ ፕሮግራሚንን ኮዲንን ተመሃራይ ሳልሳይ ክፍሊ ክፍሊ እንከሎ'ዩ ተላልዩ። ኣብ ጉደና 'ፕሮግራሚን ክትምሃሩ ትደልዩ፧' ዝብል ተጠቂዑ ርኣየ። ኣይተወላወለን፣ ተመዝገበ። ምስ ምስ ተመሃሮ ካልኣይ ደረጃ ከኣ መሰረታዊ ምምዕባል ተማህረ። ምልከት ኮምፒዩተር ዝጸንሖ፡ ነቲ ትምህርቲ ክሕዞ ኣይተሸገረን። ናይ ሮቦቲክስ ትምህርቲ'ውን ወሰኸሉ። ክሳዕ ተመሃራይ ሓምሻይ ክፍሊ ዝበጽሕ ነቲ ስልጠና ተኸታተለ። ኣብ ቤቱ፡ ስድራኡ ብዝቐርቡሉ ዝነበሩ ሓገዝቲ ቪድዮታትን ምኽርን፡ ነቲ ክእለት እና'ዕመቘ ከደ። ሓርኰትኰት ወሰኸሉ። ኣብ ፕሮግራሚን ከኣ ድሓን ዝኾነ ኣንፈት ሓዘ።

ለብዒ ኮሮና ምስ ተኸስተ፡ ኵሉ ሰብ ኣብ ቤቱ ክጸንሕ መምርሒ ተመሓላለፈ። ኩርቤል፡ ኣብ ገዛኡ እናወዓለ ምስ ዓቢ ሓው ናትናኤል ብምኳን ሓደ ነገር ክገብር ሓሳበ። 'መርበብ ምህሮ' ትብል መተግበሪ ድማ ኣዳለው። እዛ መተግበሪ፡ 14 መተግበሪ ዝሓዘት እያ። ኣብዛ መተግበሪ፡ ዲጂታላዊ ቤት ንባብ፡ ብዘይ ሓገዝ ኢንተርነት ምስ ካልእ ሰብ ከተዕልልን ክትጻወትን ዘኽእል፡ ሕቶ ክትተሓታተት ዘኽእል ብትሽዓተ ቋንቋታት ሃገርናን እንግሊዝኛን ዝሓዘት'ያ። በዛ መተግበሪት ከኣ ተመሃሮ ክምሃሩ፡ ሕድሕድ ክራኸቡን ሞያ ክቕስሙን ኣኽኣሎም። ኩርቤል በዛ ምህዞ ኣይተሓጽረን።

14 ጥቅምቲ፡ ብምኽንያት መዓልቲ ውዱብ ሕቡራት ኣብ ዝተኻየደ ዘላቂ ሽቶታት ምዕባለ፡ ቀዳማይ ኰይኑ ዘዐወቶ ምህዞ ኣቕሪቡ፣ 'ብርሃን ኣይኣይ'። 'ብርሃን ኣይኣይ'፡ ንዓይነ-ስውራን ዘዳለዋ ምህዞ'ያ። እዛ ፍርያት፡ ዓይነ-ስውራን ብሓገዝ ሞባይልን ኤርፎንን ኣብ ከባቢኦም ንዘሎ ነገራት ከለልዩ እትሕግዝ ገይሩ ገይሩ'ዩ ኣደልዩዋ። ኣብ ጒዕዞኦም ዘጓንፎም ነገራት፡ ከባቢ፡ ሰብ፡ ... ተዓዚባ እንታይ ከም ከም ዘሎ ትነግሮም። እዛ ፍርያት ብቛንቋታት ሃገርና እያ እተገልግል። እዚ ከኣ'ዩ እቲ ፍሉይነታ። ንዓይነ-ስውራን ብቛንቋኦም ከም ዝርእዩ እትገብር መሳርሒት። ወለዲ ኩርቤል፡ ወዶም ኣብ ዝደለዮ ሞያ ክነጥፍ፡ ክእለቱ ከለሊ ይሕግዙዎ፣ ንሱ ከኣ ኣብ ዝኣተዎ ሞያ ዕውት ኰይኑ ክወጽእ ይጽዕር።

ተመሃራይ ሻድሻይ ክፍሊ እንከሎ፡ ትምህርቲ ሙዚቃ ጀሚሩ። ንኣርባዕተ ዓመት ከኣ ሙዚቃ ተመሂሩ፣ ጊታር መሊኹ። ዝተፈላለየ ምርኢት ድማ ኣቕሪቡ።

ኩርቤል ሄኖክ፡ ኣብ ትምህርቲ ካብቶም ዕውታት ተመሃሮ'ዩ። ካብ ቀዳማይ ክሳብ ዓሰርተ ሓደ ክፍሊ ገምጋም ነጥቢ ልዕሊ 97 ሚእታዊት እና'ምጽአ፡ ናይ ዩኒት ይወጽእ፣ ኣብ ፕሮግራሚንን ምህዞታትን ይነጥፍ፣ ጊታር ይጻወት። እዚ ኣብ ዝሓዞ ዕውት ዝኾነ ኰተቴ፡ ሕጂ ምስ ኣባላት 39 ዙርያ ሃገራዊ ኣገልግሎት ናብ ሳዋ ወሪዱ ይርከብ።

ዓወት ንምነየሉ።